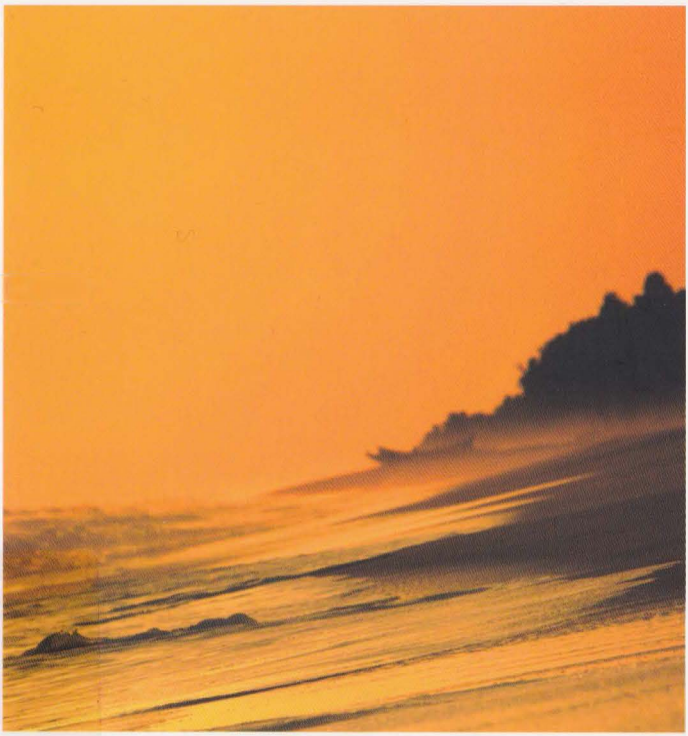
UWE TIMM

MORENGA

ROMAN

Çeviri: RASİN GÜÇHAN

CAN

Can Yayınları: 1884

Morenga, Uwe Timm
© Verlag Kiepenheuer & Witsch Köln, 1983
© Can Sanat Yayınları Ltd. Şti., 2010
Bu eserin Türkçe yayın hakları Onk Ajans Ltd. Şti. aracılığıyla alınmıştır. Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.
Kapak resmi: © iStockphoto.com / Peeter Viisimaa

1. basım: Mayıs 2010
Bu kitabın 1. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Ayça Sabuncuoğlu

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design
Kapak baskı: Çetin Ofset
İç baskı ve cilt: Özal Matbaası

ISBN 978-975-07-1161-9

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM. DAĞITIM. TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 88 – 252 59 89 Fax: 252 72 33
http://www.canyayinlari.com
e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

Uwe Timm
MORENGA

ROMAN

Almanca aslından çeviren
RASİN GÜÇHAN

CAN YAYINLARI

UWE TIMM'İN
CAN YAYINLARI'NDAKİ
DİĞER KİTAPLARI

SICAK YAZ / *roman*
KIRMIZI / *roman*

Uwe Timm, 1940'ta Hamburg'da doğdu. Münih ve Paris'te Felsefe ve Alman Dili ve Edebiyatı öğrenimi gördü. 1967-1968 yıllarında Alman Sosyalist Öğrenci Birliği'nde faal olarak yer aldı. 1971'de "Wortgruppe München"ı kurdu ve edebiyat dergisi *Literarische Hefte*'nin editörleri arasına katıldı. 68 kuşağının en önemli temsilcilerinden biri sayılan Uwe Timm, kendisinin de bizzat yer aldığı Alman öğrenci hareketini anlattığı ilk romanı *Sıcak Yaz*'la 1974'te bütün dikkatleri üzerine topladı ve roman 68 olaylarının yazın alanındaki en önemli tanıklığı olarak değerlendirildi. Timm, çağdaş Alman edebiyatında postkolonyal akımın da temsilcisi oldu. 1978'de yayımladığı ve Namibya topraklarındaki Alman sömürge savaşlarını anlattığı *Morenga* yine büyük ilgiyle karşılandı. 1981'de İngiltere'deki Warwick Üniversitesi'nde konuk yazar olarak bulundu. 1991-1992'de Paderborn Üniversitesi'nde konuk öğretim üyesi olarak ders verdi. Yazdığı ödüllü çocuk kitaplarıyla da tanınan Uwe Timm, Darmstadt Alman Dil ve Edebiyat Akademisi, Federal Almanya Cumhuriyeti PEN Yazarlar Birliği, Bavyera Güzel Sanatlar Akademisi ve 2006'dan bu yana Berlin Sanatlar Akademisi asli üyesidir. Son olarak 2001 Bavyera Güzel Sanatlar Akademisi Büyük Edebiyat Ödülü, 2001 Tukan Ödülü, 2003 Schubart Edebiyat Ödülü ile 2006 Premio Napoli ve Premio Mondello ödüllerini alan Timm, ailesiyle birlikte Münih ve Berlin'de yaşıyor.

Rasin Güçhan, 25 Ekim 1952'de doğdu. Berlin Teknik Üniversitesi Elektroteknik Bölümü'nden mezun oldu. Yusuf Ziya Bahadırlı'nın *Gecenin Karanlığında* adlı öykü kitabını Almanca'ya çevirdi. Halen Volker Mosbrugger'in *Darwin für Kinder und Erwachsene* (Çocuklar ve Yetişkinler için Darwin) adlı kitabının çevirisi üzerinde çalışmaktadır.

İçindekiler

Tehlike Sinyalleri 9

Dalgalı Kıyıların Öte Yanı 13

İki Pozisyon 34

Genel Durum 36

Wenstrup'un Ortadan Kayboluşu 45

Peygamber 72

Çarpışma Raporu 1
Büyük-Nabas 81

Çarpışma Raporu 2
Warmbad Kuşatması 94

Uzaktaki Ateş 100

Ülke Bilgisi 1
Gorth İncil'i Nasıl Öğretiyordu, Öküzlerle Nasıl Konuşuyordu ve Nasıl Doğru Yoldan Çıktı 109

Halat Ucu Dayağının Daha Hafif, İnsani ve de Pedagojik Açıdan Daha Kalıcı Tesiri Üzerine 139

Ellerini Pisliğe Bulaştırmak 144

Ülke Bilgisi 2
Klügge, Père Lachaise'de Bir Silindir Şapka ve Bethanien'ın Çevresindeki Devekuşlarının Sonu veya Fıçı 161

Çarpışma Raporu 3
Albay Deimling'in Mart 1905'te Büyük Karras Dağları'nda Morenga'ya Karşı Yaptığı İşler 208
Kurmay Doktor Otto Fıkra Anlatmak Zorunda Kalırsa 225
Ülke Bilgisi 3
Teodolit veya: Zeytinyağlı Sardalye Konservesinin Faydaları 249
Dar Zamanlar 289
Nama Ülkesi ve Kalahari 314
Perde Arkasındakiler 323
Zıplayan Fasulye Ağacı 328
Dans Etmek 348
Genel Durum 356
Harika Bulutlar 363
Takip 379
Mucize Çalı 382
Son 384

Ek 391

Tehlike Sinyalleri

1904 Nisan'ının bir öğleden sonrası, çiftçi Kaempffer iki yıldır evinde çalıştırdığı Hotanto[1] çocuğu Jakobus'u, ev ödevlerini yapması gereken en küçük oğlu Klaus'u aramaya gönderir. Sadık Jakobus hemen fırlar. Ama ne o ne de Kaempffer'in oğlu geri gelir. Kaempffer daha fazla beklemeyi aptalca bulur. Onları aramak üzere evden çıkar. Oğlunu çok geçmeden bulur. Ağılın yakınında oynamaktadır. Ama Jakobus ortalarda yoktur. Kaempffer arar, bağırır, diğer yerli çiftlik işçilerine sorar. Herkes onu hiç görmemiş gibi davranmaktadır. Kaempffer eve, yazı masasının başına geri döner. Otururken, bazı şeylerin değiştiğine işaret eden garip bir duyguya kapılır. Fatura hesaplarına tekrar yöneldiği sırada, onu bir yedek subay olarak gösteren fotoğrafta, tam başının üstünde mürekkeple çizilmiş bir çarpı işaretini fark eder.

Çiftçi Kruse her zaman olduğu gibi, yerlilerin iş dağılımını yapmak üzere, sabaha doğru Warmbad yakınındaki çiftlik evinden dışarı çıkar.

Etrafta hiç kimse yoktur.

---

[1] Hotantolar: Eski Alman sömürgesi Güneybatı Afrika'da (bugünkü Namibya) yaşayan yerli bir kavme Hollandalılar ve Almanların taktıkları ad (*Hottentotten*). "*Hot und tot*" (sıcak ve ölü) gibi seslerden oluşturulmuş aşağılayıcı bir yapay adlandırma. Bu kavmin üyeleri kendilerini Koikoiler olarak tanımlıyordu. Diğer Afrika kabilelerine göre renkleri daha açık olan Hotantolar daha ziyade hayvancılıkla geçiniyordu. Hotanto kelimesi ayrıca "kara cahil" anlamında, sömürgecilik kalıntısı, küçültücü bir terim olarak dilimize girmiştir. (Ç.N.)

Yerli kulübelerinin bulunduğu yere gider. Bütün pontoklar[1] gece yıkılmış vaziyettedir. Bir ateş hâlâ için için yanmaktadır. Bir grup akdiken çalısının arkasından aniden bir taçlı kızkuşu sürüsü havalanır. Kruse hemen eve geri döner, kapı ve pencereleri sıkıca kapatır, duvarda asılı tüfeği alır, doldurur ve diğer fişekleri hazır durumda masanın üzerine yerleştirir.

"*Deutsche Erde*"[2] adlı çiftlikte, çiftçi Strohmeier'in yerlileri çalışmaya teşvik etmek için kullanmaya alışık olduğu kırbacını bir siyahi işçi zorla elinden alır. Yerli, Strohmeier'i kırbaçla tehdit eder. Çiftçi aceleyle atını eyerler ve atlayıp en yakın polis karakoluna gider.

Bir Nama kızı Bayan Krabbenhöft'e şöyle der: "Geceleyin birisi pencereni tıklatırsa, bu sadece ben olabilirim, ama sen de o zaman hemen kaçmalısın."

1904 yılının Haziran ayının ilk günlerinde, Windhuk'taki[3] imparatorluk idaresine bir telgraf ulaşır:

Silahlı bir Hotanto çetesi ülkenin güneydoğusunda dağınık çiftliklere saldırdı ve beyaz çiftçilerin hayvanlarına ve silahlarına el koydu. Hiçbir çiftçi öldürülmedi. Bu çetenin lideri Morenga adlı bir kişi.

Kimdi bu Morenga?

Gibeon[4] belediyesinde çalışan bir görevlinin verdiği bilgi: Bir Hotanto piçi (baba Herero, anne Hotanto). Marengo adını da kullanmakta. 1903'teki Bondelzwart Ayaklanması'na katıldı. Bir misyoner okulunda yetiştiği söyleniyor. Hangi okul olduğu tespit edilemedi. En son

[1] Güney Afrika'da yerliler tarafından kullanılan, arı kovanı biçimindeki yuvarlak ot kulübe. (Ç.N.)
[2] Alman Toprağı. (Ç.N.)
[3] Namibya'nın başkenti (Windhoek). (Ç.N.)
[4] Namibya'nın güneyinde, 1863'te Alman misyonerler tarafından kontrol altına alınan bir idari alan. (Ç.N.)

olarak Kap kolonisinin kuzeyinde, Ookiep'teki bakır yataklarında çalıştığı biliniyor.

Morenga, dört günde bir su içen beyaz bir ata biner. Onu ancak bir Afrikalının camdan üretip biledigi kurşun öldürebilir. O, geceleri de gündüzleri olduğu gibi görebilir. Tek atışta yüz metreden birinin elinde tuttuğu tavuk yumurtasını vurabilir. O, Almanları kovmak istiyor. Yağmur yağdırabilir. İsterse bir zebra ispinozuna dönüşüp Alman askerlerin konuşmalarını dinleyebilir.

Telgraf: 30 Ağustos günü Schambockberg'de Stempel'ın kumandasındaki devriye ile Morenga çetesi arasında çatışma meydana geldi. Teğmen Baron von Stempel ve dört adam öldü, dört adam yaralı, biri kayıp.

Gibeon belediye başkanı von Burgsdorff işadamı Kries'e şöyle dedi: "Hererolar henüz kesin olarak mağlup edilmemişken, bir Hotanto ayaklanmasını her ne pahasına olursa olsun önlememiz lazım."

Takvim 1 Ekim 1904'ü gösteriyordu.

3 Ekim öğleden sonra Vitbui-Hotantolardan Samuel Isaak ve Petrus Jod Belediye Başkanı von Burgsdorff'un makamına gelir ve ona kabile şefleri Hendrik Witbooi'nin bir mektubunu verirler. Mektup Almanlara savaş ilanını içermektedir.

Burgsdorff hemen Hendrik Witbooi'nin bulunduğu yere atla gitmeye karar verir. On yıldır kişisel olarak tanıdığı kabile şefinin fikrini değiştirmeye çalışacaktır. Karısına ertesi gün geri döneceğini söyler. Silahsız olarak, her iki Vitbui liderinin eşliğinde, Rietmont'a doğru yola çıkar.

Ertesi gün Mariental'e ulaştığında, orada toplanmış yerlilerin kabile şefinin mektubunu alıp almadığı sorusuyla karşılaşır ve bu soruya evet yanıtını verir vermez,

Salomon Stahl adlı bir Hotanto piçi[1] tarafından sırtından vurularak öldürülür. (*Güneybatı Afrika'da Alman Birliklerinin Savaşları*, Genelkurmay Yayınları, cilt 2, Berlin 1907, s. 13)

Alman Koruma Bölgesi Güneybatı Afrika'daki Hotanto (doğrusu Nama) Ayaklanması 4 Ekim 1904'te başlar, Hereroların başkaldırmasından tam sekiz ay sonra. Böylece tüm ülkede savaş durumu hüküm sürmektedir. Alman Genelkurmayı yeniden takviye güçler göndermek zorunda kalır.

[1] Burada ve daha önce kullanılan piç (*bastard*) sözcüğü doğrudan hakaret anlamı taşımamaktadır. "*Bastard*" sıfatı anne ve babası siyahi yerli olan kişiler için kullanılmaktadır. (Ç.N.)

Dalgalı Kıyıların Öte Yanı

Baş Veteriner Gottschalk kıyıya bir zencinin sırtında taşındı. Dışarıda, dalgaların çarpıp köpürerek kırıldığı kıyının açığında, "Gertrud Woermann" demir atmıştı. Krunegerler[1] askerleri sahile kürek çekerek taşımıştı. Kıyıda, birçoğu asker olan meraklılar bekleşiyor, aralarında ellerinde güneş şemsiyeleriyle birkaç kadın da göze çarpıyordu. Gottschalk'ın aklına, bir kere tatile gittiği Norderney plajı geldi. Sadece yaralıların beyaz bandajları bu izlenimi bozuyordu. Sandal sığ suda kuma saplanınca, Gottschalk orada bekleyen zencilerden birinin sırtına atlamıştı. Adamın üzerinde sadece yırtık bir kumaş pantolon vardı. Gottschalk terleyen siyah deriyi hissetti, ekşi ter kokusunu aldı. İğrendi. Yumuşak bir dönüşle kumun üzerine indirildi.

Gottschalk, Afrika toprakları üzerinde duruyordu. Ayaklarının altındaki toprağın sallandığı hissine kapıldı.

Gottschalk üç hafta kadar önce Hamburg'da "Gertrud Woermann"a binmişti. 28 Eylül 1904 günü öğleden sonra yağmur sicim gibi ince ince yağmaya başlamıştı. Atlar önceden yüklenmişti ve ön yük ambarında korunaklı vaziyette duruyorlardı. Geminin arka kısmında ise mühimmat sandıkları, toplar ve erzak hâlâ yükleniyor-

[1] *Krunegerler.* Kökeni günümüz Liberya sınırları içinde olan Afrikalı etnik bir grup. Güçlü Afrikalı işçi veya köle. (Ç.N.)

du. 18.30'da beyaz dumanlı siren öttü. Ziyaretçiler gemiyi terk etmek zorundaydı. Lombarlar tahtayla kapatılmış ve muşambayla kaplanmıştı. Rıhtımda, gemi güvertesinden bakıldığında sadece siyah şemsiyeleri gözüken yüzlerce insan, akrabalar, arkadaşlar, meraklılar ayakta bekliyordu. Gottschalk'ın annesiyle babası Glückstadt tarafındaki bent üzerinde olacaklarını ve el sallayacaklarını yazmışlardı, o da aynısını bir beyaz masa örtüsü sallayarak yapmalıydı. Bir 76'lılar müzik bandosu rıhtıma dizilmiş, marşlar çalıyordu. Kılavuz kaptan gemiye bindi. Borda iskelesi geri çekildi ve aniden, artık üç hafta boyunca aralıksız sürecek olan, düzenli vuran tokmak uğultusu, ahşap döşemenin hafifçe titremesi, flanş tıkırtısı başladı. Rüzgâr esmediği ve gemi hareket etmediği için, bacalardan yükselen kara dumanlar yağmur tarafından güverte üzerine bastırılıyordu. Küçük, yağlı is parçacıkları Gottschalk'ın gri asker paltosu üzerine düştü ve onları eliyle sıyırmaya çalıştığında siyah izler kaldı. Ancak şimdi halatlar bırakıldı, bando çalıyordu: "Gitmeli miyim, şehrimi terk etmeli miyim..." Etrafa is saçarak geminin üzerinden yavaşça uzaklaşan siyah dumanlara bakakalan Gottschalk, aniden gemiden inmek istedi. Orada, uzaklarda onu aslında hiç ilgilendirmeyen bir savaş oluyordu. Nasıl olmuş da gönüllü olarak askere yazılma çılgınlığı aklına gelmişti? Öte yandan, bugünlerde Güneybatı'ya gidiyor olmak onu sevindirmişti. Almanya'da günler kısalıp hava soğurken, orada yaz başlamıştı. Çocukluğundan beri Gottschalk bir rüya görürdü: Yaz bir türlü gelmezdi. Ya uyuyakalırdı ya da anlaşılmaz bir nedenle yaz olmazdı. Güvertedeki subaylar ve takımları Kayser'in şerefine üç kere "Yaşa!" diye bağırdı. Gottschalk kendini üç kere "Yaşa!" diye bağırırken duydu.

İki çekici, buharlı gemiyi rıhtımdan nehre doğru çekti. Övelgönner'in rıhtım yolundaki ışıklar alacakaranlıkta ancak silik görünüyordu. Orada çekiciler halatları bıraktı ve elveda için sirenleri öttürdüler.

Saat 22'ye doğru gemi Glückstadt'tan geçiyordu.

Gottschalk güvertede yalnızdı. Yağmur kuvvetlenmiş ve hafif bir karayel esmeye başlamıştı. Gottschalk, ıslak karanlıkta sadece Glückstadt'ın deniz fenerini algılayabiliyordu. O tarafta bir yerde annesiyle babası bendin üzerinde, ellerinde beyaz örtüler, duruyordu. Muhtemelen geminin ışıklarını bile göremiyorlardı.

Gottschalk seyahat süresince kamarasını başhekim Dr. Haring ve uzman veteriner Wenstrup ile paylaşmak zorunda kaldı. Dr. Haring kamarotun ona yatağını göstermesinden hemen sonra kamaradaki tek masanın üzerine bir fotoğraf yerleştirdi. Gottschalk'a yaptığı açıklamaya göre, fotoğrafta karısı ve kızları Lisa ile Amelie resmedilmişti. Daha seyahatin ilk gününde Gottschalk, Haringlerin karmaşık aile ilişkilerini öğrendi. Haring kuziniyle evlenmişti, ama aslında o, kuzini değildi. Amcası kızı evlat edinmişti. Haring'in Gottschalk'a neden evli olmadığını sorması üzerine, Gottschalk henüz doğru kişiyle tanışmadığını söyledi.

Wenstrup bu konuşmalara katılmıyordu, hatta Haring'in onu da katmak amacıyla, kötü kamara ışıklandırmasının gözlere kolayca zarar verebileceğini söylemesi üzerine bile konuşmadı. Wenstrup çoğu kez yatağına uzanıp kitap okuyordu.

Gottschalk, Wenstrup'un okuduğu kitabın başlığını öğrenmekten memnun olacaktı, ama kitabın yılan derisinden bir koruyucu kaplaması vardı ve Gottschalk'ın canı soru sormak istemedi.

Kendisi seyahat için yanına üç kitap almıştı. İmmünoloji okul kitabı, Güney Afrika'yla ilgili bir botanik kitabı ve Fontane'nin[1] romanı *Stechlin*.

Eski alayında hizmet verirken Gottschalk'ın okuma alışkanlığı, ilk zamanlarda birkaç subayın onunla dalga geçmesine neden olmuştu. Bir keresinde onu bir tatbikat sırasında büyük bir tekerleğin gölgesinde, elinde bir

[1] Theodor Fontane (1819-1898). Alman eczacı ve yazar. (Ç.N.)

kitap, otururken bulmuşlardı. O zaman, bilimsel açıdan günceli yakalamak zorunda olduğunu söylemesi ve kitap okumayı gerekli bir musibet olarak aşağılaması sayesinde, eksantrik adam damgasını yiyerek dile düşmekten kurtulmuştu. Ama roman da okuduğu gizli kalmamıştı tabii, hem de çağdaş romanlar. Gottschalk hakkında, kötü topallayan atları bile çabucak ayağa kaldırabildiğine dair söylentiler çıkmıştı. Bu at doktoruna çamur atarak ders vereceklerini sanan birlik subayları çoğunlukla nahoş durumlara düşüyordu. İmparatorluk tatbikatı sırasında Albay von Consbruch, kendisine topallayan atını biraz esirgemesi gerektiği öğüdünü veren Gottschalk'ı bağırarak azarlamıştı. Daha sonra albay, topçu birliklerinin dörtnala öne çıktığı harekâtın ortasında bir yedek ata binmek zorunda kalmıştı. Kendi topçu birliklerinin arkasında, onlara yetişmeye çalışan bir tabur komutanı iyi bir görüntü vermemişti. Başkomutan general onu şahsen paylamıştı. Gottschalk hiç fiyaka satmaya kalkışmasa bile bu ve benzer söylentiler etrafta hızla yayılmıştı.

Selamlama kuralları:

Gemide üst rütbeli subaylar ilk karşılaşmada olmak üzere günde yalnızca bir kez selamlanacaktır. Uzman veteriner, baş veterinere selam vermek zorundadır ve bu, elin kep veya şapka kenarına götürülmesiyle yapılacaktır. Aynı selamı baş veteriner başhekime verecektir. Adı geçen üç rütbeli, uzman veteriner, baş veteriner ve başhekim, her teğmeni yukarda anlatıldığı şekilde önce selamlamak zorundadır.

Gottschalk, Wenstrup'la ilk defa kişisel konularda konuşma imkânı bulduğunda, "Gertrud Woermann" Manş Denizi'ni yeni geçmişti.

Deniz oldukça dalgalıydı ve ilk deniz tutmaları başlamıştı. Wenstrup, Gottschalk'a deniz tutmasına karşı bir hap teklif etti. Gottschalk ona Glückstadt'ta büyüdüğünü, yani gemilerin evin kapısına kadar geldiğini anlattı. Baba-

sının orada bakkal dükkânı işlettiğini ve anne tarafından büyükbabasının ringa teknesi sahibi olduğunu, okul tatillerinde onunla birkaç kez Doggerbank'a[1] yelken açtıklarını söyledi.

Büyükbabası "Tanrı bizi açık denizde yangından korusun" deyişini eline geçen her fırsatta ağdalı bir yüksek Almancayla dile getirirmiş.

Wenstrup, bir Berlinli, yani bir kara insanı olduğunu ve bu yüzden hapları tedbir olarak yanına aldığını söyledi.

Gottschalk bir süre sonra şunun farkına vardı: Wenstrup deniz tutmasına karşı ilacı yalnızca kendisine teklif etmişti, ne epey sıkıntı çeken Teğmen von Schwanebach'a ne de nakliyat komutanı Süvari Yüzbaşısı von Tresckow'a.

Kahvaltı sırasında von Tresckow süvarilerin o kadar çabuk hastalanmayacağını, çünkü atlar ile gemiler arasında birçok bakımdan benzerlik olduğunu iddia etti. Öğle yemeğine gelmedi. Öğleden sonra güvertede küpeşteye sarılmış vaziyette uzaklara bakarak duruyordu. Gemi görevlilerinden birisi ona, bunun iyi geleceğini söylemiş. Bir kordona bağlı monoklu gemi yalpaladıkça sağa sola savruluyor ve demir payandaya çarparak tıkırtı sesleri çıkarıyordu. Akşam yemeğinden önce kamaraya gelen Wenstrup, Gottschalk'tan gidip tuvalete bir bakmasını ve muhafız kıtası süvarilerinin çarpışma gücünü değerlendirmesini istedi.

Gottschalk oraya gittiğinde, Süvari Yüzbaşısı von Tresckow'u tuvalet çanağına sarılmış, yeşil renkteki suratını porselen oturağın kenarına dayamış, yerde oturur halde buldu. Gottschalk yardıma ihtiyacı olup olmadığını sorduğunda Tresckow'un yanıtı, "Sağ ol, arkadaş," oldu. Kafasını bile kaldırmamıştı.

[1] Kuzey Denizi'nde İngiltere'nin 100 km kadar doğusunda sığ bir bölgede oluşmuş kumsal alan. (Ç.N.)

Gottschalk'ın seyahat süresince tuttuğu günlükte neredeyse sadece enlem ve boylam hakkında notlar ve hava durumuyla ilgili klişe bilgiler bulunuyor: sisli, bulutlu, güneşli, yağmurlu. Sadece üç gün için daha detaylı kayıt tutulmuş:

Gottschalk'ın günlüğü, 8.10.1904

Yengeç dönencesi. Güvertede güneş yelkenleri açıldı. Her taraf at kılıyla dolu. Hayvanlar iklim değişikliği nedeniyle tüylerini döküyor.

10.10.

Gece; ufkun tam üzerinde Güneyhaçı takımyıldızı. Yalnız olma arzusu, onun yerine ayinde sıkıcı konuşmalar. Sanki içim düğümlenmiş gibi. W. uzak duruyor.

13.10.

Gemi ekvatoru geçti. Öğleyin saat 12'de ayakta dururken tüm gölgeni kepinle kapatabiliyorsun.

Wenstrup'un bıraktığı sakal, ekvatoru geçiş töreni nedeniyle Neptün'ün bir yardımcısı (eski bir Koruma Birliği[1] üyesi olan çavuş Ro. onu canlandırdı) tarafından kocaman bir ağaç bıçağıyla kesildi.

Bu yapılırken Wenstrup, sanki kafası kesiliyormuş gibi ciddi bir surat sergiledi. Herkes güldü. Ben de.

Bir keresinde Wenstrup, Gottschalk'a neden gönüllü olarak Güneybatı Afrika'ya geldiğini sordu. Gottschalk, "Bunun çeşitli nedenleri var," dedi.

Bir fotoğraf: Gottschalk haki renkte eski bir üniforma içinde, kafasında gölgelikli bir kep, bir lojistik destek arabası önünde oturuyor. Resmin sağ tarafında, in-

[1] *Schutztruppe*: Almanların sömürgecilik döneminde Namibya ve Kamerun'da konuşlandırdığı askeri birlik(ler). Benzer olarak Almanlar sömürgeleştirdikleri topraklar için de "*Schutzgebiet*" (Koruma Bölgesi) adını kullanmışlardır. Aslında söz konusu olanlar, işgal orduları ve işgal edilen ülke(ler)dir. Çeviride bu adlar oldukları gibi kullanılmıştır. (Ç.N)

san büyüklüğündeki ahşap tekerleğin dört tekerlek parmağı görünüyor. Gottschalk sol kolunu bir ahşap masaya koymuş. Masanın üzerinde şunlar duruyor: bir matara, kâğıtlar, kurşunkalemler, bir çakı ve muşambayla kaplanmış bir defter (onun günlüğü). Siyah gözler, birkaç günlük koyu bir sakal ve yumuşakça bükülmüş bir ağız. Glückstadt'takiler, yani evdekiler için bir hatıra fotoğrafı. Bu amaçla fotoğrafçının karşısına oturmuş. Kameraya bakarken sanki nefesini tutmuş gibi duruyor.

Akşam yemeğinde Teğmen von Schwanebach, "Babanız ne iş yapıyor?" diye sordu.

"Bakkal dükkânı işletiyor."

Masadakiler güldü. Gottschalk'ın şaka yaptığını sandılar.

Dükkânda terazi, tezgâhın üzerinde tavandan asılı duruyordu. Babası 100 gr safran tarttığı zaman, çeşitli büyüklükte, küçücük tencereler gibi iç içe geçen bakır ağırlıklar kullanıyordu. Küçük Gottschalk, bütün o hurmaları, incirleri, kurutulmuş muzları ve bademleri insanın canı istediğinde neden alıp yiyemediğini bir türlü anlamıyordu. (Buna oyun arkadaşları da inanamıyordu.) Annesi bile bir şeyler pişireceği zaman önce babasıyla pazarlık ediyordu. Alınan mallar için kayıt tutuluyordu. Dükkândan dar bir merdivenle ulaşılabilen birinci kattaki ev ile dükkân arasında sanki görünmez bir sınır vardı. Yukarı kata göre aşağıda daha değişik ve daha sıkı kurallar geçerliydi. Ve bu kurallar bir seferinde raftaki fanustan bir avuç badem alan küçük Gottschalk'ın kafasına etkili bir biçimde sokulmuştu. Dükkânda cam fanuslar, çuvallar ve sandıklar içinde duran şeyler günün birinde tartılmayı ve madeni para karşılığında sahibini değiştirmeyi bekliyordu. Aile sanki bekleyerek karnını doyuruyordu.

"Gertrud Woermann" 11 Ekim'de Monrovia'da demir attı. Bir elçilik sekreteri Güneybatı'da Hotantoların da ayaklandığı haberiyle gemiye geldi. Bir başçavuş, "Al başına belayı," diye söylendi.

On beş Kruneger gemiye alındı. Buharlı gemi Swakopmund'a vardığında, askerleri kayıkla sahile taşıyacaklardı. Başhekim Haring'e, geminin ön tarafına yerleştirilen zencileri muayene etme emri verildi.

Teğmen Schwanebach, "Aslında tam bizim veterinerlere göre bir iş," dedi. Herkes güldü, sadece Wenstrup gülmedi. (Dr. Haring: "Bu adam espriden anlamıyor.") Gottschalk kendinin de fazla sesli güldüğünü düşündü. Aslında hiç de gülecek halde değildi.

Altı gün sonra gemi Swakopmund'a vardı. Gottschalk yüksek alkış sesleri ve çapa zincirinin gıcırtısını duyduğunda, geceydi. Ama onu başka bir şey uyandırmıştı. Bunu anlaması biraz zaman aldı: Düzenli tokmak uğultusu, döşemelerin, kamara duvarlarının ve somyanın hafif titremesi artık kesilmişti. Gottschalk dışarıya çıkıp sahile bakmayı düşündü. Ama güverteden gelen sesleri duyunca ve başhekim Haring'in dışarıya çıkmış olduğunu görünce, uzandığı yerde kaldı.

Ertesi sabah dışarı çıktığında süt gibi yoğun bir sisle karşılaşınca şaşırdı. Geminin kıç tarafını bile göremiyordu. Sadece kıyıya vuran dalgaların çıkardığı düzenli hışırtı ve gümbürtü sesleri sahilin ne tarafta olduğuna işaret ediyordu. Saat 11'e doğru sis açılmaya başladı. Karşısına gri-kahverengi bir çöl manzarası çıktı.

Sahilde dağınık birkaç tuğla ev, barakalar, teneke kulübeler, çadırlar göze çarpıyordu. Palmiye yoktu, ağaç yoktu, hiç yeşil yoktu. Gottschalk kendisini nasıl bir manzaranın beklediğini tahmin etmiş olsa bile, hayal kırıklığına uğramıştı.

Krunegerler askerleri kıyı tekneleriyle sahile götürdükten sonra atlar taşındı. Borda vinçleriyle, kayışlarla bağlanmış vaziyette tek tek ambardan yukarı kaldırılıp kalın ahşap omurgalar üzerine indirildiler. Ahşap omurgalar buharlı filikalar yardımıyla kıyının yakınına çekil-

di ve oraya kadar eşlik eden görevlilerin havada patlayan kırbaç vuruşlarıyla atlar suya doğru sürüldü. Onlar da sürüler halinde yüzerek karaya çıktı.

Wenstrup en son kayıkla geldi. Atların karaya aktarılmasını denetlemişti. Teknesi kumlara saplandığında, ayaklarının çıplak olduğu anlaşıldı. Bir zencinin onu kıyıya taşımasını reddetti. Çizmeleri, kılıcı ve çorapları elinde, suyun içinden yürüyerek karaya çıktı.

Gottschalk'ın yanında durarak, sıçrayıp oynaşan ve aygır deposu görevlileri tarafından yavaş yavaş bir araya sürülen atları seyreden Süvari Yüzbaşısı von Tresckow, "Beygirler ne kadar azarsa azsın, sonunda yine bir sürücü veya binici tarafından gem ve kırbaçla idare edildikleri bir arabaya koşulacaklar," dedi.

Gottschalk, Swakopmund'da, öngörüldüğü gibi Herero topraklarına gönderilecek Kuzey Birliği'ne değil, güneyde görevli 8. Topçu Birliği'ne katılacağını öğrendi.

Üsteğmen Ahrens, "Güneyde işler hiç de iyi gözükmüyor," dedi.

Çölde ilerleyen küçük treni iki lokomotif çekiyordu. Hava o kadar sıcak olmasaydı, Gottschalk rahatlıkla trenin yanında yürüyebilirdi. O da diğerleri gibi yulaf çuvallarının üstünde oturuyordu. Güneşten korunmak için, açık yük vagonunun üzerine bir tente gerilmişti.

Sadece süvari yüzbaşısı Tresckow üniformasının ceketini giymiş ve tabancasını kuşanmıştı.

Yola çıkmadan önce Wenstrup süvari yüzbaşısının kırbacını göstererek, "Yoksa bu adam lokomotifi mi sürecek?" diye Gottschalk'a sormuştu. Gottschalk da hiçbir şey anlamamış gibi yapmıştı. Tren yola çıktıktan sonra, o kırbacın sapında küçük bir altın çakmak cebi bulunduğunu fark ettiler. Allgäu'daki kamçı fabrikasının özel bir ürünü.

"Çok pratik," dedi Tresckow; aynı şeyi bundan beş ay sonra, bir devriye baskını ardından bu kırbacı bulan bir Hotanto da söyleyecekti.

Pratikti, çünkü insan tam saldırıya geçerken ceplerini uzun uzun karıştırmadan acele bir sigara yakabiliyordu. Gottschalk vagonun açık kapısında oturuyordu. Esintinin biraz serinlik getireceğini ummuştu, ama sanki açık bir fırın ateşi önünde oturuyor gibiydi. Karşısındaki, sıcaktan titreşen ıssızlıkta, ara sıra sarp kayalıkların ve bazen büyük kayşat yığınlarının gözüktüğü bitkisiz bir düzlük vardı.

Yılda iki kere Gottschalk'ın babası yelken bezinden yapılmış çantasını eline alır ve trenle Hamburg'a giderdi. Buna iş seyahati derdi. Çantasında, bakkal ithalatçısından hangi maldan ne kadar alacağının yazılı olduğu bir sipariş defteri bulunurdu.

Küçük Gottschalk bu zamanı, yılın bu beş-altı gününü sevinçle karşılardı. O zaman dükkânda oyun oynayabilir ve annesi raflardaki şişko cam fanusların kapaklarını açık bıraktığı için istediğini alabilirdi: tarçın, Seylan malı kahverengi kınakına parçaları; vanilya, Guatemala'dan gelen kahverengi buruşuk kabuklu baklalar; muskat, Kamerun'dan gelen gri oluklu meyve çekirdekleri; kuru karanfillerin ağır ve tatlı kokusu, Molük Denizi'ndeki baharat adalarından getirilmiş kalın saplı çiçek tomurcukları.

Şu sihirli kelimeler: baharat adaları.

Gemi yolculuğu sırasında bir kez Gottschalk, Wenstrup'a, "Baharat adaları sözünü duyunca aklınıza ne geliyor?" diye sormuştu. O, bir süre düşünmüş, içe yönelik bir tat alma duygusuna dalmış, sonra, "Baharatlı sıcak şarap," demişti ve Gottschalk'a dönüp, "Sanıyorum, Prusya ordusunda Yahudilere ve hayalperestlere yer olmadığını söyleyen büyük Moltke'ydi," diye eklemişti.

Gece olduğunda tren, etrafı kum çuvallarıyla çevrilmiş bir teneke kulübenin önünde durdu. Kulübenin yan tarafında bir su tankı, kömür yığını ve bir ahşap haç bulunuyordu. Burada görev yapan demiryolu memuru, Here-

ro ayaklanmasının başlangıcında kurşunlanarak öldürülmüştü. Daha sonra demiryolu birliğinden altı kişi bu küçük istasyon binasına yerleştirilmişti. Nöbetçiler dikildi. Gottschalk ilk defa açık havada uyudu. Uykuya çok zor daldı. Sabah saat 5'te kalkıldı, gemi peksimetiyle birlikte kahve dağıtıldı. Saat 6 civarında tren yeniden yola koyuldu. Lokomotif makinisti bölgedeki dağınık Herero çeteleri yüzünden gece yolculuk yapmanın güvenli olmadığını söyledi.

Dört saat yolculuktan sonra arazi değişti: tümsekler ve tek tük cılız çalılık.

Doktor Haring ve Üsteğmen Ahrens bu toprakların nasıl uygarlaştırılabileceği hakkında konuşuyordu.

Kısa süre sonra tren durdu. Rüzgâr kum yığarak rayları kapatmıştı. Bir grup tutsak Herero rayları temizledi. İkişer ikişer birbirlerine zincirlenmişlerdi. Başlarında iki nöbetçi vardı. Bir tanesi pipo içiyordu.

Tutsaklardan biri, boyun derisini soyan prangadan korunmak için olacak, koparılmış bir kolalı gömlek yakası takmıştı.

Karibib bölgesinde ağaç ve çalılık miktarı artmaya başladı. Aralarda su birikintilerinin bulunduğu çukur ve korunaklı yerlerde yeşil adacıklar göze çarpıyordu. Düzlükteki otlar ise, aylarca süren kuraklık nedeniyle, sökülmeden samana dönüşmüştü. Gottschalk bu alanda ancak yaygın olmak koşuluyla hayvancılık yapılabileceğini düşündü. Onun çevreyi dikkatlice izlemesi Teğmen von Schwanebach'ın bile dikkatini çekmiş, "Baş veteriner siyahi çetelerden mi korkuyor, yoksa gözleri şebekleri mi arıyor?" diye sormasına neden olmuştu.

Gottschalk'ın günlüğünde, içinden geçtiği bölgeler ve arazilerdeki toprağın yapısı ve bitki örtüsü hakkında birçok kayda rastlanıyor. Daha ziyade altı-sekiz haneli olmak üzere çiftlik evlerinin eskizleri de bulunuyor. Plan eskizleri doğru olsa bile, mimari açıdan son derece ama-

törce çizilmiş. Örneğin, çizimlerin birinde, mutfak kapısı önünü kapatan bir su tankı nedeniyle tamamen engellenmiş.

Gottschalk'ın aradığı şey, biriktirdiği parayla birkaç yıl içinde satın alabileceği, üzerinde sığır ve at yetiştireceği bir çiftlik arazisiydi. Genellikle geceleri uykuya dalmadan önce bu çiftlik evini donatmaya bile başlamıştı. Bir kütüphane, içinde bir piyano bulunan oturma odası (gerçekten de eskizlerin birinde içinde piyano olan bir oturma odası var); kendisi sadece biraz flüt çalabiliyordu, ama karısı piyano çalabilmeliydi, daha sonra da çocukları. Bu arada belirtmek gerekir ki, o sıralarda 34 yaşında olan Gottschalk'ın evlenmek üzere tanıdığı bir kadın yoktu. Hamburg'dayken bir sulh mahkemesi hâkiminin karısıyla ilişki denebilecek bir şeyler yaşamıştı, o kadar.

Koruma Birliği üyelerine, Güneybatı'da toprak edinmek istediklerinde uygun faizli kredi sağlanıyordu. Sıcak bir akşam bütün aile müzik dinlemek üzere oturma odasında bir araya gelebilir ve huzurlu topraklar üzerinde Johann Heinrich Schmelzer'in *La Buscha* sonatını dinleyebilirdi. Bu ortam Gottschalk'ın sık sık gözünün önünde canlanan durumlardan biriydi, bunun yanında kendini müzik yaparken de görüyor, aynı zamanda evinin ışıklı pencerelerine uzaktan bakıyor ve gecenin sessizliği içinde çembaloyu duyuyordu. Piyano mu yoksa çembalo mu satın alacağı, hayalini kurduğu duruma göre değişiyor ve yine bu duruma göre, oturma odasının ve ona bağlı olarak evin şekli (bu yüzden çeşitli ev tipi eskizleri çizmişti) ve son olarak çocukların sayısı belirginleşiyordu. Bazı müzik parçalarından üç tane, diğerlerinden dört tane çalınması yeterliydi, bazen de altı tanesi gerekli olacaktı, bunun yanında eğer çiftlik işletmesinde hayvan üretimi işleri çok iyi giderse, işe alınacak dadı ve belki de öğretmenle birlikte daha kapsamlı konserler de düşünülebilirdi. Yapılacak iş başvurularında önkoşul olarak, ilgili kişinin belli bir müzik aletini çalabilmesi istenecekti, örneğin bir barok

fagotu veya Telemann'ın *Ouverture avec la suite, à sept instruments*'ını da çalabilmek için bir natürel korno.

Varılan yer Waldau istasyonuydu, bir yıkıntı. Açık kahverengi ön cephesindeki boş pencerelerin üzerinde isli yangın lekeleri gözüküyordu. Yıkıntının hemen yanında üç adet ahşap haç yere dikilmişti.

Gottschalk planlarından, özellikle hayal olarak nitelendirilebilecek olanlardan hiç kimseye bahsetmemişti. Moltke'den alıntı yapan Wenstrup'u da gayet iyi anlamıştı: Prusya ordusunda Yahudilere ve hayalperestlere yer yok. Gottschalk elbette kara kara düşünen, garip tavırlar sergileyen bir insan değildi. Süvari Yüzbaşısı von Tresckow'un onun hakkında yazdığı bir değerlendirmede belirttiği gibi, davranış tarzı dikkatli, görgülü ve çok nazikti.

En rahatsız edici şey balık kokusuydu. Sabunla yıkasan ve uzun süre fırçalasan bile eline yapışıp kalıyordu. Ringa balığı teknesinden babasının dükkânına büyük fıçılarda yuvarlanarak getirilen tuzlanmış ringa balıklarını küçük Gottschalk daha büyük bir fıçıya aktarmak zorundaydı. Fıçı, kapağı kapatılmış olarak dükkânın girişinde dururdu. Balık kokusu diğer mallara bulaşmamalıydı. Ringa balıklarının aktarılması lise yıllarının sonuna kadar Gottschalk'ın görevi olarak kaldı.

Ellerini hep pantolonunun ceplerinde saklı tutardı. Öğretmen emrederdi: "Eller sıranın üstüne." Sınıf arkadaşları onu "ringa bakıcısı" diye makaraya alırdı.

Bazı geceler, ertesi sabah balık fıçılarının daha okul saatinden önce geleceği belli olduğu zaman, için için ağlardı.

Gottschalk'ın üç haftalık yolculuk sırasında Wenstrup'un göze batan bir tikini devralmış olması Tresckow'un dikkatini çekmişti. Wenstrup'un birisine soru yönelteceği

veya bazı şeyleri eleştireceği zaman yüzünü buruşturmak ve işaretparmağını sanki havasız kalmışçasına yakasının içine sokmak gibi bir alışkanlığı vardı. Günün birinde Gottschalk da parmağıyla yakasını çekiştirmeye başladı.

Zaten Gottschalk da başka insanların konuşma şekillerini, vurgulamalarını, jestlerini ve belki de mimiklerini kopya ettiğinin bilincindeydi. Bu, istemi dışında oluyordu, çünkü o böyle bir şeyi hamlığın, karakter zayıflığının bir göstergesi sayıyordu. Ama, o da bir gün, aynı Wenstrup gibi parmağını yakasının içine soktuğunu ve (daha da garibi) bu tik sayesinde aklına ilginç fikirlerin geldiğini, bu hareketin herhangi bir şeyi sorgulamak için bir görev haline dönüştüğünü fark etti. Bu gidişat Gottschalk'ı şaşırtan bir durumdu, ama yine de işlevselliği ortadan kalkmıyordu.

Otuz dört yaşına gelmiş olmasına rağmen Gottschalk'ın, askerliğinden önce de sahip olduğu, düzenli ve hızlı adımlarla yürüme özelliği dışında henüz oturmuş bir vücut dili yoktu. Bu yürüyüş tarzı, babasının onu henüz çocukken bile pazar gezintilerinde çıldırtan, paralize edici ayak sürtmesine hiç benzemiyordu.

Gottschalk'ın günlüğü, 21.10.1904 (akşam, Windhuk'a giden nakliyat treninde):

Ürkmüş bir antilop sürüsü bir an için trenin yanında koşuştu ve sonra çalıların arasında kayboldu.

Tr. dedi ki: "Hereroların bütün toprakları hazine malı olacakmış, yani göçmen yerleşimine açılacak. Söylendiğine göre Güneybatı'nın en değerli topraklarıymış, iyi otlaklar, bol su. Günün birinde bu yabani topraklarda Goethe okuyan gözlerin ve Mozart dinleyen kulakların olacağını düşünmek ne güzel. Nehirlerin adı *rivier*."

23.10.04 (Windhuk)

Windhuk, koloninin başkenti: Bir kışla ve yanında küçük bir köy. General Trotha atın üstünde. Cephe gerisi karargâhının kurmay subayları. Dağın tepesindeki kaleyi yüzbaşı von François komutasındaki Koruma Birliği askerleri güya kendi elleriyle inşa etmişler. Yerliler, siyahi (Herero) ve kahverengi (Hotanto), çok sayıda Mulat da var, hepsine piç diyorlar; küçük, yarıdan kesilmiş Avrupalılarla benziyorlar; ama siyahlar.

Ertesi gün Gottschalk komutanlığa gitti. Hisarın altında, askerî yatakhanelerin yakınında bekleşen süslenmiş Hotanto kadınları yanlarından geçen Gottschalk'a işaretler yaptı: İşaretparmaklarıyla yumruk halindeki ellerine vuruyor veya dillerinin ucunu yalanarak dışarı çıkarıyor ve şaşırtıcı irilikteki kalçalarını sallıyorlardı.

Gottschalk'ı yeni görevleriyle tanıştıran veteriner Üsteğmen Moll, "Bu kadınlar gerçekten harikadır," dedi, "ahlak tanımazlar, dolayısıyla tam domuz gibidirler, ne yazık ki çoğu frengili. Birliğin yüzde yirmisinden fazlasına da bulaştırdılar."

Hayvanlar köyün dışında, çitle çevrilmiş büyük ağıllar içinde tutuluyormuş. Mağlup edilen Hereroların elinden alınan sığırlar, koyunlar ve keçiler. Büyük kısmı ne yazık ki çölde susuzluktan kırılmış. Onları kumluk bölgeye doğru sürmeden Hereroların elinden alamamışlar. Şimdi gerekli olan, hayvan stokunu ayıklamak ve enfeksiyon hastalıklarının olup olmadığını kontrol etmekmiş. Her gün yeni hayvanlar sürüye ekleniyormuş.

Gottschalk'ın bu hayvanlarla ne yapılmak istendiğini sorması üzerine Moll, amacın birliğin et ihtiyacını karşılamak olduğunu söyledi. Geri kalanlar geberip gidiyormuş. Gerçi Alman göçmenler bunu protesto etmişler, ama generalin emri böyleymiş.

Açlıktan tamamen zayıflamış sığırlar acınacak durumdaydı, çoğunun diken ya da kurşun yarası vardı, cera-

hatlenmiş yaralar. Her yer ölü hayvanlarla doluydu. Etrafı leş kokusu sarmıştı.

Hayvan ağılının hemen yanında, etrafı dikenli telle çevrilmiş serbest bir alan bulunuyordu. Önünde, süngü takmış nöbetçiler. Gottschalk dikenli telin arkasında çömelmiş insanlar görebiliyordu, insan değil de daha çok iskelet, hayır, insan ile iskelet arasında bir şey. Bir araya sıkıştırılmış vaziyette, çoğu çıplak, yakıp kavuran güneşin altında öylece oturuyorlardı.

"Bunların hali ne böyle," dedi Gottschalk ve o tarafa baktı.

"Burası bizim toplama kampımız," diye açıkladı Moll, "İngilizlerin Boer[1] Savaşı'nda edindikleri en son bilgilere dayanarak kuruldu."

"Ama bunlar kadın ve çocuk," dedi Gottschalk.

"Evet, nihayet erkekleri kadınlardan ayrı tutma uygulamasına geçmişler. Zaten çok az sayıda erkek varmış. Ama onlara neredeyse yiyecek hiçbir şey vermedikleri halde, durmadan güpegündüz cinsi münasebete giriyorlarmış. Dizginsiz bir çoğalma dürtüsü. Fakat şimdilerde ölüm vakaları yeni doğumların sayısını oldukça aşmış."

Baharat adaları. Ekvator hizasında, Molük Denizi'nde, 130. boylam üzerindedir. Kuru karanfiller orada yetişir, ülkenin iç kısımlarındaki tarlalarda ağır-tatlı bir koku salarak büyürler, cennetkuşları etraflarında uçuşur, orada malay meyvelerinin tomurcukları toplanır, kurutulur ve taşıyıcı kafileler tarafından balta girmemiş ormanın yaygarası arasında ve kaplanın sessiz gece yürüyüşü eşliğinde taşınırlar. Sahilde hızlı kürekçiler tarafından teknelerle açıkta, resifin önünde demir atmış gemilere götürülürler. Direklerin üzerinde yukarı çekilen beyaz yelkenler alize rüzgârıyla dolup şişince gemiyi okyanuslar üzerinde çekip götürürler, sonra haftalarca rüzgârsız asılı kalıp,

[1] Hollanda asıllı beyaz Afrikalı sömürgecilere verilen ad (Burlar). 1795 yılına kadar Hollanda tarafından idare edildiler. Sonra İngiliz hâkimiyeti altına girdiler (Ç.N.)

Biskay körfezinde gemi topu gibi çatlayıp patlarlar. Yeni takılan yelkenler gemiyi Manş Denizi'nden geçirerek Elbe'ye, oradan da Glückstadt'ın yanından Hamburg'a getirir. Dikilmiş çuvallar içindeki karanfiller en fazla iki tane üst üste olmak üzere ambarda istiflenir, sonra Hannes Christiansen'ın küçük yelkenli gemisine yüklenip tekrar Glückstadt'a doğru yola çıkar, orada annenin katladığı kesekâğıtlarında peyderpey tartılmak üzere büyük cam kâsenin içine girerler. Sonra genellikle küçük Gottschalk onları evlere dağıtırdı. Evlerde kızartma sosları ve sıcak şarap içine katılan, daha önce uzak baharat adalarında sadece güzel bir ıtır olarak var olan bu karanfiller, Doktor Hinrichsen'in dili üzerinde nihai tat ve kokusunu geliştirirdi.

Daha sonra Gottschalk, Wenstrup'a hayvanların neden öldüklerini söyledi: dizanteri, tifo ve yetersiz beslenme. Açlıktan ölüyorlardı.

"Hayır," dedi Wenstrup, "açlıktan öldürülüyorlar, bu ince ama belirleyici bir fark."

Gottschalk sadece alt düzeydeki memurların başarısızlıklarından şüphelenmişti.

Wenstrup ise resmen bunun arkasında bir sistem olduğunu iddia ediyordu.

"Hangi sistem?"

"Yerlilerin yok edilmesi. Göçmenler yerleşme alanı talep ediyor."

Ertesi gün Gottschalk atıyla hayvan ağıllarına giderken ve kampın yanından geçerken, dikenli tellerin arasından ellerin ona doğru uzandığını gördü.

Birisi bir levha hazırlayıp tel örgünün üzerine asmıştı: "Lütfen yem atmayın."

Veteriner Üsteğmen Moll, Gottschalk'a sığır ölümlerinin nedenini araştırma görevini vermişti. O da kan örnekleri aldırmış, bazı cesetleri teşrih etmiş ve doku parçalarını mikroskop altında incelemişti. Sığır vebası şüp-

hesi yersizdi. Herero sığırlarının pek çoğu, kuyrukları incelendiğinde anlaşılacağı üzere, vebaya karşı aşılanmıştı. Almanlar için çalışmasına izin verilen bir Herero tutsağının Gottschalk'a anlattığı gibi, bu yöntem son derece basit ama etkiliydi. Sağlam bir ip alınır, akciğer hastalığından ölmüş bir sığırın salyasına bulaştırılır ve bir iğne yardımıyla kuyruğun deri altına sokularak çekilir. Sonra ip düğümlenir ve bir kısmı derinin altında kalacak şekilde kesilir.

Gottschalk'ın raporunda tespit edilen sonuç açıktı: Sığırlar açlıktan ölmüştü.

Gottschalk'ın günlüğü, 23.10.04

Kampın yanındaki yolda beyaz larvalar gördüm, parmak büyüklüğünde, sanki mutasyona uğramışlar.

Haring dün gazinoda, "Uygarlık kurbansız düşünülemez," dedi.

Aynı akşam Gottschalk, Wenstrup'a, bir dilekçe yazarak Koruma Birliği idaresine şu öneriyle başvurmak istediğini söyledi: Yeni ölen hayvanların açlıktan kırılan tutsaklara verilmesi uygun olacaktır.

Wenstrup, denemenin bir zarar getirmeyeceğini, ama başarılı olacağına inanmadığını söyledi.

Gottschalk aslında Wenstrup'un kendisini desteklemesini beklemişti, ama o, pipo dumanının arkasına saklanıyordu. Elbette Gottschalk da, hangi emre dayanıyor olursa olsun, hatta verilmiş bir emir olmasa bile, bir düzen dahilinde yürüyen bir işe karışmanın akıllıca olmadığını biliyordu. Herhangi bir şey sorgulandığında, yani yürümekte olan bir şeyin neden öyle yürüdüğüne dair soru sorulduğunda, askerî mekanizmanın daima çok hassaslaştığı malumdu. Gottschalk'ın askerî akademi üyesi olan eski alay komutanının çok tekrarladığı bir söz vardı: "Genel bakışa sadece en üsttekiler sahiptir. En öndeki adam kördür, çünkü o yalnız düşmanın gözünün içindeki beyazı görür."

Gottschalk'ı kızdıran manasızlık, insanlar açlıktan ölürken birkaç metre uzakta hayvanların yere yığılıp çürümesiydi. Tutsak Hererolara yemek için et verilmemesi emrinin gerçek durumun bilinmemesinden kaynaklandığına emindi. Herhalde bu emirle, tutsaklar için hayvan kesilmesinin önlenmesi amaçlanmıştı. Gerçekte ise yüzlerce hayvan takatsizlikten telef oluyordu. Kumlu toprak üzerine çöküyor ve bir daha ayağa kalkamıyorlardı.

Gece olunca Gottschalk dilekçesini yazdı.

Neden olarak iki yaklaşım öne sürdü: "1. Ölü hayvanlar yiyecek olarak tüketildikleri için çürümeyecekler ve böylece Koruma Birliği ve tutsaklar için salgın hastalık tehlikesi azalacaktır. 2. Kadın ve çocukların hayatı kurtarılmış olacaktır."

Gottschalk uykuya dalamadı. Dışarıda yağışlı fırtına vardı.

Ertesi sabah Gottschalk veteriner Üsteğmen Moll'ün kalem odasına gitti. Mutlaka resmi kanallar yolunu takip etmek istiyordu; yani kurmay veteriner üzerinden idari komutanlığa. Gottschalk, Moll'ün yine Hotanto kadınlarının meziyetleri konusunu açmayacağını umut ediyordu.

Gottschalk'ın tahmin edemeyeceği şey ise, yediği çirkin bir fırçadan sonra masasında sessiz bir kızgınlığa gömülü bir Moll'le karşılaşacak olmasıydı. Öyle ki, Moll bu kızgınlığın acısını henüz, ona hiç fırsat vermeyen, kalem odasının damızlık aygırı çavuştan bile çıkaramamıştı. Moll sabah erkenden, aslında tatlı bir Schwaben aksanıyla[1] konuşan, ama o sabah bir astsubay gibi kükreyen cephe gerisi komutanı Binbaşı von Redern tarafından çağrılmıştı. Açık havada korunaksız olarak depolanan yulafın büyük kısmı gece yağan yağmur nedeniyle ıslanmıştı. Hiç kimse yağmuru hesaba katmamıştı. Ayrıca elle-

[1] Almanya'da Stuttgart kenti ve çevresinde, Baden-Württemberg eyaletinde konuşulan aksan. (Ç.N.)

rinde yulaf çuvallarının ıslanmasını engelleyecek büyük muşambalar da yoktu. Muhtemelen mayalanmaya başlamış olan ıslak yulafın bütün bir süvari birliğini savaş dışı bırakabileceğini Moll bir veteriner olarak elbette biliyordu. Karın ağrıları en eğitimli beylik atlarını bile deli gibi tepinen hayvanlara dönüştürürdü. Moll çirkin ithamlarla karşılaştı: Acemi, kabiliyetsiz. Neredeyse onur kırıcıydı. Binbaşı, "Bütün bunlar sabotaj kokuyor!" diye bağırıyordu (işin en aşağılayıcı yanı, Redern'in kendisine bağırmaya ve hakaret etmeye önceden karar vermiş olduğunu Moll'ün fark etmesiydi). "Düşmanla işbirliği bile olabilir." Redern'in, Moll'ü bu kâfirlerle aynı çatı altında buluşturan suçlaması en korkunç olanıydı. Moll birçok kez açıklama getirmeye kalkıştı. Ama her seferinde binbaşı lafı ağzına tıkadı: "Çenenizi kapatın. Sorduğumda cevap verirsiniz." Sonra Moll'ün çekilmesini istedi. Ofisine geri dönen Moll yolda emekliliğini düşünüyordu. İşbirliği ha! Moll okurken dudağını, kocaman köylü kafasına göre oldukça ince olan alt dudağını kemiriyordu. Bu kafa tipine Kuzey Almanya'da sık rastlanır: geniş çene kemiği, hafif ayrık duran kulaklar. Moll tarafından bekletilen Gottschalk (Redern de Moll'ü bekletmişti) o kulakların nasıl kıpkırmızı parladığını gördü. Moll iri cüssesine uymayan garip bir sinirlilik içinde üniformasının sağ üst göğüs cebinin düğmesini açıp kapatıyordu ve sonra gözlerini Gottschalk'a doğru kaldırdı. Bu arada suratı da kulaklarının rengini almıştı. Gottschalk'a gözünü dikti ve o menteşeli çeneden sadece iki kelime çıktı: Tropikal huysuzluk. Moll artık bağırabilirdi.

Akşam olduğunda Wenstrup, Gottschalk'a, tutsaklara yiyecek verilmemesinin alt hizmet mercilerinin bir unutkanlığı olup olmadığını sordu.

Gottschalk, "Bazı emirler var," dedi.

Wenstrup, Gottschalk'ın her şeye rağmen dilekçesini verip vermediğini sormadı.

3 Kasım'da baş veteriner Gottschalk, Koruma Bölgesi'nin güneyinde bulunan Keetmannshoop'a hareket emri aldı. Rehoboth'a doğru yola çıkan 5. Topçu Birliği'ne katılması gerekiyordu. Gidiş yolu, ayaklanan Hotantoların bölgesinden geçiyordu.

İki Pozisyon

General von Trotha'nın Hererolara yönelik 2 Ekim 1904 tarihli deklarasyonundan: "Alman sınırları içinde görülen, silahlı veya silahsız, hayvan eşliğinde veya değil, her Herero vurulacaktır. Artık kadın ve çocuklar da kabul edilmeyecek, kendi halkının bulunduğu bölgeye geri sürülecek veya üzerlerine ateş edilecektir. Bunlar benim Herero halkına söyleyeceğim sözlerdir." Kudretli Alman Kayseri'nin büyük generali. (Conrad R. Rust, *Savaş ve Barış*, Leipzig, 1905, s. 385)

Görevinden uzaklaştıktan sonra da görüşmeler yoluyla barış elde etmek için çalıştığı söylenen Vali Albay Leutwein, bir ulusu "gerekli bir çalışma malzemesi" olarak nitelendiriyor. (RKolA[1] 2089)

Alman şansölyesi von Bülow: "Hereroların tamamen ve planlı bir şekilde yok edilmesi, Güneybatı Afrika'da barışın tekrar sağlanmasından vazgeçilmesi ve cezalandırma konusunda makul ölçülerin aşılması anlamına gelmektedir. Yerliler tarım ve hayvancılık işlerinde olduğu gibi madencilik için de vazgeçilmezlerdendir." (RKolA 2089)

General von Trotha: "Ben tamamıyla farklı düşünüyorum. Bu milletin, millet olarak yok edilmesi gerektiğine inanıyorum." (12 Aralık 1904, RKolA 2089)

---

[1] Ks. *Reichskolonialamt*: Reich Sömürge Dairesi. (Y.N.)

Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kont Schlieffen: "Onun tüm ulusu yok etmek veya ülkeden kovmak şeklindeki talebi tasvip edilebilir. Olanlardan sonra siyahlar ve beyazların bir arada yaşaması, siyahların sürekli bir iş mahkûmiyeti cezası, yani bir cins kölelik altında tutulmamaları halinde çok zor olacaktır. Ateşlenen ırk savaşı ancak bir tarafın yok edilmesiyle sonuçlandırılabilir." (Schiffen'den Kolonyal İdare'ye gönderilen yazı, 23 Kasım 1904, RKolA 2089)

Sonuçlar: Savaşa katılan diğer bir askerin raporunda şöyle deniliyor: "Kumlu alanın aylarca, disiplini bozmadan abluka altında tutulması, yok etme işini tamamladı. General von Trotha'nın o zamana ait savaş raporlarında sansasyon yaratacak bilgilere rastlanmıyor. Dram kumlu alanın karanlık sahnesinde oynanıyordu. Ama yağmur mevsimi gelince, yani sahne yavaşça aydınlanınca ve bizim müfrezeler Beçuana topraklarının sınırlarına kadar ilerleyince, susuzluktan kırılmış orduların korkunç resimleri gözler önüne serildi.

Ölmekte olanların hırıltıları ve delirmenin öfke çığlığı... hepsi sonsuzluğun asil sessizliğinde kayboldu!" (*Güneybatı Afrika'da Alman Birliklerinin Savaşları*, Genelkurmay Yayınları, cilt 1, s. 218)

Takriben 80.000 olan Herero nüfusundan sadece 15.130 kişi hayatta kalmayı başardı.

Genel Durum

Ekim 1904:
Vali Leutwein'ın zor durumu

Nama ülkesinde düşmanlıklar başlar başlamaz Vali Albay Leutwein, General von Trotha'dan, ayaklanan Hotantolara saldırması ve muhasara altındaki bölgeleri kurtarması emrini aldı. Leutwein valiydi ve dolayısıyla General von Trotha'nın amiri olmalıydı, ama aynı zamanda sadece bir albay olduğu için General von Trotha'nın emri altındaydı. Zor bir durum.

Albay Leutwein'a, 7. Saha Bölüğü'ndeki dinlenmiş ve tecrübeli takımlarla birlikte Windhuk'tan çıkarak Rehoboth üzerinden Gibeon'a doğru taarruz emri verilir. Sonra 7. Bölük albaydan alınır ve ona 3. Yedek Bölük verilir. Bu bölük alelacele yazıcılar, askerî fırıncılar ve bandoculardan doldurulur. Çoğu henüz hiç at sırtında oturmamış kişiler. 7 Ekim'de bölük yürüyüşe geçer. 10 Ekim'de Vali Albay Leutwein onları takip eder. Yürüyüşün üçüncü günü askerî fırıncılardan biri yanlışlıkla kendi elinin iki parmağını kurşunlayarak koparır. Aynı gün, atını okşamak isteyen bahriyeli Başçavuş Gu.'nun sağ dizkapağı, yediği çifte yüzünden parçalanır. Albay Leutwein bu askerlerle ayaklanma bölgesine doğru taarruza kalkışmaya cesaret edilemeyeceği sonucuna varır. Rehoboth'ta yürüyüşü durdurur. Leutwein, Hendrik Witbooi'yle görüşmeler yaparak isyana son vermesini sağlamayı tekrar dener. Hend-

rik Witbooi teklifini reddeder. Böylece Albay Leutwein'ın tezi, yani beyazlar ve siyahları mekânsal olarak ayırmak suretiyle (mülteci kampları kurarak) ilerleme sağlamayı öngören barışçıl sömürgeleştirme planı kesin olarak başarısızlıkla sonuçlanmış oldu. Tüm ülkede savaş durumu hüküm sürüyordu. Albay Leutwein'ın cesareti kırılmıştı. Şimdi daha da zor bir duruma düşmüştü: En başta, onun, kendi radikal pasifleştirme programına kendisi engel olan güçsüz bir uzlaşmacı olduğuna inanan General von Trotha'ya karşı. İkinci olarak, onu aynı şekilde fazla uzlaşmacı bulan ve bunun dışında General von Trotha'yla arasındaki emir karmaşasını askerî açıdan kabul edilemez olarak değerlendiren, Trotha'nın amiri Orgeneral Kont Schlieffen'e, Genelkurmay Başkanı'na karşı. Üçüncü olarak, görüşme yolunu tekrar tekrar zorlayan ve daha da kötüsü, Herero isyanı başladığı sırada Koruma Bölgesi'nin güneyinde bulunan ve Alman bölgesi üzerinden kuzeye atla hareket etmek yerine Swakopmund'a İngiliz limanı Port Nolloth üzerinden bir İngiliz gemisiyle daha hızlı gitmeyi tercih eden Albay Leutwein'ı yine oldukça güçsüz addeden Majesteleri'ne, Kayser'e karşı. Ve Kayser'in İngilizlere karşı tavrını herkes biliyordu. Yani Leutwein oldukça zor bir durumdaydı.

Kasım 1904:
Beyaz yılan

General von Trotha validen şunu da esirgemedi: Onu güney kıtası komutanı, Rehoboth'ta çakılı kalan o meşhur 3. Yedek Bölüğün komutanı olarak görevden aldı. Yerine Albay Deimling'i getirdi. Deimling ve birliği, Hererolara ağır bir darbe indiren Waterberg kuşatma muharebesini yürüttü. General von Trotha'dan hatırı sayılır destek almıştı; iki bölük ve iki topçu birliği. Albay Deimling, Rehoboth'a doğru yola çıktığı sırada, Vali Leutwein eve dönüş yolculuğuna hazırlanıyordu, söylentiye göre hastalık nedeniyle.

Ayaklanma bölgesinde sükûnet hâkim. Kuşatma al-

tındaki yerlere saldırı düzenlenmiyor. Kub yakınlarındaki bir devriye çatışmasında 7 asker öldürülür, 5 asker de yaralanır. Astsubay Cza. canını kurtarmak için kaçar. Alman hatlarına ulaştığında, iki kurşun şapkasını, bir kurşun ceketini, iki kurşun da pantolonunu delerek geçmiş ve bir kurşun tüfeğinin dipçiğine saplanmış durumda. Kendisi sapasağlam.

Albay Deimling komutasındaki güney birliğinin her şeyden önce biraz ferahlık sağlaması gerekiyordu. Bu iş için Deimling doğru adamdı: Enerji, kendini kabul ettirme gücü, maceraperestlik ona atfedilen özelliklerdi. Vitbuiler ona beyaz yılan adını takmıştı. Tombul bir Baden Badenlı olan Albay Leutwein, burnunun üstündeki pensli gözlüğü ve Windhuk'ta çok övülen şaraphanesiyle, seferlerde çoğunlukla bölüğüne yetişmeye çalışırken, Deimling en azından en önde olmak üzere, çoğunlukla kendi bölüğünün biraz ilerisinde at sürerdi. İnsan önde giderek yol göstermelidir. Bir yandan da stratejik planlar kafasını meşgul ediyordu. Sadece muhasara altındaki yerleri kurtarmak değil, büyük bir meydan savaşıyla Vitbuileri imha etmek istiyordu.

Deimling'in çatışma ve muharebe konusunda kullandığı bazı fiiller: parçalayıp yok etmek, paramparça etmek, delik deşik etmek. Albay Deimling'in planı: Vitbuileri parçalayıp yok etmek. Sonra güneye yürümek ve Morenga'yı da adamlarıyla birlikte parçalayıp yok etmek.

Güneyde Warmbad adlı yerleşim yeri Morenga tarafından kuşatılır.

Aralık 1904:
Deimling taarruzda

General Trotha ve kurmaylarının görüşüne göre, Vitbuilere karşı büyük taarruzu başlatmak için takviye kuvvetlerin Koruma Bölgesi'ne ulaşmasını beklemek gerekiyordu.

12 Kasım 1904 ile 18 Ocak 1905 arasında altı ayrı grup halinde yola çıkanlar: 198 subay, doktor ve memur, 4094 asker ve 2814 at.

Trotha'nın kurmay ekibi küçük çaptaki saldırılarla yetinmeyi düşünüyordu. Fakat Albay Deimling 30 Kasım'da taarruza geçmeyi tercih etti. Kuvvetleri üç bölük halinde, Hendrik Witbooi'nin karargâhının bulunduğu Rietmont'a saldıracaktı: Kub'daki ana bölük ve Lidfontein ile Jackelsfontein'da bulunan iki küçük bölük.

4 Aralık günü öğleden sonra 3 civarında ana bölük Naris yakınında baskını başlatır: Topçular, siyahi renkteki kaya grupları içinde saklanmış Vitbui siperlerini vurur. Süngülü bir saldırıyla püskürtülürler. Vitbuiler kaçar. Planlanan çevirme harekâtı başarısız olur. Pontokları, işe yarar eşya aramak üzere incelenir. Hendrik Witbooi'nin evinde kahve dumanı tütmektedir. Gümüş saati, okuma gözlüğü, mektupları ele geçirilir. Ama Hendrik Witbooi neredeyse tüm adamlarıyla birlikte kaçmıştır. Pontoklar ateşe verilir. Hayvanlar, yakalanan birkaç kadın ve çocuk uzaklara sürülür.

Deimling'in Hendrik Witbooi'ye karşı elde ettiği bu zafer, bundan sonra yerleşim yerlerine, tarım alanlarına ve hayvan sürülerine karşı hareketli operasyonlar düzenlemeye başlayan Hotantoların radikal çete savaşı için önkoşulu yaratmış oldu.

"Yanan sobaya sıkılan bir kurşun," dedi Yüzbaşı i. G. v. Ha.

Deimling, Gibeon'a kadar ilerler ve karargâhını oraya taşır.

Geriye dönük ikmal yolu Vitbuilerin tehdidi altında. Ön tarafta, Karras Dağları'nda, Albay Deimling ve kurmaylarına göre en tehlikeli düşman olan Morenga ve adamları bekliyor.

Trotha'nın kurmayları da aynı görüşte.

Trotha ise, Hendrik Witbooi'nin mi yoksa Morenga'nın mı daha tehlikeli olduğuna karar veremiyor.

Düşman modeli

1

1904 yılı sonlarında karargâhlarda çok konuşulan ve mutsuz bakışlarla aktarılan konu, isyancıların küçük arsızlıklarıydı. Örneğin, Morenga bir seferinde bütün atları ve katırlarını kaçırdığı Yüzbaşı Wehle'ye mektup yazarak, böylesine yıpranmış, yaşlı hayvanlarla yetinmek zorunda kalmamak için ondan gelecekte atlarını daha iyi beslemesini istemişti.

2

Küçük Gainab bölgesinde (Büyük Karras Dağları'nın doğusunda) Hotantoların tam ortasında yerleşik bir kabileden gelen Herero piçi Jakob Morenga, daha önceleri Güney Afrika'daki İngiliz madenlerinde çalışmış, para edinmiş ve bir zenci için hiç de az sayılmayacak bir eğitim almıştı. İngilizce ve Felemenkçe konuşur, Almanca anlardı. Savaş boyunca zenciler arasından müstesna bir kişi olarak ön plana çıkmış ve bunu, hem girişimlerini dikkatli ve azimli bir şekilde gerçekleştirerek hem de özellikle eline geçen beyazlara karşı kuzeyli kabile yoldaşlarının alışılagelmiş vahşi gaddarlıklarından kaçınarak ve hatta ara sıra yüce gönüllülük sergileyerek göstermişti. Onunla yapılan çeşitli görüşmelerde nispeten güvenilirlik ortaya koyuyordu. Sadece, bir kara derili olarak Hotantolar arasında oynadığı liderlik rolü, onun olağanüstü önemini göstermek için yeterlidir. (*Güneybatı Afrika'da Alman Birliklerinin Savaşları*, Genelkurmay Yayınları, cilt 2, s. 5)

3

Koruma Birliği süvarisi Karl Schmodginsky: "Hotantolar oldukça savaşçı bir mizaca sahip ve çete savaşında

büyük bir beceriklilik geliştirdiler. Onların en tanınmış kumandanı elbette bir siyahi olan Morenga'ydı. Aslında hepsi haydut ve hayvan hırsızı. Onlar da, Hererolar gibi, hayvanların ve su havzalarının emniyet altına alınmasında olağanüstü askerî meziyetler gösterdiler.

Her iki ırk da modern, arkadan dolma tüfeklerle –model 88– ya da hiç olmazsa iyi tüfeklerle donatılmıştı ve bu silahları, en pespaye olanları bile, maharetle kullanıyordu. Ateş düzenindeki disiplinleri ve tasarruflu cephane kullanımları takdire şayandı. Vahşilerin silahları, ok ve mızrak, artık Güneybatı'da tanınmıyor. Sadece *kiri*, en sert odundan yapılmış, ağır ve metrelerce uzun bir sopa, el silahı olarak kullanılıyor.

Her iki kabilenin üyeleri çoğu zaman, öldürülen Alman askerlerinden aldıkları ya da nakliyat baskınlarında ele geçirdikleri üniformaları giyiyordu. Hatta Alman bayrakları taşıyorlar ve Almanca parola kullanıyorlardı. Gençliklerinden beri alışık oldukları mahrumiyetlerden dolayı açlığa ve susuzluğa dayanma konusunda Alman askerlerinden katbekat üstündüler. Bizim birliklerde hemen hemen bütün subaylar rütbe işaretlerini çıkarıyordu, çünkü son derece keskin bir göze sahip olan düşman, özellikle komutanları hedef alıyordu. Evet, hatta sevk edici küçük bir el hareketi bile komutanın tanınması için yeterli oluyordu.

4

Yüzbaşı i.G. v. Le.: "Bu ülkede körler gibi el yordamıyla dolanıyor, su kaynağından su kaynağına ilerliyor ve devamlı bizi gözetleyen düşmanı arıyorduk. Bu zincinin bize gösterisini yaptığı şey, yeni bir savaş yöntemiydi. Bizim okuduğumuz savaş akademisinde bu dersi vermeyi unutmuşlardı."

Cape Times'ın Jakob Morenga'yla yaptığı 29.5.1906 tarihli röportaj: Gazetecinin, Almanya'nın dünyanın en güçlü devletlerinden biri olduğunu bilip bilmediğini sorması üzerine Morenga'nın yanıtı: "Bunun çok iyi farkındayım, ama Almanlar bizim ülkemizde savaşamazlar. Onlar suyu nerede bulacaklarını dahi bilemez, ayrıca gerilla savaşından hiç anlamıyorlar."

İkmal ve diğer lojistik sorunlar

Lüderitz Koyu-Kubub hattındaki en büyük sorunlardan birini, sahilden biraz uzakta, 5 kilometrelik bir bant genişliğinde uzanan ve içine gömülme nedeniyle her türlü ilerlemeyi zorlaştıran hareketli kum tepelerini aşmak oluşturuyor. Ayrıca, sadece tekerlek izlerinin meydana getirdiği koy yolunun kötü yapısı da buna ekleniyor; yolun olabildiğince kaya parçalarından arındırılmasından sonra, tabanını oluşturan derin kum tabakalarında hayvanlar bilek kemiklerine kadar batıyor ve yüklerini ancak büyük uğraşlar vererek ileriye doğru taşıyabiliyorlar. Ara sıra çakıl ve kayalıklar, derin yarıklar ve büyük taşlar üzerinden geçen patika, arabaların dayanıklılığını ciddi şekilde zorluyor, buna zamanla en iyi malzeme bile dayanmıyor. Nakliye kafilelerinin bu koşullar altında çok yavaş ilerlemesinin dışında –Lüderitz Koyu'ndan Keetmannshoop'a varmaları yaklaşık yirmi beş gün sürüyor–, hayvanlar çok acı çekiyor ve koy yolunda aralıksız gidip gelen kafilelerin kayıpları sürekli artıyor. Her bir öküz arabasında en az üç adam avcı personeli ve iki adam da gözcü olarak bulunuyor. Bu beş adam on günlük yol boyunca arabada götürülen erzakla besleniyor. Aynı miktarda erzak geri dönüş için de hesaba katılmalı. Buna, nakliyeye dahil olan atlar için ayrılan yulaf istihkakı da eklenecek, aynı şekilde yol boyunca karakollara, devriyelere, telgraf ve helyog-

raf noktalarına bırakılan mallar da hesaba katılmalı. Böylece Keetmannshoop'a kadar taşınan ve birliklerin kullanımına verilecek yük oldukça azalmış oluyor. Nakliyeler taşıdıklarını kendileri tüketiyor ve dolaysıyla çok pahalıya mal oluyorlar. (*Güneybatı Afrika'da Alman Birliklerinin Savaşları*, Genelkurmay Yayınları, cilt 2, s. 34)

İş dünyası

Vergiler

Güneybatı Afrika'daki savaş Alman vergi mükelleflerine 584,78 milyon marka mal oldu. (Helmut Bley, *Alman-Güneybatı Afrika'da Sömürgeci Hükümdarlık ve Sosyal Yapı 1894-1914*, Hamburg 1968, s. 193)

Alman Güneybatı Afrika Kolonyal Birliği

Birlik 1904-05 mali yılında 830.000 mark tutarında mal sattı ve bundan 230.000 mark kazanç elde etti. Kurulduğundan bu yana hiç kâr payı ödemeyen birlik, 1904-05 mali yılı için de kâr payı ödemesi yapmamaya karar verdi, çünkü "ülke çapında büyük şirketlere karşı sürdürülen saldırılar bu yıl için de temettü dağıtımına olanak vermemektedir... ayrıca, sürmekte olan mali yılın da ancak geçen yıla yakın kazanç getireceği dikkate alınmalıdır".

Alman Güneybatı Afrika Kolonyal Birliği'nin 31 Mart 1902 tarihine kadar sadece 165.000 mark olan sermayesi, 3 Ekim 1906 tarihine kadar 1.981.000 marka fırladı. 1905-06 mali yılında Alman Güneybatı Afrika Kolonyal Birliği 752.000 mark net kâr sağladı. Elde edilen bu kazançlar Alman Güneybatı Afrika Kolonyal Birliği'nin 1905-06, 1906-07,1907-08 mali yılları için yüzde 20, yani 400.000 mark kâr payı dağıtmasını sağladı.

Woermann Hattı

Bu gemicilik işletmesi Güneybatı Afrika'ya yapılan tüm nakliyeler için tekel haline gelmişti.

Milletvekili Erzberger, 24 Mart 1906 günü Reichstag'da[1] yaptığı konuşmada, Woermann Hattı'nın fahiş fiyatlar uygulayarak yük taşımacılığından yaklaşık 3 milyon mark ve yataklı yolculardan da yine yaklaşık 3 milyon mark haksız kazanç elde ettiğini ileri sürdü.

Erzberger, 2 Ağustos 1906 tarihinde Şansölye von Bülow'a gönderdiği bir yazıda, bu verileri yeni bilgilere dayanarak daha kesin hale getirdi. Buna göre, "diğer gemilerin ton başına 20 mark talep ettiği tarihte Woermann 185 mark alıyordu".

Tippelskirch Şirketi

Tippelskirch şirketinin hissedarları arasında, Prusya tarım bakanı Podbielski ve Kolonyal İdare'nin birçok elçilik müşaviri bulunuyordu. Bu ilişkiler nedeniyle şirket kolonyal birliklerin donatımında tekel olmuştu. Tippelskirch şirketinden alınan malların kalitesi düşük, fiyatı fahişti. Birliklerin itirazı hiç etkili olmadı. Daha sonraları ortaya çıkan bir rüşvet skandalında, teçhizatın siparişi ve kabulünden sorumlu Binbaşı Fischer'in şirketten yüklü paralar aldığı ortaya çıktı.

1899-1903 yılları arasında 2 milyon mark civarında ciro yapan Tippelskirch şirketi, ortalama yüzde 10,7 kâr payı ödemesi yapıyordu. Savaş sayesinde 1904-05 döneminde cirosu 11 milyon marka yükseldi. Her iki yılda yüzde 65 oranında kâr payı dağıtabildi. (Veriler: Horst Drechsler, *Alman Egemenliği Altında Güneybatı Afrika*, Berlin 1966, s. 257 vd.)

[1] Alman Parlamentosu. (Ç.N.)

Wenstrup'un Ortadan Kayboluşu

1905 Ocak ayının başında Wenstrup ortadan kayboldu. Tam kayboluş tarihini bir müddet sonra hiç kimse hatırlamıyordu. Sadece, 2 Ocak günü atına binerek Keetmannshoop'tan güneye doğru yola çıktığı biliniyordu. Genç Hotanto uşağı Jakobus ona eşlik ediyordu.

Uzman veteriner Wenstrup aldığı bir emre uyarak Uchanaris'e gitmek üzere yola çıkmıştı. Orada, az sayıda adamın bulundurulduğu askerî karakolda, sığırların şarbondan öldüğü söyleniyordu. Wenstrup bu şüpheyi araştıracak ve eğer gerçekten şarbon söz konusu ise önlem alacaktı. Yük arabalarına bu sığırlar koşulacağı için, hastalığın Keetmannshoop'a taşınma tehlikesi vardı. Yola yalnız çıkmaması için uyarılmıştı.

Gerçi Keetmannshoop civarında yaşayan Hotantolar ayaklanmaya katılmamıştı, ama isyancılar bölgede sık sık keşif yapıyordu ve zaten Hotantoların hiçbirine güvenilmezdi.

Ancak Wenstrup, bir keşif devriyesinin Uchanaris'e gitmesini beklemeden hemen yola çıkmak istemişti. Onun bu olağandışı gayretkeşliği Gottschalk'ın dikkatini çekmekle kalmadı. Diğer yandan, Wenstrup kendi isteğiyle gitmiyordu.

Üç hafta önce, yani Noel'den kısa bir süre önce, bir erin iltihaplı apandisitini kesip çıkartmak üzere bir askerî doktor da uşağıyla beraber Uchanaris'e gitmişti. Wenstrup bölgeden ayrılırken, birlik kepi yerine bir *chape-*

au claque[1] ve gri üniformasının altına parlak kırmızı bir kaşkol takmıştı. Bu kıyafette garipsenecek bir şey yoktu. Keetmannshoop'ta süvarilerin çoğu kıyafet balosuna gider gibi kostümler içinde dolaşıyordu. Bazıları samandan yapılmış daire testere şeklinde bir şapka takıyor, diğerleri eski püskü bir pardösü giyiyordu. Dış görünüşte isyancılar ile askerler arasındaki fark gitgide ortadan kalkmaya başlamıştı.

Lodenjoppe'deki bir hesap memuru ikmal durumunun çok kötü olduğunu söyledi.

Gottschalk burada, Keetmannshoop'ta, Hamburg'dan ayrıldığından beri ilk defa kendini iyi hissediyordu. Güneybatı'daki savaşı böyle tahayyül etmişti; rahat olmayan, ama sükûnet içinde ve değişiklik dolu. Yavaş yavaş olayları, daha sonra arkadaş ve tanıdıklarına anlatacağı şekilde gözlemlemeye başlıyordu.

Bu, günlük notlarında da kendini gösteriyor. Gottschalk, ona bazı eski Koruma Birliği askerlerinin anlattığı anekdotları not almış: Ateş başında uyuyan bir süvariyi kaçırdıktan sonra, asker uyanınca korkup kaçan yaşlı ve nıkrisli aslanın hikâyesi; bir zırdelinin beraberinde getirdiği dev fıçının hikâyesi; uykusundan uyanan bir çavuşun göğüs cebinden çıkan kumyılanının hikâyesi. Ayrıca monoton kamp hayatını anlatan detaylı ruh hali tarifleri.

Gottschalk işlerini istediği gibi ayarlayabiliyordu. Hizmet kuralları, teferruatlı selamlama merasimleri bulundukları kapalı ortamda yontulmuştu. Herkes birbirine, hatta subaylara karşı arkadaşça davranıyordu. Hiç kimse isyancıların, bulundukları köyü ablukaya alabileceğini, hatta oraya saldırı bile düzenleyebileceğini göz ardı etmiyordu. Buna rağmen her şey çok sakindi. Gottschalk bazen avlanmaya gidiyordu. Ama düşman yaklaştığında aşağı indirilecek olan bayrağı görebileceği mesafeden daha fazla uzaklaşmıyordu. Yerliler, biraz çekingen de olsa dostça davranıyordu. Kabile şefleri onları Almanlara karşı ayaklanmaya katılmamaları için ikna edebilmişti. İleriye

[1] Katlanabilen silindir şapka, opera şapkası. (Ç.N.)

bakan bu adam Alman takviye güçlerinin ülkeye gelecek olmasında yeni kazanç fırsatları görüyordu. O zaman, çevreyi tanıyan rehberlere ve şoförlere ihtiyaç olacaktı. Şans eseri tam ayaklanma başlamadan önce, komutanlık rom ve arak[1] yıllık stokunun tümünü 1905 bütçe yılı için toptan göndermişti. Akşamları, hava serinlediğinde, birlikte bir bardak rom içiliyordu. İki trompetçi, bir davulcu ve iki armonikacıdan oluşan küçük orkestra dönüşümlü olarak marşlar ve vals çalıyordu. Uchanaris'ten nöbet değişikliği ekibi gelene kadar keyifli bir zamandı. Ekip Wenstrup'u ne görmüş ne de ondan haber almıştı. Bir başçavuş üç günlük gecikmenin bu ülkede normal olduğunu söyledi, bir yol çatalında yönünüzü şaşırmanız bile yeterliydi.

Gottschalk, Wenstrup'un güney cephesine gelmek için neden gönüllü olarak başvurduğunu hiçbir zaman anlamamıştı. İmmünoloji konusunda uzmanlaştığı için, Wenstrup'un aslında Windhuk'ta yeni kurulan veterinerlik enstitüsünde çalışması gerekirdi. Halbuki o, komutanlıktakilerin başına musallat olmuştu: Güneybatı'ya mikroskop önünde oturmak için gelmemiş. Barut koklamak istiyormuş. Bunları o zaman Wenstrup gülerek anlatmış, ama ısrarının nedenini açıklamamıştı. Wenstrup'un serkeşliğinden etkilenen binbaşı en sonunda sevk emrini düzenlemişti. Raporunda, "Bu adam Kayser'i, halkı ve vatanı uğruna canını vermek için adeta yanıp tutuşuyor," diye yazmış ve aynı zamanda, Wenstrup'un daha önceki alay komutanı tarafından iki kere reddedilen, uzman veterinerlikten baş veterinerliğe terfisini de onaylamıştı. Bir erkeğin gerçek cevheri ancak dışarıda, meydanlarda açığa çıkarmış ve ayrıca onun sahip olduğu sert kabuk, garnizondaki barışçıl günlük yaşamı rahatsız edici yönde etkileyebilirmiş.

Wenstrup ve Gottschalk'ın dahil edildiği bölük, 14 Kasım'da Windhuk'tan Rehoboth'a doğru yola çıktı. Wens-

[1] Afrika, Asya, Amerika ve Okyanusya'da yapılan çeşitli damıtık içkilere verilen ad. (Y.N.)

trup, bu çorak topraklarda ancak çorak kafaların rahat edebileceğini ileri sürdü. Fitili kısa düşmüş mizaçlar için yaratılmış bir ülke.

Gottschalk'ın günlüğü, 15.11.04

Manzara: Ormanlık, ama yapraklar tamamen dökülmüş ve suyu çekilmiş. Geçitten çıkıldığında, dağlar hafifçe güneye yatmış şekilde, yakıcı sıcakta süzülerek ilerlediğimiz ovaya doğru uzanıyor. Gökyüzü sarı çimenlerin ucuna kadar her yere ulaşıyor. Seyrek gözüken çalılar da çıtır çıtır kurumuş. Tüm manzara kendini gözler önüne seriyor. Şehirlerde insanı duyumsal uyarılar açısından rahatsız eden her şey burada geniş bir sakinlik içinde. Ama W. oralı bile değil, atın üstünde broşür karıştırıyor.

Kurulan ikinci açık hava kampında Gottschalk, Wenstrup'a günlerdir ne okuduğunu sordu. (Gottschalk bu soruyu sormadan önce uzun süre kendiyle savaşmıştı. Ne okuduğunun sorulmasından kendisi de hoşlanmazdı.) Ama o yırtık pırtık defter Gottschalk'ın sandığı gibi sosyal demokratların bir propaganda broşürü değil, fişekler ve top mermisi ateşleyicileri hakkında bir ders kitabıydı. Wenstrup kitabı hiçbir şey söylemeden Gottschalk'a uzatmıştı. Gottschalk boş bakışlarla sayfaları karıştırdı, resimlere ve hesaplamalara baktı. Bu ne demek oluyordu şimdi?

Bir çete savaşında her şeyi bilmek zorundasınız. Şöyle bir düşünün, yerlilerin köyüne doğru bir top mermisi ateşleniyor ve mermi ateşlenir ateşlenmez patlıyor. Ateşleyici yanlış ayarlanmış. Mermi topçu takımı ve etraftakilerin arasında sağa sola uçuşuyor. İnsan dikkatli olmalı ve topun çok yakınında durmamalı. Gottschalk'ın Rehoboth yolunda daha çok Wenstrup'un yanında at sürmesinin nedeni, Gottschalk'ın 5. Topçu Birliği'ne tahsis edilmiş olması ve Wenstrup'un katılma emri aldığı ikmal takımıyla Keetmannshoop'ta buluşuncaya dek aynı birliğe dahil edilmesiydi.

Wenstrup üçüncü gün o kırmızı kaşkolu takmıştı. Gri

üniformalar arasında ve bu gri doğanın içinde o kaşkol kırmızı bir sinyal lambası gibi parladığı halde hiç kimse onu sorguya çekmedi.

"Eğer savaş doğru şekilde sürdürülürse, bizim gibiler için özgürlükler de yaratabilir," dedi Wenstrup. "Dikkat edin, beyler yüksek bir mesleki gayret içinde ve doğal olarak korktukları için devamlı etrafı gözetliyorlar, ama kara lekeyi oluşturan biziz."

Bölük, bir öncü kolu ve bir muhafız kolu tarafından korunuyordu. Sağ ve sol kanatlarda devriyeler geziniyor ve subaylar çalılıklı alanı dürbünle aralıksız tarıyordu. Özellikle Schwanebach. Dürbün sanki alnıyla yekvücut olmuştu.

Altı yıldır Güneybatı'da hizmet veren bir üsteğmen, Schwanebach'a etrafı dürbünle gözetlemenin bir yararı olmadığını söyledi. Eğer Hotantolar pusu kurmuşsa, bu ancak ilk askerler attan düştükten sonra fark edilebilirmiş. "Bu açık alanda zaten kimse saldırıya kalkışmaz," dedi. Hotantoları Hererolardan çok daha tehlikeli buluyordu. Bir meydan savaşında kendilerini toptan boğazlatmışlar, ama aldıkları tutsaklara karşı da pek çekingen davranmamışlardı. Ölülerin ağzına, kestikleri cinsel organlarını sokmuşlardı.

"Hayvanlar," dedi Schwanebach ve asabi bir şekilde dürbünü gözüne dayadı.

Wenstrup bunun bir savaş ritüeli olup olmadığını sordu. "Hayır," dedi üsteğmen. "Bunun nedeni herhalde, Alman ordularının ilerleyişi sırasında birçok Herero kadınının tecavüze uğramış olmasında veya cinsel tacize maruz kalmasında yatıyordur."

"Yani, *furor teutonicus* "[1] Ama bunu Wenstrup söylemişti.

17.11.1904 günü bölük Rehoboth'a ulaştı. Birkaç tane beyaz badanalı ev ve birkaç kerpiç kulübeden oluşan bir yerleşim yeri.

[1] "Almanlara özgü taşkınlık, kudurma" anlamında Latince deyim. (Ç.N.)

Su kokusunu alan yük öküzleri, son birkaç kilometreyi ilginç bir kuru hırlama sesi çıkartarak hızlı hızlı gelmişti. Şimdi deli gibi su içiyorlardı. Salyalar akıtarak ve varile benzer karınlarını sallayarak uzaklaşana kadar içlerine su pompaladılar. Gottschalk, çoğu ilk defa uzun süre at süren askerleri, atlara karınları ağrımayacak kadar su içirmeye dikkat etmeleri konusunda uyardı.

Güney birliğinin komutanı Albay Deimling, Rehoboth'dan hareket ederek Hendrik Witbooi ve adamlarının bulunduğu Rietmont'a kadar ilerlemek istiyordu.

Wenstrup ortaya çıkmadı. Bir hafta sonra bile, yaşadığına dair bilgi yoktu. Beraberinde bir Hotanto genci götürdüğü için, bölgeyi tanıyanlar yolunu kaybetmiş olmasına ihtimal vermiyordu. Jakobus gerçekte bir Vitbui'ydi ve Gibeon'dan gelmişti, ama Wenstrup'a bir Hotanto'nun hangi bölgeden gelirse gelsin ülkenin her yerinde yolunu bulabileceği garantisi verilmişti. Gottschalk aniden Jakobus'un Wenstrup'u öldürmüş olabileceği şüphesine kapıldı. Lakin bunun için, Almanlara karşı duyulan anlaşılabilir genel nefreti, Wenstrup'a yönelik özel bir nefrete dönüştürecek bir neden olması gerekirdi. Bunun üzerinde düşünen Gottschalk böyle bir nedenin var olmadığı sonucuna vardı, en azından onun aklına böyle bir neden gelmiyordu. Ülkeyi iyi tanıyan insanlara bu şüphesini dile getirdiğinde, bir Hotanto'dan her şeyin bekleneceğini iddia ediyorlardı. Onlarca yıl efendisine sadık bir uşak olarak hizmet eder, ama eğer kabilesinin çıkarı gerektirirse, aniden onun uyurken boğazını keser. Hiçbir beyazı ayaklanma konusunda uyarmadılar. Sadakat gibi onurlu bir kavramı tanımazlar, en azından beyazlara karşı. Sadece, Gochas-Hotantolarını isyana katılmamaya ikna eden bir misyoner, Hotantoların efendilerine bir hayat boyu sadık kaldığı birçok olayı bildiğini söyledi.

Jakobus hakkında her detayı hatırlamaya çalışan Gottschalk'ın aklına ikide bir, aslında genç adamla hiç ilgisi olmayan bir olayın gelmesi garipti:

Aralık 1904 başında bölük, Rehoboth'tan Rietmont'a doğru ilerlemişti. Albay Deimling, Vitbuilerin kabile merkezi olan Rietmont'a üç koldan saldırmak, çevresini kuşatmak ve oradaki Hotantoları, liderleri Hendrik Witbooi'yle beraber yok etmek istiyordu. Naris yakınında bu beklenmedik saldırı geçekleşti, ama Vitbuiler kaçmayı başardı.

Çarpışma sırasında iki tane de tutsak alınmıştı. Kahverengi derili narin yaratıklar. İki adamın da elleri ve ayakları iple bağlanmıştı, öyle ki ancak küçücük adımlarla veya zıplayarak ilerleyebiliyorlardı. Tutsaklardan biri, genç bir adam, belli ki öldürülen bir süvariden aldığı Koruma Birliği üniformasını giymişti. İki kurşun tarafından parçalanmış göğüs kısmının kumaşı kurumuş kan lekeleriyle kahverengileşmişti.

Çok uzun gelen kolları ve pantolon paçaları sıvanmıştı. Adam, yüzünün sol tarafındaki şişkinlik dışında yaralı değildi. Üsteğmen Ahrens, bu arada Deimling'in yaveri olmuştu, onu sorguya çekmeye çalışıyordu. Ahrens ondan memleketlilerinin nereye kaçmayı düşündüklerini öğrenmek istiyordu. (Üsteğmen Ahrens gerçekten sık sık "senin memleketlilerin" diyordu.) Adam her soruda başını iki yana sallıyordu. Böyle yaparken üsteğmeni anladığını, ama bilgi vermek istemediğini ima ettiği açıktı. Ama Ahrens yine de bir çevirmen çağırttı. Kara kuvvetlerinden bir astsubay geldi. On bir yıldan fazladır bu ülkede yaşıyordu. İkinci hükümet komiseri Komutan von Françoise'nın paralı asker birliğinde süvari olarak hizmet vermiş, sonra Hochanas'ta bir çiftlik edinmiş ve ayaklanma başlayana kadar o çiftliği işletmişti. Astsubay tutsağa dönerek hafif ve keskin seslerle bezenmiş melodik bir dille konuşmaya başladı. Adam ayakta duruyor ve susuyordu, ama bir yandan da ağzındaki tütünü sakince çiğniyordu. Mecklenburglu olan astsubay, "Üsteğmenim, bu adam konuşmuyor,"[1] dedi. Ahrens, sorgulamaya devam etmesini, yoksa hemen kurşuna dizileceğini söyledi. Astsubay adama ölüm kararını tercüme etti ve tekrar o hantal Meck-

[1] Bu cümle, ağır bir Almanca aksanı olan Saksonya tonlamasıyla yazılmış. (Ç.N.)

lenburglu dili bir at cambazına dönüşüp engellerin ve çitlerin üzerinden küçük tik tak sesleri çıkartarak yorulmadan ve kolayca atlamaya başladı. Gottschalk patlayan tokat sesini duyunca irkildi. Bir süvari adama öylesine vurdu ki, o geri kaçarken bağları engellediği için gülünç bir burkulma hareketiyle yere düştü (etraftakiler güldü), ama o, bağlar görünür şekilde zorlaştırdığı halde ve hiçbir talep olmadan hemen ayağa kalktı. Gottschalk, "Neden düştüğü yerde kalmıyor," diye düşündü. Adam tekrar ayakları üzerinde dururken aşağılayıcı bir şekilde sırıtıyor gibiydi. Ve bunu yüzünün yavaşça şişmeye başlayan sağ tarafıyla yapıyordu. Vuran süvari, Old Shatterhand lakaplı bir sorgulama uzmanı, eski bir garsondu ve solaktı.

Adam şimdi hareketsiz bir yüzle orada durduğu için, Gottschalk onun yediği tokadın darbesiyle ağzındaki tütünü yuttuğunu düşündü. Ama o, kısa bir süre sonra, iyice artan bir sırıtmayla tekrar çiğnemeye başladı.

"Ümitsiz vaka," dedi Üsteğmen Ahrens ve Teğmen von Schwanebach'a adamı kurşuna dizme emrini verdi, ama Schwanebach'ın bunun için altı kişiyi görevlendirdiğini görünce ekledi: "Bu kadar külfete gerek yok. Yakın mesafeden vurdurun. Bu adam için tek kurşun bile fazla."

Adam tütün çiğneyerek ve sırıtarak, daha kısa bir süre önce onu Nama dilinde sorgulayan astsubayın tüfeği karşısında dikiliyordu. Astsubay hemen gönüllü olduğunu bildirmişti. Adam öylece, geniş arazinin ortasında, bağlı ama özgür olarak duruyordu.

Kurşuna dizilecek kişinin aslında bir direğe bağlı olması veya en azından bir duvar önünde durması gerektiğine inanan Gottschalk, "Buna kurşuna dizmek denemez," diye düşündü. Teğmen Schwanebach, tüfeğini omzuna dayamış olan astsubaya onu aşağı indirmesini emretti, çünkü kurşuna dizilmek üzere olan adam hâlâ bir Alman üniforması taşıyordu.

Ne yapılması gerekiyordu? Teğmen, adamın kurşuna dizilmeden önce, kutsallığı ihlal edilmiş olsa bile hâlâ

Kayser'e ait olan ve bunun dışında ordunun malı olan üniformayı çıkartması gerektiğine karar verdi.

Adamı bağladıkları ipler kesildi ve üniformayı çıkartması emredildi. Adam şimdi çıplak vaziyette, yüzünde gitgide şişen bir sırıtmayla, tütününü çiğneyerek orada duruyordu. Gottschalk, bu vurdumduymaz çiğnemeden neden hiç kimsenin tahrik olmadığını merak etti, çünkü bu hareket, ona doğrultulmuş tüfeğe, yanında duran teğmene ve diğer tüm meraklıların bakışlarına karşı belli bir aşağılama içeriyordu.

Asi yere yıkıldığı zaman, Schwanebach baş veterinerin, şebeğin ölü olup olmadığını kontrol etmesini emretti. Gottschalk, ağzından kırmızı bir ip gibi biraz kan akmış cesedin üzerine eğildi. Ağzının diğer kenarında kahverengi bir akıntı vardı. Belli ki adam, sıkılan kurşun kalbini vurduğu anda bile tütün parçasını yutmamıştı.

Gottschalk, tutsak kurşuna dizilmeden önce oradan ayrılmak istemişti. Fakat teğmen onu geri çağırmış ve kurallara uygun olarak suçlunun ölümünü tespit edebilmesi için kalmasını emretmişti. Gottschalk ilk önce, bundan sorumlu olmadığını, ne de olsa bir veteriner olduğunu söylemek istemişti, ama Schwanebach'ın, "İşte tam bu yüzden," şeklindeki yanıtından korktuğu için kaldı ve sustu. Ölünün yüzündeki o geniş sırıtma sabit kalmıştı. Gottschalk bir an için onun ölü numarası yaptığını düşündü. Yavaşça gözkapağını yukarı kaldırdı; gözkapağının kenarında, bu yüze kendine özgü bir Asyalı ifadesi veren kahverengi bir kırışık vardı. Gözbebeği herhangi bir refleks göstermedi.

Gottschalk'ın günlüğü, 5.12.04 (gece)

Sırtlanlar bizi takip ediyor. Akşam semasında şişko akbabalar (*Aegypius monachus* ve *Neophoron percnopterus*). İçinde son yağmurdan kalan birkaç su birikintisi olan bir nehir yatağında açık hava kampı. Bunun dışında her yer taş ve kum, nehir kenarındaki ağaçlar ve çalılar cılız ve şarkısız. Söylendiğine göre bu kumlu nehir yata-

ğının altında su akıyormuş. Su daha derinlere doğru geri çekiliyor, neşe de öyle. Yeraltı barajları inşa edip suyun buharlaşmasını engelleyecek rezervuarlar oluşturarak suyun yavaş yavaş tekrar yukarı çıkması sağlanabilir ve şiddetli yağmurlarla birlikte denize akması önlenebilir. Ve bu ülke bir cennet bahçesine dönüşebilir. W. yanlış tarafta olduğumuzu söylüyor.

Ek: Astsubayın arkasında duruyorduk.

Üç Koruma Birliği süvarisi diğer tutsakla fotoğraf çektirdi (herhalde onu esir alanlar). Onu ortaya aldılar (ikisi sağda, biri solda), ama aralarına yeterli mesafe de koymuşlardı; yırtık pırtık Avrupai giysileri içinde genç bir adam (yakalandığında elinde bir av tüfeği varmış). Her üçü de tüfeklerine dayanmış, içlerinden birinin şapkasının altında sırıttığı açıkça görülüyor. Kolları ve bacaklarındaki bağların etini kestiği belli olan genç adama hareketsiz durmasını söylemiş olmalılar. Eve götürmek için bir fotoğraf.

Daha sonra bağlarını kestiler, birisi ona bağırdı: "Koş!" Ama o kımıldamadı. Ancak birkaç kişi gülerek el sallayıp gidebileceğini söyleyince, ilk önce birkaç adım attı, dönüp arkasına baktı, sonra koşmaya başladı ve üç kurşun yiyip yere yığıldı. Birisinin daha sonra anlattığına göre, yerde bir miktar sürünmüştü.

Süvari Yüzbaşısı von Tresckow, Naris'teki çarpışmada iki kurşunla vurulan atını kaybetmişti. Onun yerine, ayaklanmanın başlangıcında bir at nakliyesiyle Kap kolonisinden gelen, biraz iri kemikli ama iyi yapılı siyah bir at seçti. Atlı kıta başçavuşunun söylediğine göre, rahat binilebilen bir attı.

Süvari yüzbaşısının yamağı atı getirir ve Tresckow hemen binmek ister, ama at çifte atıp deli gibi sıçramaya başlar. Tresckow yere düşer ve dizginleri elinden kaçırır, bu bir süvarinin başına hiç gelmemesi gereken bir şeydir. Biraz sonra atı tamamen uysal bir durumda yakalayan bir

süvari geri getirir. Tresckow ikinci denemeyi yaparken birçok süvari atı tutmaktadır. Mutlu bir şekilde eyere oturur, at kendini büyük bir hızla yere atana kadar birkaç dakika üstünde kalır. Tresckow son anda eyerden kurtulmayı başarır. Bu arada, süvari yüzbaşısı ile at arasındaki mücadeleyi izleyen büyük bir meraklı halkası oluşmuştur. At tekrar kalkar, ağzı köpük içindedir ve tam Tresckow, dizginler elinde, onu dikkatlice okşamak isterken, dehşet içinde kişneyerek geri kaçar.

Eğer at herhangi bir süvariye değil de Tresckow'a, kendisine yaklaşma ve üzerine binme izni vermeseydi, bu olay kimsenin dikkatini çekmeyecekti.

Tresckow'un emri üzerine atı muayene eden Gottschalk, onun son derece heyecanlanmış olması dışında bir şey tespit edemedi. En sonunda süvari yüzbaşısına, "Elinizi koklayabilir miyim?" diye sordu. Tresckow çekingen ve oldukça gergin bir tavırla elini ona doğru uzattı. Gottschalk etraflıca kokladı. Seyirciler sırıtıyordu. Tresckow bunun ne anlama geldiğini bilmek istediğini söyledi. Gottschalk'ın teşhisi: Bay Tresckow ağır kokulu bir *eau de cologne* kullanıyor ve at muhtemelen buna alerjik reaksiyon gösteriyor. Eskiden bulunduğu alayda da benzer bir vakayla karşılaşmıştı, orada bir at çok keskin kokulu tıraş losyonu kullanan bir albayı yanına yanaştırmamıştı.

Tresckow, ordu kullanımına uygunsuzluk nedeniyle atı vurdurdu. "Ata yazık oldu," dedi Gottschalk sonraları.

Naris'teki savaş alanını araştıran bir sağlık ekibi elli ölü Hotanto buldu. Ancak kayıpların daha fazla olduğu sanılıyordu, çünkü Hotantoların ölü ve yaralılarını ne olursa olsun beraberlerinde götürmek gibi bir âdetleri vardı. Genelkurmay'ın raporunda ölüler cinsiyetlerine göre sınıflandırılmamış. Yerleşim yerini ve kaçanları ateş altına alan topçu birliği oldukça verimli bir sonuç almıştı.

Alman tarafında üç ölü vardı, bir subay ve sekiz asker de yaralanmıştı.

Duyuru (bildiri şeklinde)

Subaylar ve sözleşmeli subaylar için birkaç tane genç Hotanto ve Damara yerli uşak olarak hazır bulunuyor. Yazılı başvuru üzerine özel kullanım için verilebilirler. Beslenmeleri bölüklerin yemek artıklarından karşılanmak zorundadır. Daha ziyade misyoner okullarında yetişmiş çocuklar olduklarından, yaşamsal bir tehlike oluşturmazlar.

Dilekçeler tabur komutanlığına verilecektir.
imza (okunaksız)

Wenstrup'un böyle bir uşak için ilk başvuranlardan biri olması Gottschalk'ı şaşırtmıştı. Kısa bir süre sonra Wenstrup'a bir Hotanto oğlan çocuğu tahsis edildi. Çok az sayıda subay istekte bulunmuştu. (Schwanebach: "Günün birinde kesilmiş gırtlakla uyanırım. Ha, ha.") Gottschalk'ın, neden bir çocuğu kendisi için çalıştırdığı sorusuna Wenstrup şöyle karşılık vermişti: "Çünkü insanın insan üzerindeki saltanatına son verilmelidir." Gottschalk'ın bunun açık bir çelişki olduğunu söylemesi üzerine, Wenstrup açıklamıştı: "Bakın, eğer bir insan kılını kıpırdatmadan bir halkın boğazlanmasını seyreder ve aynı zamanda kendine bir hizmetkâr tutarsa, bu ancak küçük bir yan çelişkidir, kişisel bir çatışkıdır, isterseniz şöyle diyeyim, pratikte ortadan kalkacak bir çatışkıdır." Gottschalk için bütün bunlar çok bulanıktı.

Fakat kısa bir süre içinde Wenstrup'un, adı Jakobus olan Hotanto çocuğuna ayakkabılarını temizletmediği ortaya çıktı. Tersine, onu yedirip içiriyor ve ondan dil dersi alıyordu. Wenstrup çeşitli cisimleri göstererek ve çocuğun onu adlandırması akabinde kelimeyi tekrar ederek Nama dilini öğreniyordu: ağaç, çalı, güneş, bulut, yol. İki gün sonra Gottschalk da bu derslere katılmaya başladı. Artık akşamları, yemek işi tamamlandıktan hemen sonra, bu iki veterinerin ağızlarını şapırdatarak yaptıkları dil egzersizleri duyuluyordu. Bir keresinde Gottschalk tümen rahibi Schmidt'e, "Dilin tamamen gevşek olması gerekiyor,"

demişti. Ve günlüğünde şu cümleyi okuyoruz: "Nama, sadece gevşek bir dille konuşulabilecek bir lisan."

Gottschalk bu tuhaf sesleri dilinin üzerinde eriterek tadını çıkarıyordu. Bir keresinde her iki veterinerin işaretparmaklarını gencin ağzına soktukları görülünce, bir süre için oğlancılıkla suçlanmaktan kurtulamadılar. Gerçekte ise, ağız boşluğunun neresinde ve hangi dil hareketiyle değişik şapırdatma seslerinin oluştuğunu hissetmek istiyorlardı. Sıkıcı, düz bir plato üzerinden geçen Gibeon yürüyüşü sırasında Gottschalk, dilinin ucunu diş boşluğuna bastırıp hızla aşağıya doğru vurarak parmak şıkırdatır gibi ses çıkarıyor veya dilinin ön tarafını her iki diş sırasına değecek şekilde yerleştirip sonra dilin arka tarafını damağının üzerine bastırarak, atının tırıs yürüyüşü sırasında çıkardığı sese benzer bir ses ortaya çıkarıyor ve böylece dört ayrı ses tonunun egzersizini yapıyordu.

"Söylesenize, yoksa atınızın kıçında eşekarıları mı geziniyor?" diye sordu Tresckow. "Bütün konvoyun düzenini bozuyorsunuz."

Gottschalk'ın kelime haznesi çok yavaş büyüyordu, ama buna karşılık aksanı mükemmelleşiyordu. Ses geçişleri zengin olan kelime ve cümleler seçiyordu ve bu cümleler birbiri ardına dizilmiş engeller gibi şaklama sesleri barındırıyordu. Aslında karşılıklı konuşma için uygun olmayan bu cümleler örneğin şöyleydi: "Gece yarısı faresi bozkırdaki hintgülü ormanında uçuyor." Wenstrup ise tamamen dil dersinin pratiğe yönelik kısmıyla ilgileniyordu, yani bir an evvel derdini nasıl anlatacağını öğrenmeye uğraşıyordu. Buna paralel olarak da ilerleme kaydediyordu. Çok geçmeden, geveleyerek ve yabancı gırtlak seslerini yuvarlayarak da olsa bazı soruları ve karşı soruları dile getirebiliyordu: Bu yol nereye gider? En yakında nerede su içebilirim? Nerede yiyecek bulabilirim?

Çevirmen olarak tartışılmaz konumunu tehlikede gören Mecklenburglu astsubay, veterinerlerin dil dersini kuşku içinde izliyordu. Hiçbir şekilde öneride bulunmu-

yor ve doğru yanıtı el hareketleri veya kuma çizdikleri şekillerle bulmaya çalışan veterinerlerin karşılaştıkları karmaşık soruları çözmeye çalışmıyordu. Bu arada Hotanto gencinin Almanca'yı, veterinerlerin Nama öğrenmesine kıyasla daha hızlı öğrendiği de ortaya çıktı. Şunu da söylemek gerekiyor ki, ne Gottschalk ne de Wenstrup, aralarında önceden sözleşmedikleri halde, astsubaydan yardım talebinde bulundu.

Fakat daha beş gün geçmeden, birlikte at binmelerine rağmen her iki öğrencinin ilgilendikleri şeylerin çok farklı olduğu ortaya çıkınca, genç yerli iki atın arasında sürekli koşuşturmak ve üzengilere tutunarak istenen kelime veya cümleleri söylemek ya da aksanlarını düzeltmek zorunda kaldı. (Üsteğmen Ahrens, yerli uşakların askerî birliğin nakliye araçlarını katiyetle kullanamayacağına dair özel bir emir –Jakobus Emri– çıkarttı. Çünkü Ahrens, bir öğleden sonra Hotanto haylazını Wenstrup'un arkasında ata binerken görmüş ve gözlerine inanamamıştı – "Herhalde beni at tepti.")

Böylece Gottschalk, Gibeon yolunda, yürüyüş halindeki konvoyların kaldırdığı tozla kaplanmış vaziyette, kurtla kuzuyu bir arada yürütmek zorunda kalırken, Wenstrup şu soru için doğru aksanı araştırmakla meşguldü: "En yakındaki Alman askerî karakolu nerede?"

Veterinerlerin aldığı ve atlar arasında koşuşturup duran Nama öğretmeni yüzünden gizli kalması zaten mümkün olmayan bu sıkı dil dersleri hakkında subaylar ne diyordu acaba?

Subaylar onlara "bizim atlı şamanlar" adını takmıştı, piyadeler de "kara kâfirin öğrencileri" diyordu. Fakat albayın, bu iki veterinerin çabalarını örnek davranış olarak değerlendirdiği de söyleniyordu. "Koruma Birliği gelecekte çok daha fazla çevirmene ihtiyaç duyacak," demiş. Hatta Tresckow bazı Nama kelimelerinin anlamını sormuş ve dil seslerinin kendisine gösterilmesini istemişti, hem de Wenstrup'tan. Daha sonra ona, birkaç yıl içinde hiçbir işi-

ne yaramayacak karmaşık bir dili öğrenmek uğruna gösterdiği bu enerji ve azmi kendisinden hiç beklemediğini söyledi. Ama yine de, bir şeyi sadece o şeyin kendisi uğruna yapmak iyi bir şeydi.

Dosya kayıtlarına göre, Wenstrup'un ortadan yok olmasının yedinci günü, uzman veterineri bulmak üzere tecrübeli bir atlı kıta başçavuşunun komutası altında bir müfreze oluşturuldu. Wenstrup'u canlı olarak bulma konusunda artık kimse büyük umut beslemiyordu. Gottschalk'ın günlüğünde 10.1.1905 tarihli kayıtta şunlar yazılı: "Wenstrup hakkında fıkralar anlatılmaya başlandı: Wenstrup bozkırda bir karıncayiyenle karşılaşmış, ona yolu sormuş falan."

Gottschalk birkaç kıdemli Koruma Birliği askerine, daha önce hiç askerden kaçma vakası olup olmadığını ihtiyatlı bir şekilde sordu. Bu sorusu doğrulandı. Ara sıra ve çok nadiren oluyormuş. Bildikleri kadarıyla, yerli ayaklanması sırasında hiç olmamış. Tabii, kaybolan kişiler hariç. Zaten yerliler, asker kaçağı olan ve asker kaçağı olmayan Alman askerleri arasında ayrım yapmıyormuş. Her ikisini de öldürüyorlarmış. Cenevre Sözleşmelerini filan tanımıyorlarmış. Sonra güldüler ve Gottschalk'a düşman tarafına geçmeyi mi düşündüğünü sordular. Wenstrup'un daha önce, Teğmen Schwanebach komutası altında Keetmannshoop'a gidecek devriyeye gönüllü olarak katılmasını Gottschalk bir türlü anlayamıyordu. Gottschalk aynı devriyede görevlendirilmişti, çünkü bu şekilde asli görev yerine ulaşacaktı. Wenstrup ise, özellikle ikmal birliklerinin veterinere ihtiyacı olduğunu öne sürerek başvuruda bulunmuştu. İkmal, her hücum hareketinin temelini oluştururmuş. Tresckow gelmiş, Wenstrup'un elini sıkmış ve, "Demek ki bir insan hakkında yanılmak böyle oluyormuş," demişti.

13 Aralık sabahı saat 5'te Schwanebach'ın devriyesi Gibeon'dan Keetmannshoop'a doğru yola çıktı. Üç gün içinde at sırtında 160 km kat edilmesi gerekiyordu.

Wenstrup'un önerisi üzerine Hotanto Jakobus da onlara katıldı. Üsteğmen Ahrens ilk önce itiraz etti, ama Wenstrup çocuk için kefil olduğunu söyledi. Ayrıca, bölgeyi tanıyan bir astsubay da birlikte yola çıkacaktı.

"Ne de olsa bu çocuk bizi bir tuzağa yönlendirebilir," dedi Schwanebach.

"Konu kendi postu olunca, bu Schweinebauch'un[1] hangi zekâ stoklarını harekete geçirebildiği şaşırtıcı," dedi Wenstrup. Düz ve neredeyse ağaçsız bir bozkırda at sürüyorlardı. Wenstrup, yol ayrımı, yol mesafesi, sağ ve sol, sakınmak, kaçınmak, yol vermek gibi son derece sıkıcı Nama kelimeleri üzerinde çalışarak aksanını düzeltirken, Gottschalk tüm dikkatini çalılıklara, kayalıklara ve yoldaki engebelere veriyordu.

Schwanebach devriyeyi akşam saat 8 civarında durdurdu ve ilk molayı verdi. Bavyera'nın Plattling şehrinden gelen ve adı Rattenhuber olan astsubay, ateş yakılmamasını ve mümkün olduğu kadar sessiz olunmasını istedi, çünkü bu ağaçsız düzlükte konuşulan her kelime kilometrelerce uzaktan duyulabilirdi. Gottschalk gemiden kalan bir parça peksimetinden yedi. Çiğnerken çıkardığı sesler ona birden korkutucu geldi. Peksimet yemenin bu kadar gürültülü olduğuna hiç dikkat etmemişti. Biraz su içti ve Sumatra adını verdiği, otlayan al donlu aygırının yanına gitti, ona bir avuç dolusu mısır tanesi uzattı. Gottschalk mısırları daha önce eyer çantasına koymuştu. Atla yapılan bu tip seferlerde atın doğru beslenmesi hayat kurtarır, derler. Daha sonra Wenstrup geldi ve Gottschalk'ın yanına oturdu. Üniformasının cebinden yassı ve gümüş bir şişe çıkardı. Demirbaş erzak. Mükemmel Fransız konyağı. Yan yana oturarak içtiler ve Wenstrup bir sigara yaktı. "Burada, harekât ve tehlike içinde, askerlik bile daha çekilir oluyor ve bu aslında utanç verici," dedi. Daha önceki alay hizmeti sırasında, bir keresinde pencereden kışla av-

[1] Schwanebach adı burada bir kelime oyunu olarak *Schweinebauch*, yani "domuz göbeği" şeklinde geçiyor. (Ç.N.)

lusunda geçit yürüyüşü eğitimi yapan acemi erleri seyretmiş. Onlar aşağıda bacaklarını yukarı ve kollarını yan tarafa sallarken, her şey buz gibi bir ışıkla sarmalanmış gibiymiş. Pencerenin önünde donup kalmış. Manasız olan, süvarilerin ilerde hiç ihtiyaç duymayacakları bir yürüyüş şeklinin alıştırmasını yapmaları değil, hareketlerin monotonluğu, makinemsi oluşuymuş. Tam bir anlamsızlık duygusuna kapılmış ve bu duygu kendini apansız bir şekilde bütün günlük olaylara da aktarmış; sürekli giyinip soyunmak, gömleklerin ve ceketlerin düğmelerini sabahları ve akşamları açma ve kapama tekdüzeliği. Bir baygınlıktan uyanır gibi olmuş. Şu soru birden aklına takılmış; neden her sabah yeniden tıraş oluyorum? İnsan sakal bırakmak istemediği için tıraş olur, şeklindeki yanıtın tatmin edemeyeceği bir soru. İşte o zaman önemli bir şey kafasına dank etmiş. Kısa bir aradan sonra Gottschalk, "Neydi o?" diye sordu ve Wenstrup açıkladı: "Anlamsız olan, özgürce kendi duyumsal dünyanı şekillendirememektir. Bu yüzden, ayaklanan yerlilerin tarafında çok anlam var."

Wenstrup nöbeti devralmak zorundaydı. Gottschalk yatacağı yerdeki taşları ayıkladı ve battaniyesine sarındı. Yıldız dolu gökyüzüne baktı. Gençken, Elbe üzerindeki, otlaklarla kaplı kum adalarına yelken açmaktan çok zevk alırdı.

Bir müzik sesiyle kendine geldiğinde, uyumuş olmalıydı. Herkes ayağa fırladı. Gerçekten de birisi mızıkayla "Çok yaşa ey zafer çelenginde duran"ı[1] çalıyordu. Schwanebach silahını çekmiş bağırarak emirler yağdırıyordu. Herkes etrafına bakındı ve az sonra Wenstrup'u buldular; biraz yan tarafta, bir taşın üzerine oturmuş, tüfeği dizlerinin arasında, mızıka çalıyordu. Yanında ise, melodinin ağır temposuna alkışla eşlik eden Jakobus vardı.

"Bu kadar aptalca bir melodi az bulunur," dedi Wenstrup Schwanebach'a, bir yandan da mızıkasını eliyle hafif-

[1] *Heil dir im Siegerkranz*": 1918'e kadar Alman İmparatorluğu'nun resmi olmayan milli marşı. (Ç.N.)

çe vurarak temizliyordu. "Bu adam gerçekten deli," dedi Schwanebach.

Teğmen von Schwanebach'ın, Gibeon-Keetmannshoop seferinde meydana gelen, bir tane nöbet düzenini ihlal etme ve birden fazla itaatsizlik vakasıyla ilgili raporundan:

"13 Aralık akşamı Uzman Veteriner Wenstrup nöbet kurallarına uymama suçu işlemiştir. Bunu, nöbeti sırasında mızıka çalarak yapmıştır. Sorguya çekildiğinde kendini şöyle savunmuştur: 'Mızıkayı ağzımla çaldım, gözümle değil.'

"Bu olayın ertesi günü, sefer sırasında aniden Tirollüler gibi yüksek sesle şarkı söylemeye başlamıştır. Yeniden sorguya çekildiğinde, birliğin yerini düşmana bir işaretle ele vermeye mi çalıştığı sorulduğunda (uzman veteriner Nama dilini öğrenmektedir!), bunun sadece coşkulu bir yaşam sevinci olduğu yanıtını vermiştir. Bunu yapmasını kesinlikle yasakladığım halde akşama doğru ikinci kez aynı şekilde şarkı söylemiştir. Kendisi gece kampında isyankâr konuşmalar da yapmıştır. Her ne kadar bu konuşmaları sadece baş veteriner Gottschalk'a yönelik yapmış olsa da, etrafındaki diğer süvariler de duymuştur. Uzman veteriner disiplini at terbiyesine benzetmiştir. Böyle bir at terbiyesinin sonucu ancak dans eden ayılar olabilirmiş. İtaat etmeyi ise *Garde du Corps*'un[1] miğferi üzerindeki kartala benzetmiştir: tenekeden yapılmış ve uçmaktan aciz. Aynı şeyin Majesteleri Kayser için de geçerli olup olmadığını kendisine sorduğumda, kaçamak yanıt vermiş ve, 'Kayser elbette uçamaz,' demiştir. Eğer doğru anlayabildimse, uzman veteriner için fantezi kurmak ve içinden geldiği gibi davranmak olumlu değerler içeren kavramlar. Alman medeniyetini bir düztabana benzetmiştir. Kelimesi kelimesine şöyle demiştir: 'Ve biz bu insanlara (yani Hotantolara) yürümeyi öğretmeye çalışıyoruz.' Dar pabuç olarak damgaladığı şeyler şunlardır: devlet, ordu, polis, devlet memurluğu (özellikle Prusya memurluğu), rahip-

[1] Prusya kralının ve sonra Alman imparatorunun muhafızalayı. (Ç.N.)

ler, park bekçileri ve tüm başöğretmenler. Majestelerinin şahsına hakaret edilmemiştir.

imza: *v. Schwanebach*"

Keetmannshoop yolculuğu sırasında Gottschalk, Wenstrup'un, bir Berlinli olmasına rağmen gerçekten Tirollüler gibi şarkı çığırabildiğini tespit etti. Wenstrup, o arazinin ancak Tirol şarkılarıyla dayanılabilir hale geldiğini söylemişti. Bir an için de olsa, Gottschalk bu adamın akli dengesi hakkında şüpheye düştü. Yoksa Wenstrup bir muafiyet belgesinin mi peşindeydi? Ama niye yan çizmek istesin ki; Windhuk'ta bir mikroskop başında oturabileceği halde buraya gönüllü olarak gelmişti. Akşamleyin kampta söyledikleri de, biraz eksantrik, biraz aşırı olsalar da, üzerinde düşünülmesi gereken şeylerdi. Wenstrup devleti bireyler için dar bir pabuç olarak nitelendirdiğinde, Gottschalk ona hemen nasıl bir sosyal demokrat devlet tahayyül ettiğini sormuştu. Hayır, monarşiyi sosyal demokrat bir devletle değiştirmeyi asla düşünmüyormuş, o zaman belki devletin başında bir hükümdar değil de başkan oturacakmış, ama devlet aynı kalacakmış, hatta muhtemelen aynı icra memurları, aynı demiryolu müdürleri, aynı emniyet müdürleri ve baş kardinalleriyle beraber. Ancak ensesinde oturan her şeyden kurtulan birisi başı dik yürüyebilirmiş.

Bu son cümle Gottschalk'ın günlüğünde bulunuyor. Daha önceki günlere ait sayfalar ne yazık ki yırtılıp atılmış.

Wenstrup'la ilgili olarak, Gottschalk ilk defa bu atlı yolculuk sırasında, sandığı gibi bir Sosyal Demokrat Parti üyesiyle değil, herhalde Alman ordusundaki tek anarşist veterinerle -gerçekten olağanüstü bir tesadüf- karşı karşıya olduğunu anlamış olmalı.

Gottschalk bu keşfine o kadar şaşırmıştı ki (etrafta oturanlar nedeniyle de huzursuz olmuştu), konuyu hemen hava durumuna getirdi, yüksek rakım iklimini övdü, görüş mesafesini artıran ve mesafelerin daha iyi tahmin

edilmesini sağlayan pussuz havaya olan hayranlığını dile getirdi. Ama Wenstrup sadece, yapraklı ağaçların bulunduğu doğanın içinde olduğu zaman ikide bir aklına gelen şeyin, ağzından karbondioksit olarak çıkan nefesinin yapraklar tarafından emilip özümsendikten sonra oksijene dönüştürülmesi ve sonra hiç düşünmeden onu tekrar içine çekmesi olduğunu söyledi. Böylece birdenbire, bulundukları az ağaçlı ülkede hiç de sık meydana gelmeyen fotosentez hakkında konuşmaya başladılar (bu konudan hiç anlamayan Schwanebach iyice işkillendi). Oysa Gottschalk'ın kafasında Wenstrup'a yönelteceği bir sürü başka soru vardı. Onun anarşist topluma geçişi nasıl düşündüğünü mutlaka bilmek isterdi. Chicago'da Haymarket Meydanı'ndaki kalabalığın içine bombayı gerçekten anarşistler mi atmıştı?[1] Ve böyle bir toplum neye benzeyecekti? Çöpleri toplama işini kim örgütleyecekti? Bu konuşmayı başka bir güne ertelemeye karar verdi. Ama buna imkân bulamadı, çünkü ertesi gün, Wenstrup'un şarkılarına rağmen, düşmanla çatışmadan Keetmannshoop'a vardılar.

Gottschalk'ın günlüğü, 14.12.04

Kuru atmosferde yıldızlar memlekettekine göre daha yakın ve daha parlak gözüküyor. İnsan, bir kum tepeciğinin kenarından yavaşça yükselen bir ateş görür gibi oluyor: doğmakta olan bir yıldız. Yedi büyük ve parlak yıldızdan oluşan Orion takımyıldızı elmas ateşi gibi parlıyor. Önümüzde: Güneyhaçı takımyıldızı ve onun altında kapkara bir leke gibi gece karanlığından ayrılan "kahve çuvalı Kap şehri". Ara sıra bir yıldız kayıyor ve parla-

[1] 4 Mayıs 1886 günü, Amerika Birleşik Devletleri'nin Chicago kentindeki Haymarket (saman pazarı) Meydanı'nda günlerdir sürmekte olan işçi protesto eylemleri sırasında kalabalığın içine bir bomba atıldı. Bombayı bir anarşistin attığı iddia edildi, oysa eylemleri örgütleyenlerin arasında anarşistler de vardı. Bombanın tesiriyle bir polis memuru olay yerinde, altısı daha sonra hastanede öldü. Bunun üzerine yedi anarşist lider tutuklandı ve göstermelik bir mahkeme sonucunda dördü idam edildi. Biri de hapishanede intihar etti. Bu ve devam eden gösterilerin sonucunda 8 saatlik işgünü ve 1 Mayıs'ın işçi bayramı olması kabul görmeye başladı. Bombayı kimin attığı hâlâ bilinmiyor. (Ç.N.)

yan bir ateşli kuyrukla füze gibi ilerliyor, görünüşte o kadar yakın ki, insan patlama ve vınlama sesini niye duymadığına şaşırıyor. Yıldızların arkasında ne var? Sonsuz kelimesini Jakobus bulut olarak çevirdi. Herhalde beni yanlış anladı.

Gottschalk'ın günlüğü, 15.12.04 (Keetmannshoop)

Galiba akbabalar bile bu şehirden uzak duruyor. Jakobus bize yarım insanları gösterdi, garip bir cins ağaç, uygun ışıkta gerçekten efkârlı biçimlere bürünüyorlar. Bu durumdan kurtarılabilirlermiş, ama bunun nasıl ve ne zaman olacağının sırrını açığa vurmadı.

O zaman bu ülkenin doğru insanlara ait olacağını söyledi.

Gottschalk'ın beklentisinin tersine, Wenstrup Keetmannshoop'ta tutuklanmadı. Teğmen von Schwanebach ayağının tozuyla ihbarda bulunmuş ve bölge komutanı Wenstrup'u sorgulamaya almıştı. O da, şarkı söylemek suretiyle birliğini düşmana satma suçlamasını, zaten gündüz vakti görme mesafesinin duyma mesafesinden daha büyük olduğunu ve ayrıca kendisini de birlikte satmış olacağının manasızlığını ileri sürerek çürütebilmişti. İntihara meyilli değilmiş. Neden Tirollüler gibi tiz sesle şarkı söylediği sorusuna, "İnsanları neşelendirmek için," yanıtını verdi. Nöbet kurallarına uymamak ve itaatsizlik etmek suçlama olarak kaldı. Binbaşı bu konuyla uğraşmak istemedi. Çevresi sarılmış bir şehirde yapacak daha önemli işler vardı. Olayı Windhuk'taki yetkili askerî mahkeme konseyine bildirdi. Wenstrup'un ortadan kaybolmasından sonra bu ihbarı hiç kimse takip etmedi.

Wenstrup'u arayacak olan devriye 12 Ocak 1905 günü Keetmannshoop'tan ayrıldı. Gottschalk onlara gönüllü olarak katıldı. Çevredeki Hotanto köylerinde Wenstrup soruşturulacaktı. Devriye komutanı, bunun daha çok biçimsel bir şey olduğunu söyledi ve ekledi: "Bu bölgede ya-

şayan Hotantolar ayaklanmaya katılmadılar, ama tam da bu yüzden onlara daha az güvenmek gerekir, iş ciddiye bindiği zaman birbirlerine sımsıkı sarılırlar."

Uchanaris askerî karakol komutanı, bir başçavuş, bilinen şeylerin dışında ek bilgi veremedi. Wenstrup buraya, tayin edildiği yere gelmemişti. Orada yaşayan Hotantoların hepsi Wenstrup'u görmediklerini söylüyormuş. O bölgedeki Hotantolar barışçıl bir tavır içindeymiş. Başçavuş son zamanlarda sadece küçük bir olay vuku bulduğunu, onda da Hotanto'nun birinde fişekler hakkında bir el kitabı bulduğunu söyledi. Tabii ki o herif kitabın içeriğini anlayacak durumda değilmiş. Onu, ateş yakmak için bükülen kâğıt parçası koleksiyonu olarak kullanıyormuş. Sayfaların çoğu yırtılıp alınmış. Bu Hotanto'yu sorguladığında, el kitabını birkaç kilometre uzakta bulduğunu söylemiş. Bu elbette bir yalanmış ve o adamın sırtını 20 kırbaç darbesiyle dağlatmış.

Gottschalk paramparça olmuş defteri getirtti. Bu, hiç tereddütsüz, Wenstrup'un sefer sırasında okuduğu el kitabıydı. Komutana geri verirken omuz silkmekle yetindi.

Gottschalk'ın günlüğü, 13.1.05

W. hatırımdan çıkmıyor. Bir kibriti yakarken yaptığı el hareketi. Matem siyah veya beyazdır (Hindistan), insan bir şey göremiyor. İnsan keşke söyleyebilse, eğer isterse tabii; kendini açmak, açılmak, açılmak.

At üstündeki devriye Keetmannshoop yakınlarındaki diğer dört köye de uğradı. Devriye komutanı, Almanca, Kap Felemenkçesi ve Nama'dan oluşan çetrefilli bir dille Hotantolara sorular yöneltti. Soru sorulduğunda terbiyeli bir şekilde şapkalarını çıkaran yerliler, son haftalarda tek bir beyaz bile görmediklerini her seferinde tekrar ettiler. Sanki Wenstrup, Keetmannshoop'un öte yanında toprak tarafından yutulup kaybolmuştu.

Gottschalk zaten Wenstrup'u kaybolmasından önce

nadiren görüyordu. Keetmannshoop'ta birbirinden uzak iki ayrı karargâha yerleştirilmişlerdi. Wenstrup üç sağlık astsubayıyla beraber bir çadırda, Gottschalk iki yardımcı doktorla birlikte eski bir ambarın ön odasında kalıyordu. Birbirleriyle görüşmemelerinin nedeni Gottschalk'ın ondan uzak durması değil, akşamları Koruma Birliği subaylarının gittiği, sigara ve içki içilen, hikâyeler anlatılan, tütün meclisi adı takılmış bir lokale uğramayı daha çok tercih etmesiydi (Gottschalk sigara içme alışkanlığını burada edindi). Wenstrup ise bu çevreden uzak duruyordu. Ancak Noel günü birkaç kelime konuşabildiler.

O sabah erken saatlerde şiddetli bir yağmur gökten düşen sıcak bir duş gibi yağmaya başlamıştı. Gottschalk kaldığı odadan çıplak olarak dışarıya koşmuş ve diğerleri gibi yağmurun altında durmuştu. Schweinebauch da o gün ilk defa çıplak olarak görülmüştü. Herkes şaşkın bakışlarla gözlerini ona dikmişti. İnanılmayacak kadar kıllıydı, siyah, maymun gibi.

Öğleden sonra Noel kutlaması hazırlıklarına başlandı. Yağmur durmuş ve ardında bir çamur deryası bırakmıştı. Komutanlığın önüne bir Noel ağacı dikildi, uygun şekilde biçimlendirilmiş bir ılgın ağacı.

"Bugün gözyaşı dökmeyen kalmayacak," dedi bir üsteğmen. Üniforması şimdiden kusmuk içindeydi.

Başındaki gri renkli, kenarına bir ılgın dalı takılmış *chapeau claque* ile herkesi şaşırtan Wenstrup, "İşte sana Alman kültürünün temsilcileri," dedi. Gün geçtikçe, savaşmak için gönderildiği insanlara benzemeye başlamıştı.

Bir er hüngür hüngür ağlamaya başladı ve Kiel'deki eşinin tekrar hamile kalmış olmasından Hotantoları sorumlu tuttu. Astsubay Rattenhuber kurguladığı planı detaylıca anlattı; ona göre, üç ay sonra görevi bitip terhis olduğunda, çoğu emekli Koruma Birlikçisi gibi çiftçilik yapmak için değil, bir yapay buz pisti kurmak için bu ülkeye yerleşecekti. Böylece bu ülkede buz hokeyi oynanmaya başlanacaktı. Rattenhuber kendi memleketi olan

Plattling'de de bunun yaygınlaşması için çalışmıştı. Buz pateninin tanınmasını sağlayan Klopstock Almanya için ne ise, kendisi de Güneybatı için o olmak istiyormuş. Bu ülkedeki koşulların o zamanın Almanya'sına göre çok daha uygunsuz olduğunun elbette farkında olan Rattenhuber, yine de bu zorlukları sahip olduğu enerji ve edindiği teknik bilgi sayesinde aşacağına inanıyordu. Bu ülkede hâlâ bugün bile buz pateni kayılmıyor olmasının nedeni, belki de Rattenhuber'in iki ay sonra Morris'in adamlarıyla girdiği bir çatışmada öldürülmüş olmasıdır.

Akşam olduğunda, meydan ayininden sonra başlayan Noel kutlamaları sırasında, sahibinin bazen Gottschalk bazen de Wenstrup olduğu söylenen yeni bir fıkra subay gazinosunda tur atıyordu: Beş yıldır, kendisi gibi etrafına zekâ pırıltıları saçan Barones von Behr'le evli olan Schwanebach'ın üç tane kızı vardır. Güneybatı'ya gitmek üzere yola çıkmadan kısa bir süre önce karısı dördüncü çocuğunu doğurur, bu çocuk da hasretle beklenildiği gibi bir erkek evlat değil, yine bir kızdır. Kız evde vaftiz edilecektir. Mutlu çift papazı evin antresinde karşılar. Vaftiz odasına geri döndüklerinde, beşikteki kız yerinde yoktur. Anne arar, baba arar, vaftiz şahitleri arar, hatta papaz bile diz çöküp masanın altına bakar. Her şey boşunadır. Herkes ne yapacağını bilmeden ortalıkta dolaşmaktadır. Birden içlerinden birisi şans eseri yukarı bakar ve telaş içinde perde kornişini göstermeye başlar. Küçük kız orada oturmaktadır, siyah tüylerle kaplı, tıpkı bir maymun gibi. Ve ayakları da maymun ayaklarıdır.

Noel hediyesi dağıtma merasiminde subaylara takım arkadaşları küçük ve genellikle kendi yaptıkları hediyeleri verdiler: devedikeni ağacından oyulmuş bir top, Hotanto mermilerinden lehimlenerek yapılmış piramit şeklinde bir kâğıt ağırlığı, kaktüs dikeninden yapılmış kravat iğnesi, bir Hotanto kafatasının üst tarafından yapılmış kül tablası.

Sadece Gottschalk'a iki tane hediye verildi. Bu da

dikkatleri üzerine çekmesine neden oldu. Bir tanesi, Astsubay Rattenhuber'in Herero kurşunu tarafından parçalanan bir tüfek dipçiğinden oyduğu, küçük bir sarkık karınlı Vietnam domuzuydu. Bokser İsyanı'nı[1] bastırma savaşında Çin'de bulunan ve ilk defa orada sarkık karınlı domuzlarla tanışan Rattenhuber, bol et veren bu hayvanı da ülkeye getirmek ve yerelleştirmek için bütün enerjisini ve aksan yüklü ikna etme sanatını kullanıyordu. Gottschalk astsubayın bu hediyeyi neden özellikle kendisine verdiğini tam olarak anlayamadı. Herhalde, devriye seferi sırasında Rattenhuber'in ensesindeki kan çıbanını keserek çıkartan ve bu sırada onun buz hokeyi projesini sabırla dinleyen Gottschalk'a teşekkür etmek içindi. Belki de Rattenhuber veterineri, sarkık karınlı domuzu Güneybatı'ya ithal etme planı için kazanmak istiyordu.

Diğer hediye ise Wenstrup'un ona verdiği, mavi kâğıda sarılmış bir kitaptı. Üzerinde muammalı bir not vardı: Noel olduğu için değil, zamanı geldiği için.

Gottschalk paketi, endişe verici durumdaki ikmal koşullarına rağmen şampanya dağıtılan gazinoda hiç çekinmeden açtı ve kitabın yazarını ve başlığını okuduğunda korkudan irkildi: Pyotr Kropotkin,[2] *Karşılıklı Yardımlaşma.*

Kitabı hemen, emir erleri tarafından Noel'e yakışır biçimde süslenmiş masanın üstündeki bir ılgın dalının altına doğru iteledi.

Sucuklu bezelye çorbası servisi yapılmadan önce Belediye Başkanı Schmidt, bütün subaylara yönelik özel bir mesaj içeren bir konuşma yaptı. Onlardan, şehit düşmeleri durumunda, ölü vücutlarının yakılmasına veya üs-

[1] 1900 yılında Çin'de başlayan ve Batılı işgalcileri hedef alan büyük ayaklanma. (Ç.N.)

[2] Pyotr Alekseyeviç Kropotkin (1842-1921): Rus coğrafyacı, yazar ve anarşist. Rus aristokrasisinden gelen ailesi nedeniyle "prens" unvanını da taşıdı. Yaşadığı dönemin en tanınmış anarşistlerinden biri olan Kropotkin, "komünist anarşizm" ideolojisinin en etkili teorisyeniydi. *Hayvanlar ve İnsanlar Âleminde Karşılıklı Yardımlaşma* adlı kitabında, Sosyal Darwinciliğin karşıtı olarak evrim stratejisinin, en güçlünün yaşamda kalması değil, türlerin karşılıklı yardımlaşması sayesinde geliştiği görüşünü savundu. (Ç.N.)

tüne sönmemiş kireç dökülmesine engel olmalarını rica etti. Sonuncusu özellikle bir salgın hastalık sonucu ölenler için geçerliydi. Askerlerine bu minvalde tesir etmelerini de önemle rica etti.

Schmidt, Uluslararası Humuslu Toprak Örgütü'nün bir üyesiydi. Schmidt'in ileri sürdüğü teze göre, şayet ölülerin yakılması işlemi yaygınlaşırsa, doğal dengenin ciddi şekilde bozulması söz konusuydu. (Schmidt her türlü yapay gübre kullanımını da reddediyordu.) Ona göre, haklı bir dava için canını verdikten sonra bedeninin çürümesi sonucunda yeni hayatlara can vermek, herkes için teselli edici bir düşünce olmalıydı. Çürüme sırasında ortaya çıkan maddelerin humus oluşumuna yaptığı önemli katkılar biliniyordu. Bu durumun özellikle, kum ve kireci bol, her türlü verimli humus oluşumundan yoksun topraklara sahip Güneybatı gibi ülkelerde dikkate alınması gerekliydi. Her kim bu Alman toprakları için hayatını tehlikeye atıyorsa, vücuduyla da zengin bir gelecek için katkıda bulunmalıydı. Eğer bu ülkenin uygarlaştırılması başarılabilirse, yüz binlerce Alman, anavatanın dar ve sıkışık alanlarından kurtulup burada yeni bir vatan edinebilirdi. Kadehini bunun için ve Alman Kayseri için kaldırıyordu.

Her ne kadar Gottschalk o akşam gazinoyu oldukça sarhoş bir durumda terk etse de, kitabı ceketinin altına sokuşturarak kimseye göstermeden dışarı çıkartmayı başardı. Ertesi gün, kitabı herhangi bir yere gömmeyi düşündü. Sonra onu bir cephane sandığının içine sakladı.

Gottschalk, Morenga adını ilk defa burada, Keetmannshoop'ta duydu. Warmbad'da denediği gibi, buraya da saldırıp kuşatmasından korkuluyordu. Bir acemi er, Morenga'nın tutsakları öldürmediğine şahit olduğunu anlatıyordu. Baron von Stempel'ın birliğinin girdiği çatışmaya o da şahsen katılmıştı ve kaybolduğu bildirilen bir süvarinin iki gün sonra bağlı ve iyi beslenmiş olarak tekrar ortaya çıktığını kendi gözleriyle görmüştü. Süvari, Morenga'yla görüştüğünü bile iddia etmişti. Komu-

tan ona ve diğer tanıklara bu konuda konuşmayı kesin olarak yasakladı.

15 Ocak günü uzman veteriner resmen kayıp olarak Windhuk'a bildirildi.

Peygamber

1904 Mart ayının ilk günlerinden biri, gece yarısına doğru, bir adam Windhuk'ta yerlilerin yaşadığı mahalleye[1] gizlice girmeye çalışır. Kan tazıları tarafından kıstırılan adamı yerli polisler tutuklar. Ertesi gün Windhuk hapishanesine gönderilir ve orada Alman polis çavuşu tarafından sorgulanır.

Bir Nama yerlisi olan adama nereden geldiği sorulduğunda, Kap Felemenkçesi dilinde, kendisini Tanrı'nın gönderdiğini söyler. Windhuk'ta ne yapmak istediği sorulduğunda ise, verdiği yanıt şöyledir: "Burada Tanrı'nın İncil'ini öğreteceğim." Bütün diğer sorulara yanıt vermeyi, çavuşun on sopa vurdurma tehdidine rağmen, reddeder. Sadece kendisi gibi olanlarla konuşacağını birçok kez tekrar eden adam, bunu söylerken, çavuşun tahminine göre, konuşma dilini kastetmektedir, çünkü Kap Felemenkçesi ve İngilizce anladığı belli olduğu halde birdenbire Nama dilinde konuşmaya başlamıştır.

Bunun üzerine çavuş, yerli mahallesinin en yaşlı kilise üyesinin oraya getirilmesini sağlar, Daniel Vries, Bethanien'lı bir Nama. Vries ona kim olduğunu sorduğun-

[1] Sömürgecilik zamanında, bugünkü Namibya'daki yerleşim yerlerinde, çiftliklerde ve özellikle şehirlerde (Windhuk gibi) yerliler beyazlardan tecrit edilmiş mekânlarda yaşıyordu. Irk ayrımcılığının en belirgin göstergelerinden birisi olarak, siyahi yerlilerin çalışma ve yaşam alanları gettomsu yerleşim yerlerine dönüştürülmüştü. Alman sömürgecileri bu yerlere ironik bir şekilde "yerli tersanesi" anlamına gelen "*Eingeborenenwerft*" adını takmıştı. Şehir dışında bu tip yerler, köylerden küçük, az sayıda kulübe ve/veya ağıldan ibaret, oba benzeri, bazen etrafı çitlerle çevrili yerleşim yerleriydi. Elinizdeki çeviri kapsamında bu yerleşim yerleri Türkçe'ye "yerli mahallesi" olarak aktarılmıştır. (Ç.N.)

da, tutsak, "Ben Tanrı'nın peygamberiyim," yanıtını verir. Adının Klaas Shepperd olduğunu ve Kap kolonisindeki Port Elizabeth'ten geldiğini iddia eder. Alman Koruma Bölgesi'nde ne aradığı sorusuna karşılık, Hereroların büyük şefi Samuel Maharero'ya gitmek istediğini söyler.

Hererolar ile Almanlar arasındaki savaştan hiç haberi yokmuş gibi davranmaktadır.

Shepperd'in bir Herero casusu olduğu kanaatine varan çavuş onun ceplerini arattırır. Ceplerinden bir kuru ekmek parçası, bir küçük kaşık ve kirli ıvır zıvır malzemeler çıkar. Bir misyonerle konuştuktan sonra çavuş bunları tutanağa *asa foetida*[1] olarak kaydettirir. Shepperd casusluk şüphesiyle cezaevine kapatılır. Fakat bir ay sonra, kendisine isnat edilen suçlar kanıtlanamadığı ve ayrıca İngiliz uyruklu olduğu için serbest bırakılır. Windhuk cezaevinde kaldığı süre içinde, aslında ona karşı oldukça kayıtsız olan mahkûmlar arasında kısa zamanda garip bir huzursuzluk yayılmıştı. Gardiyanlara karşı gelme vakaları artmış, hatta iki kere iş bırakma eylemi yapılmıştı, ki bu, falakada yirmi beşer kızılcık sopasıyla cezalandırılmıştı. Siyahi mahkûm arkadaşları tarafından Stürmann olarak çağrılan Shepperd, her sabah mahkûmları toplayarak kısa bir ayin düzenliyor ve bunu kendince "dağdaki vaaz"[2] olarak adlandırıyordu. Bu vaazın içeriği gerçi İncil'den alınmıştı, ama dağdaki vaaza değil, misyoner Wandres'e göre, Yakup'un mektubuna dayanıyordu.

"Dinleyin, kardeşlerim! Tanrı bu dünyanın yoksullarını, inançları güçlü olduğu için seçmedi mi, onu sevenlere armağan edeceğini söylediği krallığının asıl vârisleri olarak seçmedi mi?

Lakin siz, yoksulları haysiyetsiz kıldınız.

Size zulmeden ve sizi mahkûm edenler zenginler değil mi?"

Yaşlı kilise üyesi Daniel Vries tarafından geceki tu-

[1] (Lat.) İran'da yetişen ve çok kötü kokan kökleri olan bir bitki (hingeş). Pis kokulu, kirli şeyler anlamında kullanılır. (Ç.N.)

[2] *Bergpredigt:* Matta İncili'ne göre, İsa'nın bir dağda verdiği, en önemli vaazlarından biri. (Ç.N.)

tuklamadan ertesi gün haberdar edilen, Ren Misyonerliği görevlisi misyoner Wandres, aynı gün içinde Shepperd Stürmann'la bir görüşme yapmak istedi. Çünkü onun, İngiliz Kap kolonisi yerlileri arasında oldukça taraftar bulan ve Avrupalı misyonerlere karşı tavır koyan Etiyopya kilisesinin bir temsilcisi olmasından şüpheleniyordu. Şimdiye kadar bu dini hareketin hiçbir vaizine, Alman Koruma Bölgesi'nin bu kadar kuzeyinde rastlanmamıştı. Yirmi yıldır Afrika'da çalışan ve kendi ifadesine göre, militan bir tarikat olan bu mezhebin karşısında olduğunu hiç saklamayan misyoner Wandres, eline geçen bu fırsatı kaçırmadan bir sorgulama yaparak bu hareketin arkasındaki kışkırtıcıların ve finansörlerin kim olduğunu öğrenmek istiyordu. Fakat Ren Misyonerliği'nin verdiği bir görev icabı seyahate çıkmak zorunda kalınca, bu görüşme ancak haftalar sonra gerçekleşebildi, hem de cezaevinde değil (Shepperd bu arada serbest bırakılmıştı), ister istemez misyonerlik evinde. Wandres, Shepperd'in gelmesini rica etmiş, o da hırpani bir kıyafet içinde, ama korkusuzca gelmişti. Wandres'e göre o, dini çılgınlığından kaynaklanan kibirli bir tavır içindeydi. Wandres'in koltuğuna yerleşmesinin ardından Shepperd Stürmann, neredeyse aynı anda, adabımuaşerete uygun olarak oturma izni almayı beklemeden, kendisinin çekip getirdiği bir sandalyeye oturdu. Misyonerin, sözüm ona bir iş arkadaşı ve din kardeşi olarak yönelttiği soruları Shepperd Stürmann hür ve kendinden emin bir şekilde yanıtladı (Wandres bu görüşmeyi 6.12.1904 tarihli gizli bir rapor olarak Kayser hükümetine bildirdi). Kim tarafından görevlendirilerek bu misyonerlik yolculuğuna çıktığını ve ücretini kimin ödediğini sorması üzerine, Stürmann, sadece yerlilerin ona verdiği meyve, darı ve bazen biraz et gibi yiyeceklerle yaşamını sürdürdüğünü söyledi. "Kimberley'de ahır uşağı olarak çalışıyordum. Günün birinde ahırı temizlerken, bir saman yığınının içinde bir ateş ve aynı ateşin içinde gözlerini hiç ayırmadan bana doğru bakan bir sima gördüm. Onun İsa olduğunu fark ettim. Yanında siyahi insanlar

vardı. Ateşin içindeki İsa Hazretleri bana batıya doğru gitmemi ve siyahi insanlara onun kitabını öğretmemi emretti." Bunun üzerine misyoner Wandres, gizli raporunda belirttiğine göre, Shepperd Stürmann'a rotasından oldukça saptığını ve yolculuğunu kuzeye doğru çevirdiğini hatırlattı. Shepperd Stürmann'ın yanıtı ise kısaydı: "Yol böyle gerektirdi." Sonunda Wandres, Shepperd Stürmann'a, gitmek istediği yerde kimseye derdini anlatamayacağını, çünkü Hereroların dilini bilmediğini söyledi. Stürmann'ın yanıtı: "Dillerini konuşma yeteneğini Tanrı bana zamanı geldiğinde ihsan eyleyecektir."

Bu konuşmadan birkaç gün sonra Stürmann, yerli sürücüsünün kendisini davet etmesi üzerine, bir öküz arabasıyla güneye doğru yola koyuldu. Misyoner Wandres'e, Hotantoların ünlü kabile şefi Hendrik Witbooi'nin yanına gideceğini söylemişti.

Daha sonra, Windhuk cezaevinde yapılan bir denetim sırasında, bir hücrenin ahşap kapı pervazı üzerine kazınmış şu cümle bulundu: "Kurtuluş zamanı artık geldi."

Denetimi yürüten üsteğmenin sorusu üzerine, misyoner Wandres şöyle dedi: "İşte sorun tam burada yatıyor; İncil'de iki anlamlı çok şey var."[1]

1894 yılından bir fotoğraf, misyoner Wandres'i Warmbad'da gösteriyor. Wandres kenevir hasırından yapılmış yuvarlak bir kulübenin, bir pontokun önünde, bir hayvan postu üzerinde ayakta duruyor. Onun önünde bir kadın, arkalığı üzerinde üç tane leopar postu asılı duran bir bankta, iki erkeğin arasında oturuyor. Sol taraftaki sakallı adamın saçları (muhtemelen kızıl renkte) kısa kesilmiş ve kolonyal şapkasını yanına, yere koymuş. Bu adam, siyah bir takım elbise içinde, kolonyal şapkası kolunun altında, soluk ve ciddi bir okumuş adam suratıyla sağ tarafta oturan ve Ren Misyonerliği'nin müfettişi olan Dr. Schreiber'in damadı. Wandres ona hiç benzemiyor, güneşte yanmış cil-

[1] Burada geçen "kurtuluş" kavramı (*Erlösung*), İncil'de genellikle günahlardan veya acılardan kurtulma anlamında kullanılmaktadır. (Ç.N.)

di, uzun siyah sakalı, geniş omuzlu ve iri yapısıyla daha çok, pazar kıyafetini giymiş bir köylüye veya bir oduncuya benziyor. Bayan Wandres ellerini beyaz, kırmalı dantelalı önlüğünün üzerine üst üste koymuş ve muhtemelen bu fotoğraf çekimi için özel olarak yapay çiçeklerle süslenmiş bir şapka giymiş. Suratı asık ve sert, neredeyse acımasız bir ifadeyle kameraya bakıyor. Arka planda iki Hotanto yerlisi ayakta duruyor, pejmürde ama Avrupai giysiler içinde. (Almanya'da, hangi mezhepten olursa olsun bütün kiliseler, Alman sömürgelerinde yaşayan yerliler için eski elbise toplama kampanyaları düzenliyordu. Onların insana yakışır gözükmeleri gerekiyordu.)

Johannes Dausab adında bir yerli öğretmen mart ayında Rehoboth'a giderken, yolda Stürmann'la tanıştı ve birkaç gün birlikte yürüdüler. Stürmann'ın neredeyse bütün konuşmalarını, "Kurtuluş zamanı artık geldi," cümlesiyle bitirmesi dikkatini çekti.

Bir misyoner okulunda yetişmiş olan Dausab'ın, bir tek kurtuluş tanıdığını, onun da İsa Hazretleri eliyle olduğunu ileri sürmesi üzerine Stürmann, "Hayır, ben Nama halkı için olan kurtuluşu kastediyorum," dedi.

Daha sonraki ayaklanma sırasında da Alman efendilerine sadık kalan Dausab için refakatçisi gittikçe korkutucu olmaya başlamıştı. Çünkü ne zaman karşılarına Hotantolar çıksa, hemen, yanan kömür üzerinde hareket eder gibi konuşmaya başlıyor, bunun üzerine etrafında hemen kalabalıklar oluşuyor ve o, yeryüzündeki haksızlıklardan bahsetmeye başlayıp, aynı İsa onları oradan kovana dek tüccar ve tefecilerin kutsal tapınakta yaptıkları gibi, beyazların çoğunun kiliseyi kötü amaçları için kullandıklarını anlatıyordu. "İncil'in bize açıkladığı gibi, Tanrı'nın yasaları kutsaldır ve son günlerde yeni bir kral dünyaya getirilecektir ve bu, Tanrı'nın isteği üzerine olacaktır ve o, bütün dünya üzerinde hüküm sürecektir ve bu yüzden Tanrı kendisini bir imparatorluğu yıkmak için kullanmaktadır; bunun kararını meleklerin efendisi vermiştir."

Rehoboth'a varmalarına az kala, Dausab Stürmann' dan ayrıldı.

Ayaklanmanın ana nedeni hiç kuşkusuz ki, Kap kolonisinden gelen ve Etiyopya kilisesinin takipçisi olan peygamber tarafından yaratılan dini çılgınlıktır. (Vali Leutwein tarafından imparatorluk şansölyesine gönderilen yazıdan, 10.11.1904, RKA no: 2133, nüsha: 132)

Sonra, Rietmond'da bulunan Hendrik Witbooi'nin yanına gitmeyi başaran Shepperd Stürmann, orada kapı kapı, kabile kabile dolaşmış. Bu, Temmuz 1904 sonu olmuş olmalı.

Vitbui eski kabile şefi Isaak Witbooi'nin, tutuklanmasından sonra verdiği ifadeye göre, babasını sürekli olarak isyana kalkışmaya zorlayan Stürmann olmuş. Babası sayıca küçük halkıyla Almanlara karşı savaşma ve onları ülkesinden kovma konusundaki kuşkularını dile getirdiği zaman, Tanrı'nın kendisine vatanını Almanlardan kurtarma görevini verdiğini ve Tanrı'nın, isteklerini gerçekleştirmek üzere onu Hendrik Witbooi'ye gönderdiğini söylemiş. Tanrı'nın yardımıyla Almanları kovmanın mümkün olacağını iddia etmiş, aynı Hz. Davud'un Golyat'ı yenmesi gibi.

Shepperd Stürmann'ın Keetmannshoop Belediye Başkanı Schmidt'e yazdığı mektup (evrak giriş tarihi: 27.7.1905):

"En başta söz vardı ve söz Tanrı'dan geliyordu ve söz Tanrı'ydı.

"Şimdi sana açıklayacağım şeyler, gökkubbenin ve yeryüzünün kralı Tanrı'nın sözleridir. O, aynı Tanrı, Shepperd Stürmann eliyle Tanrı'nın hükmünü gönderdi. İsrail'in yaratıcısı Tanrı benim üzerimden kurtuluşu sağlayacak. Bize İncil'in bildirdiği gibi, Tanrı'nın yasaları kutsaldır, (yani) son günlerde yeni bir kral dünyaya geti-

rilecektir ve bu, Tanrı'nın isteği üzerine olacaktır ve o, bütün dünya üzerinde hüküm sürecektir ve bu yüzden Tanrı kendisini bir imparatorluğu yıkmak için kullanmaktadır; bunun kararını meleklerin efendisi vermiştir.

"Böylece gökkubbenin altında ben doğdum ve bu esere başlamak üzere Tanrı oldum; öyle ki, başlangıç Tanrı'ya aittir, son da Tanrı'ya aittir.

"Şimdi sana Tanrı adına açıklıyorum, onun adına ve sadece onun isteğinin yerine gelmesi için; o henüz doğmadı, ondan kork, bekle, o az bir bekleyiş sonunda sana görünecek.

"Yeni gün ağardığı zaman sana bir haberci göndereceğim. Seni bütün halkın önünde bunu bilmen için uyarıyorum, çünkü ben Tanrı'nın hükmünü biliyorum; ben onu gördüm. Buraya kadar ve şimdi Tanrı adına bitiriyorum. Amen.

Bu bildirge 'Tanrı'nın elinden çıkmıştır, ben sadece bir takipçiyim, bunu belediye başkanının şahsına yazıyorum." (Alman Güneybatı Afrika Valiliği'nin dosya arşivinden.)

Belediye ve Gümrük İdaresi Başkanı Schmidt, eski vali Leutwein gibi, bu Stürmann'ın deli bir dindar olduğuna inanıyordu, ama tehlikeli bir deli. Ne de olsa, "Afrika Afrikalılara" sloganının yaratıcısı Stürmann'dı.

Stürmann ayaklanmanın başlangıcında, Witbooi'den "Tanrı'nın süvarileri" adıyla anılan otuz tane seçilmiş savaşçı aldı. Çarpışmaların odak noktalarında devreye sokulan küçük bir elit birlik.

Vitbuilerin ilk yenilgilerinden sonra Samuel Isaak ile peygamber arasında sık sık tartışma çıkmış olmalı. Samuel Isaak ayaklanmanın karşısında yer alıyor ve bir teslimiyet anlaşmasının imzalanması için zorluyordu. Isaak Witbooi'nin sorgusunda anlattığı üzere, Stürmann yenilgilerin nedeninin savaşçıların inançsızlığında yattığı-

nı iddia etmişti. Hendrik Witbooi ise bu tartışmaları suskun izliyordu.

Verdiği ifadeye bakıldığında, ayaklanmanın başlamasında ana sorumluluğu Stürmann'ın üstüne yıkan Isaak Witbooi'nin durumunu anlamak gerekir. O sırada toplama kamplarında yaşayan kendisi ve halkı, kısa bir süre sonra Köpekbalığı Adası'na sürülmüş ve orada yüzlercesi hayatını kaybetmişti. Savaşta öldürülen babasının yerine kabile şefliği payesini üstlenerek başa geçen Isaak Witbooi'nin, ayaklanmanın suçunu o sıralarda ortalıkta gözükmeyen birisine yüklemeye çalıştığı düşünülebilir. Belki de kabilesi ve kendisini gerçeklerden uzaklaşmanın kurbanı olarak göstererek, halkı için daha olumlu koşullar içeren bir anlaşma yapmaya çalışıyordu.

17.8.1905 tarihinde meydan gelen Kowes Muharebesi'nden sonra, Isaak Witbooi'nin ifadesine göre, Stürmann kabileyi terk etti. Tam o sıralarda Almanlar kabileyi bozkırda su kaynağından su kaynağına kovalıyordu.

Peygamber bundan sonra, Almanların yoğun aramalarına rağmen ortalıktan kayboldu.

Ancak iki yıl sonra, Kap kolonisinden çıkan bir söylentiye göre, isyancıların elebaşı peygamber Stürmann Kap kolonisinde asılmıştı.

Alman valilliği derhal Kap şehrindeki büyükelçiliğe bir telgrafla durumu sorar.

Kap Şehri, 10 Mayıs 1907

Buradaki Cape Mounted Polis Komutanlığı'nda edindiğim bilgiye göre, Griquatown'ın (Hay bölgesi, Kap kolonisi) kuzeyindeki Hopefield asbest madenlerinde çalışan iki beyaz işçiyi öldüren Hendrik Beeker adlı bir yerli, mahkemece ölüme mahkûm edilmiş ve idam edilerek karar uygulanmıştır.

Beeker'in son Vitbui ayaklanmasının liderlerinden biri olduğu söylenmektedir. Alman birliklerinin takibi so-

nucu Kap kolonisine kaçtığı iddia edilmektedir. Burada dini peygamber ve kışkırtıcı olarak sahneye çıkarak yerlileri beyazlara karşı isyana teşvik etmeye çalıştığı ve bunun da yukarıda bahsedilen ve o zaman *Cape Times* gazetesinde detaylı olarak işlenen "Hopefield Cinayeti" ile sonuçlandığı anlatılmaktadır.

Haber kaynağımın, Beeker ile Stuurmann'ınaynı kişi olup olmadığı konusunda bilgisi yok. Ancak bu konuda bir araştırma yapıp sonuçlarını bana bildireceğini öğrendim. Bu durumda, tamamlayıcı bir haberim daha olabilecektir.

Ek olarak, İmparatorluk Koruma Birliği komutanlığının yukarıdakiler hakkında bilgilendirilmesini rica ederim.

İmparatorluk Büyükelçisi
I.V. (imza)

Kap Şehri, 24 Temmuz 1907

10 Mayıs tarihli, 3056 sayılı ve Stuurmann'la ilgili yazıma eklenmek üzere.

Cape Mounted Polis Şefi'nin verdiği bilgiye göre, Beeker ve Stuurmann gerçekte aynı kişi.

İmparatorluk Büyükelçisi
(imza)

Çarpışma Raporu 1
Büyük-Nabas

1905 Ocak ayı başında, Aob bölgesinde yaşayan Vitbui-Hotantolarına karşı büyük taarruz başlatıldı.

Albay Deimling, bu arada onlara katılan takviye kuvvetlerin de yardımıyla Vitbui kabilesini eşmerkezli bir operasyonla yok etmeyi (paramparça etmeyi) ümit ediyordu. Ayrı hatlarda ilerlemek, birlikte vurmak.

Albay Deimling'in raporu: Düşmanın uzun Aob vadisinde hangi gruplar halinde, hangi noktalarda toplanacağını ve benim saldırılarıma karşı koyacağını önceden kestirmek elbette mümkün değildi, devriyeler de bunu ortaya çıkaramazdı. Bu öncü kuvvetler ya vurularak ya da, düşman bütün su kuyularını elinde tuttuğundan, susuz kalarak ölmeye mahkûm olurdu. Kullanacak casuslarımız da yoktu.

Ordu birliklerinin hazırlanması:

1. Birlik, Komutan Meister, 2. Saha Alayı'nın 4., 5., 3/4, 7. Bölükleri ve 5. Topçu Birliği'nden oluşuyor, subaylar dahil toplam 223 adam, Kalkfontein'dan çıkarak (Hochanas'ın güneyi) aşağı doğru Aob'a ilerleyecek.

2. Birlik, Komutan Ritter, 1. Saha Alayı'nın 2. Bölüğü, Stuhlmann'ın yarım topçu birliği, takriben 110 adam. Gibeon'dan çıkarak Gamus-Aukam üzerinden ilerleyecek.

3. Birlik, Komutan Langerke, 2. Saha Alayı'nın 8. Bölüğü, 3. Yedek Bölüğün yarısı, 8. Topçu Birliği, 1/3 9. Dağ Topçu Birliği'nin üçte biri, takriben 300 adam, Koes-Persip üzerinden kuzeye doğru yürüyecek.

Albay Deimling tarafından bütün birliklerin toplanma noktası olarak Gochas ve tarih olarak 4 Ocak 1905 günü belirlendi.

Albay Deimling bir ek emir daha verir: Üç birliğin en güçlüsü olan Meister'in birliği, Gochas'a 3 Ocak'ta ulaşacak ve ilerlemeye devam edecek. Deimling, düşman gözetlenmesinde daima mükemmel olan Hotantoların en küçük birliğe, yani Ritter'in konvoyuna karşı koyacağı öngörüsünden hareket ediyordu. Bu bir yanlış değerlendirmeydi. Çünkü, Hendrik Witbooi'nin kendi planında, Alman komutanlığının böyle düşüneceğini hesaba katmış olabileceğini dikkate almıyordu. Gerçekten de Witbooi ana gücüyle en kuvvetli birliğe saldırdı, yani Meister'in birliğine. Ve bu olurken, en zayıf birlik olan Ritter'in birliği sadece oyalamaya yönelik bir dirençle karşılaştı.

Komutan Albay Deimling en çok tehlike altında olduğunu düşündüğü Ritter'in birliğine katıldı.

Deimling, Hannover ırkı atlara binmekten hoşlanırdı, özellikle kara yağız olanlarına.

Tümen rahibi Max Schmidt'in hazırlık notlarından:

Meydan ayininde ilk önce, barış için uyaran ve böylece savaşın fırtınası içinde bile müsterih bir yüreği teminat altına alan Tanrı'nın sözleri: "Barışı size bırakıyorum, benim barışımı size veriyorum... Kalbiniz ürkmesin ve korkmasın." (Yuhanna, 14, 27)

Sonra daha genel: Vatanın gözleri her birimizin üstünde. Kayser. İmparatorluk. Hıristiyan olan her insanın görevi. Kültür ve medeniyetin taşıyıcıları.

Sonsöz: Savaşa son hazırlık: "Son olarak, Rab'de,

O'nun üstün gücüyle güçlenin... iman kalkanını alın... Kurtuluş miğferini ve ruhun kılıcını, yani Tanrı sözünü alın!" (Efeslilere Mektup, 6: 10, 16, 17)

31 Aralık 1904

Meister'in birliği öğleden sonra 4.30'da yürüyüşüne başlar. Gökyüzü bulutsuz, hava çok sıcak, hafif rüzgâr. Birlik Aob kıyısı boyunca yürür. İki saat sonra, saat 6.30'da, birliğin ön tarafı yan taraftaki yamaçlardan gelen düşman ateşiyle karşılaşır. Binbaşı Meister hücum edilerek tepelerin alınmasını emreder. Yüzbaşı Krüger yamacın kenarına varmadan, göğsünü delip geçen bir kurşunla vurulur. Hotantolar geri çekilir, ama kayalık bir arazide durarak yerleşirler. Meister bu tepeye de hücum edilmesini emreder. Hücum yarı yükseklikte kırılır, iki subay yaralanıp yerde kalır, üç süvari öldürülür, dört asker yaralanır. Birlik olduğu yerde sıkışıp kalır.

Fırtınalı şiddetli bir yağmur başlar. Hava sıcaklığı düşer. Birlik geceyi savaşa hazır durumda geçirir. Herkes sırılsıklam ıslanır ve üşür. Saat 12'ye doğru birisi, "Mutlu yıllar!" diye bağırır.

1 Ocak

Ritter'in birliği Gibeon'dan yola çıkar.

Lengerke'nin birliği Persip'e doğru yürümektedir. Her iki birliğin de düşmanla teması olmaz.

Binbaşı Meister keşif yaptırır. Hotantolar siperlerini terk etmiş. Ortalıkta kimse gözükmüyor. Meister hayretler içindedir. Eğer hepsi buysa... Ancak saat 9 civarında yürüyüşü tekrar başlatır. İlerleme çok zor olur. Arabalar ikide bir çamura saplanmaktadır. Toplar kumda saplanıp kalır. Askerler, atlar ve arabaları çeken hayvanlar öğleden sonra öylesine bitkin düşmüştür ki, Binbaşı Meister saat 5 olduğunda mola vermek zorunda kalır. Ertesi gün doğru dürüst yola devam edilecektir.

Binbaşı, gözcü devriyeler gönderir. Devriyeler geri

gelir ve 400 ila 500 kadar Hotanto'nun güney tarafta bulunduğunu rapor ederler. Birlik geceyi yine savaşa hazır durumda geçirir.

2 Ocak

Lengerke'nin birliği Persip'e doğru yürümektedir. Olağandışı bir durum yoktur.

Ritter'in birliği düşmanla temas etmeden Aukam'a ulaşır. Deimling emir subayı Kirsten'e şöyle der: "Her şey tıkırında gidiyor."

Meister'in birliği sabah saat 5.30'da yürüyüşüne devam etmeye başlar. Binbaşı Meister şöyle der: "Bugün şişeden büyük bir yudum içmeliyiz." Bütün su arabalarının, su tulumlarının ve mataraların doldurulmasını sağlar. Kaybettiği zamanı kazanmak istemektedir. Ancak, emredildiği gibi Gochas'a 3 Ocak'ta ulaşamayacağı şimdiden bellidir.

Witkrans'ın güneyinde arazi yer yer sık çalılıkla kaplı; yürüyüş istikametini kesen çok sayıda arazi kıvrımı ve kalker kenarlı sarp yarık kum tepelerinden nehir yatağına kadar uzanmakta.

6.30'a doğru birliğin ön ucuna, nehir yatağına çapraz konumdaki dik kalker kayalıklar tarafından ateş edilir. Binbaşı Meister sağ ve sol tarafa doğru birer bölük öne sürdüğünde, kum tepelerini de işgal etmiş bulunan isyancıların ateşi altında kalırlar. Birlik yine sıkışmıştır. Piyade avcı zincirleri oluşturulur, toplar siperlere sürülür, ama düşman ortada yoktur.

Hendrik Witbooi bir gece önce bu mevkii seçmiş ve adamlarını yerleştirmiş olmalı. Cephenin ön sırasında peygamber Stürmann ve onun "Tanrı'nın süvarileri" yer almakta. Kum tepelerini Witbooi işgal altında tutar. Meister beş yüz kadar Hotanto olduğunu tahmin eder. Deimling daha sonra, en az bin kişi olduklarını iddia edecektir. Sayıları muhtemelen dört yüzden daha azdı.

Bulutsuz bir gün. Çukur vadide hava tamamen durgun. Kum ateş gibi yanmakta. Fitilli kadifeden üniforma giymelerine rağmen süvarilerin dizkapaklarında ve dirseklerinde yanıklar oluşur. Ateş etmek istediklerinde doğrulmak zorundalar, halbuki isyancılar iyi gizlenmiş siperlerinden yukarıdan aşağıya doğru ateş etmekte.

Yardımcı hekim Dr. Weltz'in çaprazlama giren kurşunla göğüs kafesi delinmiş çok sayıda ağır yaralısı var. Seyyar askerî hastane, arabaların bir araya sürülmesiyle oluşturulan bir araba kalesinin ortasında çalışıyor. Her üç doktor da ameliyat yapmakta.

Sayıklayan er Nägele beyaz kargalardan bahseder.

Morfin tükenir. Saat 5'e doğru son içme suyu dağıtılır.

Peki, Meister neden geri çekilmedi?

Diğer birliklerin top ateşini duymalarını bekledi. Öte yandan, diğer birliklerin henüz Gochas'a bile varmış olamayacaklarını düşünüyordu. Ayrıca, en önemlisi de buydu, Binbaşı Meister, Deimling'den, karşısına çıkacak her engele karşı azimle çarpışma emrini almıştı. Birlik bu zorluğu aşmalıydı, en azından mevzisini korumalıydı. Geri çekilmek kariyerinin sonu demekti.

Hava kararmaya başladığında karşılıklı ateş zayıflar, ancak düşman hatlarında bir hareket izlendiğinde ateş edilir. İsyancılar tarafında pek fazla bir hareket yoktur.

Gece saat 10 civarı aniden batıdan koyu, ağır bulutlar yükselmeye başlar. Bir fırtına geliyor gibidir. Derhal, yağmur suyunu toplamak üzere çadır bezleri gerilir. Teğmen Frhr. v. Seu. siperinin önünde diz çöker ve yağmur yağması için dua eder.

Biraz sonra esmeye başlayan kuvvetli bir rüzgâr bulutları dağıtır.

Siperlere biraz ekmek dağıtılır, ama dil şişmesine neden olduğu için hiç kimse yiyemez.

Gece süresince sadece yaralıların çığlıkları ve iniltileri duyulur. Asilerin saklandıkları yamaçlar sakindir. Yalnız bir kere bir taş aşağı yuvarlanır. Alman tarafı hemen

deliler gibi ateş etmeye başlar. Binbaşı Meister cephanenin hesaplı kullanılmasını emreder.

Birlik geceyi, tüfek elde, siperde geçirir. Sadece her iki adamdan birinin uyumasına izin verilir.

Er Sa. uyuyan arkadaşının matarasındaki son yudum suyu gizlice içer. Birisi onu görür ve ihbar eder. Meister onu arkadaşını soyma suçundan bir araba tekerleğine zincirleterek cezalandırır. Bölük komutanı Üsteğmen Grü.'nün, her adama ihtiyacı olduğunu söyleyerek itiraz etmesi üzerine Meister, "Hayır, şerefsizlere değil," der.

3 Ocak

Lengerke'nin birliği Gochas istikametinde yürüyüşüne devam eder. Düşmanla temas olmaz. Öğleden sonra 2 sularında birlik bir çatışmaya girer.

Deimling'in de subaylarıyla birlikte katıldığı küçük öncü birliğin etrafı sarılır. Teğmen Müler v. Berneck'in bölüğü de aynı durumdadır. Deimling şahsen komutayı üstlenir. Durum oldukça naziktir. İsyancıların birliğe ateş açtığı küçük bir kum tepesine saldırı emrini verir. Deimling'in emir subayı Kirsten ve yaveri Ahrens birkaç adamla birlikte tepeye yaklaşmaya çalışır. Üsteğmen Ahrens vurularak ölür, bir kişi yaralanır ve kalanlar geri döner. Durum şimdi iyice zorlaşmıştır. Deimling sakin kalmasını bilir. Özellikle karmaşık durumlarda komutan etrafına mutlak sakinlik yaymalıdır, bu ondan subaylara, onlardan alt komutanlara ve nihayet piyadelere kadar aktarılır. Ahmakça iyimserlik değil, ciddi, azimkâr sakinlik, ancak böyle olursa emirler uygulanır. Birisi geride kalmış olan topçuları öne getirmelidir. Albay Deimling gönüllü aramaz, haberleşme bölüğünden Astsubay Brehm'e, atıyla Hotanto hatlarını yararak Stuhlmann'ın topçu birliğine derhal buraya müdahale etme emrini iletmesini emreder. Brehm doğrudan ateşin içine at sürer. Alçak çalıların arasından dörtnala geçer. Brehm başarılı olur. Topçu birliğine ulaştığında, altındaki at oracıkta yığılıp kalır. Yedi tane kurşun izi bulunur. Brehm yere çöker ve ağla-

maya başlar. Ayaklanmanın başından beri o ata binmektedir. Topçu birliği top atışlarıyla Ritter'in birliğinin, Albay Deimling komutasındaki öncü birliğini kurtarır. Deimling yaverinin ölümünden etkilendiğini, günün geri kalan kısmında etrafındakilerle lüzumsuz konuşmalara girmeyerek gösterir. Emir subayı, komutanının kederli olduğunu söyler.

Büyük-Nabas'ın vadi çanağında sıcaklık öğle saatlerinde 40 dereceyi aşar. Havadaki nem oranı ise sadece yüzde 15'tir. Sabah saatlerinde bile bayılmalar ve sıcak çapmaları görülür. Askerler tamamen isteksiz ve kayıtsız durumda. Bazıları delirmek üzere.

Teğmen von Kleist dizine bir kurşun yer. Bir süre sonra dizini hiç bükemeyecek ve askerlik hizmetini bırakacaktır. Saçma sapan konuşarak ayağa kalkan bir süvari, sahnede oynarcasına kendi boğazını sıkmaya başlar. Nöbetteki komutan yanına gittiğinde, adamın gırtlağının bir kurşun tarafından parçalanmış olduğunu görür.

İki at bakıcısı bir atı vurup kanını içer.

Birçok süvari bir günden beri kendi idrarını içmektedir.

Binbaşı Meister arta kalan bütün rom şişelerini bir subaya kırdırtır. Gizlice rom içen süvariler, boğazlarındaki mukoza dokusu kuruduğu için garip boğulma sesleri çıkararak düşman ateşi önüne atlıyorlardı. Kurşunlardan parçalanmış cesetleri ancak ertesi gün toplanabilmekte.

Ölenlerin ancak çok azının üstü biraz kumla kapatılabildiği için, çürümenin iğrenç kokusu vadinin üzerine oturmuş durumda.

Binbaşı v. Nauendorff'un çığlıkları, çarpışmanın tüm gürültüsüne rağmen, en ön saflarda bile duyulur.

Bir gün önce karnından kurşunla yaralanan binbaşı yirmi dört saat daha yaşar. Bir yudum su için ilk önce 1000, daha sonra 10.000 mark teklif eder. Yaralı çavuş Wehinger ona matarasındaki kırmızı şarabın son yudumunu vermek isteyince de fikrini değiştirir: "Onu kendinize

saklayın, canım yoldaşım, siz daha topunuzun başına gideceksiniz, benim işimse bitmek üzere!"

Rahip Schmidt sürekli olarak yaralıları ve ölmekte olanları teselli eder. Sık sık Eyüp Peygamber'in[1] hikâyesini anlatır. Hotantoların saldırılarını geri püskürtmek için birkaç kere kendisi de tüfeğe sarılmak zorunda kalır, örneğin, Hotantolar sol kanattaki Alman toplarını ele geçirmeye kalkıştıklarında. Toplar kınından çıkarılmış kılıçla savunulur. Teğmen d.R. Semper, tam küçük topların doldurulmasını emrettiği sırada karnına bir kurşun yer. Topun geri tepme borusunun üstüne düşer. Bunu gören astsubay topu ateşlemez. Semper emreder: "Ateş." Astsubay tetiği çeker. Topun borusu teğmenin kalçasını parçalar. Biraz sonra, pansuman yapılan yerde ölür.

Düşman tarafına geçmek isteyen hiç olmadı mı?

Oldu. Hatta bir bölük komutanı, Teğmen v. Vollard-Bockelberg. Yarı delirmiş durumda, Hotanto hatlarının arkasında bulunan su kaynağına ulaşmaya çalışmış olmalı. İsyancılar sık sık su dolu tulumlarını yukarı kaldırıyor ve, "Alman adam susuz, iyi su burada," diye sesleniyorlardı.

Ama bu, Almanları kendi taraflarına çekmek için uygulanan bir psikolojik savaş yöntemi değildi; amaçları, çılgına dönmüş askerleri ateş hattının içine çekmekti. Gerçekten de bir sürü asker, diğerleri onlara engel olamadan siperlerini terk etti. Hepsi vurularak öldü. Sadece üç tanesi kayboldu.

İsyancılar Almanları teslim olmaya yöneltmek için neden çaba harcamadılar?

Ayaklanma başladığında Isaak Witbooi tüm Alman kadın ve çocukların ülkeyi serbestçe terk edebileceklerini ilan etti, buna Vitbuilerin sancağı olan beyaz bir bez parçasını şapkalarına bağlayan bütün erkekler de dahil edildi.

[1] Çok acı çeken ve şanssızlıklara maruz kalan, ama Tanrı'ya olan inancını yitirmeyen Eyüp Peygamber'ın hikâyesi Tevrat'ta anlatılır. (Ç.N.)

Hendrik Witbooi'nin oğlu Isaak Witbooi'nin Binbaşı Maercker tarafından yapılan sorgulamasında bu konu hiç açılmıyor. Almanlar isyancılardan merhamet beklemiyordu.

Peki ya isyancılar?

Tutsaklarla ne yapacaklardı? Cephelerin sürekli değiştiği gerilla savaşında tutsaklar için kamp kurulamazdı, onları yanlarında taşımak da bu tür savaşta imkânsızdı. Morenga'nın yaptığı gibi, hayatları bağışlanabilirdi. Ama o zaman da kısa süre içinde tekrar isyancılara karşı mücadeleye dahil olacaklardı. Bu sorun Hendrik Witbooi tarafından şöyle çözülmüş olmalıydı: "Almanlar tutsak almıyor. Biz de tutsak almıyoruz."

4 Ocak 1905

Bugün öğleden önce Ritter ve Lengerke'nin birlikleri Haruchas'ta birleşir. Birlikler durur ve aslında oraya daha önce varmış olması gereken Meister'in birliğini beklerler. Akşama doğru Albay Deimling, Binbaşı Meister'in ya sallana sallana yol aldığı ya da bir yerde sıkışıp kaldığı şüphesini dile getirir.

Aynı günün sabahı Binbaşı Meister, su kaynağına ulaşabilmek için, birliğin karşısında işgal altında tutulan tepeyi tek bir hücumla almaya karar verir. Artık ordunun geri dönme imkânı kalmamıştır. Askerler ve hayvanlar bitkin durumdadır.

O gece Hendrik Witbooi ile peygamber Stürmann buluşur. Stürmann bazı Alman askerlerinin geriye doğru kaçtığını ve yakında hepsinin kaçacağını ileri sürer. Hendrik'in, adamlarıyla birlikte kum tepesinden çekilmesini ve daha geride konuşlanarak kaçış yolunu kapatmasını önerir.

Hendrik önce tereddüt eder, ama sonra geri çekilir. Neden böyle yaptığını daha sonra oğlu, ikinci kabile şefi Isaak Witbooi de söyleyemez. İsyancı güçler bir araya gelerek birliğin etrafını neredeyse tamamen çevirmişti. Belki de Hendrik Witbooi peygamberin kâhinlik yetisine inanmıştır.

Bu olaydan önce her ikisinin arasında, kimin kime gideceği konusunda fikir ayrılığı meydana gelmişti: Kabile şefi Hendrik Witbooi peygamber Stürmann'a mı, yoksa peygamber kabile şefine mi? Hendrik gitmediği için, peygamber Hendrik'e geldi.

Binbaşı Meister bütün subayları öğleden önce saat 9'da bir toplantıya çağırdı. Subayların birkaçı adamları tarafından taşınarak getirildi. Binbaşı Meister, Hotantoların mevzilerine hücum edilmesini emretti. Bu hücuma en zinde adamlarıyla katılma emrini alan Teğmen Klewitz baygınlık geçirdi. Binbaşıyı vurmaya kalkışan Teğmen Zwicke'yi ise ancak dört kişi durdurabildi.

Subayların morali öylesine yerlerde sürünüyordu ki, Meister askerlerin durumunun daha iyi olması gerektiğini düşünüyordu.

Saat 11'de Yüzbaşı Richard'ın komutası altında süngülü saldırı başlar. Hotantolar mevzilerini terk eder. Stürmann'ın Tanrı süvarileri şiddetli direnç gösterir. Fakat sonra onlar da geri çekilir. Almanlar öğle saatlerinde su kaynağına ulaşır. Stürmann, asıl kuvvetleriyle nehir yukarı ilerleyerek Almanların geri kaçmasını engellemek isteyen Hendrik Witbooi'ye, Almanların cepheyi yardıkları haberini getirir.

İsyancılar neden hep, Almanlar süngü takıp saldırınca kaçıyorlardı?

Onlar yakın dövüş için eğitilmemişti. Baskın hücumunu taktik reaksiyon olarak tanımıyorlardı, bu onlara bir nevi saçmalık, delilik, intihar girişimi gibi geliyordu. Şu basit kuralı bilmiyorlardı: Düşman bir ani saldırıya kalkışırsa, bırak gelsin, heyecanlanmadan nefes al, sakin bir şekilde nişan al ve ateş et; düşman doğru mesafeye geldiğinde, yerinden fırla ve yakın mücadeleye gir. Peki ama bir süngü darbesi nasıl savuşturulur?

Tümen rahibi Max Schmidt'in notlarından (Büyük-Nabas, 4.1.05)

Gümbür gümbür çarpan ama umut dolu kalbimi-

zin eşlik ettiği heyecanlı bir saat yaşadık. Hâlâ cephanesi ve kullanacak görevlisi bulunan iki top, epeydir özlediğimiz metalik gürültüsü ve düşman mevzilerinin tam ortasına isabet eden atışlarıyla ani saldırının başarıya ulaşmasını sağladı. Başlangıçta dirençli ve şiddetli bir ateşle karşılık veren Hotantolar, parıldayan süngülerin önünde bağırarak kaçışmaya başladı ve hücum eden askerler toplarla birlikte onları kovaladı. Büyük-Nabas'ın su kaynağı fethedildi, düşmanın korkunç yıkılmaz kalesi artık elimizdeydi!

İsyancılar Swartfontein'a kadar geri çekildi.

Meister'in birliği Stamprietfontein'a geri çekildi. 7 Ocak günü Deimling'in birliğine ait bir devriye kolu Meister'in birliğiyle bağlantı kurmayı başardı. 10 Ocak günü bütün konvoylar birleşti, öngörülen tarihten yedi gün sonra.

Bütün bu olanlar ve Deimling'in Gochas'taki, Kopper-Hotantolarına ait pontokları yaktırıp yıktırmayı başarmış olması zafer olarak değerlendirilemezdi. Yine takviye kuvvetlerin gelmesini bekleyen Albay Deimling, Büyük Karras Dağları'na kadar olan bölgedeki bütün su kaynaklarının kontrol altına alınmasını sağladı. Böylece Hendrik Witbooi ve Morenga'nın kuvvetlerinin orada birleşmesi engellenecekti.

Otto Pahl: Güneybatı'da Savaş

İşte o mevsimin dönmesiydi
O zaman sakinlik sona erdi,
Yeni yıla giren ilk gece
Çatırdadı her şey dehşetlice.
Altında topların gümbürtülerinin
Ve gökyüzünün şimşeklerinin
Bizim birlikler söylesin:
"Yeni yıl şans getirsin!"
Nasıl oturduk çamur çaylak,

Bir daha kimse unutmayacak.
Ne punç, ne grog, ne bira içiliyor!
Her tarafımız cayır cayır yanıyor.

İşte berideki su yerimizdi
Zapt etti Hendrik hemen şimdi.
Oturur Nabas'ta uzun günler,
Orada hep bizi bekler,
Üçüncü gündü nihayet,
Sürdü o kadar zorluk ve eziyet
Ve bazı kanlı çiçekler açtı,
Hendrik sonunda kaçtı.
Zafer bizimdi
Ve dertler sona erdi.
İşte su kuyusu – başka ne gerek.
Sarı süvarilere şık giysi gerek.

Aob'da kalmadı artık düşman.
Duyulur ama zaman zaman,
Hendrik'in hali zor der bazıları,
Çünkü o, Hotantoları
Sürünce felakete sonunda,
Hissetmiş ilmiği boynunda.

İşte şimdi bu Hotanto'nun kellesine
Verdiler 5000 mark bile.
Hendrik, bu hiç de az değil, der
Ve kendisi yedincimiz olmak ister,
Kalırsa arasında terbiyeli çocukların,
Ödülünü verir kazananların.

Hendrik Witbooi'nin Tsumis'te kaleme aldığı mektup. Keetmannshoop'taki evrak giriş tarihi: 27.7.1905

"Çok saygıdeğer arkadaşım ve belediye başkanı,

Size katılıyorum, sizin gücünüz ve her alandaki zenginliğiniz hakkında bana söylediklerinize doğru, ayrıca benim çok zayıf olduğuma da katılıyorum. Ama bana yanıt-

lamam gereken bir şey yazmadınız, sadece kendi gücünüzü göklere çıkartıyorsunuz, ki ben onu zaten tanıyorum. Bunun dışında bana, benim kellem için biçilen ödülü yazmışsınız, yani benim öldürülmem artık caiz. Benim halkım yüzünden kopardığınız vaveylaya katılmıyorum, çünkü insanları yaratan ben değilim, siz de değilsiniz, onları tek başına Tanrı yarattı. Şimdi sizin elinizdeyim ve artık barış demek benim ölümüm ve de halkımın ölümü demektir. Çünkü ben biliyorum ki, sizin aranızda bana barınacak yer yok. Ve ayrıca, bana barış hakkında söylediklerinize şu yanıtı veriyorum: Bana bir okul çocuğuna anlatır gibi sizin barışınızı öğretiyorsunuz. Bildiğiniz gibi, barış zamanında benden çok defa faydalandınız, peki ben sizin barışınızda ne kazanıyorum, bizi tamamen yok etmeniz dışında? Çünkü artık siz beni tanıdınız, ben de sizi tanıdım hayatımın sonuna kadar; burada mektubumu bitiriyorum.

Ben Kabile Şefi
Hendrik Witbooi"

Çarpışma Raporu 2
Warmbad Kuşatması

Kasım 1904 sonunda Warmbad'daki durumla ilgili olarak

(*Güneybatı Afrika'da Alman Birliklerinin Savaşları*, Genelkurmay Yayınları, cilt 2, s. 28 vd.)

Orada bulunan Almanların zafiyetinden faydalanan Morenga bir darbeyle Warmbad'ı ele geçirmeye kalkıştı. Bu yerleşim yerinin, büyük erzak depoları ve cezaevlerinde yatan çok sayıda tutsağı ve ayrıca Kap bölgesiyle bağlantıyı sağlayan ulaşım üssüyle ne kadar önem taşıdığını kavramıştı. Her zamanki gibi planını dikkate değer bir sürat, azim ve gizlilik içinde hayata geçirdi.

Savaş gönüllüsü Mostert kumandasındaki küçük bir devriye 20 Kasım tarihinde, Alurisfontein yakınlarında büyükbaş hayvan hırsızlığı yapan bir Hotanto çetesinin çaldıklarını elinden geri almakla kalmamış, Umeis civarında kayıp vermeksizin onlardan beş kişiyi öldürmeyi ve ikisini de yaralamayı başarmıştı. Yani o sıralarda bölgede bulunan isyancılar güçlü değildi. Fakat 23 Kasım'da Yüzbaşı v. Koppy, Teğmen Schmidt ve dört adamıyla Ramansdrift'e gitmek üzere ayrıldığı zaman ve Teğmen v. Heydebreck komutasındaki bir müfreze Oranje kıyısındaki Homsdrift bölgesine hareket ettiğinde, 25 Kasım günü Warmbad'da tekrar büyükbaş hayvanlar çalındı. Anlaşılan

hayvan hırsızları, tutsak Bondellerin[1] başını bekleme görevi nedeniyle hareket alanı daralan ve sayıca az olan garnizon kuvvetlerinin onlara karşı bir şey yapamayacağını hesaplamışlardı. Belki de garnizondan daha fazla adamı dışarı çekerek hayvanları daha emin şekilde ele geçirmek istemişlerdi. Yüzbaşı v. Koppy'nin yokluğunda Warmbad'da komutayı devralan Üsteğmen Kont Kageneck, 25 Kasım günü toplamda yirmi üç kişilik iki müfrezeyi peşlerinden Alurisfontein istikametinde yola çıkarttı.

Müfrezelerden biri aynı akşam düşmanla hiç karşılaşmadan geri dönerken, Astsubay Nickel komutasındaki diğeri, Alurisfontein civarında şiddetli ateşe maruz kalmış ve ağır yaralanan Nickel'den komutayı devralan Astsubay Wannemacher'in emirlerine uyarak Alurisfontein'ın kuzeyinde bulunan kayalık bir tepenin üstünde gizlenmişti. Warmbad'a bu çatışma haberini, Hotantoların ortasından geçerek gelen süvari Schulz getirmişti.

Bunun üzerine yine 25 Kasım akşamı Kont Kageneck, otuz beş adam ve bir top eşliğinde Alurisfontein'a doğru yola koyuldu. Şansı yaver gidip Astsubay Wannemacher'in saklandığı yere iyice yaklaştığı sırada, zifiri karanlıkta birdenbire her yönden gelen, çok yoğun tüfek ateşiyle karşılaştı. Belli ki, onları çevreleyen kayalıklarda iyi siper almış, çok üstün bir düşman gücünün ortasında kalmışlardı. Daha sonra anlaşıldığı üzere, Hotantolar oraya neredeyse 300 tüfekle gelmişti. Birlik birkaç misli bir üstünlükle karşı karşıyaydı ve durumu baştan itibaren çok tehlikeliydi. Askerler Hom Nehri yatağının ortasında duran topun etrafında bir araya toplandı, ama orada da birkaç çalılığın sağladığı koruma altında kısa zamanda, tepenin üstündeki küçük kayalığın arkasında direnen on kişilik müfrezeye göre daha kötü bir duruma düşmüşlerdi. İki birlik arasında haberleşme sadece geçici olarak sağlanabiliyordu.

Bu yetmezmiş gibi, Alurisfontein'ın güneyinde Hotantolar bir oyun daha oynamayı başardı. 25'i sabahı teğ-

[1] Bondel (veya Bondelzwart): İsyana katılan bir Nama kabilesi. (Ç.N.)

menler Schmidt ve v. Heydebreck on dört adamla birlikte Ramansdrift'ten geri dönüş yoluna koyulmuşlardı. Müfreze, iki teğmen epeyce önde olmak üzere, akşamın alacakaranlığında Alurisfontein'a doğru at sürerken, aniden karşılarından birçok el ateş edildi. Teğmen Schmidt hemen orada vuruldu. Teğmen v. Heydebreck müfrezeyle beraber hızla kayalık bir tepeye doğru kaçtı ve orada elinden geldiğince saklanmaya çalıştı. Onlara katılamayan üç süvari çarpışarak Ramansdrift'e dönmeyi başardı.

Böylece, zaten sayıca zayıf olan Almanlar, birbirlerinden ayrılmış ve haberleşemeyen üç grup halinde, üstün bir düşman tarafından tam bir kuşatma altına alınmıştı. Günün ağarmasıyla birlikte her tarafta ateş daha şiddetli olarak başladı. Kayıplar hızla arttı. İçlerinde en zor durumda olan, Hotantoların, alışılageldik davranışlarının tersine saldırarak ateş altına aldıkları Heydebreck'in müfrezesiydi. Orada cesur komutan, Teğmen v. Heydebreck, onu delip geçen beş kurşun tarafından, daha sonra Astsubay Gerber, er Hübner, süvariler Markwardt ve Backhaus arka arkaya öldürüldü. Sağ kalan üç kişi öğleye doğru çarpışarak kaçmaya çalıştı, ama içlerinden yaralanarak yerde kalan sadece biri daha sonra Warmbad'a ulaşabildi.

Kageneck'in birliğinde de durum çok tehlikeli bir hal almıştı. Orada esas sorun, ateş gibi yanan kum üzerinde saatlerce su içmeden yatarak yavaş yavaş dirençlerini neredeyse tamamen yitiren askerlerin halsiz düşmesiydi. Özellikle yaralıların durumu, düşman ateşini hiçe sayarak onların yardımına koşan bölük hekimi Dr. Otto'ya rağmen çok acıklıydı. Birliğin bütün atları vurulmuştu. Neyse ki, Hotantolar orada saldırıya geçmedi. Daha sonraları Morenga, Yüzbaşı v. Koppy'ye, Warmbad'da kalan son askerlerin garnizonu terk edip Kageneck'i kurtarmaya gelmelerine ihtimal vermediğini anlattı. Onların işini susuzluğun zaten yakında halledileceğini gördüğünden, gereksiz kayıpları önlemek için saldırıya geçmemişti.

Bu arada, çok müşkül durumda olan Alman birliğine beklenmedik yerden yardım yaklaşıyordu. 26'sı sa-

bahı erken saatlerde Yüzbaşı v. Koppy, sadece Astsubay Schütze'nin refakatinde, Ramansdrift'ten geri dönüş yolunda Alurisfontein yakınlarına varmıştı. Aniden birkaç el ateş edildiğini duydu, bir grup insan ve at gördü, onları Schmidt'in müfrezesi sandı, tam onlara doğru dörtnala harekete geçecekti ki, yol arkadaşı seslendi: "Onlar Hotanto, şimdi bize ateş edecekler." O anda üzerlerine doğru yoğun bir tüfek ateşi başladı, iki süvari ancak atlarını çevirip oradan hızla kaçabildi. Şans onlardan yanaydı: Doğudan dolanarak sabah saat 9'da Warmbad'a ulaştılar, orada garnizondan ayrılmayan Üsteğmen v. Rosenthal bölük komutanını 25 Kasım olayları hakkında bilgilendirdi. Yüzbaşı v. Koppy derhal bütün bölümlerdeki yerlilerin toplanıp bir araya getirilmelerini ve kapatıldıkları binaya dinamit döşenmesini sağladı. Onların yanında, beyaz ahalinin haricinde, sadece zorunluluk halinde içindeki tutsaklarla beraber binayı havaya uçurma görevini üstlenen altı süvari kaldı. Diğer tüm askerleri –toplam yirmi sekiz adam– ve bir topu yanına alan Yüzbaşı v. Koppy, öğlen üzeri Alurisfontein'a doğru yola çıktı. Yolda, Kont Kageneck'in birliğinin durumunun çaresizliğini ve adamlarının helak olmak üzere olduğunu öğrendi. Yani her şey çok çabuk olmalıydı.

Yüzbaşı v. Koppy atını süvarilerinin önünde sürdü ve Alurisfontein'ın 4 km kuzeyinde düşman mevzileriyle karşılaştı. Orada askerlerini çarpışmaya hazır hale getirdi ve top atışının başlamasından kısa süre sonra Hotantolar geri çekildi; anlaşılan, yardıma gelen Alman birliğinin önünü kesme görevini üstlenmişlerdi. Düşmandan temizlenen tepeden savaş alanını inceleyen Yüzbaşı v. Koppy, kendisinden hiç de uzakta olmayan Kageneck ve Wannemacher birliklerinin içinde bulundukları tehlikeli durumun vahametini anladı; aynı zamanda, kırk kadar atlıdan oluşan bir düşman takımının neredeyse tamamen savunmasız vaziyette kalan Warmbad'a doğru hızla hareket halinde olduğunu gördü. Hiç vakit kaybetmeden o yöne iyi nişanlanmış birkaç atış yapan top, grubu dağıttı. Sahipsiz

kalan çok sayıda at, atışların etkili olduğunu gösteriyordu. Koppy'nin birliği hemen Kageneck ve Wannemacher'in birliklerinin içinde bulunduğu çatışmaya katıldı ve doğu yönündeki bir yüksekliği işgal etti. Kageneck birliğine ait olan top da aynı yüksekliğe başarıyla taşındı. Yüzbaşı v. Koppy beraberinde bu top için de mermi getirmişti. Her iki top, Wannemacher'in birliğinin etrafını sarmış olan düşman mevzilerini yoğun bir şekilde bombalamaya başladı, aynı anda askerler de tepeler ile Hom mıntıkası arasına yerleşmiş Hotantoları ateş altına aldı.

Ateşli silahlarla şiddetli bir çarpışma yaşandı. Düşman, Koppy'nin birliğine karşı gitgide artan sayıda tüfekli adam kullanıyordu, bu sayede büyük baskı altındaki askerler biraz nefes alabildiler. Ancak akşama doğru Almanlar, özellikle top atışlarının güçlü etkisi sayesinde üstünlüğü ele geçirdiler ve karanlığın bastırmasıyla birlikte Hotantolar ilk önce tek tek, daha sonra gruplar halinde Kinderzit yönünde ortalıktan kayboldular. Kont Kageneck ve Astsubay Wannemacher'in yarı yarıya telef olmuş adamları artık Koppy'nin birliğinin yanına gelebiliyor ve yaralıların tedavisine başlanıyordu. Gece saat 12'de Warmbad'a yürüyüş başlatıldı. Kont Kageneck'in yürümekten âciz askerleri Yüzbaşı v. Koppy'nin beraberinde getirdiği atların, yaralılar da arabaların üzerinde taşınıyordu. Bölük sabah saat 2'den sonra, düşman saldırısına uğramadan Warmbad'a ulaştı.

Alurisfontein'daki çatışma, Alman süvarilerinin dayanıklılığını ve metanetini zor bir sınavdan geçirmişti. Sadece Yüzbaşı v. Koppy'nin akıllıca ve azimkâr müdahalesi sayesinde felaket önlenmiş ve Almanlar savaş meydanını yenilmeden terk edebilmişti. Bu çatışma zayıf bölük için kuşkusuz ağır kayıplara mal oldu: On ölü, on yaralı ve iki kayıp artık saflarında yoktu, subayların beşte ikisi ve 23 asker savaş dışı edilmişti.

Garnizon gücü toplamda, Boerlerden oluşan bir komando birliği dahil, yüz kişiyi ve iki topu geçmeyen Warmbad'da, yeni bir saldırı bekleyen Yüzbaşı v. Koppy

derhal savunma teçhizatlarının kuvvetlendirilmesi işine girişti. Düşmanını tanıma konusunda yanılmadığı hemen anlaşıldı: Henüz 27 Kasım akşamı Warmbad her yandan gelen, ama sonuçsuz kalan ateşli saldırıya uğradı. Düşman binalara 200 metre kadar yaklaştı, ama ağır kayıplar verdirilerek geri püskürtüldü. 28'inde ikinci saldırı oldu; sonra Warmbad'ın dış dünyayla ilişkisini tamamen kesen Morenga görüşmeler başlatmak istedi, ama tabii ki bunu elde edemedi. Ve nihayet 2 Aralık'ta bölüğe ait bazı yük hayvanlarını zorla ele geçirdikten birkaç gün sonra Draihoek yönünde kuzeye doğru giderek ortalıktan kayboldu. Böylece, Warmbad'ın güney bölgesinde sürekli olarak huzursuzluk yaratan ve Ramansdrift'le olan ulaşımını aksatan birkaç çetenin, özellikle iki Morris piçine ait olan çetelerin dışında, Warmbad kurtulmuş oldu.

Warmbad'ın başarılı müdafaası, sadece değerli Alman malı ve canını kurtararak Hotantoların soygun ve cinayet hevesini kırmakla kalmamış, Alman kuvvetleri için elzem olan Kap kolonisi bağlantısını ayakta tutmuş ve Afrika'daki Alman itibarını büyük bir darbeden korumuştur.

Uzaktaki Ateş

17 Ocak'ta Gottschalk, ertesi gün sabah Warmbad'a gitmeyi deneyecek olan (denemek kelimesi gerçekten kullanılmıştı) bir müfrezeye katılma emrini aldı.

Güney Birlikleri Komutanlığı'nın görüşüne göre, orada bir veterinere acele ihtiyaç vardı. Güneyde operasyon yapan birliklerin ikmali bundan böyle büyük çapta Warmbad üzerinden gerçekleşecekti.

Müfrezeye komuta edecek olan Teğmen von Rheinbaben dışında sadece Astsubay Rattenhuber gönüllü olmuştu. Morenga ile Morris'in başını çektiği isyancıların kontrolü altındaki düşman toprakları üzerinde 300 km kadar at sürmek gerekiyordu.

Gottschalk'ın günlüğü, 19.1.05
(Warmbad yolunda mola)

Rüyamda, bir çölde kaybolmuştum. Garip olan, sağa sola koşturduğum halde, yolumu kaybettiğimi bilmemdi, aynı zamanda bunu bilmediğimi (dışardan gelen bir dürtüyle) biliyordum. Böylece, tasasız ama son derece bitkin bir durumda, dalgalar halinde iç taraflara kadar uzanan kumulların üzerinde dolanıp durdum. Ancak ilk önce uzaktan ve sonra daha yakından geçen bir atlıyı görünce, yolumu kaybettiğimi anladım. Çizmemin konçları arasından içeriye dökülen kumları hissediyordum ve ayaklarımın üzerindeki baskı artıyor, yürümem gitgide

zorlaşıyordu. Aniden bir kumulun kenarında, Alman Koruma Birliği üniforması taşıyan bir atlı karşıma çıktı. Ona yolu sordum, ama sorularım ondan bir duvara çarpar gibi geri dönüyordu. Sonunda başını kaldırdı, şapka kenarının gölgesi altında bir yara dışında hiçbir şey yoktu, ne göz ne burun ne de bir ağız. Yüzsüz bir yüz. Şapkasının üzerinde siyah-beyaz-kırmızı kokart yerine beyaz bir çayır papatyası takılı. Atı Nama dilinde konuşuyor, ama benim anlayamadığım bir şiveyle.

Müfreze 25 Ocak 1905 günü Warmbad'a vardı. Öğleye doğru müfreze at üstünde şehre girdiğinde, zincirlerle bağlanmış Bondellerin hiçbiri başını kaldırıp onlara bakmadı, ama hırpani giysiler içindeki askerler yanlarına gelip rom ve tütün olup olmadığını ve postayı getirip getirmediklerini sordular.

Altı gün süren çetin atlı yolculuk sırasında hiçbir insanla karşılaşılmadı. Sadece bir kez, Astsubay Rattenhuber'in at pisliklerine dayanarak yaptığı tespite göre taze olduğu anlaşılan nal izlerine rastlandı. Bunun üzerine teğmen müfrezenin ön tarafını kuvvetlendirdi ve güneye doğru bir kavis çizerek ilerlemesini sağladı. Gottschalk kolunun altında kılıfında duran tüfeğine akşama kadar sıkıca sarıldı. Ertesi gün kolu tutulmuştu.

Geceleri, uzaktaki Karras Dağları'nın tepelerinde yanan ateşler görünüyordu. Morenga'nın adamları orada kamp kuruyordu. İsyancıların kilometrelerce uzakta ateş başında oturduklarını düşünmek Gottschalk'ın kendini biraz güvende hissetmesini sağladı. Rheinbaben ise orada kimsenin ateş başında oturmadığını, isyancıların o ateşlere giden yolların üzerinde herhangi bir yerde karanlıkta pinekliklerini iddia etti. Ateşleri, müfrezeyi o taraflara çekip tuzağa düşürmek için yakıyorlardı. Rattenhuber de orada yukarıda kimsenin ateş başında olmadığından emindi. Ona göre, yola çıktıklarından beri bütün hareketleri gözcüler tarafından izleniyordu. Kimseyi göremeden

izleniyor olmak, işte bu, Gottschalk için çok endişe vericiydi. Saatlerce ve saatlerce, hiçbir insanın bulunmadığı arazilerde at sürmüşlerdi. Ama yine de oralarda bir yerde onu gören ve hareketlerini izleyen gözler vardı. Bir sırtlan uluması duyuldu, ama bu ses muhtemelen bir sırtlandan gelmiyordu, bir işaret, duyulan ama ne olduğu anlaşılmayan bir sinyal olmalıydı. Gottschalk atlı yolculuk sırasında okumaya hiç fırsat bulamadı. (Ne anlamsız bir niyet.) Bindiği atın eyer ceplerini bile, içine Kropotkin'i koyabilmek için tümüyle mısır taneleriyle doldurmamıştı. Akşamları atına bir avuç mısır vermek için elini her daldırışında, kitabı hissediyordu. Çok yorgun olmasına rağmen geceleri uyanık kaldı, karanlıkta etrafı dinledi. Doktor Haring'in nefes alışından onun da uyanık olduğunu duyabiliyordu. Bir ara Gottschalk, Rheinbaben'a, onun bu denli sakin oluşunu ve hiç sinirli davranmayışını hayranlıkla izlediğini ve bunun aslında bir cesaret ya da yiğitlik göstergesi olduğunu düşündüğünü söylediğinde, o kısaca, "Bunun sebebi benim düşük tansiyonumdur," dedi. Doktor Haring, Rheinbaben'a, tansiyonunu hemen ölçmeye hazır olduğunu ve ayrıca ecza çantasında bunun için ilaç da bulundurduğunu söyledi.

Bu altı günlük yolculuk süresince Rattenhuber yalnız bir kez "Hişt!" demek zorunda kaldı, ki o da Gottschalk Haring'in dikkatini oldukça büyük bir kayan yıldıza çekerken oldu.

Buna karşılık Wenstrup ve Schweinebauch'la birlikte yaptıkları yolculuk, Babalar Günü nedeniyle düzenlenmiş bir erkekler partisine benzemişti.

Wenstrup, Keetmannshoop'tan ayrıldığı sabah Gottschalk'la vedalaşmıştı. Bunda garipsenecek bir şey yoktu. Ne de olsa iki-üç hafta uzak kalacaktı.

Birbirlerinin elini sıkmış ve karşılıklı bol şans dilemişlerdi. Hepsi bu kadardı. Şimdi Gottschalk bu anı tüm detaylarıyla tekrar hatırlamaya çalışıyordu. Wenstrup ona elini nasıl uzatmıştı? Bunu yaparken gülmüş müydü?

Neyi hangi vurguyla söylemişti? Ama bir el sıkışmasından başka bir şey olmamıştı işte, yanında bir gülümseme, evet, bir de şu boş laf: "Bol şanslar."

Ara sıra, Wenstrup'un acaba kendisini nasıl gördüğü sorusu aklına geliyordu. Gottschalk dil öğretmeni Jakobus'a da tekrar görüşme umuduyla veda etmişti. Keetmannshoop'ta hemen bir Nama gramer kitabı edinmeye çalışmış, ama hiçbir yerde, hatta misyoner okulunda bile bulamamıştı. Böyle bir dil kitabını sadece Ren Misyonerliği sağlayabiliyordu. Onu da Almanya'ya sipariş etmek gerekiyordu ve Warmbad'a ulaşması üç aydan önce gerçekleşemezdi.

Keetmannshoop'ta bulundukları sırada bir keresinde Gottschalk, "İçinde yaşayan yerlileri anlamaya bile çalışmadan bir ülkeyi sömürge haline getirmek nasıl mümkün olacak?" diye sormuştu.

"Bir çevirmen ve bir kırbacın yardımıyla," diye yanıt vermişti Teğmen von Schwanebach, "uluslararası alanda anlaşılır bir dildir bu." Schwanebach'ı aşan bu olağanüstü hazırcevaplık Gottschalk'ı şaşırtmıştı, ne de olsa o bunun eski bir koruma birlikçi şakası olduğunu bilemezdi.

Gottschalk, Warmbad'a varır varmaz Belediye Başkanı Üsteğmen Kont Kageneck'ten, Morenga'nın adamları tarafından kaçırılmayan atların muayene edilmesi ve en kısa zamanda tekrar hazır hale getirilmesi görevini almıştı. Warmbad'da konuşlandırılmış süvariler çevreyi kontrol etmek istediklerinde, bunu çizmelerini giyip yürüyerek yapmak zorunda kalmışlardı.

Atların hepsi cılızlaşmıştı, çoğu tökezliyordu, bazıları uyuz olmuş, diğerleri fazla binilmekten bitap düşmüştü ve hemen hepsinin, sıyırıp geçen kurşun veya dikenlerden kaynaklanan iltihaplı yaraları vardı. Gottschalk bir beygirin baldırından bir kurşun bilye çıkarttı. İki atı vurdurttu. Acınacak haldeki bir sürü yük öküzü, sığır vebasına karşı aşılanmamıştı. Serum yoktu. Gottschalk detaylı bir besleme planı hazırladı, çünkü ellerinde çok az mı-

sır ve yulaf çuvalı kalmıştı ve Warmbad'ın çevresindeki çayırlıklar yenerek tüketilmiş durumdaydı. Kap İdaresi sınırları kapattığı için ve bunun dışında, sınır nehri olan Oranje'ye giden yol Morris kardeşler ve adamları tarafından sürekli olarak kesildiği için, ikmal nakliyatlarının ne zaman geleceği hâlâ tahmin edilemiyordu.

Warmbad'a gelişinin üçüncü haftasında Gottschalk beklenmedik bir şekilde Üsteğmen Kont Kageneck'in makamına çağrıldı, hem de üniformasız olarak, hizmet kıyafeti içinde, ama Gottschalk'ın onu yolculukta beraberinde getirmiş olması mümkün değildi. Sıkı olmayan yönetim şekli nedeniyle tüm süvariler tarafından takdir edilen Kageneck'ten böyle bir talebin gelmesi biraz sıradışıydı. Bir ayyaş ve morfinman olarak şöhreti bölge sınırlarının çok dışına taşmış olan Kageneck (Koruma Birliği'nde üretilen aptal esprilerden biri şöyleydi: "Koca ayyaş Kageneck, içerse bezelye çorbası olur bir inek"), memnuniyetsizlik duyan Hotanto kabile şefleriyle yaptığı görüşmelerdeki başarılarıyla da ün salmıştı. Birlikte kafayı çektiği kişilerin hepsini (ki hiçbiri acemi içkici değildi) masanın altına düşürecek kadar içebiliyor ve bunu yakışıksız araç veya hilelere başvurmadan yapabiliyordu (kadehi kaldır, haydi şerefe ve hop kadeh arkaya). Ne kadar çok içerse, o zaman genellikle "sen" diye hitap etmeyi önerdiği Hotantoların sorunlarını anlama konusundaki hassasiyeti o denli artıyordu. Sarhoşluğunun bu anlayış aşamasına çoğu zaman ancak öğleden sonra saat dört sularında erişebildiği için, o saatlerde bir sürü arzuhalci, ruhsuz bir tuğla binadan ibaret olan makamının önünde birikiyordu. Belediye Sekreteri Gustav Fett zaman zaman, Hotantolara verilen sözleri ertesi gün dayak cezasıyla tehdit ederek geri koparmak zorunda kalıyordu. Örneğin bir keresinde, tüm gece süren bir içki âleminden sonra, sabaha doğru bir Hotanto reisine, daha önce Kolonyal Birliğin mülkiyetine geçmiş olan topraklarını ona ve kabilesine iade etme sözünü vermişti. Başka bir seferinde, 1903 yılındaki Bondel ayaklanması sırasında, yine gecenin ilerlemiş bir saatin-

de bir nöbetçiye, hapiste yatan ve ertesi gün kurşuna dizilecek olan bir Bondel mahkûmunun bağlarını kesmesini ve zavallı adama (aynen böyle söylemiş) biraz yiyecek ve içecek vermesini, sonra da gözlerini yummasını emretmişti. Kageneck tekrar vurgulamıştı: "Her iki gözünü de." Nöbetçi kendisine verilen emri yerine getirmiş ve Bondel yerlisi o gece ortadan kaybolmuştu.

Ertesi sabah, tamamen ayık durumdaki Kageneck, ağır nöbet ihlali ve mahkûmu serbest bırakma suçundan nöbetçiyi kurşuna dizdirmek istemiş, ancak bu isteği, nöbetçinin sadece Kageneck'in emri üzerine öyle davrandığı konusunda şeref sözü veren bir teğmenin müdahalesiyle engellenmişti.

Belediye binasına giren Gottschalk, Kageneck'i karartılmış bir odada otururken buldu, karşısında tenekeden yapılmış, suyla dolu bir küvet ve onun içinde yüzen çeşitli şekillerdeki şişeler: yassı, dikdörtgen viski şişeleri, ele uygun yuvarlaklıkta bir Jamaika rom şişesi, bir tane toprak Oldenburg Steinhäger şişesi ve son olarak Warmbad'ın üç yıldızlısı, tombul bir Fransız konyak şişesi.

Kageneck enerjik bir tavırla uzman veteriner Wenstrup'un şu anda nerede olduğunu sordu ve Gottschalk, bunu bilmediğini, Wenstrup'un kayıp olarak bildirildiğini söylemesi üzerine, Kageneck'in ağzından, Wenstrup'un izinsiz olarak birliğinden ayrıldığını veya, daha açık söylemek gerekirse, Jakobus denen küçük bir Hotanto yumurcağıyla birlikte firar ettiğini öğrendi. Wenstrup'un arkadaşı olan Gottschalk acaba bu işe ne diyecekti? Haberi veren, Upingtown'daki Kap polisiydi. Şimdi ne yazık ki Gottschalk'ı bu konuda sorgulamak zorundaydı, ne de olsa askerî ceza yasasında asker kaçağını ihbar etmemekle ilgili bir madde vardı. Saat öğleden sonra 4'e yaklaştığı için, Kageneck Gottschalk'ı birlikte içmeye davet etti. Gottschalk mütevazılığı bir kenara bırakarak Fransız konyağından bir kadeh aldı.

İmparatorluk valiliğinin kayıtlarına göre, uzman veteriner Wenstrup 2.1.1905 tarihinde askerden firar etmişti. Daha sonra ona ne olduğuna dair sadece dedikodular vardı. Bunlardan birine göre, Wenstrup, Kap kolonisine kaçtıktan sonra Arjantin'e gitmiş, orada Mar del Plata'da bir devlet bankasını soyma girişimi sırasında silahlı bir çatışmaya girmiş, bu çatışma sırasında akciğerine saplanan bir kurşunla yaralanmış ve kısa süre sonra Madariaga adlı küçük bir kasabada ölmüştü. Diğer bir söylentiye göre, Paris'te anarşist bir grupta çalışmış ve kahvelerde ya da kulüplerde para karşılığı satranç oynayarak hayatını kazanmıştı. (Gottschalk, Wenstrup'u satranç oynarken hiç görmemişti.) Ve nihayet birisi onu, veteriner olarak çalıştığı Helena Adası'nda, hem de Napolyon'un gözaltında tutulduğu Longwood adlı yerin yakınlarında görmüştü.

O akşam Gottschalk'ın sergilediği taşkın gevezelik Kageneck'i suskun kalmaya mecbur etti.

Belediye başkanı ertesi gün, baş veteriner Gottschalk'ı çok yanlış tanımış olduğunu söyledi. "Bu adam özünde hüzünlü bir çocuk falan değil." Kageneck bunu konyağının kalitesine bağladı.

Bir durum tarifi: Naris'teki çatışmadan sonra Wenstrup bir kayalığın üzerinde oturuyordu. Bir şeye dikkatini yoğunlaştırmaya çalışır gibi elleriyle yüzünü kapatmıştı. Gottschalk ona bir şey söylediği zaman başını kaldırdığında, ağladığı belli olmuştu. Wenstrup, "Bir şeyim yok, sadece yorgunluktan," demişti.

Ama Gottschalk ona nedenini sormamıştı.

Yakınlarında ayakta duran yaşlı bir Koruma Birliği askeri, çaylaklarda buna sık rastlandığını söylemişti. Nedeni, iklim ve yükseklikmiş. İnsanın kalbi zorlanıyormuş.

Gottschalk'ın tam hatırlayamadığı şey ise, bunun tutsakların kurşuna dizilmesinden hemen sonra olup olmadığıydı.

Wenstrup'la ilgili başka bir olay ise, Koruma Birliği Müdürlüğü'nün Windhuk'taki arşivinde 14.5.1914 tarihli olarak dosya kayıtlarında bulunuyor.

Nasıl ki Wenstrup görev süresi içinde amirleri için bir baş belası olduysa, onun ortadan yok oluşu da Koruma Birliği İdaresi'nin ve İmparatorluk Kolonyal İdaresi'nin birçok bölüm ve şubesini ayağa kaldırmış olmalıydı. Söz konusu olay, çözümsüz bir sorun olarak dokuz yıldan fazla kapsamlı dosya notları, hukuki ekspertizler, bilirkişi raporları ile mahkeme kararları arasında gidip geldi ve bu resmi daireler arası kavga Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasına kadar sürdü.

Peki, ne olmuştu? Uzman veteriner 7.11.1904 tarihinde, 1.2.1904'ten itibaren geçerli olmak üzere baş veterinerliğe atanmıştı. (Aslında "Gertrude Woermann" gemisinde uygulanan selamlama kurallarına göre, Gottschalk'a daha önce selam vermek zorunda değildi. Her halükarda Wenstrup'un uzman ile baş veterinerlik arasındaki ücret farkını geriye dönük olarak talep etme hakkı oluşmuştu.) Fakat Wenstrup ataması gerçekleştiği sırada güneye doğru yola çıkmış olduğundan, haberleşme imkânlarının yetersizliği ve ayaklanmanın başlangıcında ordu birliklerinin içinde bulunduğu karışıklık nedeniyle, bu atama kendisine iletilememişti. Bu haberin iletilmesini herhangi bir kişinin, muhtemelen bir subayın engellemiş olması ihtimali de göz ardı edilemez.

Wenstrup'un firarından sonra, 1.2.1905 tarihli bir Koruma Birliği raporuna göre, onun kadrosuna Medeni Kanun'un 1911. maddesi gereği bir vesayet görevlisi atandı ve ona, uzman ile baş veterinerlik arasındaki maaş farkı olarak 1508,33 mark ödendi. İmparatorluk Kolonyal İdaresi ödeme fişlerini inceledikten sonra, 20.11.13 tarih ve M.2718.13F sayılı yazıyla, ödenen tutarın geri alınmasını karara bağladı, çünkü atamanın meşruiyet kazanmadığı görüşüne varılmıştı. Buna karşılık Keetmannshoop'taki Asliye Hukuk Mahkemesi Vesa-

yet Dairesi hâkimi, Laband'ın *Alman İmparatorluğu'nun Devlet Hukuku*'ndan alıntı yaparak (madde 45.4, not 4'e göre, işe alma genelgesinin kabulüyle atama geçerlilik kazandığı için maaşın ödenmesi gerekiyordu) bu ödemenin Tedarik Bürosu II'nin idari kasası tarafından yapılmış olmasının hukuki olduğuna karar verdi.

Koruma Birliği İdari Müdürlüğü de Laband'a dayanarak (madde 45, 1, s. 421, 4. 1901 basımı), taraflardan birinin muvafakatının eksik olduğunu, dolayısıyla atamanın gerçekleşmiş olduğundan yola çıkılamayacağını iddia ederek karşı ispata çalıştı. Çünkü atanan kişinin atamayı reddetmiş olabileceği pekâlâ düşünülebilirdi. İdari Müdürlük için bu çelişki ancak bir şekilde ortadan kaldırılabilirdi: Göreve çağrılan vesayet memuru, ona ödenen maaş farkını kabul etmekten gönüllü olarak vazgeçmeliydi veya Koruma Bölgesi'nden gönderilecek tutara valilik haciz koymalı ve geri ödeme davası açmalıydı; ama böyle bir dava açıldığında, yine atamanın hangi tarihten itibaren geçerli olduğu ve bir atananın (devletin iradesiyle mevcut) ve de bir atanamayanın (kişi olarak mevcut) aynı anda var olduğu bir durumda atama yapmanın nasıl mümkün olabileceği soruları ortaya çıkacak, bu da, yeni bir kadronun açılmasının devletin iradesine mi, yoksa bir kişinin rastlantısal varlığı veya var olmayışına mı, hatta onların onaylamasına veya onaylamamasına mı bağlı olduğu sorusunu doğuracaktı. Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Güney Afrika ordularının Koruma Bölgesi'ne girmesi ve özellikle denizden ablukaya alması, Wenstrup vakasının hukuki bir sonuca bağlanmasını engelledi (firar suçu davası çabucak halledildi: gıyabında on beş yıl kalebentlik). Wenstrup vakasının, daha sonraki benzer davaların daha kolay karara bağlanmasını sağlayacak bir emsal davaya dönüşme şansı çok yüksekti.

Ülke Bilgisi 1
Gorth İncil'i Nasıl Öğretiyordu Öküzlerle Nasıl Konuşuyordu ve Nasıl Doğru Yoldan Çıktı

Hotantolarla istisnai olarak savaşmadıkları için Hereroların barış yılı olarak adlandırdıkları 1852 yılında, bir öküz arabası Oranje Nehri üzerinden ülkeye giriş yaptı. Boyunduruk altındaki yirmi tane seçilmiş öküzü idare eden ve bütün ülkede tanınan yük sürücüsünün takma adı Öküz Dostu'ydu. Onun dili her kırbaçtan daha yüksek sesle şaklardı. Adı Petrus Matroos'tu, bir Hotanto, neredeyse on beş yıl önce bir İngiliz misyoneri tarafından vaftiz edilerek Hıristiyan olmuştu. Rom Şişesi lakabını taşıyan bu misyoner daha önce, halat takımlarından aşağıya düşüp kafasını çarptığı sırada, "Sen balık yerine ruhları tutmalısın" şeklinde bir çağrı duyana dek, birinci sınıf tayfa olarak yelkenli gemilerde çalışmıştı. Gemideki görevini terk eder etmez Güney Afrika'ya göç etmiş, orada Oranje Nehri yakınlarına yerleşip putperest dinsizlerle birlikte zil zurna içerek onları ikna etmeye çalışmıştı. Onun tarafından vaftiz edilen herkes Petrus adını alıyordu. Rom Şişesi, sekiz yıllık misyonerlik faaliyetinden sonra, bir koltukta otururken son nefesini verdi; önünde duran, içi su dolu bir kovada üç tane yarı dolu rom şişesi vardı.

Warmbad'daki misyonerlik binasında, elli yıl sonra

baş veteriner Gottschalk'ın Kont Kageneck'le karşı karşıya oturacağı yerde, Hotantolar günlerdir güneyden gelecek olan bu öküz arabasını bekliyordu. Birçoğu uzak yerlerden gelmiş, beraberlerinde çocuklar, köpekler ve keçiler getirmişlerdi ve şimdi kumlu meydanda gözleri güneye dikili, çömelmiş bekleşiyorlardı. Nihayet ufukta, arkasında küçük bir toz bulutuyla araba gözüktü. Yürüyebilen kim varsa arabaya doğru gitmeye başladı, öğlen sıcağı bile onların kabaran merakı karşısında âciz kalmıştı. Arabanın önünde yürüyen adam çıplak gözle görülebiliyordu artık. Kalabalığı bu derece dizginsiz heyecana sürükleyen şey, yabancının deri renginin beyaz olması değildi (birçoğunun ilk defa bir beyaz insan görüyor olmasına rağmen), çıplak ayaklarına cesurca giydiği garip, terliksi pabuçlar da değildi (ne de olsa o arazide akrepler ve yılanlar cirit atıyordu), onları beklenti dolu hayrete düşüren şey, adamın yürüyerek gelmesi de değildi (onların şimdiye kadar tanıdıkları beyazlar, sabahın bu saatinde, sarhoşluktan düşüp ağır ahşap tekerleklerin altında kalmamaları için, arabanın oturağına bağlanmış olmalıydı), hayır, kalabalığın içinde bulunduğu neredeyse dayanılmaz gerginlik, kolsuz siyah bir cepken içinde, elinde uzun bir değnek tutarak öküzlerin otuz adım kadar önünde yorgun argın yürüyen yabancının yüzüne yönelikti. Koyu renk saçları, çenesini ve ağzını çevreleyen aynı koyulukta sakalı, burnunun üstünde parıldayan camlı çerçeveyle, onun bir koyuna olan benzerliğini tecrübeli göçebe gözleri hemen tespit etmişti. Hem de herhangi bir koyuna değil, haftalardır bölgede ağızdan ağza dolaşan bir söylentinin tarifine göre, bu yörede nadir bulunan ince yünlü Merinos koyununa. İlgi çeken, uzun çenesi miydi ya da birbirine yakın duran parlak gözleri mi, yoksa ince ve hafif dalgalı saçları mı? Bekleyen Hotantoları bir yabancı olarak gülümseyerek selamlaması, suratındaki koyunsu ifadeyi daha da güçlendirmişti. Bunu yapması, dalga dalga yayılan coşkulu bir alkışla karşılanmasına neden oldu. Son günlerin yorgunluğu, uzun bekleyişler ve anlatılan hikâyelere iliş-

kin şüpheler unutulmuştu. Ve bu coşku, sopsolgun yüzüne rağmen kavurucu öğle sıcağında bile şapka giymeyen, yani o dost canlısı ve kanaatkâr hayvana olan benzerliğini açıkça sergileyen yabancının dayanıklılığına duyulan hayranlıkla birleşmişti.

"Tanrı'nın gökkubbesi altında başı açık gezinmelisin" cümlesi misyoner Gorth'un seçim sloganıydı, ki o buna Barmen'deki misyonerlik okuluna giderken kesinlikle uymuş ve tropikal enlemlerde de sadık kalmıştı. "Her şeye muktedir Tanrı göğü taç, yeri de ayak sehpası eyledi," derdi Gorth. Bir şekilde, bu ülkenin her tarafında kalabalık yığınların ona karşı gösterdiği coşkuyu da Tanrı'nın bir işareti olarak görüyordu. Ren Misyonerliği adına sürdürdüğü ve onu Bethanien'a kadar götürecek olan misyonerlik görevi parlak bir gelişme gösteriyor gibiydi.

Öküz arabası, Petrus'un dil seslerine uyarak ve büyük bir kalabalık tarafından takip edilerek yavaş yavaş Warmbad'a girdi. Misyonerlik binası önünde bekleyen Bayan Priestley, Gorth'u şu kelimelerle selamladı: "Bugün Tanrı'ya şükür derler, yarın çarmıha gererler."

Çok şükür ki misyoner Bay Priestley seyahatteydi. Böylece Alman meslektaşını coşkulu bir şekilde karşılama zahmetinden kurtulmuştu. Boy sırasına girmiş misyonerlik okulu çocukları bayan misyonerin bir el hareketi üzerine "God save the Queen"i söylemeye başladılar. Gorth isteksiz dinleyişini sık sık öksürerek belli etti, ne de olsa bu ülke henüz Bondellere aitti, İngiliz Krallığı'na değil. Ayrıca, çocuklar yanlış ve dil şakırtılarıyla dolu bir İngilizce'yle söylüyorlardı. Arabasının brandası altından tuhaf cıyaklama sesleri geldi. Heyecanlı kalabalık hemen arabanın etrafını sardı, bayan misyonerin zehir gibi bakışlarına rağmen koronun sesi azalmaya başladı ve nihayetinde tamamen kesildi. Gorth el işaretiyle yanına çağırdığı, boş boş etrafına bakınan birkaç adamı Petrus Matroos'la birlikte arabanın içine soktu. Altı adamın ıhlayarak arabadan yere indirdikleri ve sonra binanın veran-

dasına taşıdıkları, büyük ve simsiyah parıldayan bir sandık ortaya çıktı. Bu, ülkeye gelen ikinci piyanoydu. İlki, bundan yirmi beş yıl evvel yağmurlu bir cuma günü misyonerliğe baskın yapan Jager Afrikaner tarafından ele geçirilendi. O piyano dikkatlice parçalarına ayrılmış ve her kabile üyesi kendine düşen payı almıştı. Bu parçalardan bir ses çıkmamıştı tabii.

Piyanodan sonra, deli gibi cıyaklayan bir domuz yere indirildi ve onu, aceleyle analarına sokulan altı yavrusu takip etti. Bondellerden hiçbiri şimdiye kadar böyle semiz bir hayvan görmemişti, hem bu hayvan kıllı bir derinin altında sıkıntı çekmek zorunda değildi, ama güneş yanığı tehlikesine karşı da tamamen korunmasızdı.

Misyonerlik kurumu, yolda yavrulamaya başlayan bu dişi domuz için nakliye masraflarını ödemeyi reddetmiş, bunun üzerine Gorth nakliyeyi kendisi üstlenmişti. Daha Avrupa'da yaşarken Afrika'daki güçlü İslami misyonerlik çalışmalarını haber almış ve bu tehlikeli gelişmeye karşı zamanında tedbir almak için, sığır ve koyun besleyen Hotantoları domuz etinin tadına alıştırmaya karar vermişti.

Gorth misyoner hanımla birlikte taş evin serinliğine girdi. Domuz ve yavrularıyla birlikte güneşin altında kalan kalabalık bekledi. Bu iki kişinin evin içinde ne hakkında konuştukları hiç ortaya çıkmadı. Yarım saat sonra, kollarını vücudunun ön tarafında kavuşturmuş misyoner hanım arkasında olmak üzere, misyoner Gorth verandaya çıktı. Gorth bir taburenin üzerine oturdu ve piyanoda kendine eşlik ederek şarkı söylemeye başladı: "Tanrı bizim en sağlam kalemiz, en iyi korunmamız ve silahımız." Kalabalık öylece sessiz ve şaşkın durdu. Sadece domuz kumun içinde eşeleniyor ve duygusuzca boğuk hırıltı sesleri çıkarıyordu.

Daha sonra Gorth yıldızların altında, verandada oturdu ve kendisinin peşinden Afrika'ya gelmek isteyen, Hamburg'daki nişanlısına mum ışığında mektup yazdı: "Artık gelebilirsin, gerçi bu ülke yoksul ve verimsiz, ama insanları dost canlısı ve Tanrı'nın yardımıyla her şey iyi olacak."

Bondel kabilesindeki bazı güçlü insanların istediği gibi, bu adamı bağlayıp Oranje üzerinden geri göndermek mi gerekirdi? Yoksa diğer kesin çözümü seçmek daha doğru mu olurdu, yani daha önce Gorth'un seleflerinde başarıyla uygulandığı gibi, misyoneri sivri bir okun yardımıyla ilahi işvereninin yanına göndermek? Kabile divanındaki en güçlü ses, yaşlı Saanes şöyle dedi: "Bu ilk gelen olacak, onu tüccarlar ve sonra askerler takip edecek. Onlar, tıpkı güneyde Boerlerin yaptığı gibi, topraklarımızı ve hayvanlarımızı elimizden alacaklar. Ama müşfikçe gülümseyen ve koyuna çok benzeyen bu adamın kimsenin toprağı veya hayvanında gözü yok." Yaşlı Saanes. Bu yıl için, çok kötü sonuçları olacak bir sığır salgını kehanetinde bulunmamış mıydı? Hayvanlar her zamankinden daha sağlıklıydı. Ve hani üç yıl önce göğün güney tarafı yere çökecekti? O zaman herkes bütün yıl boyunca endişeyle gözlerini güneye dikmişti. Ve hiçbir şey olmamıştı. Sadece insanların gözü bozulmuştu. Yaşlı Saanes karamsar bir kehanetçiydi. Ve en nihayetinde misyoneri Bethanien'daki kabile çağırmıştı. Bu artık onların sorunuydu. Ama başını örtmeden, ayağındaki terliklerle bu topraklarda gezinen bu adam çok cesur bir adamdı.

Oradaki konaklamasından yararlanan Gorth, ertesi gün hiç vakit kaybetmeden misyonerlik binasının bitişiğinde bir sebze bahçesi kurmaya başladı. İngiliz misyonerin işini yeterli gayret sarf ederek yapmadığı görünüyordu, misyonerlik sanki terk edilmiş gibiydi. Gorth bunu misyonerlik kurumuna da yazdı. Koyun suratlı adam, şaşkın bakışlı yerlilere bir sebze tarhının nasıl sulanacağını gösterdi. Bayan Priestley kapkara bir suskunluk içindeydi. Bu bölgede yeterli su vardı, hem de buharlaşan su. Artık Warmbad'ın Ren Misyonerliği tarafından yönetilmesinin zamanı gelmişti.

Ertesi sabah canlandırıcı bir duadan sonra pencereden dışarı bakan Gorth, Warmbadlı yerlilerin sebze tarhlarının etrafında toplanmış olduklarını gördü. Bu ilgiden çok memnun kalan Gorth kahvaltı yapmadan dışarı çık-

tı. Onlara yaklaşırken, sulanmış tarhların beyaz olduğunu fark etti. Bir an için, kar yağmış sandı. Ama sabahın erken saatinde bile hava çok sıcaktı. Herkes merakla ona bakıyordu. Parmağını yaladıktan sonra, sebze tarhları üzerindeki bu beyazlığın ne olduğunu anladı: tuz.

"Ne yapalım," dedi, "demek ki burada salata yetişmeyecek, belki ileride bir tuzlu su kaplıcası kurulabilir."

Gut hastalığının, sadece etle beslenen Hotantoların belli başlı dertlerinden biri olduğunu daha önce anlamıştı. Tanrı'nın eli bu konuda da iyileştirme sağlamalıydı.

Küçük Gorth dokuz yaşına bastığında, misyoner olmak isteğini ilk defa dile getirmişti. Hessen eyaletindeki Heppenheim kasabasında öğretmenlik yapan babası, Ren Misyonerliği'nin çok sayıdaki destekçisinden biriydi. Annesi, ölene kadar, Grönland ve Güney Afrika'daki misyonerliklere gönderilmek üzere her yıl yirmi yedi tane kep örmüştü. Küçük Gorth, Grönland'a mı, yoksa Güney Afrika'ya mı gideceği konusunda karar vermekte zorlanmıştı. Misyonerlik gazetesinde yayımlanan, elle çizilmiş bir resim onu derinden etkilemişti: Üç küçük çıplak zenci kız, içinde üç tane devekuşu yumurtası olan bir kuş yuvasının etrafında oturuyordu. Zenci kızlardan biri ağlıyordu. Resmin altında şu yazılıydı: Paskalya bayramınız kutlu olsun. Ancak birkaç yıl sonra başına gelen garip bir olay -nişanlısıyla bunun hakkında sadece bir kez konuşmuştu- misyoner olması konusunda son ve kesin kararını vermesine neden oldu. Pazara denk gelen bir Pantkot yortusu günü öğleden sonra kiliseye tekrar gitmişti. Sabahki vaazında papaz, yumruklarıyla gümbür gümbür ses çıkartacak şekilde minber kürsüsüne vurmuştu: "Pekâlâ, size gelelim, hep dersiniz ki, 'Bugün ya da yarın, şu veya bu şehre gideceğim, bir yıl orada kalacağım, ticaret yapıp para kazanacağım' - halbuki siz yarın ne olacağını bile bilemezsiniz. Çünkü, hayat dediğiniz şey nedir ki? Siz sadece buharsınız, kısacık süre yaşayan, sonra kaybolan bir buhar." Kilisenin önünde zenci şekline bürünmüş bir çocuk, başının üstünde bir kumbara, misyoner-

ler için yardıma çağırıyordu. Küçük Gorth kiliseden çıkarken, aynı yapmacık zenci ona doğru başını eğerek selam verdi. Aynı anda ciddi ve davetkâr gözlerle bakıyordu. Tanrı razı olsun!

Bir akşam Warmbad'a Lukas çıkageldi.

Gorth'un selefi Knudsen'in kendisi için getirdiği uzun, keten gömleği giymişti, bir ölü gömleği. Bir zamanlar Bethanien'da bu gömlekle gömülmek isteyen Knudsen, iki yıl kadar önce, Hotantoların ruhani selameti uğruna dokuz yıl boyunca uğraşıp didindikten sonra, tükenmiş ve tüm ruhsal direncini yitirmiş vaziyette memleketi Norveç'e geri dönmüştü. Ama yola çıktığı akşam bir kavgaya karışmış, üst çenesindeki kesici dişlerini kaybetmişti. Bu kavganın nasıl başladığına dair değişik anlatımlar vardı. Kilise cemaatinin edinmiş olduğu gümüş haçı Knudsen güya beraberinde götürmeye kalkmış. Birçok üyesini yitirmiş olan cemaat, hayvan hırsızlığını sürekli lanetleyen ve cehennem azabıyla tehdit eden Knudsen'e bir ders vermek istemiş. Her neyse, Knudsen bu olayı ucuz atlatmıştı. Elde dokunmuş keten gömleğini misyonerlik evinde bırakmıştı. Hiç olmazsa bu gömlek onun Bethanien'da yaptığı çalışmaları hatırlatacak bir şey olarak kalabilirdi. Bundan beş ay sonra, divanın aldığı bir karar üzerine kabile şefi Kap şehrine bir haberci yollayarak, Knudsen'in orada bulunduğu süre içinde kabilede ortaya çıkan zührevi hastalığa da çare bulacak, yeni bir misyonerin gönderilmesini talep etti. Böylece Gorth'un valizleri arasında, içinde cıvalı merhem bulunan küçük bir kutu vardı. Ancak, daha gemi yolculuğu sırasında subaylar ve askerler arasında bu mucizevi kutunun haberi yayılınca, miktarı epey azalmıştı.

Lukas odaya girdiği anda, koyun suratlı üzerine nur yağıyor sandı. Uzun giysisi içindeki bu iri yapılı, ciddi genç adam Tanrı tarafından gönderilmiş gibiydi. Bu adam, Gorth'un Oranje'yi geçtiğinden beri aradığı kişiydi. Avrupa'da hiç kimse bir Hotanto'yla yüz yüze gelmemişti. Bu, Gorth'un bir rüyasıydı ve gelecek gözünün önün-

de resimler halinde beliriyordu: Bir yelkenliyle, beş yıllık misyonerlikten sonra tatil yapmak için Avrupa'ya gidiyor. Yanında, küpeşteye yaslanmış yakışıklı, genç bir Hotanto yerlisi duruyor, Avrupai giyinmiş, ama üzerinde ülkesine ait birkaç aksesuar da var. Gorth bir keresinde, Barmen'deki misyonerlik okulundayken, yakışıklı ve uzun boylu Somalili zenci bir gencin eşlik ettiği bir İngiliz misyonerin konuşmasını dinlemişti. Salon tıklım tıklım doluydu. Bir sürü ziyaretçi dışarıda, koridorda ayakta duruyordu. Misyonerin konuşması bittikten sonra Somalili zenci ayağa kalkmış ve şöyle demişti: "*My brothers and sisters and I, we say thank you very much for your help.*"[1] Bütün salon ayağa kalkmıştı. O akşam 468 mark toplanmıştı. Bu miktar çok büyüktü. Buna karşılık, garip şekilde keçeleşmiş kıvrımlı saçları ve küçücük bir taburenin üzerinde oturucasına yerde üzerinde oturdukları kocaman, yağlı kalçalı kadınları olan bu ufak tefek Hotantolarla karşılaşınca uğradığı hayal kırıklığı da büyük olmuştu. Yaşlandıklarında yüzleri kızarmış elma gibi buruşuyordu. Tanrı biliyor, Gorth estetik düşkünü biri değildi, çirkin kelimesini hiçbir zaman kullanmadığı gibi, o kelime aklına bile gelmezdi, güzel ve çirkin kavramlarının ne kadar göreceli olduğunu bildiği için değil, bunu küstahça bulduğu için, ne de olsa Hotantolar da Tanrı'nın yarattığı varlıklardı. Ama aynı zamanda onlara, misyonerlik kurumunu destekleyen insanların gözüyle de bakıyordu. Bunlar, ödemelerini yapmış, ödedikleri paraların, eskimiş paltoların ve özenle örülmüş uyku keplerinin nereye gittiğini bilmek isteyen üyelerdi. Bu açıdan bakıldığında, Hotantoların hiçbiri o güne kadar Gorth'un gözüne girememişti. Şu genç adam onun odasına girene dek: uzun ve düzgün büyümüş bir vücut; yüksek, açık bir alın; sakin, büyük gözler. Gorth'un görüşüne göre bu endam, Hıristiyanlığın asilleştiren ve eğiten etkisini, bir vahşiden dik yürüyen bir insanın nasıl yaratılabileceğini göz alıcı şekilde göste-

[1] (İng.) "Kardeşlerim ve ben, yardımlarınız için size çok teşekkür ederiz." (Ç.N.)

riyordu. Bu Lukas'la birlikte Alman şehirleri gezilebilir ve misyonerlik dernekleri ziyaret edilebilirdi.

Gorth, Güney Afrika'da yapılan bir misyonerlik çalışmasının genel yaklaşımlarına ağırlık verdiği kısa bir giriş konuşması yapar. Bu sırada Lukas masada, onun yanında sakince oturmaktadır. Kısa bir alkıştan sonra Lukas ayağa kalkar ve henüz günahlarından arındırılmamış soydaşlarının çektiği sıkıntıları, korkunç bir inançsızlık karanlığında yaşamak zorunda olduklarını, zavallı ruhların gidip geldiği, sinsi cinlerin sürekli tehditler savurduğu, hiç bitmek bilmeyen bir gecenin korkuları içinde kıvrandıklarını, kafalarının içindeki ve kalplerindeki karmaşayla günü geçirdiklerini, geceleri ise ölmüşlerin, huzursuz hortlakların ve kan emicilerin ruhlarına teslim olduklarını kusursuz bir Almanca'yla anlatır. "Sadece İsa Hazretleri, efendimiz ve kurtarıcımız, bu karanlığa ışık ve sevgi getirebilir." Dinleyiciler susar, çok etkilenmişlerdir. Girişte, Nama ülkesindeki misyonerlik faaliyeti için para toplanmaktadır. Dinleyicilerin çoğu, asılı listelere destekleyici üye olarak kayıt olur. Genç, coşkulu insanlar kendiliğinden misyoner olmaya karar verir. Bethanien'da artık bir okul binası inşa edilebilecektir.

Koyun suratlı, kilisenin en yaşlı yerlisine ve genç Lukas'a Bethanien'da durumun nasıl olduğunu Nama dilinde sordu. Birincisi sadece başını salladı, soruyu anlamamıştı ve Gorth'un ilk önceleri Bondellerin bir cins özelliği olduğunu sandığı biçimde, her zamanki tipik dil şakırtıları eşliğinde konuşmaya başladı: Sanki bir atı sürmeye çalışıyordu ya da yaşlı bir anne aldığı kötü bir haber hakkındaki hayretini dile getiriyordu ve bazen, mantarı çıkarılan şişe gibi boğuk sesler çıkıyordu. Bu lisan ateşli-kıvrak bir dil kullanılarak konuşuluyordu. Misyoner Gorth'un ağzından ise bir kaplumbağanın yürüyüşüne benzer boğuk ve hantal sesler geliyordu. Nama dili hakkında bir okul kitabı kaleme alan yazar (bu kitabın yardımıyla Gorth üç yıl kendi kendine çalışarak Hotantoların dilini öğrendiğine inanmıştı), bir gezginin yaptığı tariflere dayanarak bu dil

şakırtılarının tümünü ünsüz seslere dönüştürmüş ve böylece yeni bir dil yaratmıştı. Bu dile sadece Gorth ve Basel Misyoner Okulu'ndaki bir öğrenci hâkimdi. Hatta bu ikili, mükemmelleştirmek amacıyla bu dilde yazışmışlardı.

Tanrı'ya şükür ki, Lukas Almanca biliyordu. Gerçi grameri biraz pürüzlüydü ve Norveç aksanının tornadan geçirilmesi gerekiyordu, ama kelime haznesi zengindi. Fakat asıl sorun, konuşmaları arasına masumca ve bol bol serpiştirdiği korkunç küfürlerin sakıncasını ona anlatabilmekti. Özellikle bunları duymak Gorth'a ıstırap veriyordu, çünkü o, meraklı ve suskun dinleyicileri her zaman önemsiyordu.

"Peder, hastalığa karşı ilacı getirdin, değil mi, yoksa siktim bakire Meryem'ini."

Şu Knudsen bir hayli başına buyruk bir insan olmalıydı. Gorth herhalde işi en baştan ele almak zorunda kalacaktı. Bir dakika bile boşa harcamak, tembelce vakit geçirmek istemiyordu, hemen o gece, mesleğini icra edeceği yeni mekânı Bethanien'a hareket edecekti.

Petrus'u çağırdı, Petrus geldi, fitil gibi sarhoştu, "Yağmurda öküzler arabayı çekmez," dedi. "Yarın yağmur yağacak." Bu Petrus arabayı sürdüğü zamanların dışında sarhoştu, gündüzleri de kabak kadar büyük memelerini korkusuzca sergilemekten çekinmeyen bir kadının yanında kalıyordu. Gorth, Petrus'un yola çıkmak istememesinin sebebinin yağmur değil, o kabaklar olduğundan şüphe etti ve Petrus'a şöyle dedi: "Ben seni harekete geçirmesini bilirim."

Böylece daha o gece Petrus'un zoraki ve ağır çıkan dil şakırtıları etrafta duyuldu. Geviş getirerek uyuklayan yirmi tane öküzü kaldırıp arabanın çekme halatının önüne sürebilmek için Petrus bu sefer kırbacını bile kullanmak zorunda kaldı. Gorth sabah serinliğinde yol almak ve öğlen sıcağında uzun mola vermek istiyordu. Warmbad sakinleri de pek gecikmeden ayaklandı, cıyaklayan domuz yavrularını kovaladılar, dişi domuzu kaldırıp ara-

banın üstüne koydular, daha sonra da piyanoyu. Tekrar domuz yavrularını yokladılar. Bayan Priestley yine, elleri vücudunun önünde kavuşturulmuş durumda, misyonerlik binasının verandasında duruyor, arkasında çocuk korosu yine "God save the Queen"i söylüyordu. Petrus dilini şakırdattı, genç sığırtmaçlar başı çeken öküzleri harekete geçirdi, koyun suratlı, yanında Lukas, arabanın önünde yürümeye başladı, yerliler onu birkaç adım izledi, ona son bir kez baktılar, sonra kervan bir toz bulutu içinde gözden kayboldu.

Öküz arabası dört saat yol aldıktan sonra Öküz Dostu tarafından durduruldu. Bulundukları yer, fırtına başlamadan önce kamp kurmak için uygundu. Koyun suratlı devam etmek istedi. Warmbad'dan daha sekiz kilometre bile uzaklaşmamışlardı. Sabah erkenden burada çadır kurmak gülünç olurdu. Gökyüzü kusursuz bir mavi renkteydi. Fakat Petrus kolunu gösterdi, orada saplanıp kalmış bir Herero kurşunu vardı, sekiz yıldır yerinde duruyor ve yağmurdan önce sızlamaya başlıyordu. Yola devam ettiler. Öğleden sonra siyah bir bulut kümesi batıdan yükseldi, birkaç dakika sonra da gök yarılmış gibi yağmur yağmaya başladı. Öküzler hemen durdu. Petrus öküzlerin koşumlarını çözdü. Çadırı kuracak vakit kalmamıştı. Gorth, Petrus ve Lukas'la birlikte arabanın brandası altına sokuldu, üç genç sığırtmaç dizlerini kırıp arabanın altına girdi. Petrus yol çantasından bir şişe çıkardı. Lukas piposunu yaktı, etrafı buhur benzeri bir koku sardı. Yağmur brandanın üzerine şakır şakır yağıyordu.

Koyun suratlı, "Knudsen sizi neden terk etti?" diye sordu.

"O yorulmuştu, peder," dedi Lukas, "biz onu yorduk, aynı kötü yürüyen bir atın binicisini yorması gibi."

"Ya şu sahte peygamber, hâlâ Bethanien'da hüküm sürüyor mu?"

"Evet."

Ama Gorth, Hotantoların bu peygamberi hakkında daha fazla soru sormaya yeltendiğinde, Lukas konuşmayı

mavi bir *dagga*[1] bulutu üstünde çoktan terk etmişti. Petrus ise rüyasında bir içki denizinin üzerinde el yordamıyla yolunu bulmaya çalışıyordu. Gökyüzü yere düşmüş gibiydi. Ama deniz halis içkiden ibaretti. Petrus birden batmaya başladı, boğulması işten bile değildi. Yardım çağrıları boşlukta kayboldu. Ama en kuvvetli öküzü, Kızıl Afrikalı, işte oradaydı, ona kuyruğunu uzattı. Onun püskülüne tutunan Petrus dışarı çekildi.

Gorth nişanlısına yazmak istedi, ama sırılsıklam brandayı ikide bir havaya kaldıran rüzgâr mumu söndürdü. O da siyah piyanonun önünde diz çökerek kilisede gibi dua etti. Dişi domuz hırladı. Yavruları ağız şapırdattı. Petrus uykusunda inledi. Aklı başka yerde olan Lukas gülümsüyor gibiydi, Gorth bu gülümseyişi sinsice buldu. Gorth duasında Tanrı'dan cesaret ve kuvvet diledi, sahte peygambere karşı sağlam durabilmeli ve gerçek iman adına onu Bethanien'dan kovabilmeliydi. Bu sahte peygamber dik kafalı ve dayanıklı Knudsen'i tamamen yıpratmıştı.

Günün birinde, güneyden gelen bir Hotanto Bethanien'da ortaya çıkmış, hayretler içindeki Knudsen'e Incil'den bölümler okumuş ve bazı pasajları kelimesi kelimesine ezberden söyleyebilmişti. Bir yerli kilise diyakozu[2] bulduğu için başlangıçta sevinen Knudsen'in bu sevinci kısa süre içinde bezdirici bir derde dönüşmüştü, çünkü tehlikeli bir dini sapkınlığın peşinden giden bu adam fikirlerini İncil'den çok sayıda alıntı yaparak belgeliyordu. Bu sahte peygamber, alçakgönüllü ve barışçıl olan değil, eylem içinde olan dindarın Tanrı katında makbul olduğu fikrini yayıyordu. Bu saçmalığı nereden çıkarttığını soran Knudsen'e, "İncil'den," demiş ve Yakup'un mektubundan alıntı yapmıştı: "Öyleyse artık görün ki, insan hakkaniyete yaptığı işlerle varabilir, sadece inancıyla değil." Knudsen gülmüş, ama cemaat üyeleri ona soru so-

[1] Güney Afrika'da Hotantoların yaygın olarak kullandığı, hintkeneviri cinsinden uyuşturucu bir ot. (Ç.N.)
[2] Kilisede papazın yardımcısı. (Ç.N.)

rar gibi bakmıştı. O akşam İncil'de Yakup'un mektubunu aramış ve alıntı yapılan yeri bulmuştu.

Bunu takip eden pazar günü kilise ayininden sonra Knudsen ile sahte peygamber arasında ciddi bir tartışma oldu. Bu tartışma sırasında Knudsen, Hotanto peygamberini birkaç kez dövmekle tehdit etti, çünkü o, kötülükten iyilik doğabileceğini iddia edecek kadar ileri gitmişti. Ve Knudsen bir örnek vermesi için bağırmaya başlayınca, sahte peygamber ona ve onları dinleyen topluluğa bir örnek verdi: "Eğer Hereroların bir sığırını çalarsanız, yani şu binlercesine sahip oldukları, doyurucu otlaklarda beslenen, kendilerinin hepsini yiyemeyeceği, yaşlılıktan ölen sığırlarından bir tanesini çalarsanız ve onu kesip etini, kabilenin, çoğu açlıktan ölen ve bu çalınmış sığır sayesinde hayatta kalabilecek olan çocuklarına yedirirseniz, o zaman kötülükten iyilik doğmuş olur. Ama her şeye muktedir olan Tanrı, zenginlerin sığırlarının yaşayabilmesi için çocukların ölmesine izin veriyorsa, o zaman Knudsen'in tanrısı sığırların her şeye muktedir olan tanrısıdır, Hotantoların değildir, hele insaflı bir tanrı hiç değildir." Orada toplanmış olan cemaat üyeleri tasvip edici şekilde dillerini şakırdattılar. Daha önceleri sığır hırsızlığıyla geçinen bu kabile (üzerinde yaşadıkları topraklar taşlıydı ve çok az su kaynağı vardı) önce Knudsen ve selefi Schmelen tarafından Hıristiyanlaştırılmış, sonra da hırsızlığın kötü bir şey olduğuna ikna edilmişti; bedeli, öldükten sonra cehenneme gitmekti. Knudsen çaresizdi. Cemaat suskun oturuyor ve onun yanıtını bekliyordu. Yıllar boyu verdiği vaazlarda onlara sığır hırsızlığının kötü bir şey olduğunu söylemişti. Şimdi, "Eğer çocukların yaşamasını sağlayacaksa mazur görülebilir," diyemezdi. Bir an için misyonerlik okulundaki öğretmenini içi sızlayarak hatırladı, o hep, "Yerliler mantıklı düşünemez," diye akıl verirdi. Fakat Knudsen'in yanıtı şöyle oldu: "O sayede çocukların hayatı kurtulsa bile, Tanrı'ya karşı işlenmiş bir günahtır." Cemaat hemen ikiye bölündü. Neredeyse üyelerin tümü sahte peygamberi izledi.

Knudsen, yetişkin bir kuzey geyiğininki kadar iri göğsü olan, bu ızbandut gibi adam, halsiz düştü. O bir dolaşıksız düşünce adamıydı, ama uykusuz gecelerde derin ve karmaşık düşüncelere dalmaya başladı. Eğer ona artakalan beş cemaat üyesine hitap edecek olursa, sık sık dili dolaşıyor, konuşmasını kesip boş gözlerle uzaklara bakıyor ve birisi ona bir şey söylerse, irkilip yerinden sıçrıyordu. Bu Knudsen artık eski Knudsen'i çok uzaktan hatırlatıyordu, o takdirde bile boynu bükük hali göze çarpıyordu. Kendi ifadesine göre, üzerine inşa ettiği temel, sabır ve inançtı; bu temelin altını oyan şey ise, sahte peygamberin peşinden giden cemaat üyelerinin yarattığı hayal kırıklığı değil, o peygamberin belki de haklı olabileceği şüphesiydi. Verdiği mücadele ve karşılaştığı zorluklar hakkında misyonerlik kurumuna yazan Knudsen, onlardan, konuya açıklık getirecek bilgi ve bir akademisyen din adamı tarafından verilecek görüş desteği rica etti. Altı aydan önce yanıt gelmesi beklenemeyeceği için, kafasındaki şüphe ve kendi damıttığı içkiyle yalnız yaşamaya devam etti. Bir müddet sonra, onu Pella'da yaşayan İngiliz meslektaşına götürecek olan bir seyahate çıkmaya karar verdi ve ona şüphe dolu kalbini açtı. Rom Şişesi lakabını taşıyan İngiliz, bu sorunun kendisine yabancı olmadığını ve yerlilerin Kutsal Kitap'ı okumayı öğrenir öğrenmez, içinden ilk önce zenginlere, sonra hükümetlere ve en sonunda da misyonerlik kilisesine karşı kullanabilecekleri kısımları ayıklamaya başlayarak bu sorunu tekrar tekrar karşılarına çıkarttıklarını söyledi. Bu şekilde çeşitli tarikatlar da ortaya çıkıyordu. Bu sorun kalıcı olarak ancak, yerlilere okuma-yazma hiç öğretilmeyerek çözülebilirdi. Tıpkı Rom Şişesi'nin bunu bizzat uyguladığı gibi.

Knudsen hiç tatmin olamadan Bethanien'a geri dönüş yoluna çıktı. Akşam rüzgârı o kokuyu, o kızartılmış et kokusunu ona doğru taşıdığında, köy henüz görüş mesafesinde değildi. Bütün kabile ayaktaydı, sadece Knudsen cemaatinin birkaç üyesi aç vaziyette uzakta duruyordu. Misyoner ilk defa o gece, her zamanki gibi genç cemaat üyelerinden birini ziyaret etmeye çalışırken, çok

kötü şekilde pataklandı. Ve bu olaydan bir hafta sonra, Tübingen'den bir profesörün bilirkişi raporu ona ulaşamadan, Norveç'e döndü.

Gorth, Almanya'da bu raporu etraflıca okumakla kalmamış, bir teoloji profesörünün katıldığı birçok tartışma toplantısında sahte peygambere karşı verilecek mücadeleye hazır hale getirilmişti.

Yağmur üç gün aralıksız yağdı. Gorth, Petrus ve Lukas üç gün boyunca arabanın brandası altında oturdu. Ve arabanın altında, bazı geceler Gorth'un dil şakırtılarını duyduğu üç sığırtmaç. Dördüncü gün güney rüzgârı esmeye başladı ve gökyüzünü tertemiz süpürdü. Gorth brandayı yan tarafa katladığında, karşısında başka bir manzara vardı. Gri-kahverengi renkte yanmış toprak gümüşi bir yeşil tarafından yutulmuştu. Kumlu nehir yataklarında su gurulduyor ve yeşeren çimen kokusu havayı dolduruyordu.

"İşte cennet bahçesi," dedi Gorth ve yola devam etmek için ayaklandı.

"Bu ülke sanki bir taş ve insanlar onun içinde açlıktan ve susuzluktan ölüyor."

"Ama sabırlı olun, sevgili kardeşlerim, efendimiz bir gün aramıza gelecek. Bakın, bir çiftçi toprağın nefîs meyvesini bekliyor ve ilkbahar ile sonbahar yağmurları düşene dek sabrediyor. Siz de sabırlı olun ve kalbinizi güçlü kılın, efendimiz yakında gelecek."

"Ama eğer yağmur yapabiliyorsak, neden yağmuru bekleyelim?" diye sordu Lukas, bir elinde *dagga* piposu.

Lukas ayık olduğu zaman sakin, anlayışlı bir adamdı, Gorth işte bu Hotanto gencini Almanya'da bir salonda meraklı dinleyiciler önünde hayal etmişti. Ama *dagga* piposunu yakar yakmaz garip bir dönüşüm meydana geliyor ve yabancı, bilinmeyen bir yaratık sanki vücudunu ele geçiriyordu. Kendi damıttığı o berbat içkisini içen Petrus ise, arzın onu tüm gücüyle kendine doğru çekmesine ve o kuvvetli diliyle en ufak şakırtı sesini bile çıkartamamasına rağmen, yine Petrus olarak kalıyor ve sonunda ağzı

açık horlamaya başlıyordu. Piposunu içip bitirdiği zaman Lukas'ın kendinden geçerek coşkulu bir sarhoşluk içinde her an şarkı söyleyip dans etmeye başlaması mümkündü ve Gorth ona o anda hangi dili konuştuğunu sorduğu zaman, şöyle yanıt veriyordu: "Bu benim ellerimin dili, şuradaki ayaklarımın, bak, burnumun dili, kulaklarımın, bu bir kafa dili, dinle, kalbimin dili, bir hazmetme dili, öyle bir dil ki, onu sığırlar bile anlayabilir, yağlı kuyruklu koyunlar, çakallar, antiloplar, kumyılanları, dikenli çalılar, beklebirazlar." Gorth'un batıl inançları yoktu, ne de olsa o buraya, batıl inancın karanlığına Tanrı'nın ve İsa'nın ışığını tutmak için gelmişti, ama Lukas'ı böyle konuşurken duyduğu zaman, içinde merakla karışık bir dehşet hissi uyanıyordu. Altı hafta sonra Aslanlı Nehre vardılar. Nehir yağmur mevsiminde o kadar yükselmişti ki, Petrus geçit yerini bulamadı. Bu nedenle, doğu yönünde üç günlük uzaklıktaki bir yerli mahallesine kadar yürümeyi ve orada suyun seviyesi düşene kadar beklemeyi önerdi. Gorth ise batıya, yani Bethanien'a doğru devam etme taraftarıydı. Warmbad'daki, memeleri arasında Petrus'un günlerce kafasını dinlendirdiği Hotanto kadını aklına geldi. Fakat Gorth, o yerli mahallesine şimdiye kadar hiçbir misyonerin gitmediğini, hatta oradakilerin muhtemelen beyaz insanlarla hiç karşılaşmadığını öğrenince, teklifi kabul etti.

Orada on dört gün kaldılar. Sular çoktan çekilmişti.

Gorth orada bir mektup kaleme aldı ve Warmbad'a geri dönen sığırtmaçlardan biri onu beraberinde götürdü. İki ay kadar sonra o mektup Kap şehrinde, oraya iki direkli bir yelkenli gemiyle fırtınalı bir yolculuk geçirerek gelen, Gorth'un nişanlısı Erdmute'ye teslim edildi. Mektupta Gorth nişanlısından, gelebileceğine dair Bethanien'dan ona haber gönderene kadar Kap şehrinde beklemesini rica etmişti. Buna rağmen, huzursuz olan Erdmute hemen Bethanien yolculuğuna çıkmaya karar verdi. Oysa mektup, birkaç selam sözü, parlak durumda olduğuna dair teminat (gerçekten "parlak" diye yazmıştı) ve yerli mahallesindeki yaşamı ve yaptığı işler hakkında sayfalar dolusu

anlatı dışında bir şey içermiyordu. Şöyle yazmıştı: "Burada insanlar yoksul, hem de çok yoksul. Yıllarca süren kuraklık sonunda –ilk defa bu yıl sıkça ve bol yağmur yağdı– büyükbaş hayvanların nerdeyse tümü ölmüş. Çocuklar için içecek süt yok. Canları tatlı çekerse, çiçek arayan arıları yakalıyor, sonra bal dolu midelerini karınlarından çıkartıp emiyorlar. Olur da bir ailenin eline bol yiyecek geçerse, bir antilop veya bir ekin kargası gibi, bunu kardeşçe diğerleriyle paylaşıyor. Sefalet içinde olmalarına rağmen burada insanlar neşeli ve dost canlısı, sadece benim gibi yabancılara karşı değil, kendi aralarında da öyleler. Kadınlar hiç de erkeklerin arkasında yer almıyor. Eğer kocası veya çocukları bir şey isterse, nazikçe rica ediyor ve istediklerini alıyorlar. Çocuklar neredeyse istedikleri her şeyi yapabiliyorlar. Bir su kabını düşürüp kıracak olsalar bile, hiç kimsenin aklına onları dövmek gelmiyor. Çocuklar kendi aralarında da çok iyi yardımlaşıyor. Bu insanları dans ederken seyretmek çok güzel bir şey, sınırsız bir serbestlik, ama bazen korkutucu bir biçimde kendinden geçmeye dönüşebiliyor. Oysa pontoklarda son derece sıkı kurallar geçerli, Warmbad'daki misyonerlik okulunda karşıma çıkan kurallardan bile daha sıkı. Buna karşılık bir Hotanto düzenli çalışmayı külfet olarak algılıyor: Ne kendisi ne de yakınları için gelecek önemli, yaşamak için yiyor ve içiyor, yemek ve içmek için yaşıyor. 'Ve o bana yaşayan suyun büyük ırmağını gösterdi, saf ve kristal gibi berrak,' diye yazar Yuhanna. Bu insanların en şaşırtıcı özelliği ise, onlar için hiçbir korkutucu yanı olmayan ölüme karşı soğukkanlı tavırları. Dil şakırdatma konusunda sürekli egzersiz yapmaktayım. Bunu yaparken akciğerleri körük olarak kullanmak bile gerekmiyor. Dilimin ucunu diş boşluğuna bastırıp hızla aşağıya doğru şaplattığım zaman bulutsuz bir mavilik yaratıyorum, tıpkı çocukken 'şuhuu' diye seslendiğim zaman gecenin gelmesi gibi."

Herhalde bu son cümle ya da bu uzun mektupta Tanrı'nın veya Hz. İsa'nın bir kere bile olsun bahsi geçmemesi nedeniyle olacak, Erdmute hemen nişanlısının yanına

gitmeye karar verdi – ne de olsa Gorth'u dokuz yıldır tanıyordu. Cesur ve kararlı bir kadın olan Erdmute kuzey istikametine doğru Pella'ya giden ilk öküz arabasına bindi.

Gorth nihayet yola devam etmeye karar verdikten sonra, kabile bir veda eğlencesi düzenlemek istedi. Gorth bu sefer koyuna olan benzerliğiyle değil (onlar sığır ve keçi yetiştiriyordu), daha çok kibritleriyle yerlilerin hayranlığını kazanmıştı. Bu adamın, ateşi cebinde taşıdığını ve her istediği yerde ikinci bir ateşi kolayca yakabildiğini hayretler içinde izlemişlerdi. Bunun büyüyle filan bir alakası yoktu, çünkü Gorth kabilenin en yaşlı kadınının bile anlayabileceği şekilde mekanizmayı anlatmıştı. Beraberinde taşıdığı ve içinde çabucak yemek pişirilip et kızartılabilen demir tencere ve tavalar da büyük hayranlık yaratmıştı. Ve tabii ki, av tüfeği. Gerçi kabilenin Nuh Nebi'den kalma, paslanmış, büyük bir ihtimamla koruduğu ama hiç kullanmadığı, çakmaktaşlı iki tane tüfeği vardı (barut ve saçma ancak çok nadiren diğer kabilelerden takas yoluyla elde edilebiliyordu), ama bir antilobu ancak on metre mesafe kalana kadar yaklaşarak vurabildiğiniz bu patırtılı tüfek ile, Gorth'un, bir namlusundan saçma fişeği atabilen çifte namlulu filintası mukayese bile edilmezdi. Bu tüfek sayesinde Gorth iki hafta boyunca tüm kabilenin tencerelerini etle doldurdu. Bu nedenle sadece çocuklar ve yaşlıların değil, kabilenin en oturaklı erkeklerinin bile onun kalmasını istemesi şaşırtıcı değildi. Böylece Gorth orada kalışını, Petrus'un kolundaki kurşun pek yakında yağmurun tekrar başlayacağını haber verene kadar her gün yeniden uzattı. Ama yağmur gelmeden önce de en azından karşı tarafa geçmiş olmak istiyordu.

Yola çıkmadan önceki akşam iki tane keçi kesildi. Dişi domuz hırıldadı, domuz yavruları Tanrı merhameti için cıyakladı, ama Gorth ödün vermedi ve üç domuz yavrusu kesildi. Bu sıcak aralık gecesinde, hiç dans dersi almamış olan Gorth bile dans etti. Bir küçük pipo dolusu *dagga* içti, kabile reisi ikram etmişti ve kendi kendine söylediğine göre, kibarlık nedeniyle reddetmesi müm-

kün değildi. Sonra, ses perdeleriyle ateşlenen bir havai fişek gösterisine şahit oldu: Dentalis bir ateş yılanı gibi yerde sürünerek tıslıyor, Cerebralis altuni ve mavi ışınlar halinde patlıyor, Lateralis çatırdayarak ağaçların ve çalıların üzerine sıçrıyordu. Gorth'un bacakları zincirlerinden kurtulmuşçasına zıplamaya başladı. Lukas'la dans etti. Sadece bir kez ve çok kısa olmak üzere nişanlısını düşündü: Bir yelkenlinin üzerinde, başında su geçirmez gemici başlığı, küpeşteye yaslanmış, rüzgârlara karşı çığlık atıyor, direklerin ve serenlerin üzerinde ata biner gibi oturmuş denizcilere doğru emirler yağdırıyordu.

Ertesi günün sabahı, güneş epey yükselmişti, misyoner Gorth garip bir şekilde sadece bunu hatırlayabiliyordu. Sanki odundan yapılmış bir kafası vardı, omuzlarının üzerinde zorlanarak taşıdığı şey sağırdı ve ortadan yarılmış gibiydi.

"Bunu ancak bir pipocuk giderir," dedi Lukas.

Bir araya gelen kabile divanı, öküz arabasının önünde yolculuğa hazır durumda bekleyen Gorth'tan, kalmayıp gittiğine göre hiç olmazsa bu kabileye başka bir misyoner bulup göndermesini rica etti. Sonra Petrus'un dili şakırdadı ve konvoy hareket etti, yürüyebilen herkes topallayarak bile olsa onu takip etti. Petrus arabayı aşağı taraftaki, kenarları çalılarla kaplı nehir yatağına doğru dikkatlice sürdü (yerli mahallesinin ahalisi orada ritmik alkışlar eşliğinde durdu), tek tük su birikintilerine rastlanan kumlu nehir yatağının karşı tarafına geçirdi ve onun kırbaç gibi şaklayan dilinin kumandası altında öküzler ağır arabayı yavaş adımlarla ve soluk soluğa kalarak karşı kıyının yamacından yukarı doğru çekti. Arkalarında Karras Dağları'nın mavi-yeşil siluetini bırakıp önlerine bulutların bir yelkenli gibi gezindiği mavi gökyüzünü alarak taşlı ve engebeli arazinin içlerine doğru ilerlediler. Gorth her zamanki gibi arabanın önünde yürüyordu, ama bugün adeta kanatlı adımlarla, sağ elinde mısır koçanından yapılmış piposu, sol elinde sırığı, ama onu bu sefer bir piskopos değneği gibi her adımda yere vurarak değil, bir mızı-

ka şefi gibi kâh havaya atarak kâh başının üstünde çevirerek yürüyordu. Arkasında öküzler ıkıl ıkıl soluyordu. Yanında Lukas hopluyor, sıçrıyordu. Petrus ise arabacı oturağında uyuyarak sarhoşluğunu gidermeye çalışıyordu. Başı çeken öküzler yollarını kendileri buluyorlardı.

Gorth, Tanrı'nın sözünü dinleyen bu kabile için gönülden seviniyordu. "Onlar doğru yolu bulacak ve sonsuz yaşama erişecekler," dedi.

"Onlar sizin cep ateşinizi istiyor," dedi soluyarak Kızıl Afrikalı, sol taraftan başı çeken öküz, "ve sizin teneke kaplarınızı. Siz havaya bir el ateş edip gökten yirmi ekin kargasını aynı anda aşağı indirdiğiniz sürece, kim tuzak kurarak onları yakalama zahmetine katlanır ki? Siz Yaralı Diz'den daha betersiniz. Uzun zaman önce," diye soludu Kızıl Afrikalı, "geniş bozkırlar sığırlara aitti, nereye isterlerse oraya göçebilirlerdi, bir su kaynağından diğerine, nehirden nehire, nereye yağmur düşer ve yüksek otlar yetişirse oraya. Onların etini isteyenlerin sadece takip etmeleri yeterliydi ve bol etleri olduğundan, onları bol bol dağıtırlardı. Onların peşine bütün Hotantoların en eski atası olan Yaralı Diz de düştü, dizi ağrıdığı için topallayarak ve zorla yürüyordu. Ve sürekli otlak değiştiren sürüleri çoğu kez takip edemediği için, aklına bir hile geldi. Toynağına diken battığı için acıdan böğüren bir ineğin yanına sokuldu. Yaralı Diz hemencecik onun ayağındaki dikeni çıkarttı ve karşılığında kendisine biraz sütünden vermesini rica etti. Adı Bol Benekli olan inek, burada boyunduruk altında olan hepimiz onun soyundan geliyoruz, 'Toynağımdaki dikeni çıkaracak birinin olması çok iyi oldu,' diye düşündü ve teklifi kabul etti. Böylece Yaralı Diz'in onu sağmasına ve bir ot demetiyle derisindeki tozu temizlemesine izin verdi. Ama bir süre sonra yavrusu onun memesinde emecek süt bulamadığı için ot yemek zorunda kaldı. Günün birinde büyük bir otlakta sürüyle tekrar karşılaştılar. Orada boğalar açık kahverengi benekli bembeyaz ineği gördü ve onun peşine takıldılar. Böylece sürü boğaları, boğalar ineği, beyaz inek de topallayan Yaralı Diz'i takip ede-

rek bir su kaynağından diğerine, bir nehirden öbür nehre, Yaralı Diz nereye isterse oraya göç edip durdular. Günün birinde Yaralı Diz, eskiden ineğin yavrusu olan boğayı yakaladı ve taşaklarını ısırıp kopardı. Sonra onu bir ağaca bağladı, kırbaçladı ve bağırarak ona bir ad söyledi: öküz. Boğa bu adı kabullenip itaat edene ve sakin durarak Yaralı Diz'in sırtında oturmasına izin verene kadar dövmeye devam etti. Sonunda Yaralı Diz öküzün sırtında en önde, arkasında Bol Benekli, onun arkasında boğalar ve onları takip eden sürüyle yola koyuldular. Çok geçmeden, artık Yaralı Diz olmadan sulak yerleri bulamaz hale geldiler, yönlerini bulmayı ve yağmurun kokusunu almayı unuttular. Yollarını şaşıran sığırlar korku içinde bozkırın ortasında dikilip böğürmeye başladılar. Böylece bu boyunduruğun altına girdik," diye soludu Kızıl Afrikalı ve onunla beraber diğer on dokuz öküz de soludu.

Daha sonra Gorth'u en çok hayrete düşüren şey, konuşan bir öküzü dinlemenin onu şaşırtmamış olmasıydı. Sadece adımlarını biraz yavaşlatmıştı, çünkü yanında yürüdüğü Kızıl Afrikalı'nın yüksek sesle soluyarak konuşmasını istememişti. Kızıl Afrikalı hikâyesini bitirdikten sonra, Gorth ona Lukas'ın İncil'inden biraz teselli edici bir alıntı yapmak istedi: "Beş tane serçeyi iki kuruşa satmadılar mı? Tanrı'nın katında onların bir tanesi bile unutulmuş değildir." Yeniden gayretle arabayı çekmeye hazırlanan Kızıl Afrikalı zorlukla nefes alarak, "Aylarca bir misyonerin arabasını çektik," dedi, "bu adam Hotantolara şu cümleyi söylüyordu: 'Kafanızın üstündeki saçlar bile sayılmıştır. Bu yüzden sakın korkmayın, çünkü siz bir sürü serçeden daha iyi durumdasınız. Sizin cennetinizde hayvanlara yer yok.'" Kızıl Afrikalı bir daha konuşmadı, yalnız o sırada yirmi öküzün hepsi birden, akarsuyun açtığı oluklar tarafından yarılmış, taşlı bir yamaçta arabayı yukarı doğru zorlanarak çekmek zorundaydı. Petrus uyanmıştı ve dili suaygırı derisinden yapılmış bir kırbaç gibi şaklıyordu.

Daha sonra, o zaman Gorth ölmüştü, yazdığı mek-

tuplar aylar süren bir gecikmeyle nişanlısının eline geçti. Karmakarışık içerikli mektuplar. Örneğin, son mektuplarından birinde, nihayet öküzlerin dilini öğrendiğini yazıyordu.

Misyonerlik kurumunda çalışan bazı kişiler daha sonraları, Gorth'un kafa karışıklığının, kavuran sıcaklık ve yakan güneşe rağmen şapka giymeme konusundaki inatçılığından kaynaklandığını ileri sürdüler. Diğerleri ise, Gorth'un son zamanlarda *dagga* içtiğini, gizli kalması kaydıyla anlatıyordu. Bu uyuşturucunun tehlikeli etkileri yeteri kadar biliniyordu. Bu uyuşturucu keneviri aşırı dozda kullanan birçok yerli aklını kaçırmış, hatta ölümle sonuçlanan vakalar da duyulmuştu. Misyonerler *dagga* bitkisinin ekimi ve kullanımına karşı mutlaka mücadele etmeliydiler. Ancak, kendilerinin de onun bağımlısı haline gelmemeleri için güçlü bir karaktere sahip olmalıydılar.

Tozlu, sıcak bir salı günü Gorth'un nişanlısı Pella'ya vardı. Nişanlısının son mektubu orada eline geçti. Mektubu okur okumaz yaktı. İçeriği hakkında hiçbir şey açığa çıkmadı. Ama o, hemen ertesi gün yoluna devam etmek için çok ısrarcı oldu. Üç haftadan önce Warmbad'a gidecek bir öküz arabası bulamadığı için bir binek öküzü tutmak zorunda kaldı ve sabahın alacakaranlığında, kendisine kılavuzluk eden bir Hotanto yerlisiyle beraber yola çıktı. Gorth'un nişanlısını misyonerlik evinden uğurlamaya gelen İngiliz misyoner, Alman meslektaşına, öküzün sırtında yola çıkan kadının arkasından, "Erkek gibi kadın," (*A woman like a man*) dedi. Boyun ve sırt kısmı kırmalı dantelle süslenmiş elbisesi öküzün üstünde bir eyer örtüsü gibi duruyordu. Elbisesinin altına yüksek topuklu, düğmeli bir rugan çizme giymişti. Başında koyu mavi renkte, üzerine iki tane kumaş papatya dikilmiş bir kadife şapka vardı. Şapkasını, yukarıda toplanmış koyu sarı renkteki saç örgüsüne bir şapka iğnesiyle tutturmuştu, çünkü kuvvetli bir güneybatı rüzgârı, önü sıra uzun toz bulutları sürükleyerek esiyordu.

Ramansdrift'e yaklaştıklarında Hotanto onu Oranje üzerinden geçirmeye çalışırken, karşılarına tacir Morris çıktı ve onlara, Warmbad'da, Gorth'un öldüğünü duyduğunu anlattı.

Bunun üzerine kadın dönüp Pella'ya geri gitti. Orada misyonerler güvenilir bir ulağı doğru bilgi edinmesi için Warmbad'a gönderdiler. Ulak Warmbad'da araba sürücüsü Petrus'la karşılaştı ve Petrus, Gorth'un sahrada esrarengiz bir hummaya yakalanarak öldüğünü anlattı. Misyonerlik kurumu daha sonra, bunun ülkeye özgü bir humma olduğunu yazdı. Petrus'un anlattığına göre, misyoner Bethanien'ı göremeden ölmüş, ama o, Petrus, Bethanien kilisesinden Lukas adında birisiyle birlikte, ölü misyoneri kendi diktikleri, öküz derisinden bir kefen içine koyup şimdi gömülü olduğu Bethanien'a götürmüştü.

Gorth'un nişanlısı, mümkün olduğu kadar kısa sürede Kap şehrine gidip oradan ilk gemiyle Almanya'ya geri dönmeye karar verdi. Ondan, Pella'da kalarak vefat olayının icap ettirdiği bir süre bekledikten sonra karısı olmasını rica eden İngiliz misyonerin teklifini de kabul etmedi.

Dört direkli büyük yelkenli "Erna"yla yaptığı geri dönüş yolculuğunda, son dört yıldır Kap şehrinde İngiliz valisi için çalışan ve mesleği, ölmüş hayvanları doldurmak olan Bay Schröter'le tanıştı. Bir yıl sonra, Schröter'in babasının memleketi olan Coburg şehrinde evlendiler ve Schöter orada, Coburg Dükü'nün av ganimetlerinin içini doldurduğu bir dükkân açtı. Karısı Afrika hakkında asla konuşmadı, çocukları ve daha sonra torunlarının bitmez tükenmez sorularına rağmen suskun kaldı, sadece, o bomboş ve yabani ülke hakkında anlatacak fazla bir şey olmadığını söyledi.

Yerli mahallesinden ayrıldıktan iki gün sonra, Gorth kafatasının bu ülke için çok küçük olduğu hissine kapıldı. Acı dolu uçsuz bucaksız genişlik onun içine sığmıyordu. Yola çıktığından beri ilk defa kendini bitkin hissediyor ve bazen başı dönüyordu. Bunu, yakıcı güneşe ve altında kayaların bile inlediği sıcağa verdi. Yanında şapka

taşımayan Gorth kendine büyükçe bir beyaz mendilden başlık yaptı. Lukas'ın, cesaretli bir anında, arabanın üzerine oturup oturamayacağını sormasından sonra, kafası beyaz mendille yara bandı gibi sarılmış olarak arabanın önünde tek başına yürümeye devam etti.

Akşama doğru sulak bir yere geldiler. İki gündür su içemeyen öküzler dayanılmaz bir arzuyla sıcak su birikintisine doğru yöneldi. Karınları varil kadar olana dek içtikten sonra, Petrus'un yakmış olduğu ateşin yanında otlamaya başladılar. Üç adam hiç konuşmadan etraflarında oturarak tütün ve içki içti. Daha sonra Gorth, otların arasında bacaklarını altına almış oturarak geviş getiren Kızıl Afrikalı'nın yanına gitti. Onun yanına uzandı.

Kızıl Afrikalı çenesini deveran ettirerek öğütürken, "Çok zaman önceydi," diye başladı, "Hollanda'dan beyaz adamlar Afrika'ya geldiler, güneyde toprakların bittiği yere çıktılar ve orada yaşayan Namaları ellerindeki büyük ateşli borularla öldürdüler ve göç etmeye zorladılar, çünkü onların sadece demir *assegai*'leri[1] vardı. Böylece Namalar kuzeye göç ederek bol sulu Oranje Nehri'ni geçtiler, orada yaşayan Buşmanları demir *assegai*'leriyle öldürdüler ve göç etmeye zorladılar, çünkü onların sadece taş bıçakları vardı. Ama Namaların fethettiği topraklar az yağmur aldığı ve çok az su kaynağı olduğu için, onlar büyük sürüler besleyemediler. Böylece daha kuzeye doğru, muazzam sürüleri, zengin otlakları ve bol sularıyla refah içinde yaşayan, sığır dostu Hereroların topraklarına göç ettiler. Onlar sığır dostudur ve bize onurlu yaşam hakkı tanırlar, etimizden sadece ihtiyaçları kadar alırlar. Orada sığırlar huzur içinde yaşlanıp ölür. Ama bazılarına hiç dokunulmaz, onlar kutsal olan sığırlardır ve atalarımızın ışığı sayılırlar. Adı Beyaz Ağızlı olan büyükninem de atalarımızın ışıklarından biriydi, bunun hikâyesi de şöyle: Günün birinde genç şef Zeraua, kabilesinin de bir tüfeğe ihtiyacı olduğuna inandı. Ve İngiliz tüccar Lewis'e giderek on sekiz öküzünü bir tüfek, mermi ve barutla takas etti.

[1] Kısa mızrak. (Y.N.)

Tüccardan, tüfekle nasıl ateş edeceğini öğrendi. Köyündeki ağılına geri döndüğünde, ölü bir sığırın üzerinde duran iri bir akbaba gördü. Hemen tüfeğini doldurdu ve kuşu ilk atışta vurdu. Buna çok sevindiği için ölü kuşun bir ayak parmağını kesti ve onu kulübesindeki, sukabağından yapılmış bir kaba sıkıca bağladı ve bundan sonra bu kaptan sadece kendisiyle yakın arkadaşlarının süt içebileceğini açıkladı. Daha sonra, sürüsünün içinden, o kaba sütünü koyacağı bir inek seçti. O ineğe Beyaz Ağızlı adını verdi. Beyaz Ağızlı böylece kutsal ata ışığının dokunulmaz sürüsüne girmiş oldu. Orada kaldı ve yaralı kolun yılı başlayana kadar sütü sağıldı. Jonker Afrikaner bir aslan avı sırasında kolundan yaralanmıştı ve onu tam olarak kullanamıyordu. O yıl Jonker Afrikaner, Hereroların sığırlarını çaldı, çünkü Morris adındaki bir İngiliz tüccara olan borcunu ödemek zorundaydı. Böylece, dokunulmaz sürü ve onunla beraber Beyaz Ağızlı'nın kızı Uzun Püskül tüccarın eline geçti. Morris sürüyü Kap şehrindeki mezbahaya götürdü. Ama yol üstünde Uzun Püskül'ü Rehoboth'un şefine hediye etti, böylece sürü uzun yolculuk için kabilenin otlağında karnını iyice doyurabildi. Rehoboth'un şefi de Uzun Püskül'ü bir avuç dolusu barut karşılığında Bondellerin kabile divanı üyesi yaşlı Saans'a verdi, yaşlı Saans ise Uzun Püskül'ün erkek yavrusunu araba sürücüsü Petrus'la bir şişe bal birası karşılığında takas etti. Böylece ben boyunduruk altına girdim."

Gorth geceleri rüyasında, bir ineğin sırtında ağaçsız bir bozkırda geziniyordu. Kurumuş nehir yatağı gibi kaburgaları çıkmış bir arazi üzerinde salıncağa biniyordu. Birden dar bir boğazın içine girdi. İki tarafında kayalar gökyüzüne yükseliyor ve yukarıda güneş siyah bir yuvarlak levha halinde duruyordu. Geçitte ilerlerken karşısında aniden bir şekil belirdi. Yol o kadar dardı ki, bacakları kayalara sürtünüyordu. Karşıdan gelenin üzerinde siyah bir palto, başında da siyah bir şapka vardı. Ona dokunmadan nasıl yanından geçeceğini bilemedi. Adam karşısında durduğu zaman, ineğin sırtından aşağı doğru eğile-

rek onun şapkası altında gizlenen yüzüne baktı ve irkildi: Kendi yüzüne bakıyordu.

Sabah olduğunda Petrus, "Yoldan biraz sapıp yakındaki bir yerli mahallesine uğrayabilir miyiz?" diye sordu, orada kardeşleri yaşıyormuş. Gorth ne kadar uzakta olduğunu bile sormadan hemen razı oldu. Lukas'ın o yerde daha önceleri bir misyonerin yaşadığını ve ayrıca beyaz tacirlerin oraya düzenli olarak uğradığını anlatması üzerine bile, fikrini değiştirmedi.

Öküz arabası üç gün sonra yerli mahallesine vardığında, yolda insanlar bekliyordu. Önden gelen yabancı onlara doğru yaklaşıp yüzü tanınabilir hale gelince, etrafa büyük bir hayal kırıklığı yayıldı. Söylentiler olayı çok fazla abartmıştı. Bu garip, dört köşesi düğümlü, beyaz sargı altındaki surat ile bir koyun arasında uzaktan yakından bir benzerlik kurmak için çok iyi niyetli olmak gerekiyordu. Buna rağmen çok samimi bir karşılama oldu. Orada, daha önce gittiği yerlerde olduğu gibi taşkın ve coşkulu bir tezahüratla karşılanmaması ise Gorth'un dikkatinden kaçmadı. Daha ilk pontoklara varmamışlardı ki, Gorth çocukların yalvarmalarıyla karşılaştı: "Bonbon lütfen, Tanrı razı olsun." Hiçbir anlamlı vurgulama yapmadan bu cümleyi Almanca olarak tekrar edip duruyorlardı.

Bir yıl önce bu yerli mahallesinde iki ay kalan misyonerin lakabı "bonbon havarisi"ydi. Hotanto çocuklarının bonbon yemeyi çok sevdiklerini okuduktan sonra, Almanya'dan gelirken beraberinde bir sandık dolusu meyanköklü çubuk şekerleme getirmişti. Öğlen sıcağında sandıkta yarı akışkan bir siyah lapa oluşmuş, ertesi sabah, gecenin soğuğunu yedikten sonra, küçük ve sert bir katran blokuna dönüşmüştü. Yine de o sabah bonbon havarisi, bir bıçakla şekerleme blokundan küçük parçalar kırıp çocuklara dağıtmıştı.

Kabile divanı üyeleri, ilgisiz bir şekilde arabanın gölgesinde oturan Gorth'tan, tacirin yanında imzaladıkları borç senetlerini okuyabilmek için yerli mahallesine bir misyoner veya en azından bir öğretmen göndermesini rica ettiler.

Gorth'un kafasında sürekli bir uğultu vardı. Dua okuyarak kendi içine dönmek istediği zaman da bu uğultuyu duyuyordu.

Lukas'ın ısrarı üzerine iki gün sonra tekrar yola koyuldular. Yerliler onları dostça uğurladılar. Öğlen molasında Gorth av tüfeğinin çalınmış olduğunu fark etti. İki tane tencere ve küçük bir çuval tohumluk fasulye de eksikti.

Petrus, geri dönüp çalınan malları kabileden talep etmeyi önerdi. Fakat Gorth sadece elini şöyle bir kaldırdı ve indirdi.

22 Aralık'ta ovanın üzerini siyah bir bulut tabakası kapladı. Öğleye doğru gökten bir yağmur perdesi indi.

Kamplarını hafif eğimli bir tepeye kurmuşlardı. Karşılarındaki çıplak tepede tek bir ağaç vardı. Kalınca düz bir gövde, iki tane kalın dal, yapraksız. Yalnızca dal uçlarında bir tutam çiçek. "Yarım insan," dedi Lukas.

Gorth bir yandan terliyor, bir yandan üşüyordu. Onu şakır şakır yağan yağmurdan koruyan bir çadırın içinde yattığı halde, bu su kütlesinin altında nefes almakta zorlanıyor gibiydi.

Yağmur üç gün sürdü.

Noel gecesi Gorth'un başındaki uğultu artık bir çınlamaya dönüşmüştü. Bir Noel ayini yapmak istediği için, Petrus ve Lukas'tan piyanoyu arabadan indirmelerini rica etti. İkisi o iri sandığı biraz havaya kaldırabildi, ama arabadan indirmeleri imkânsızdı ya da aşağı düşüreceklerdi. Bunun üzerine Gorth arabanın üzerinden vaaz verdi: "'Ve işte işareti görün: Çocuğu bezlere sarılmış olarak ve bir yemliğin içinde yatarken bulacaksınız.' Ve bu olur olmaz, o meleğin yanına bütün melekler indi ve Tanrı'ya şükrettiler ve dediler ki: 'Gökteki Tanrı'ya hamdolsun, yeryüzünde barış, insanlara iyilik olsun!'"

Petrus ve Lukas yağmurun altında arabanın önünde diz çöktü.

Gorth piyanonun başına oturdu. Şarkı söylemeye başladı: "Filiz verdik." Sürekli yanlış söylüyor ve tonu tutturamıyordu. Petrus geğirdi.

Geceleyin çadırın önünde oturdular. Bir güneydoğu rüzgârı bulutları kovalamıştı. Ay, Gorth'un çocukken severek yediği "Harz tekeri"ne[1] benziyordu. Piposunu içti ve yine dil şakırdatma egzersizleri yaptı. Alnı yanıyordu. Üzerine elma dilimleri koymayı çok isterdi. "Kızarmış elma olmayan Noel akşamına Noel akşamı denmez," diye düşündü. Rengi siyaha bürünmüş yarım insan, ay ışığında, çarmıha gerilmiş İsa gibi duruyordu.

Noel'in birinci günü yola devam ettiler. Gorth ilk önce her zamanki gibi önden yürüdü. Güneş taşları inletiyordu. Petrus öğlen molası için öküz arabasını durdurduğunda, Gorth çok gerilerde kalmıştı. Ertesi gün arabacı oturağında Petrus'un yanında oturuyordu. Lukas, Gorth'un ateşine iyi gelecek bir bitki çayı yapmak istedi, ama Gorth reddetti.

Yılbaşında artık dik oturamıyordu. Petrus piyanonun ve domuzların yanında yastıklardan bir döşek hazırladı.

Ocak ayının üçüncü günü akşamı Gorth sayıklamaya başladı. Yüksek sesle ve anlaşılır konuşuyordu: "Cennette öküzlere neden yer yok? Öküz ve eşek yemlikteki bebek İsa'nın başında durmadı mı? Onları kim aldattı? Şimdiye kadar öküzlere hep yemek açısından baktım. Bu yemek ve birileri tarafından yenmek, efendimiz İsa da bundan bahsediyor, olmak zorunda mı? Çünkü kötülükten iyilik doğabilir. Bu kötülüğün içinde bir zerre de Tanrı yok mu? Sığırları çalmak da bir iyilik, eğer sığırlar etlerinin yenmesini kabul ederlerse tabii. Söylediğimiz her sözde Tanrı'nın nefesi var, öyle değil mi, sadece dil şakırtılarında mı yok? Bu sesleri insanlar çıkartıyor. Dağın tepesinde gece gündüz dikilen yarım insanlara da Tanrı'nın mesajını iletmeliyiz, ama bunu, onları insanlıktan dışlamadan yapmalıyız. Ben yarım insanların dilini öğrenmek istiyorum, ama onlara, sadece borç senetlerini imzalamak için ihtiyaç duyacakları yazmayı öğretmeyeceğim. Üzerine sopayla vurulan bir taş kadar sağırdım. Çünkü hayvan neyse insan da odur, birinin öldüğü gibi diğeri de ölür, hep-

[1] Almanya'nın dağlık Harz yöresinde üretilen teker peynir. (Y.N.)

si aynı nefesi alır; insan hayvandan daha fazla bir şeye sahip değildir, çünkü hepsi kibirlidir. Bulutlar sadece su taşıyıcısıydı, şimdi görüyorum ki, üzerinde rüzgârların dinlendiği yastıklar olmuşlar."

3 Ocak'ı 4'üne bağlayan gece ovanın üzerinde kısa süren, şiddetli bir fırtına koptu. Gorth'un bilinci tekrar yerine geldi. Homurdanan dişi domuzun yanında yatıyordu. Pis kokudan midesi bulandı. O anda, domuz yavrularının seyahat süresince birer küçük domuza dönüşmüş olduklarını fark etti. Ama hâlâ dişi domuzun memelerine sokuluyorlardı. Gorth'un önünde ise, bu insansız topraklarda binlerce kilometre beraberinde taşıdığı piyano duruyordu. Bethanien'a varmalarının daha kaç gün süreceğini sordu. Petrus'un tahmini altı gündü, Lukas'ınki ise beş. Haftalardır ilk defa Gorth, Bethanien hakkında konuşmuştu. Lukas'tan kâğıt, tüy kalem ve mürekkep hokkasını getirmesini rica etti. Bir yastığa yaslanarak nişanlısına mektup yazdı ve yanlarında kalan iki sığırtmaçtan birine teslim etti. İyi bir bahşiş karşılığında, onu Warmbad'a götürmesini istedi.

Gorth bir bardak çay içti ve o gece sakince uyudu. Sadece hafif ateşi vardı.

5 Ocak sabahı ayağa kalkmayı denedi, ama bacakları onu taşımadı. Bunun üzerine arabanın arka kenarına oturdu, sırtını piyanoya dayadı ve arabanın sarsıntı ve çarpmalarıyla sağa sola savrularak, kurumuş dev bir nehir yatağı gibi uzanan ağaçsız ve çalısız bir vadiyi seyretti. Bu vadi sağ ve sol taraftan dağ yamaçları ve sarp kayalıklarla sınırlanıyordu. Onların arasında, gümüşi yeşil, rüzgârın nehir yüzeyi gibi dalga dalga evlek açtığı, yeşeren çayırlık.

Üç saat kadar yol gittikten sonra Petrus ve Lukas aniden, o güne değin hiç duymadıkları şiddette acı çeken, boğulmayı andıran bir inleme sesi duydular. Bu sesin, büyük, siyah müzik sandığının üzerine devrilmiş olabileceği dişi domuzdan çıktığını sandılar. Arabanın içine girdiklerinde, inleme sesini Gorth'un çıkardığını anladılar. Öğürürken yeşil-siyah renkte bir sıvı çıkarıyordu.

Gorth'un kafatasının içinde bir şey genişledi, büyüdükçe büyüdü, körükle içeri hava basılırcasına şişti. Tüm gücüyle, kafasının patlamamasına yoğunlaşmaya çalıştı. Derken bilincini kaybetti.

Öğleden sonra hava o kadar ısındı ki, Lukas böyle bir sıcağı daha önce hiç yaşamadığını söyledi. Öküzler susuzluktan böğürmeye başladılar. Petrus koşumlarını çözüp onları biraz dinlendirmek istedi, ama Lukas ondan yola devam etmesini rica etti. Bethanien'da misyoner belki gücünü yeniden kazanabilirdi.

Öğleden sonra yağmur bulutları çoğalmaya başladı. Yağmur gri renkte kalın bir perde gibi vadinin üzerinden geçti, arkasında koyu mavi akşam seması tekrar parlamaya başladı.

Saat 19'a doğru Gorth yeniden kendine geldi. Kafasının içinde bir ateş yanıyor gibi hissetti. Artık şu aptal siyah piyanoya tahammül edemediği için, kendisini otların arasına yatırmalarını rica etti.

Nemli toprağın üzerine battaniye sermek istediler, ama Gorth buna izin vermedi. Böylece onu toprağın üstüne yatırdılar.

Başındaki ateş söndü. Bütün vücudunu hoş, soğuk bir duş hissi kapladı. Sadece dişlerinin bazen o kadar yüksek sesle birbirine vurması onu rahatsız etti.

Karanlığın yavaşça vadiyi sarmasını izledi ve öküzlerin otları yoluşunu dinledi. Lukas bir araba tekerleğine yaslanmış oturuyordu. Petrus çoktan uyumuştu.

Gorth güzel kokan otların üzerinde iki seksen yatıyordu. Üzerinde yıldızlar; onlar gecenin gözleriydi.

Halat Ucu Dayağının Daha Hafif, İnsani ve de Pedagojik Açıdan Daha Kalıcı Tesiri Üzerine

Alman-Güneybatı Afrika Valiliği'nin dosya kayıtlarından, s. 694

İmparatorluk Belediye Başkanı
Windhuk, 16 Ocak 1908

İlgi: Dayak cezaları

Geçen yılın 1 Ekim'inden bu yana verilen dayak cezalarından hiçbirinin on vuruşu aşmadığını İmparatorluk Valiliği'ne en itaatkâr saygılarımla bildiririm. Dayak cezasının daha fazla kısıtlanmasının halihazırda uygun olmadığı görüşündeyim.

Dayak, yerlilerin bir ceza olarak algıladığı tek cezadır. Bu ceza onların düşünce ve kavrama kapasitelerine ve geleneklerine uygundur. Sadece dayak cezası onlara caydırıcı olarak tesir etmektedir. Hapis yatmak, hatta zincire vurulmak yerliler için neredeyse hiçbir ceza niteliği taşımamaktadır; tersine, birçok kere hapis cezasına çarptırılan yerlilerin maalesef sevindiklerini müşahede ettik.

Aynı şekilde, para cezaları da beklenen tesiri göstermiyor. Yerli kişi parayı henüz tanımıyor ve ona değer biçemiyor. Ne kadar zor kazanırsa kazansın, onu rahatça sokağa atabiliyor.

Burada edindiğimiz tecrübelerden görüleceği üzere, Sayın Dışişleri Bakanı'nın 12 Temmuz 1907 tarihli talimatnamesiyle hedeflediği gibi, dayak cezasının daha fazla kısıtlanmasının henüz uygulamaya konulmaması tavsiye olunur.

(imza)

Dışişleri Bakanlığı Kolonyal Dairesi
Berlin, 26 Şubat 1907

Yukarıda bahsi geçen kararnameyle birlikte oraya gönderilen 31 Ekim 1905 tarihli ve K.A.10497 sayılı kararname icabı idari selefim tarafından çıkartılan bir yönetmeliğe göre, yerlilere karşı uygulanacak dayak cezasının infazı için gelecekte bütün Afrika Koruma Bölgelerinde *Schambock* veya *kibo*[1] kullanılması gerekiyordu. *Schambock*'un kullanımında ortaya çıkan sözde zarar verici sonuçlar yüzünden, dayakla cezalandırma vasıtası olarak halat ucuyla dövme uygulamasının korunması, daha doğrusu yeniden uygulanması taraftarı olduklarına istinaden Kamerun ve Togo Valilikleri bu yönetmeliğe itirazda bulundular. Konuyla ilgilenen bazı mütehassıs kişiler de aynı mealde fikir beyan etti. Bahsi geçen valilik raporlarının ve ilgili yazışmaların kopyası ilişikte samimi dikkatlerinize sunulmuştur.

Schambock (*kibo*) oradaki Koruma Bölgesi'nde yıllardır kullanımda olduğu için, orada edinilen tecrübelere dayanarak, *Schambock* aleyhtarlarının ileri sürdüğü endişelerin haklı olup olmadığı ve özellikle Atakpame Askerî Karakolu komutanının bildirdiği gibi, sık görülen yaralanmaların mahiyetinin tespit edilip edilmediği konusunda İmparatorluk Valiliği'nin bir görüş beyanında bulunmasını en sadık hürmetlerimle rica ederim. Ayrıca,

[1] *Sjambok* veya *kibo* (bazen *kiboko*) yerli dillerinde "suaygırı" anlamına gelmekte. Hollandalılar bunu *Schambock* haline getirmişler ve Almanca'da bu şekliyle kullanılıyor. Çok sert bir yapıya sahip olan bu kırbaç suaygırı derisinden yapılmaktadır. İnsanlar "dayak sehpası" denilen bir aygıta kayışlarla bağlanarak vücutlarının arka kısmı, özellikle kaba etleri kırbaçlanıyordu. (Ç.N.)

Schambock'un yapısı ve üretim şekli hakkında ve dayakla cezalandırmada kullanılan metoda dair tafsilatlı rapor göndermenizi rica ederim.

Dernburg

Windhuk İmparatorluk Valiliği'ne,

Atakpame Askerî Karakolu
Atakpame, 9 Ağustos 1906

Dışişleri Bakanlığı'nın Kolonyal Dairesi'ne müracaat ederek, dayak cezası vasıtası olarak suaygırı kırbacı yerine, bizim eski halat ucunun kullanılmasının sağlanması konusunu düşünmenizi en itaatkâr saygılarımla rica ederim.

Dayak cezasının dostu olarak, özellikle kuvvetli bir dayağın caydırıcı bir ceza olarak amaca uygun gözüktüğünün bilincindeyim, ama burada geçirdiğim son dört ay sonunda, ki bu süre içinde artık suaygırı kırbacı uygulamasına geçilmişti, bu cins bir cezalandırmanın gaddarlık olduğu fikrine vardım. Herhalde böyle bir şey amaçlanmamıştı. *Schambock* darbesinin deri üzerinde delikler açması kaçınılmaz oluyor, öyle ki, bu yaralar genellikle insanın, özellikle de yaralının kendisinin zorlukla görebileceği yerlerde meydana geliyor. Bu nedenle, dayağı yiyen kişinin yaralarını tedavi etmesi çok zor oluyor, yaralar temiz tutulamıyor, yaralı kişi kaba etinin üzerine oturmak zorunda olduğu için yara kirleniyor, iltihaplanıyor ve cezalandırılan kişi haftalarca işine gidemiyor.

Suaygırı kırbacının kullanımını başlatan Kolonyal Daire'nin böyle bir şeyi amaçladığını hiç sanmıyorum.

Halat ucuyla dövmek tamamen başka. Suçlu ondan *kiboko*'dan korktuğu kadar korkuyor, ama sonuçlar hiçbir zaman ağır olmuyor, daha hafif, insani ve de pedagojik açıdan daha kalıcı şekilde tesir ediyor. Verdiği acı oldukça yüksek, yakıyor ve kaşındırıyor, ama deri nadiren yaralanıyor ve daha önceleri birçok şikâyetin çıkış noktasını oluşturan "üst deri kaybı" meydana gelmiyor. Disiplinsiz-

lik, işten kaçmak veya işi savsaklamak, itaatsizlikte ısrar etmek, görev ilişkilerini ağır surette ihlal etmek ve benzerleri gibi suçlar için dayak cezası aracı olarak halat ucu bana göre ideal çözüm. Bana öyle geliyor ki, bu tip suçlar için kalın deriden yapılmış kırbaç cezasının çok ağır olması, bu cezanın ağır suçlar için saklanmasına neden oluyor ve böylece dayak cezası değerinden kaybediyor: Disiplin sağlama özelliğini yitiriyor.

imza: *von Doering*

Daha önce Togo'da kullanılan halat ucunun, *Schambock*'a veya *kiboko*'ya göre daha insani bir dayak cezası aygıtı olduğundan eminim. 18.04.05 tarihli raporumdan, sanırım anlaşılacağı üzere, o zaman kullanımda olan dayak aygıtının değiştirilmesi istenmedi. Ancak *Schambock* kullanıma sokuldu (bkz. 10.1.1906 tarihli görev talimatnamesi ve birlikte verilen 21.1.06 tarihli rapor), çünkü bu, 31.10.05 tarihli emirnameyle düzenlenmişti.

imza: *Kont Zech, 21.6.*

Uzunluk ve kalınlık açısından azami ölçüleri belirlenmiş olması gereken halat ucunun, suaygırı veya fil derisinden yapılan kırbaçlara göre daha insani bir dayak aracı olduğu kanaatindeyim. Ayrıca birinci alet, tamamen aynı yapıya sahip olarak tüm Koruma Bölgesi'ne dağıtılabilirken, ara sıra dışarıdan temin edilen suaygırı kırbaçları arasında birbiriyle aynı olan iki tanesine rastlamak neredeyse imkânsızdır. Santimetrelerce kalınlıkta deriden üretilen bu kırbaç zaman geçtikçe başlangıçtaki kalınlığının çok az bir miktarına kadar büzülerek incelmektedir. Ateş karşısında veya güneşte kurutulmaktadır. Kullanıldıkça yavaş yavaş kaybolan farklı kalınlıkların ve keskin kenarların önlenmesi imkânsız gibidir. Yeni bir suaygırı kırbacı, henüz yontulmamış keskin kenarları ve gevrekliği nedeniyle, tehlikeli bir alet olarak vasıflandırılmalıdır.

Geçen yıl çıkan 31 Ekim emirnamesi dayak cezası-

nın uygulama tarzını yumuşatmayı hedeflemişti. Ama valilik raporuna bakılırsa ancak bunun tersi elde edileceğine göre, yüksek müsaadenizle, uygulanması konusunda ısrar edilmemesi doğru olacaktır.

Hatta Togo'da da bu uygulamadan vazgeçilmesi muhtemelen uygun olacaktır.

Bununla ref. = ekl.

Berlin, 21.6.
Ref. 12
J.V. Meyer

Halat ucunun deriyi daha az tahrip ettiği, daha az kanlı iz bıraktığı ve *kiboko*'ya kıyasla doğrudan deri yaralarına sebebiyet vermediği kabul edilmelidir. Bu anlamda halat ucu daha insani bir alet olarak görülmelidir. Bunun yanında, halat ucu (ne kadar kalınsa o kadar çok) derin yaralanmalara, iç organların, özellikle karaciğerin, zarar görmesine daha kolay neden olmaktadır ve dayak cezası uygulaması akabinde meydana gelen ani ölümlerin bu yaralanmalardan kaynaklanması ihtimali çok yüksektir. Darbeler güvenli bir şekilde kaba ete ve belki de bacağın üst kısmına vurulmak üzere sınırlandırıldığı takdirde, halat ucunun ani ölümlere sebebiyet vermesi önlenebilir. Bunu hedefleyen tüm kurallara rağmen, olağanüstü hareketli ve dolayısıyla yönlendirilmesi oldukça güvensiz olan, halat ucu darbelerinin öne atlayıp dolanması tam olarak engellenemez. Şayet dayak cezası akabinde ortaya çıkan ölüm vakalarının engellenmesi veya en azından mümkün olduğu kadar engellenmesi isteniyorsa, o takdirde, deri üzerindeki tesiri açısından daha az "insani" olsa da, hafifliği nedeniyle halat ucu kadar derin tesiri olmayan *kiboko* gibi aletlerin tercih edilmesinden başka çare yoktur.

imza: *Dr. Steudel, 23.6.*

Ellerini Pisliğe Bulaştırmak

İnsanı Chimborazo'ya tırmanmaya iten nedir? Bir balonla Kuzey Kutbu üzerinde uçmaya? Gobi Çölü'nü geçmeye?

Gottschalk, ağaçtan ve çalıdan yoksun, sonsuz bir taş ocağına benzer bir arazide atını sürüyordu. Kaya tepeleri, kükreyen gündüz sıcağından sonra gecenin ayazında top atışları gibi patlayarak parçalanıyordu. Hava öğleye doğru yavaş yavaş sıvılaşıyordu. Uzaktaki sıradağlar titreşiyordu. Aynı zamanda hava o kadar kuruydu ki, tırnaklar yarılıyor, dudaklar çatlıyordu.

Bu taşlı çölde ne arıyordu?

Güney Koruma Bölgesi'nde bütün yıl boyu kurumayan tek nehir olan Oranje'ye giden yolda keşif yapacak bir devriyeye gönüllü olarak katılmıştı. Orada aşağıda, Ramansdrift'te, bundan altmış yıl önce, ayağında İsa'nın terliksi pabuçları, başı açık, Merinos koyununa olan benzerliği nedeniyle Hotantolar tarafından coşkuyla karşılanan koyun suratlı, ülkeye giriş yapmıştı.

Şimdi, elleri karabinanın üzerinde ve gözleri yolda karşılarına çıkan, arkasında Morris ve adamlarının saklanıyor olabileceği her kayalığa, her tepeciğe dikilmiş vaziyette, atlarının üzerinde ilerliyorlardı.

Neden Gottschalk onlarla birlikte yola çıkmıştı? Oranje'yi görmek istiyordu. Nihayet bir nehir görmek istiyordu. Bu onun için çok önemliydi, ama başka bir şey

daha vardı. Bu, çocukluğundan beri var olan, yeni ve uzakta olan şeylere karşı beslediği özlemdi; bütün alışılmış, donmuş şeyleri yıkan, aniden ve şaşırtacak şekilde insanın kendisini başka birisi olarak karşısına çıkartan bir merak, en cüretkâr hayallere dehşet dolu hayat veren, sıradan şeylere birdenbire deri değiştirten, onları yabancılaştıran ve gizemli hale getiren bir merak. Babasının dükkânındaki tarçın kokusu. Bazen Gottschalk geçmiş yıllarda, o kirli kırmızı tuğladan yapılmış, hapishaneyi andıran kışlanın ezici darlığına nasıl olup da dayanabildiğine inanamıyordu. Ama burada genişlik vardı, hem de dirseklerini uzatabileceğinden çok daha fazla. İşte ne olduğunu anlamaya başladığı bu duygu, vatanda geçirdiği son tatilini yarıda kesip Warmbad'a, dünyanın en ücra ve sıkıcı köyüne, karanlık odasındaki şnaps[1] yığınlarının yanına, yani kendi krallığına geri dönen Kont Kageneck'i de sarmış olmalıydı. (Kont birkaç yıl sonra ailesinin isteği üzerine, Almanya'ya geri dönmeden önce Avrupai davranış biçimlerini yeniden edinmesini sağlamak için Windhuk'a tayin edildi.) Elbette, Gottschalk'ın bu ülkedeki geleceğine dair kurduğu hayal daha şık ve zarifti: Pencereleri kırmızı-beyaz kareli perdelerle kapanmış çiftlik evi, daha az alkol ve mutlaka akşamüstü müzik seansları, bütün bunları bir resim olarak gözünün önünde canlandırabiliyordu; ışıklandırılmış pencereler ve gecenin sessizliğinde (ağustosböcekleri bile susmuştu) "La Buscha" sonatı. Bağımsız ve özgür, sakin ve huzurlu bir yaşam, ama elbette çalışarak. O günlere ait günlük notları arasındaki çizimlere bakıldığında, yerli işçilerin yaşadığı kulübelerin çiftlik evinin hemen yanına yerleştirildiği göze çarpıyor. Aralarına küçük bir bina bile konmuş, bir okul, kendi çocuklarının yerli çocuklarla beraber öğretim göreceği yer. Bahçeye, tohumlarını Gottschalk'ın Avrupa'dan getirteceği türlü çeşit yapraklı ağaç dikilecek, tabii birkaç tane de palmiye. Rüzgâr kuvvetiyle çalışan su pompaları sayesinde, güneşten kavrulmuş, gri taşlık rengindeki arazinin or-

[1] *Schnaps*: Konyak benzeri sert içki. (Ç.N.)

tasında orman yeşili bir adacık kuracaktı. Burada, kesintisiz fışkıran suyun yanında, ağaç dallarının gölgesinde ötücü kuşlar da yuva yapabilirdi. Hiç şarkı sesi duyulmayan bu ülkeye bülbül getirip yerelleştirmek Gottschalk'ın rüyalarına giriyordu. Bir toprak parçası bulup gerekli parayı biriktirdiği zaman, iki ya da üç bülbül çiftini büyük bir kafes içinde getirtecekti.

Gottschalk'ın kurduğu bu hayalleri rahatsız eden şey ise, okuduğu bazı çocuksu cümlelerdi: "Mülkiyet hırsızlıktır." Veya: "Saraylara savaş, kulübelere barış." Bunlar ve diğer cümleler ona Wenstrup'tan miras kalmıştı, Kropotkin'in *Karşılıklı Yardımlaşma*'sının sayfalarına yazılmış kısa yorumlar ve kenar notları olarak.

Gottschalk bir gazete sayfasına sardığı bu kitabı sürekli yanında taşıyordu. Wenstrup'un külfetli bir hatırası. Warmbad'da çalıştığı odayı terk edeceği zaman, onu üniformasının cebine sokuşturuyordu. Odayı paylaştığı Başhekim Haring bir keresinde ona, "Bu kadar dindar olduğunuzu hiç bilmiyordum," demişti. Kitabı İncil sanmıştı. Gottschalk itiraz etmedi. Onu her an tekrar cebine sokacakmış gibi devamlı sayfalarını çeviriyordu. Çünkü Gottschalk sadece, görünüşte içeriğinden büyülenmişçesine dikkatini yoğunlaştırarak kitap okuyanlara ne okuduğunun sorulacağına inanıyordu. Böylece Gottschalk şimdiye dek sadece Wenstrup'un cümlelerini ve metinden birkaç paragraf okumuştu, ki bunlar da Wenstrup'un kırmızı, mavi ve yeşil olmak üzere değişik renklerde altını çizmiş olduğu satırlardı. Her rengin belli bir anlamı olsa gerekti, ama Gottschalk henüz kitabı okumamış olduğu için bunu çıkaramıyordu. Wenstrup'un aldığı notlar, küçük ama okunaklı bir yazıyla ve sivri uçlu bir kurşunkalemle yazılmıştı. Gottschalk uzun süren yolculuk sırasında Wenstrup'u sıkça okurken görmüştü, şimdi inandığına göre bu kitabı da, ama onun bir kurşunkalemi sivrilttiğine hiç şahit olmamıştı.

Wenstrup'un, Kropotkin'in *Karşılıklı Yardımlaşma*'sının sayfalarına yazdığı notlar:

"İyi bir Herero ölü olan Herero değildir (kasap Trotha bu noktada yanılıyor); iyi olan, ücretsiz çalışan Herero'dur.

Yerlilere yönelik politikanın amacı, iyi beslenmiş köleler elde etmektir. İlk önce zincir boyna takılır, sonra -mükemmel çözüm diye buna denir- kafanın içine. Nihai amaç: köle oluşunu onaylayan köle."

"Ünlü Belçikalı istatistikçi Quételet, 'Deneyimler gösteriyor ki, suç işlenmeden önce daima toplum tarafından hazırlanır, suçlular sadece bunu uygulayan gerekli araçlardır,' der."

"Prusya ahlak düsturu: Kadınlar ve çocuklara ateş edilmez. O halde onları çöle sürüp susuzluktan öldürelim."

"Sömürgeci bir Alman atasözü: Güneş gören topraklar Alman işçisini de biraz ısıtacaktır.

"Reichstag'daki sosyal demokrat beyler: Kokuşmuş cesede makyaj yap. (Gottschalk, uzun süre düşündüğü halde, bu cümlenin ne demek istediğini anlamadı. Kimin cesedinden bahsediliyordu, isyancı Herero ve Hotantoların mı? Yoksa bu cümleyi simgesel olarak mı anlamak gerekiyordu? Devleti ve burjuva toplumunu mu kastediyordu?)

"İnsan sadece özgür insanlar arasında gerçekten özgür olabilir ve o sadece insan olma sıfatı nedeniyle özgür olduğu için, yeryüzünde tek bir insanın bile kölelik altında tutulması, insanlık ilkesinin özünü çiğnediğinden, bütün insanların özgürlüğünü olumsuzlar. Bakunin."

"Bir sosyal barış denemesi (eğer ben Krupp olsaydım):

a) Yeterli düzeyde ekmek ve tereyağı, uzun ömürlü

sucuk ve Harz tekeri de dahil. İyi yemek, başını sokacak bir ev, bu herkesi memnun eder. Tütün, şnaps ve bira da eksik olmamalı!

b) Yukarıdaki giderler, çalışma hayatının yoğunlaştırılmasıyla kolayca karşılanabilir. (Tütün ve şnaps da gelir kaynağıdır.) Her kim on iki saat çalıştıktan sonra bitkin halde eve gelirse, o kişi bu işten kimin kârlı çıktığını düşünmeye başlar ve isyankârlık eğilimi gösterir. Ama her kim aynı işi ve belki daha fazlasını sekiz saat içinde bitirirse, mide ağrılarından zayıf midesini, sinirliliğinden bozuk sinir sistemini sorumlu tutacaktır.

c) Satılmış parti ya da sendika başkanlarının, devletin aldığı kararlara, özellikle sevilmeyenlere katılması sağlanmalıdır. En iyisi, bir sendika patronunu sosyal işlerden sorumlu bakan yapmaktır.

d) Sömürünün acımasız ve çirkin biçimini Güney'deki 'vahşilerin' tarafına kaydırmak gerekir. Ucuz hammadde ithal edilmeli, hazır ürünler en yüksek kârla tekrar ihraç edilmelidir. Alman işçisinin durumu, siyah, kahverengi ve sarı ırktan meslektaşlarına kıyasla çok daha iyi olacaktır. Kapı kenarındaki masada da olsa, terliklerini giyip ziyafete katılacak ve Afrika'daki, Asya'daki ve Latin Amerika'daki ayaklanma haberlerini *Vorwärts*[1] gazetesinde tüyleri ürpererek okuyacaktır."

"Wahehe İsyanı, Bokser İsyanı, Herero ve Hotanto isyanı. Burada hâlâ kim uyuyorsa onu uyandırmak şart oldu, gerekirse patırtı koparark."

"Taşlaşmaya karşı çabuk etki eden bir ilaç var: dinamit!"

(Bu cümleler alıntı mı, yoksa Wenstrup'un kendi görüşlerine ait ifadeler mi?)

21 Şubat günü devriye Ramansdrift yakınında Oranje

[1] Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin yayın organı. Kelime anlamı "ileri". (Ç.N.)

Nehri'ne ulaştı. Gottschalk hayal kırıklığına uğradı. Kirli kahverengi, çorbamsı bir su birkaç çakıl taşı adacığı tarafından bölünerek yavaş yavaş akıyordu. Kenarında çıplak kayalıklar yükseliyordu. Nehir yatağında, ilk çağlardan kalma iri yumurtalara benzeyen beyaz, yuvarlak taşlar vardı. İngilizlerin tarafında, üzerinde Union Jack'in[1] dalgalandığı küçük bir taş ev göze çarpıyordu: İngiliz sınır karakolu. Güney birliklerinin ikmal malzemesi bu geçit yeri üzerinden geliyordu, aynı zamanda isyancılar için tüfek ve cephane de. Silah ticareti parlak dönemini yaşıyordu.

Devriye, akış yukarı at sürdü. Öğleden sonra geç vakitte, belden aşağı bükülmüş bir siluet dikenli çalılar arasından koşarak kaçtı. Belli ki nehre ulaşmaya çalışıyordu. Teğmen Wolf arkasından iki atlı gönderdi; kısa bir süre sonra, başı kanayan bir Hotanto yerlisiyle birlikte geri geldiler. Morris ve adamları hakkında bilgi veremediği veya vermek istemediği için, Wolf onu kurşuna dizdirdi. Bundan sonra devriye nehirden ayrıldı ve geri dönerek Warmbad istikametinde yoluna devam etti.

Gottschalk'ın günlüğü, 21.2.05

Gece yarısına doğru, Skunberg kaynağı yakınındaki Hartmann çiftliğinin yıkıntılarına vardık. Patika burada bir nehir yatağına doğru iniyordu. Buz gibi bir hava akımı bizi karşıladı. Günün yakıcı sıcağından ve yaylanın sıcak havasından sonra buz gibi geldi. Attan indik, yaylı çengele bir dokunuş atın ağzındaki gemin kayıp çıkmasını sağlıyor. Bir süvari iki metre derinlikteki kireç çukuruna indi ve bir kova dolusu suyu yukarı uzattı. Diğer üç süvariyle birlikte, susuzluktan itişen atları tuttum.

Nihayet atlar suya doydular. Bir saat kadar sonra tekrar atlara bindik ve nehir yatağının yüksek batı yakasına doğru ilerleyen patikayı izledik. İnsan kilometrelerce uzağı görebiliyor. Etrafta derin bir sessizlik. Ara sıra, yu-

[1] Büyük Britanya bayrağı (Ç.N.)

vasında rahatsız edilen bir tavuğun çığlığı veya bir yırtıcı hayvanın haykırışı bu sessizlik içinde yankılanmasa, insan çoktan ölmüş bir dünya içinde at sürdüğü hissine kapılabilir.

Gottschalk aniden irkildiğinde, iki gün geçmişti. Kendi kendinden ürkmüştü. Kırık bir ayna parçasının boş bir şarap şişesine dayalı durduğu bir masanın önünde, bir sandığın üzerinde oturuyordu. Gottschalk tıraş olmuştu. Sinekkaydı tıraşlı yanaklarını gördü, derisinde tıraş bıçağının kırmızı izleri vardı. Kırık aynadan bir yabancı ona bakıyordu. Devriye sorunsuzca Warmbad'a dönmüştü. Hemen kerevete uzanıp ertesi gün öğleden sonraya kadar aralıksız uyumuştu. Daha sonra su içmiş, bir şeyler yemiş ve tıraş olmuştu.

Birden aklına unuttuğunu sandığı adam geldi, belden aşağı bükülmüş, dikenli çalılar arasında kovalanan, yakalanıp dövülen, sorguya çekilen ve sonra öldürülen o adam. Gottschalk, bunlar olurken kımıldamadan gözlerini çevredeki tepelere diktiğini hatırladı, korku içinde her an çalıların ve taşların arkasından gelecek tüfek ateşini bekleyerek.

Atının vurulup yere yıkıldığını, son anda eyerden atlayarak kendisini kurtardığını gördü, hızla karabinasını kılıfından çekip çıkarıyor, bir kayanın arkasına atlayıp siper alıyordu, bu arada her taraftan karanlık, hırpani tipler ona doğru sessizce yaklaşıyordu.

Ama böyle bir tuzak olmamıştı.

Adam kurşunlanarak öldürülmüş ve o sadece, "Umarım kimse duymamıştır," diye düşünmüştü.

"Sana ne oldu böyle?" diye düşündü Gottschalk, hâlâ kırık ayna parçasına bakıyordu. Kulakmemesinden kurumuş tıraş sabunu sarkıyordu. Belki de üstdudağındaki, çene ve boynundaki sakalları kazırken yüzüne verdiği anlamsız şekiller, yani garip yüz göz oynatmalar, her gün bir şekilde öyle şeyler yapsa da, birdenbire kendini bir yabancı gibi görmesine neden olmuştu. Bu, yabancılaşma-

nın yarattığı soğuk duyguydu ve sonra aynı olgu her şeyi berrak bir aydınlıkta gösteriyordu: Olanları düşündüğünde, kendi duygusuzluğu karşısında düştüğü dehşetti bu. Eksik olan bu dehşet hakkında düştüğü dehşet. Vurdumduymaz olmaması gereken bir vurdumduymazlık. Atların bulunduğu ahıra doğru yürürken, "Bir şeyler yapılması lazım," diye düşünüyordu. Bu arada, kendisi hakkında düşündüğü zaman sanki başka biri hakkında düşünüyormuş gibi yaptığının farkına vardı, kendisinden bahsederken "o" ve "insan" diyordu. Hotantolardan ganimet olarak ele geçirdikleri atların ağızlarını kontrol etti. Tepe tepe kullanılmış, bitkin kısraklar değil, genç ve kaliteli atlardı. Aralarında, sahibini iki kere değiştirmiş olanlar da vardı ve Hans veya Lotte gibi adlarla çağrılıyorlardı. Morenga'nın bir Doğu Prusya atına binmiş olabileceği düşüncesi onu güldürdü.

"Bir hayvanlar cehennemi var. İnsan toplumları ve onların kurumları tarafından yaratılan ve muhafaza edilen. Toplara yem olabilsinler diye, insanlar onlara patlama sesine karşı duydukları doğal korkuyu unutmayı öğrettiler. İsyancı Hotanto'nun atı ile Berlin'deki polis düldülünün ortak hiçbir yanı yok. Ama her ikisi de bulundukları yeri kendileri seçmedi." Bu cümleleri Wenstrup, Kropotkin'in kitabının bir sayfasının üst kenarına yazmıştı ve bunun altında daha da çılgınca bir cümle vardı: "Hayvanlara da özgür seçim ve özgür gelişme hakkı!"

Öğleden sonra, tifo hastalarının bulunduğu karantina çadırından çıkan Başhekim Haring, Baş Veteriner Gottschalk'ı bir ineğin arka tarafıyla uğraşırken gördü. Bu, Hotantolara beslenme ihtiyaçlarını karşılamak için bırakılan dört inekten biriydi. Gottschalk böğüren ineğin gövdesinin içindeki kolunu sağa sola çevirerek, ters duran yavrusunu düzeltmeye çalışıyordu. Bunu başaramadığı için, buzağıyı ineğin içinde testereyle keserek parçalamaya karar verdi. Bu müdahale biçimi Gottschalk Afrika seyahatine çıkmadan kısa süre önce geliştirilmiş, cesaret

isteyen bir işti ve kıvrık bir bant testere yardımıyla yapılıyordu. Kolunu tekrar ineğin dölyolundan içeri soktu, yokladı, testereyi buzağının vücudunun çevresine yerleştirdi ve kesmeye başladı. Bu arada, gittikçe artan sayıda asker, sivil ve Hotanto oraya doğru koşuşturmuş, ameliyatı merakla izlemeye başlamıştı. Bant testere birkaç kere kaydı. Sonunda Gottschalk kana bulanmış bir et parçasını ineğin içinden çıkardı, dikkatlice bakıldığında omuz olduğu anlaşılıyordu, sonra bir ön ayak, kaburga parçaları, "Gerçekten kan gövdeyi götürüyor," diye seslendi birisi, sonra diğer ön ayak göründü, kalan kaburga parçaları arka ayakla birlikte, en sonunda salya kaplı, cam gibi gözleriyle kafası. Herkes ayakta duruyor ve hiç ses çıkartmadan, ter içinde kalan Gottschalk'ı izliyordu. Bir askerî sağlık memuru buzağı parçalarını topladı, "Bu etler şimdi çok yumuşak olur," dedi ve kızartılmak üzere götürdü.

Gottschalk kanlar içindeki testereyi ineğin içinden çıkarırken, Başhekim Haring, "Bu rezalete ne gerek var?" diye sordu. "Hayvanın geberip gitmesine neden izin vermediniz ki?"

Gottschalk meraklıların oluşturduğu çemberi yararak ilerdeki su bidonuna doğru yürüdü, kollarını, suratını ve vücudunun üst kısmını yıkadı. Yanında dikilen Haring, "Bu müdahale tıbbi bir deney olarak ilginç olmalı," dedi. "Deney için değil, sadece öylesine yaptım," dedi Gottschalk. "Bir Hotanto çocuğu bana geldi ve rica etti, hepsi bundan ibaret." Çocuk, ineğin yavrusunu doğuramadığını, ölmek üzere olduğunu, ama herkesin şimdiden süt beklediğini söylemişti. Gottschalk ineğin adını tekrar söylemesini istedi, dil şakırtılarıyla dolu melodik bir isim, karşılığı "Yumuşak Ağızlı"ydı. Dikkat çekecek kadar uzun ve gölgeli kirpikleri, açık kahverengi tüyleri ve yüksek cıdağısı olan bir inek. Yumuşak Ağızlı, Beyaz Ağızlı'nın soyundan geliyordu; Herero şefi Zeraas'ın dokunulmaz sürüsüne katılan Beyaz Ağızlı, kutsal ata ışığının başında durmuş ve kızı Langquaste Jonker Afrikaner'in adamları tarafından çalınmış ve so-

nunda Warmbad'daki Hotantoların eline geçmişti. Fakat Gottschalk sadece ineğin böğürtülerini duyuyordu. Hiçbir şey anlamıyordu. Yoksa, misyoner Gorth'un arabasını çeken Kızıl Afrikalı'yı da duyabilirdi veya Klügge'nin arabasını dev fıçısıyla beraber Bethanien'a kadar çeken Christopherus'u veya harita mühendisi Treptow'u bozkırlarda ve çöllerde güven içinde gezdiren, tüm yük öküzlerinin en tanınmış izcisi Çatalboynuz'u duyardı. Gottschalk bu inanılmaz hikâyelerin hiçbirisini bilmiyordu.

Daha sonra odasında kerevetin üzerine uzanmış, Kropotkin'in sayfalarını karıştırırken, Başhekim Haring'in, bu ülkede bir inek yüzünden ellerini neden pisliğe bulaştırdığını tekrar sorması üzerine, "Yapmasaydım inek ölecekti," dedi sadece.

Aynı günün akşamı, sahra mutfağında çalışan Rolfs adlı bir Hotanto hizmetçi ona geldi ve ineğe yaptığı müdahaleyi açıklamasını istedi.

Haring, "Tembellik ve merak bu insancıklar için birbirinin yerine geçen değerler," dedi. Bunu söylerken, ona oldukça bol gelen jimnastik fanilasını başından geçiriyordu; bol geliyordu, çünkü etle doldurulmuş vücudu son dört ay içinde ordudaki yetersiz beslenme koşulları nedeniyle, kendisi buna zorunlu diyet diyordu, epey kilo kaybetmişti. Şimdi, bronzlaşmış teni, belirgin kaslarıyla on yaş daha genç görünüyordu ve bir düzine kadar, kartpostal büyüklüğünde fotoğrafını çoktan memleketteki karısına ve arkadaşlarına göndermişti. Doktor Haring, Tübingen'deki öğrenimi sırasında akademik jimnastik kulübü üyesi olmuştu ve renkli üniversite birlik bandını pazar günleri üniformasının üzerine takıyordu. Warmbad'a gelir gelmez bir jimnastik takımı kurmuştu. Onun çizimlerine dayanarak katran varilinden bir kulplu beygir ve iki tane eski araba okundan bir paralel bar üretilmişti.

Katran varili çuval ipleriyle kapitone edilmiş ve sonra deriyle kaplanıp dikilmişti. Paralel barın boruları, marangozluk öğrenmiş bir süvarinin günlerce süren oyma iş-

çiliği sayesinde doğru ölçülerine kavuşmuştu. Bu çalışma sırasında Haring, ince yontma işinin, bu onun deyimiydi, bir şişe camı parçasıyla yapılması konusunda ısrarcı olmuştu. Çünkü bıçakla yapılan tek bir yanlış darbe, barı işe yaramaz hale getirirmiş. Ellerin su toplamasına neden olurmuş. Haring başlangıçta Gottschalk'ın da jimnastik egzersizlerine katılmasını sağlamıştı (*Mens sana in corpore sano*).[1] Fakat, öğrenciyken baş jimnastikçilik bile yapan Gottschalk kendini gezici sirkte gibi hissetti, çünkü katran varili beygir üzerinden yapılan her atlayış, barfikste atılan her perende, açlıktan bir deri bir kemik kalmış Hotanto tutsakların alkışlarıyla ödüllendiriliyordu.

O sıralarda Bondellerin şefi Johannes Christian, Warmbad'da tutsak bulunuyordu. Onu ve adamlarının büyük çoğunluğunu ayaklanma başlamadan önce hapishaneye koymuşlardı. Daha sonra serbest bırakıldığında, korkulanı yapmış ve Almanlara karşı gerilla savaşını başlatmıştı. Alman tarafında bir yanlışlıktan söz ediliyordu. Fakat söylentilere bakılırsa, adamlarıyla birlikte gece yarısına doğru, yani Belediye Başkanı Kont Kageneck'in insan sevgisinin zirveye çıktığı saatlerde, serbest bırakılmıştı.

Bu arada, Kageneck ayakta durabildiği zamanlarda bazen Haring'in jimnastik çalışmalarına katılıyordu. Fakat günün birinde barfiksi ıskalayarak alnını yarmış ve çeşitli yerlerinden yaralanmıştı.

Doktor Haring'in en büyük arzularından biri, ayaklanma bastırıldıktan sonra (bunun yakında olacağından hiç şüphesi yoktu) Koruma Bölgesi'nde bir jimnastik bayramı düzenlemek ve birinci gelenlere ödül olarak madalya veya kupa yerine, meşe yaprağından yapılmış bir çelenk verdirmekti.

Oda arkadaşı Gottschalk'ta, devriye seferinden geri döndüğü günden beri gözlemlediği garip değişiklikler Haring'i kaygılandırıyordu. Bir keresinde Teğmen Wolf'a, bunun kişilik bozukluğu olduğunu söylemişti.

[1] (Lat.) Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur. (Ç.N.)

Gottschalk'ın asker ekmeğinin yarısını sakladığına ve onu, kimseye göstermeden Hotantoların dikenli telle çevrili kampının içine attığına inanıyordu. Ayrıca, dış görünümünü ihmal edişi de gözden kaçacak gibi değildi. Düğmeleri yarıya kadar iliklenmiş haki üniformasının altına kırmızı-beyaz damalı bir gömlek giyiyordu. Ara sıra başına siyah renkte, sarkık bir sivil şapka geçiriyordu. Aynanın karşısında yaşadığı korkulu andan bu yana tıraş olmuyordu, ama bu sıradışı bir şey değildi, çünkü askerlerin çoğu biraz rahat etmek için ve suyun kısıtlı olması nedeniyle veya kendine pervasız bir görünüm vermek amacıyla zaten öyle yapıyordu. En çok göze batan şey ise, Gottschalk'ın bu kahverengi serserilerle oldukça sık birlikte olması, mutfak hizmetçileri ve sığırtmaçlarla konuşmasıydı. Gottschalk'ın tekrar dil dersi almaya başlaması ve hizmetçi Rolfs'la taş duvarın önünde dil şakırtılarını iyileştirme egzersizleri yaparken görülmesinden sonra, Haring gazinoda, onun komik bir kukumav olduğunu söyledi. Haring bir süre için, onun eşcinsel olduğu endişesine kapıldı. Bunu düşünmek canını sıkıyordu, çünkü daha uzun süre bu veterinerle odasını paylaşmak zorundaydı. Neyse ki Gottschalk, misyonerlik evinde diyet aşçısı olarak çalışan, Katharina adındaki bir Hotanto kadınıyla çok kere birlikte görüldü. "İşte bu, kâfirleşme[1] başlangıcının belirtisidir," dedi Teğmen Wolf gazinoda, "böyle bir siyahi cazibeye karşı durarak güçlü soy ve gerçek karakter sahibi olduğunu gösterebilirsin." Bu sözü üzerine alınan Belediye Başkanı Kageneck, ertesi gün (henüz öğleden sonra saat iki civarıydı) Teğmen Wolf'u bir müfrezeyle birlikte Pelladrift bölgesinde keşif yapmaya gönderdi. Morris çetesinin oralarda olduğu biliniyordu.

Güneybatı Afrika tarihinde ilk embriyotomi uygulamasının yapıldığı o önemli günden iki gün sonra, akşam

[1] Afrika'daki Batılı sömürgeciler, "kâfir" tanımlamasını Hıristiyan olmayan siyahiler için aşağılayıcı olarak kullanıyordu. Bu kelimeyi Araplardan öğrenmişlerdi. (Ç.N.)

vakti Dr. Haring, Gottschalk'ı bir grup Hotanto'yla birlikte otururken buldu. Gottschalk elindeki sopayla kuma bir şeyler çizerek açıklamalar yapıyor, Hotanto Katharina da bunları Nama diline çeviriyordu. "Süt nasıl oluşur: İlk önce inek karnını iyice doyurmalıdır. Onun sindirim sisteminde öne çıkan özellik, geviş getirmesidir. İnek otu diliyle tutar, küçük bir demet haline getirir, sonra ön dişleriyle ısırarak koparır. Ağzında birkaç kere evirip çevrildikten sonra, yemi midelerine doğru kaydırır: Börkenek ve işkembe, bunlara *saccus ruminus* da denir. (Böylece ilk Latince kelime Nama diline girmiş oldu ve bu kelime onlarca yıl Warmbad çevresinde bilinir olarak kaldı). İnek yeteri kadar yedikten sonra bir yere uzanır ve bir geğirme hareketiyle yediklerini tekrar yukarı iter. Bu kez doğru dürüst çiğnemeye başlar ve tükürüğüyle karıştırır. Bu bulamaç artık *saccus ruminus*'un değil, kırkbayırın içine doğru yutulur. Bu kırkbayırın, dik duran kitap sayfaları gibi bölümlenmiş bir çaputsu yapısı vardır (Gottschalk sopasıyla kuma midenin kesitini çizdi), hepiniz İncil'i biliyorsunuz, yani böyle," cebinden Kropotkin'i çıkardı ve başparmağıyla sayfalarını hızlıca taradı. "Bu sayfaların arasında bulamaç iyice rendelenir ve ezilir. Oluşan yem lapası kırkbayırdan şirdene geçer ve asıl sindirim işi burada başlar. Vücut çeşitli kimyasal sıvılar üretir, bu sıvıların her biri yem lapasından belli besin maddelerini çözer. Mideye eklenen incebağırsağa safrakesesi ve dalaktan salgılar gelir ve onlar da sindirim işine yardımcı olur." Gottschalk kuma safrakesesi ve karaciğer şekillerini çizdi. "Besin maddeleri vücut için uygun hale geldiği zaman, incebağırsağın cidarından süzülerek kana aktarılır. Sindirilemeyen şeyler kalınbağırsakta kalır. Bunun sonunda da bildiğiniz güzel tezek ortaya çıkar."

Gottschalk o sıralarda Warmbad'da bir veterinerlik fakültesi kurmayı düşünmeye başlamıştı. Bu fikrini Başhekim Haring'e açtığı ve ona, beşeri tıpta farmakolojik yaklaşımlarla ilgili küçük konferanslar verip veremeye-

ceğini sorduğu zaman, kısaca, "Evet, evet," yanıtını aldı. Gottschalk şunu iddia etti: "Kültür devletlerinin, gelişimde geri kalmış halklara karşı olan esas işlevi ve sorumluluğu, böylesi teknik ve kültürel bilgi aktarımını sağlamasında kendini gösterir. Belki bu insanlardan bir şeyler de öğrenebiliriz." Ve Dr. Haring, "Ne öğrenebiliriz?" diye sorduğunda, Gottschalk, "Candan olabilmeyi," dedi.

Çok geçmeden alt rütbeliler bile, Gottschalk yanlarından geçecek olursa, hiç çekinmeden parmaklarıyla kafalarına dokunarak deli işareti yapmaya başladılar. Teğmen Wolf, bu kepazeliğe tahammül ediliyor olmasının, Belediye Başkanı Kont Kageneck'in yine kepazelikten ibaret davranışlarıyla açıklanabileceğini iddia ediyordu. Ona göre, taze bir rüzgâr burada çoktan esmeye başlamalıydı, özellikle Güney'de ihtiyaç duyulan şey, örnek alınacak, dayanıklı insanlardı.

Gottschalk'ın günlüğü, 3.3.05 (Warmbad)

Ön dişleri olmayan inekler, bunun dışında ne kadar sağlıklı olurlarsa olsunlar, ölüyorlar. Diş doktoru gerekli, demirden ya da, daha iyisi, çelikten yapılmış bir diş takımı bir zımba yardımıyla üst çeneye tutturulabilir.

Şanslıyız ki, rekabet ne hayvanlar ne de insanlar âleminde genelgeçer bir kuraldır. Hayvanlar dünyasında olağanüstü zamanlarda sınırlı olarak var ve böylece doğal seleksiyon da etkili olabilmek için daha iyi imkânlar buluyor. Daha iyi koşullar, rekabetin karşılıklı yardımlaşmayla aşılması sayesinde yaratılıyor. (Kropotkin)

Gottschalk bu sıralarda Kropotkin'in *Karşılıklı Yardımlaşma*'sını düzenli olarak okumaya başlamış olmalıydı. Ama Başhekim Haring onun odada kitap okuduğunu hiç görmedi. Gottschalk kitabı dışarıda bulunduğu sıralarda okumuş olmalıydı, bunu kitapla yakalanmaktan korktuğu için değil (zaten ona artık eksantrik insan gözüyle bakılıyordu), akşamları hava serinlediğinde açık havada oturmaktan hoşlandığı için yapıyordu. Gün içinde

onu demirhanede sıkça bulmak mümkündü; orada, nalbantlık öğrenmiş, Zeisse adında becerikli bir Koruma Birliği süvarisi, çivilerden ve eski demir bisiklet çemberlerinden nal üretiyordu. Ama zamanının çoğunu, Belediye Başkanı Kont Kageneck'in verandasını süsleyecek gösterişli bir demir parmaklık için harcıyordu. Zeisse, bir süvari bölüğünün nal ihtiyacını karşılayabilecek miktarda değerli demir çubuktan, uç tarafları meşe yaprakları, hanedanlık armalarını andıran zambaklar ve çiçek tomurcuğu mu yoksa palamut mu olduğu anlaşılmayan iri yumrular biçiminde stilize edilmiş parmaklık çubukları imal etmekle meşguldü. Daha sonra bu bereketli, demir bitki örtüsü arasına, askerî gücün sembolü olarak eşit aralıklarla, mızrak uçlu demir çubuklar yerleştirilecekti.

Bardowickli bir çiftçinin oğlu olan Zeisse aslında demir sanatçısı olmak istiyordu, ama Lüneburg'da bile öğrenim yeri bulamadığı için bir nalbantın yanına çırak olarak girmişti. Eğitimini tamamlayıp kalfalık diplomasını aldıktan sonra Hamburg'a gitmiş, kendi deyimiyle, orada esen rüzgârları koklamak istemişti. Fakat Hamburg'da nalbant olarak iş bulamadı ve uzun arayışlardan sonra Blohm und Voss tersanesinde perçin ısıtıcısı olarak işe başladı. Odun kömürüyle ısıtılan, taşınabilir bir demir ocağının yanında duruyordu. Odun kömürünün içinde perçinler kor haline gelene kadar ısıtılıyor, sonra Zeisse bunları uzun bir kıskaçla tutup perçincilere atıyordu. Asbestten yapılmış eldiven giymiş biri onu yakalıyor, bir kıskacın arasına koyuyor, perçin deliğinin üstüne gelecek şekilde tutuyor ve başka birisi de ağır bir çekiçle onu demir plakaların içine kakıyordu. Bütün bunlar şaşırtıcı bir tempo içinde oluyordu. Başlangıçta Zeisse'nin attığı perçinler çok kere kısa düşmüştü. Perçin cızırdayarak çamurlu karın içine düşüyor ve onu alıp tekrar fırına götürmesini, yeni bir tane atmasını beklemek zorunda kalan perçinciler küfrü basıyordu. Daha sonra Zeisse perçinlemeye başladı. O korkunç gürültü, o çınlama, kafasının içini yavaş yavaş, sanki boş bir mahzeni doldurur gibi tamamen doldurdu, kol-

larında ve vücudunun üst kısmında sarsıntılar, sırtında kasılmalar; ve bu sağırlık yavaş yavaş vücudunun her tarafını sarmaya başladı, bacaklarını, kollarını, göğsünü ve birden ağırlaşan ensesini. Sanki içinden bir şey dışarıya doğru akıyor, perçinlerin, cıvataların ve nihayetinde paslı demir plakaların içine geçiyor, donup kalıyordu ve bu, akşama doğru başındaki çınlama dışında içinde hiçbir şey kalmayana kadar devam ediyordu. Bu arada dışarıda bütün parçalar, sırrı asla çözülemeyen bir plana uyarak birleşiyordu; gemi omurgası, ıskarmozlar, gemi cidarları, güverteler, küpeşteler, bacalar ortaya çıkıyordu. Bazı sabahlar, bulutlarla kaplı ya da masmavi gökyüzü altında Zeisse, Bardowick'te nalladığı iri çiftlik atlarını düşünürdü, onları sakinleştirmek için ileri geri itmek ve hareketsiz durduklarında toynaklarını yukarı kaldırmak gerekirdi. Demirci ocağındaki körüğün hohlayan nefesi. Örsün ucunda oluşan yanık kokusu. Zeisse işe yeni başladığı günlerde, perçin fırınının başını beklerken, imal ettikleri gemilerin nerelere gittiğini hayal etmeye çalışırdı. Dört ay sonra, perçinleme işini yaparken, artık hiçbir şey düşünmüyordu. Silah altına alınma emri geldiği zaman, kıta istihkâmcısı olarak yazıldı. Altona'daki kışlaya gönderildi. İzinli olarak Bardowick'e geldiğinde, askerliğin kolay olduğunu söylüyordu.

Herero isyanının bastırılması için Koruma Birliği'ne gönüllü arandığını duyar duymaz gidip kaydoldu. İsyandan haberi vardı, kâfirlerin ayaklanıp Alman erkeklerini, kadınlarını ve çocuklarını acımasızca öldürdüklerini duymuştu. Ancak başvurmasının nedeni intikam almak veya Alman topraklarını savunmak istemesi değil, askerliğinin üç ay sonra bitiyor olmasıydı. Gemiyle yola çıkmadan birkaç gün önce Koruma Birliği üniforması içinde, ona kazan dövme tekniğini öğreten eski ustabaşını ziyaret etmeye gitti. Adam ilk önce onu içeri almak istemedi. Daha sonra karanlık mutfakta, çocuklar yerde, bacaklarının arasında sürünürken, konuşmadan oturdular. Zeisse neden oraya gittiğini kendi kendine sordu. Sadece ve-

dalaşmak istemişti. Aylar boyu önüne kızarmış perçinler fırlattığı Jan Lemke'yi bir kez daha görmek istemişti. Zeisse sosyal demokratların aşağıdaki savaşa karşı olduklarını diğer acemi askerlerden duymuştu. Yine de, adamın düşmanca suskunluğunun nedeni yalnızca bu olamazdı. İçecek bir şey ikram etmeden onu masada oturtuyor, diş izleriyle kaplı piposunu emerken bakışları onu yalayıp geçiyordu. Zeisse, neden Koruma Birliği'ne yazıldığını açıklamaya çalışarak bir konuşma başlatmak istedi: Genç olduğu sürece, rüzgârların taşıdığı kokuları tatmak istiyormuş. Bardowick'teki eski demirci ustası, henüz çırakken gezgin yıllarında gittiği Hollanda ve Belçika'yla ilgili anlattığı hikâyeleri bu cümleyle bitirirdi: "İnsan genç olduğu sürece, rüzgârların taşıdığı kokuları tatmalıdır." Ama Lemke sadece, "Vah vah," dedi ve Zeisse'ye, August Bebel'in[1] söylediklerini *Vorwarts*'te okuyup okumadığını sordu: "Bu savaş büyük toprak sahiplerinin ve fabrikatörlerin savaşıdır ve ezilmiş insanlara karşı büyük bir haksızlıktır. Sen nerede duruyorsun?" Sonra tekrar çocukların bağırışları arasında, mutfak masasının etrafında konuşmadan oturdular. Bu suskunluk, çocuklardan birinin, Zeisse'nin kemerinde takılı olan kasaturadan sarkan küçük püsküle oynamaya başlamasına kadar sürdü. Lemke çocuğu ikaz etti ve dinlemediğini görünce de, onun eline vurdu. Sonra ayağa kalktı ve Zeisse'ye dönerek kısaca, "İşte böyle," dedi.

Evin kapısında vedalaşırlarken Zeisse'ye elini bile uzatmadı. Karanlık merdiven boşluğundaki dik basamaklardan aşağı inen Zeisse kendi kendine, "Hiçbir şey zorla olmuyor," dedi.

Gottschalk ona neden gönüllü olarak geldiğini sorduğu zaman, Zeisse, "Burada kendimi iyi hissediyorum," dedi. "Blohm und Voss'ta çektiğim eziyet burada yok."

[1] August Bebel (1840-1913). Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin kurucularından. Yönetici ve yazar. Karl Liebknecht'le beraber partinin Marksist kanadının lideriydi. (Ç.N.)

Ülke Bilgisi 2
Klügge, Père Lachaise'de Bir Silindir Şapka ve Bethanien'ın Çevresindeki Devekuşlarının Sonu veya Fıçı

Günün birinde, öğle vaktinde, yani aklı başında olan hiç kimsenin gölgeyi terk etmeyeceği, havanın vadi üzerinde titreşerek durduğu bir saatte, üç adam Bethanien'ın en hızlı atlarına binerek sahranın içine doğru koşturdu. Ne olmuştu?

Ağır vücudunu taşıyan kuvvetli uzun bacakları üzerinde, kırmızımtırak boynu ve iri gözlü küçük kafasıyla o, ezelden beri bu ülkede keyfince gezinir ve sığır sürüleri arasında barış içinde otlardı: devekuşu. Ta ki, ufukta beliren bir süvarinin dörtnala ona doğru gelerek, hiç de kaçma niyetinde olmadığı halde, kırbaç sallayıp çığlık atarak onu ürkütüp sıcaktan kavrulan düzlüğe doğru kovaladığı, yan taraftan bir süvarinin daha üstüne dörtnala gelmesi üzerine kafasını öne doğru uzatarak diğer yöne kaçtığı, orada karşısına üçüncü bir süvari çıkınca da ani bir dönüşle taşların ve çalıların olduğu tarafa doğru koşturduğu ve nefes nefese kalan atların soluklarını, insanların bağırışlarını ve kırbaç şakırtılarını arkasında bıraktığı güne kadar. Onu halsizlikten düşüp ölene değin kovaladılar. Bu sokulgan hayvanı neden tüfekle vurup öldürmediler ki? Çünkü atacakları baruta bile değmezdi.

Süvariler ağızları köpürmüş atlarından inip deveku-

şunun kuyruk tüylerini kopardılar. Hayvanın ölüsünü öylece orada bıraktılar. Sulu bitkilerle beslenen bu barışçıl kuş neden aniden tüylerinden olmak zorundaydı?

Yedi ay önce, 1859'un güneşli ama soğuk bir nisan sabahı, Père Lachaise mezarlığında, trajik bir kazaya kurban giden Leon de Lafargue'nün tabutunu izleyen matem alayının üzerine doğru yuvarlanan bir silindir şapka aniden herkesin dikkatini çekti, hatta oldukça yakışıksız mırıldanmalara neden oldu, kafalar yukarı doğru uzatıldı, zavallı maktulün kendisini at arabasıyla ezen sürücüye yönelttiği sessiz serzenişleri duyarcasına bakışlarını ısrarla yerden ayırmayanlar dirsekle dürtüldü; ve durumu hemen kavrayan bir tabut taşıyıcısının harekete geçmesi sayesinde, elindeki takdis edilmiş püsküllü su kabıyla mezarı kutsayan ve kafasını başka tarafa çevirdiği için boşluğa doğru bir adım atan rahibin mezarın içine düşmesi engellenebildi. Comte de Boncour'un silindir şapkasında alışılagelmiş beyaz kumaş bant, yani yas bandı değil, yanardöner gri-mavi renkte, şık uzun tüyleri olan bir bant vardı, fısıltılara bakılırsa devekuşu tüyünden yapılmıştı.

Henüz iki gün geçmişti ki, yazar ve astronom olan bir Académie Française üyesinin ölüm merasiminde, aynı şekilde süslenmiş iki silindir şapka takdir topladı. Ve daha yedi hafta geçmeden, Berlin'deki Unter den Linden'da[1] yolda yürüyenlerin bakışları merakla, faytondan inen, devekuşu tüyüyle süslenmiş bir silindir şapkaya yönelirken, bu şapka Paris'te günlük sokak yaşamının bir parçası haline dönüşmüştü bile. Parisli şapka üreticileri iki büyük süs tüyü ithalatçısına hücum ettiler. *Merveilleuse*'den[2] ve Napolyon dönemindeki üniforma şapkaları ve miğferlerinden beri yaşanmayan bir piyasa patlaması oldu. Tüylerin fiyatı haftadan haftaya yükseldi. Sonra, Paris'te artık hiçbir yerde devekuşu tüyü bulunamayan gün gel-

[1] Berlin'in ünlü Brandenburg kapısına çıkan, her iki tarafı ıhlamur ağaçlarıyla kaplı, en büyük caddelerinden biri. (Ç.N.)

[2] Fransız Devrimi'nin son döneminde (1795-99) ortaya çıkan şık kadın modası. Giysileri eski Yunan giysilerinden uyarlayabilen, abartılı süslü, neo-klasik ve karşı-devrimci bir moda akımı. (Ç.N.)

di çattı. Jardin des Plantes adlı küçük hayvanat bahçesindeki iki devekuşu bile bir sabah ziyaretçilerin karşısına tüyleri yolunmuş olarak çıktı. Birisi (muhtemelen temizlikçi) geceleyin tellerin üzerinden atlayıp ağıla girmiş ve onların kuyruk tüylerini kesip almıştı. Tüy ithalatındaki darboğaz, müşterilere, uzun zaman alan, zahmetli nakliyat koşulları ve üretici kapasitesinin aşılmış olması gibi nedenlerle açıklanıyordu. Müşterilerin sabırsızlığı anlaşılırdı; sonuç olarak bir matem vakasında ancak birkaç gün bekleyebilirlerdi, en geç defin günü yas bandı takılacaktı ve böyle bir toplumsal olayda hiç kimse silindir şapkasının üstünde ucuz bir beyaz bez parçasıyla ortalığa çıkmak istemezdi. Müşterileri avutmak gerekiyordu, Arabistan'dan, Arjantin'den ve Güney Afrika'dan çok yakında büyük miktarda mal gelecekti.

Bu arada Bethanien'da, şef David Christian'ın girişken yönetimi altında toplanan binlerce devekuşu tüyü, oradan yılda bir ya da iki kere geçen tüccarların gelmesini bekliyordu. Bu tüyleri elde etmenin her geçen gün daha zorlaştığı da ortaya çıkmıştı. Bir zamanlar insandan çekinmeyen bu hayvanlar artık ürkmüştü ve kaçıyorlardı, ayrıca Bethanien çevresinde onların kökü tamamen kurutulmuş da olabilirdi. Kabile heyeti toplandı. En yaşlı kilise üyesi olan Lukas bir öneride bulundu; devekuşu bundan böyle kovalaya kovalaya öldürülmeyecek, bir ip yardımıyla yakalandıktan sonra kuyruk tüyleri, eğer mümkünse, yeniden çıkacak şekilde koparılacaktı.

Günün birinde, bundan neredeyse on yıl kadar önceydi, kabile şefi David Christian derin sarhoşluk uykusundan uyandığı zaman, Bethanien'ı misyoner Knudsen tarafından terk edilmiş ve oraya ölü bir adam olarak ulaşan halefi Gorth'u gömülmüş olarak buldu. (Onun mezarı bugün bile görülebilir.) Yataktan kalkarken yanlışlıkla ayağını çarptığı konyak fıçısı devrildi, baştan çıkartıcı koku kısa bir süre havada asılı kaldı, sonra sadece kumdaki koyu ıslak lekeyi görebildi. David Christian'ın ayakları altındaki toprak sallanmaya başladı. Bütün bunları kötü-

ye alamet olarak yorumladı ve bir daha içki içmemeye yemin etti. Westfalen'ın Wallenbrück kentinden gelen misyoner Kreft, Bethanien'a vardığında, karşısında içki düşmanı bir kabile şefi buldu. Bu şef o günlerde, konyak, ispirto, bira veya şarap gibi alkollü içkilerin ticaretini yasaklayan yeni bir yasa çıkartmıştı. Oradan geçen tüccarlar, eğer cezalandırılmak istemiyorlarsa, her cins alkollü içkiyi kilit altında tutmak zorundaydılar. David Christian, *nomen est omen*[1] (misyoner Kreft bir hümanistti), tüccarlar arasında ispirto da içmekle tanınan kabilesini bir yıl içinde içkiden kurtarmayı başarmıştı. Kabile daha Knudsen zamanında tekrar göçebeleşmeye başladığı için, Kreft hemen taştan bir kilise inşa etme işine koyuldu. Geçmişte mimar olmaya heves eden Kreft bina için bir taslak çizdi ve onu Almanya'ya gönderdi. Almanya'daki bağışçılar, maddi kaynak sağlayacakları binanın nasıl görüneceğini bilmeliydiler. Bir sabah, narin ama enerjik Kreft'in kan ter içinde kalarak bahçelerdeki *dagga* otlarını yolduğu görüldü. "Kötüyü kökünden kurutmak gerek," derdi. Kreft, kabilesini Hıristiyanlığa yakışmayan hayvan hırsızlığından kurtarmak için vejetaryen olmuştu ve önüne çıkan herkesi lakto-vejetaryenliğin[2] yararları konusunda ikna etmeye çalışıyordu. Bağırsak ve dişler insanı karma yiyici olarak karakterize etse de, ana eğilimi bitkisel besinlere yönelikti. Bu eğilimi her şekilde geliştirmek, insanın beslenmesinde kendini bulmasını sağlayacaktı. Kendi ailesi dışında sadece iki yüz on iki yaşında bir kadın, bu yaşın doğruluğu kabilece garanti ediliyordu, onun beslenme biçimine katıldı. Yemek listesini zenginleştirmek ve böylece daha çekici hale getirmek amacıyla, Kreft yeni sebze çeşitleri bulmak için yollara düştü. Keşfettiği yerlahanası benzeri bir bitkiyi, cemaat üyelerinin ısrarlı ve hatta yalvaran uyarılarına rağmen, pişirdi ve -Büyük Frederik'in

[1] (Lat.) İsim bir alamettir. Bir insanın adının, karakteriyle veya yaptığı işlerle uyumlu olduğunu belirtmek için, daha ziyade mizahi anlamda kullanılan bir deyim. (Ç.N.)

[2] Süt ürünlerini (peynir, yoğurt, tereyağı gibi) kabul eden, ama yumurtayı reddeden bir cins etyemezlik. (Ç.N.)

bir hayranıydı– kulübesinin önünde herkesin meraklı bakışları karşısında afiyetle yedi. İki saat sonra acıdan kıvranarak yerlerde sürünüyor, bağırsaklarından pis kokulu sümüksü bir sıvı çıkarıyordu, hatta derisindeki gözenekler dahi bulanık bir yapışkan sıvı salgılıyordu. Güneşe baktığında onu ilk önce siyah, sonra çift olarak gördü ve daha sonra da hiç göremedi. Oradakiler, ilkyardım kursu gördüğü halde korku içinde ellerini ovuşturmaktan başka bir şey yapamayan bayan misyonere, sadece Petrus Swart'ın buna çare bulabileceğini söylediler. Swart geldi ve gizemli bir bitkiyi kaynatarak hazırladığı sıvıyı baygın yatan adama içirdi. Kreft ilk adımlarını iki hafta sonra atabildi ve sonunda tamamen iyileşti. Sürekli hata yapmamak için lakto-vejetaryenlikten vazgeçmek zorunda kaldı. Ama cesaretine herkes hayran olmuştu ve o iyileştikten sonra, çocuklarını onun misyonerlik okuluna gönderdiler.

Henüz ilkokulda okurken "Terrier" takma adını taşıyan Kreft'in dini inatçılığı ve çilekeş David Christian'ın kuvvetli desteği sayesinde, hayvan hırsızlığı birkaç yıl içinde büyük çapta ortadan kalktı. Ara sıra görülen küçük hırsızlıkların dışında, Hereroların hayvanlarına yönelik, özenle hazırlanan büyük soygun hareketleri yok denecek kadar azaldı. Yedinci emre bu denli uyulmasında, Hereroların o sıralarda tüfekle silahlanmış olmaları ve devekuşu tüyüne olan talebin oldukça artması önemli bir rol oynuyordu. Bu tüyler adeta pontokların önünde geziniyordu ve onları elde etmek, ancak kanlı çarpışmalar ve uzun süren seferler sonunda ele geçirilebilen Herero sığırları için uğraşmaktan çok daha kolaydı. Bethanien'da insanlar üç aydır bir tüccarın gelmesini bekliyordu. Sadece istiflenmiş olarak bekleyen ve böceklerle karıncaların tehdidi altında bulunan devekuşu tüylerini elden çıkartmak için değil, her şeyden çok (soğuk kış yaklaşıyordu) battaniyeye ihtiyaç vardı, barut ve kurşuna da, bıçak, testere, iplik, çivi gibi diğer malzemeleri saymazsak. Ve David Christian büyük bir tencere satın alarak aile barışını nihayet sağla-

mak istiyordu. Yemekler artık bir tencerede pişirilecek ve çocuklar ile ihtiyarlar arasında, hangi tencerede daha çok et parçası olduğuna dair çıkan yüksek sesli kavgalar son bulacaktı. David Christian, kabilesinin geleceği hakkında düşünebilmek için sakinliğe ihtiyaç duyuyordu. Onu heyecanlandıran büyük planları vardı, kendisi ve ailesi için yapacağı bir taş ev, kabile heyeti için bir ikincisi, bunların arasında bulunuyordu.

O günlerde onu ve diğer insanları huzursuz eden bir şey vardı, o da, Bethanien'a ilk defa gelecek olan tüccar hakkında etrafta dolaşan söylentilerdi. Bunlara bakılırsa, o henüz Oranje'yi geçmemişti ve aslında onun öküz arabası bir öküz arabası değil, tekerlekler üzerinde giden bir yumurtaydı, bu yumurta Namib'in sıcak kumlarında kuluçkaya yatırılacak ve ondan dev bir kuş çıkacaktı, bu kuş o kadar büyük olacaktı ki, bir kanat çırpışıyla güneş kararacaktı. Bir müddet sonra Warmbad'dan gelen bir kişi, Kap şehrinde balıkyağı pişiricisi olarak çalışan bir adamla karşılaştığını anlattı, o adamın söylediklerine göre, o yumurta aslında bir yumurta değil, yağından lambalar için gazyağı üretilen bir balinaymış. Uygun rüzgârda balıkyağı ve leş kokusu kilometrelerce uzaktan, öküz arabası görünmeden önce alınıyormuş, kendisi öküz arabasını görmemiş, ama kokusunu almış, bu işlerden iyi anladığı için balıkyağı kokusu olduğundan kesinlikle eminmiş. Dağlı bir Damara yerlisi de kağnıyı Bethanien'a birkaç günlük yol mesafesinde, Aslanlı Nehir yakınında kendi gözleriyle gördüğünü iddia etti. Normal bir öküz arabasıymış, ama kilise yüksekliğinde bir ağaç gövdesi yüklemiş, Klügge adında bir tüccar onu bozkır üzerinden çektiriyormuş, çünkü pek yakında geceleri çok soğuk olacakmış ve Klügge iki battaniyeye bile sarılsa soğuktan donuyormuş.

Bir perşembe günü öküz arabası ufukta göründü. Araba ağır ağır Bethanien'a girdiğinde, Hotantolar ve misyonerin ailesi şaşkınlıktan bakakaldı. Yirmi iki tane öküz, üzerinde sadece kocaman bir fıçı yüklü olan ağır arabayı çekiyordu. O fıçının içine rahatlıkla elli adam sığardı. Güney Afrika'nın bozkırları ve çölleri üzerinde şimdiye ka-

dar taşınan en büyük fıçı buydu. Misyonerin ve kabile şefinin fıçının içinde ne olduğunu merakla sorması üzerine Klügge, "Konyak," yanıtını verdi.

Klügge, iyi bir insan sarrafı olduğunu (başarılı bir tüccar için en önemli önkoşul) ve Hotantoları en iyi kendisinin tanıdığını iddia etti ("Ben işin kokusunu alırım," dedi ve etli burnunu gösterip uzun bir nefes çekerek havayı kokladı). Klügge, kabile şefi David Christian'ın aniden taşlaşan yüzünü, yanında duran misyoner Kreft'ten, ticarete zarar veren, düşmanca bakışlı çelimsiz adamdan heyecanını gizleme denemesi olarak yorumladı. Sürekli gülümseyen Bayan Kreft'in gözleri de konyak kelimesini duyar duymaz kararmıştı. Barut, kurşun, bıçak, iplik, özellikle bakır tencere ve değişik battaniye çeşitleri gibi şeylerle ilgili soruları Klügge geniş omzunu silkerek yanıtladı, o böyle ıvır zıvır şeyler satmıyordu, hırdavatçı dükkânı da yoktu. Onlara teklif edeceği şey, hektolitrelerce, en iyi cinsten ve elbette sulandırılmamış konyaktı. O, Klügge, ertesi gün baş ağrısı ve körlük yapmayan hoş bir sarhoşluğu garanti ediyordu.

David Christian tüm beldede konyak ticaretini yasakladığını söylediği zaman, Klügge bunu bir şaka olarak kabul etti, ta ki misyonerin oh çekercesine gülümsediğini fark edene kadar. Yani şimdi o, alaz alaz yanan sıcak altında kum çölünden geçerek bu fıçıyı yüzlerce kilometre taşımış ve sonunda karşısına, içkiyi terk etmiş bir kabile ve bir kabile şefi çıkmıştı. Bu şefe dikkatlice bakıldığında, hayata küskün yüz hatlarını görmek mümkündü: gözlerinin arasındaki iki derin çizgi, çöküк yanaklar, bağnaz bakışlar – ama yine de, ağzının alt kısmında, büzülmüş dudak kenarları tarafından zoraki bastırılan şehvet dolu bir ifade vardı. Orada, baskı altında tutulan, üstü örtülmüş bir zevk alma kabiliyeti yatıyordu, bu, Klügge'nin gözünden kaçmadı ve şimdi onu ortaya çıkarmalıydı.

Klügge birkaç gün Bethanien'da kalabilmek için David Christian'dan izin istedi, öküzlerinin dinlenmeye ihtiyacı vardı. Daha sonra kuzeye doğru yoluna devam edecekti.

Bu ricası, konyak satmaması şartıyla kabul edildi. Kreft onu misyonerlik evinde kalmaya davet etti. Klügge reddetmedi. Fıçıyı evin önüne çektirdi. Böylece gözünün önünde olacaktı. Fıçı orada, eski, neşeli günleri hatırlatan bir heykel gibi duruyordu. Bethanien ahalisi karanlık basana kadar devasa fıçının etrafını itiş kakış sardı. Güçlü öküzleri hayranlıkla izlediler, onların arasında boz renkli Christopherus da vardı. Çoklekeliler soyundan gelen Christopherus güneyin en güçlü öküzüydü, ama ne yazık ki uyurgezerdi. Dolunayda koşumlarının çözülmesi gerekiyordu, yoksa bütün gece boyu huzursuz oluyor, böğürüyor, tepiniyordu, ertesi sabah da bitkin vaziyette kıpırdamadan duruyordu.

David Christian bile fıçının masif ahşabını elleriyle okşamak istedi.

Klügge hiç kimsenin, tanımadıkları bu ahşaptan bir kıymık bile yontmaya kalkışmamasını istedi. Bu iyi kurutulmuş, sağlam, ağır pırnal meşesini Fransa'dan getirtmişti. Fıçıyı Kap şehrinin en büyük fıçı imalathanesinde yaptırmıştı, ama yükseklik, genişlik ve değişik çapların tam ölçülerini kendisi hesaplayarak vermiş ve önceden yağlanan kerestelerin bükülmesini ve daha sonra monte edilmesini bizzat denetlemişti. Klügge'nin Kap şehrine gelmesinden bu yana geçen on beş yılı aşkın süre boyunca planladığı bu cesur ve büyük projenin başarıya ulaşması, en başta fıçının, alkolün uçup gitmesini önleyecek şekilde sızdırmaz hale getirilmesinin ne ölçüde sağlandığına bağlıydı.

Uzun nakliyat süresince fıçının güçlü güneş ışınlarının etkisi altında kalacağını bildiği için, özel bir düzenek yaptırmıştı; dört uzun ahşap latadan ve bunlara gerili bir tenteden oluşan bu düzenek, menteşeler vasıtasıyla, fıçının üzerinde oturduğu şasiye sabitlenmiş ve bu sayede güneşin konumuna göre ayarlanabilir hale getirilmişti. Böylece fıçı hep gölgede kalıyordu. Klügge, fıçının alt tarafına yerleştirilecek olan musluğun yapısı üzerine, Afrika'nın güneyinde yaptığı, aylarca süren ticari seyahat-

ler boyunca kafa patlatmıştı. Musluk, yabancı ellerin gözetilmeyen bir anda konyak boşaltmasını engelleyecek bir kilitle güvence altına alınmalıydı. Bu nedenle Klügge, kenarı keskin dişlerle çevrili, tabak şeklinde bir cins tuzak tasarlamıştı, bunun ortasında musluk duruyordu ve birisi musluğu çevirmeye kalkıştığında, gerili bir çelik yayın yardımıyla aniden kapanıyordu.

Musluk şimdi orada duruyordu ve etraftakiler, çelikten yapılmış bir yırtıcı hayvan ağzına bakar gibi ona korkuyla bakıyordu.

Bir anahtar yardımıyla musluk, ya konyağın akıtılması ya da tuzağın çelik yayı yönünde ayarlanabiliyordu. Bunun dışında musluğun arka tarafına bir conta yerleştirilmişti, bu conta, bir asma kilitle emniyete alınmış bir cıvata vasıtasıyla sıkıştırılabiliyordu, bu sayede tuzağa eli kaptıran kişi yine de konyak alamıyordu. Bu emniyet mekanizması için gerekli olan iki anahtarı Klügge fil kuyruğu kılından yapılmış bir kordona takılı olarak boynuna asmıştı ve vücudunun üst kısmını yıkadığı zaman onları görmek mümkün oluyordu. Klügge kurak bozkırlarda bile günde iki defa yıkanma lüksünden vazgeçmiyordu. Bundan dolayı, her sabah ve akşam, önceden belirlenmiş saatlerde, bütün sığır çobanları ve uşaklar, ellerinde teneke kutular ve kâselerle, teneke bir küvetin içinde yıkanan Klügge'nin etrafında toplanıyordu. Öküzler çok susamış olsalar bile sabunlu suyu içmedikleri için, çobanlar kahvelerini onunla pişiriyorlardı. Hotantoların konyak gibi içkilerin yanında sabunlu suyu da çok severek içtiklerine dair söylenti bu sıralarda ortaya çıkmış olmalı. Bu söylenti birkaç eski seyahatnamede bahis konusu olabilmiş ve uzun yıllar ihtisas literatüründe kalmayı başarmıştır. Klügge ünlü bir su savurganı olmanın tadını çıkarmakla kalmıyor, kendisine atfedilen lakabı da seviyordu: beyaz dev. Kilolu ve 1.90'dan daha uzun bir adam olan Klügge, her zaman siyah üstüne siyah kıyafetler giyerdi, siyah gömlek ve yelek, altına, Hamburglu ahşap ustalarının giydiği, ekstra bol paçalı kadife pantolon. Boyu, kısa boylu

Hotantolardan en az dört kafa daha büyüktü. Pazarlık yaparken hep iyice eğilmek zorunda kalırdı, her halükârda, yürürken belinden yukarısını öne doğru eğmek gibi garip bir alışkanlığı vardı. Sanki bir şey onu zorla aşağı doğru çekiyormuş gibi.

Klügge'nin memleketi Hörde'ydi, Dortmund yakınlarında bir köy. Babası serbest çalışan bir marangozdu ve en büyük oğlunu, lisede okumak üzere Dortmund'a göndermişti. Klügge sıradan bir öğrenciydi ve sadece sıradışı boyuyla dikkat çekiyordu. Onun için en üst sınıftan bir sıra getirtilmişti. Daha sonra sınıf arkadaşlarının çoğu gibi o da şiir yazdı, ki bu da sıradışı değildi, fakat böyle bir şiir nedeniyle bitirme sınavından önce okuldan uzaklaştırıldı. Şehir gazetesinin sanat ve kültür redaktörü, Klügge'nin daha önce kendisine gönderdiği bu şiiri lise müdürüne iletmişti. Redaktör gönderisine eklediği yazıda, şiirin birkaç satırını sapıkça olarak nitelendiriyordu: "Pespembe ışıldıyor bana doğru, titriyor narince / Vulva / Ve benim içimde umulmaz bir heyecan."

Bunun üzerine yapılan toplantıda, Almanca öğretmeni şiirin vezin yapısını, alışılmışın dışındaki uyak formunu ayıplayarak eleştiriyor ve sadece bunların öğrenci Klügge'nin ahlaki yozlaşmasını göstermeye yeterli olduğunu söylüyordu. Liseden derhal atılmasına oybirliğiyle karar verilirken, sonucu yalnızca metnin pornografik içeriği etkilememişti (ne de olsa Ovidius'un[1] açık saçık metinlerinin Latince dersinde el altından dolaştırıldığını herkes biliyordu). Daha çok, şiirde tespit edilen, tanınmış edebi eserlerden alınmış olamayacak, detaya düşkünlük ve gerçeğe uygunluk (raporda aynen böyle yazıyordu) belirleyici olmuştu. Yani burada dolaysız deneyim söz konusuydu.

Klügge babası tarafından Düsseldorf'a gönderildi ve orada bir tanıdığın aracı olmasıyla, bir ithalat-ihracat şirketinde staja başladı. Klügge, ticarethanenin karanlık ofis

[1] Romalı şair (MÖ 43-MS 17). Erkek-kadın ilişkileri ve aşk üzerine birçok eser yazan Ovidius erotik şiirleriyle tanınmıştır. (Ç.N.)

odasında yüksek bir masanın önünde ayakta durarak, sınıflandırılmış kumaşları ve dikiş ipliklerini sipariş listelerine kaydediyor ve iş yazışmalarının arasında, gizlice, uzun ve şehvet dolu şiirler yazıyordu. Bu şiirlerde gemilerin gövdeleri köpürerek çıldıran denizin içine dalıyor, balta girmemiş ormanın kalın, et rengindeki yapraklarından özsular damlıyor, orkidelerin organları mavi sıvılar fışkırtıyor, siyah bir panter pençesini bir kadının beyaz göğsüne saplıyor ve gözleri aytaşı gibi sapsarı parlarken, havayı çürümüş et ve ağır tatlı meni kokusu sarıyordu.

Stajının bitmesinden bir yıl sonra Klügge, 20 Ocak 1842 günü Rotterdam'da, onu Kap şehrine götürecek olan bir yelkenliye bindi. Kap şehrinde, düğme, kemer tokası ve kaplumbağa kabuğundan tarak ithalatı konusunda uzmanlaşmış bir dükkânda bir yıl çalıştı. Ancak orada yaptığı iş aldığı eğitime uygun değildi, çünkü bütün yazışmaları, kayıtları, mal siparişlerini dükkân sahibi Aron Silbermacher takip ediyordu. Klügge, Bayan Silbermacher'le dükkânda duruyor ve düğmeleri toptan ve perakende olarak satıyordu. Bunu yaparken vücut ölçüleri işine yaramıştı. Yüksek duvar dolaplarındaki bir sürü küçük çekmecenin içinde çeşitli büyüklükteki sedefli düğmeleri, kemik düğmeleri, camdan, gümüşten, pirinçten yapılmış düğmeleri veya yaldızlı denizci düğmelerini arayıp bulmak için merdiveni bir oraya bir buraya çekmek zorunda kalmıyor, eğer parmak uçlarına basarsa en üst çekmece sırasına bile yetişebiliyordu.

Dükkân tezgâhı ve yüksek raflardaki düğme kutuları arasında geçirdiği zaman içinde bir gün, dışarıda gemilerin sis düdükleri ve çan seslerinin duyulduğu yağmurlu bir akşamüstü, Klügge zengin olmaya karar verdi. Para kazanmak istiyordu, hem de çok. Kazandığı bu parayla ne yapacağını düşünmemiş olması ise garipti. Bahçesinde palmiye ağaçları ve rüzgârdan korunaklı limonlukları olan, beyaza boyalı, klasik stilde sahil evlerinin hayalini kuran biri değildi. Onun kafasında, parayı nasıl kazanacağı, uygun fiyata nasıl mal alacağı ve sonra o malları

mümkün olan en yüksek kârla nasıl satabileceği düşüncesinden başka bir şey yoktu. Burada, Kap şehrinde fiyatlar, kampanyaların neden olduğu küçük dalgalanmalar dışında sabitti. Ama malların takas edilebileceği yerde, sadece tüccarın becerikliliği belirleyiciydi. Çünkü ülkenin iç taraflarında insanlar parayla henüz tanışmamıştı. Kendisini, yoktan büyük bir firma yaratan kişi olarak görüyordu. Sınırları aşan ticaret ilişkileri kuracak, onun öküz arabaları tüm Kuzey Afrika'yı tarayacaktı ve onlarla birlikte beyazların medeniyeti buraya gelecekti. Pazar günleri odasında oturuyor ve biriktiği parayla ne kadar düğme, tarak ve kemer tokası alabileceğinin hesabını yapıyordu. Bunu yaparken, kısa ve kıvrık saçlı Hotantoların sınırlı sayıda tarağa ihtiyaç duyacağını dikkate almalıydı. Klügge, Aron Silbermacher'in, Kap şehrindeki tekelci konumunu korumak için ondan gizlediği düğme aracısını araştırıp adresini öğrendikten sonra, Mayıs 1843'te kendi işini kurdu. İki katırın çektiği küçük bir araba satın aldı ve çevresindeki yerli mahallelerini dolaşmak için uygun bir yer olan Bitterfontein'a yerleşti. Düğme, tencere ve tavalar üzerine uzmanlaşmıştı. Bunları sığır, keçi ve koyunla takas ediyor ve onların bir kısmını, dağınık olarak yaşayan beyaz çiftçilere satıyordu. Kalanları ise yılda bir defa Kap şehrindeki mezbahalara götürüyordu.

Yerlilerin ticaret işlerinde gösterdiği pişkinlik Klügge'yi hayal kırıklığına uğrattı. Doğal vahşilerle karşılaşacağını ummuştu. Ama şimdi karşısında, yırtık pırtık da olsa Avrupai elbiseler giyen Hotantolar vardı. Nereye gitse, bu insanlar hakkında genel olarak anlatılan, kalpten gelen hoşgörüyle değil, açıkça sergilenen güvensizlik ve sinsi riyakârlıkla karşılandı. Kısa zamanda ortaya çıktı ki, her yerde bir erkek keçinin, bir koyunun veya bir sığırın değeri tam olarak biliniyordu. Bu bölgeden, kuzeye doğru giden çok sayıda tüccar geçiyordu. Eskiden, bir düzine kaliteli kemik düğme karşılığında, bol et verecek bir sığır alabileceğini hayal ederken, şimdi onların karşılığında etsiz butsuz bir koyun bile alamayacağını kavradı. Evet, hat-

ta birkaç kez arsızca oyuna getirildi; örneğin bir keresinde, satın aldığı ve iyi beslediği bir sığır zayıflamaya başlamış ve kısa süre içinde ölmüştü. Daha sonra mezbahada hayvanın bağırsağından neredeyse on sekiz metre uzunluğunda bir tenya çıkarmışlardı. Sanki tersine dönmüş bir dünyaya gelmişti. Düsseldorf'taki dükkânda hayalini kurduğu vahşi güzellikten geriye kalan tek şey, yerli kızların yaylana yaylana yürüyüşleri ve rahat hareketleriydi.

Günün birinde Klügge altdudağında bir sertlik hissetti, sıkarak patlatamadığı küçük bir şişkinlik. Tam ona alışmaya başladığı sırada, artık dişleriyle sürekli ısırmayı da bırakmıştı, sert kenarları olan küçük, koyu kırmızı bir yara sıvı salgılayarak açılıverdi. Klügge altçenesinde şişkinleşen, yuvarlak ve kıkırdakımsı lenf bezlerini parmak ucuyla hissedebiliyordu. Bu, ölene dek terk etmediği bir alışkanlık haline geldi. Bir şey hakkında düşündüğü zaman, işaretparmağı ve başparmağıyla, kendini boğmak istercesine çenesinin altından tutardı. Onu, eli gırtlağında ve derin düşüncelere dalmış vaziyette ayakta dururken gören çok olmuştu.

Klügge, Kap şehrinde bulunduğu bir sırada –yara neredeyse tamamen kapanmıştı– bir doktora başvurdu. Doktor bunun frengi olduğunu onayladı ve ona bir cıvalı merhem yazdı.

Klügge bir bilanço çıkardı. Düğme, tencere ve tava ticareti (bıçak ve baltayı da satış listesine eklemişti) beklenen kazancı sağlamıyordu. Bu şekilde, planladığı büyük şirketi kurmak için yıllarca, hatta onyıllarca para biriktirmesi gerekirdi. Bunun nedeni halkın yoksul oluşuydu, ama aynı halkın pinti karakteri ve bununla orantılı uyanıklığı da etkin olmuştu. Bu uyanıklık Klügge'ye biraz Yahudileri hatırlatıyordu, ki bunda şaşıracak bir şey yoktu, çünkü Kap şehrindeki bir İsveçli profesör ona Hotantoların Sami soyundan geldiğini açıklamıştı. Yine de, işlerin kötü gitmesinin asıl nedeni, sattığı malların inanılmaz derecede dayanıklı olmasıydı. Eskiden bunun farkına varamamıştı. Ama şimdi, yerli mahallesine bir yıl son-

ra tekrar gittiği zaman, takas yoluyla aldıkları tavaları ve tencereleri ona büyük bir memnuniyet içinde gösteriyorlardı. Bir-iki tane yamukluk, birkaç çizik, hepsi o kadar. Klügge gördü ki, gelecek nesil bile bu tencerelerde pişen yemekleri yiyebilirdi. Düğmeler de hiç eskimiyordu. Ara sıra, ama nadiren, bir tanesi kırılıyor ve onun yerine, hiçbir simetri anlayışı olmaksızın, başka renk ve büyüklükte bir düğme dikiyorlardı. Buna bir de yerlilerin sinir bozucu bir alışkanlığı ekleniyordu; kaybettikleri bir düğmeyi, ki bu epey sık oluyordu, bulana dek arıyorlardı. Bu arayışa neredeyse bütün yaşlı kadınlar ve erkekler, çocuklar ve köpekler katılıyordu. Saatler veya günler boyu sürecek bile olsa, halk eğlencesine dönüşen bu faaliyet, düğme bulunduğu zaman küçük bir bayramla sonuçlanıyordu. Onların zamanı bu derece savurgan bir şekilde kullanması her türlü uzun vadeli ticari planlamayı imkânsız hale getiriyordu. Sadece en gerekli şey ne ise onu istiyorlar, bunun dışında bütün günü tembellik içinde geçiriyorlardı.

Klügge yaptığı bütün hesaplamaların yanlış olduğunu kabul etmek zorunda kaldı. İyimser bir yaklaşımla, aynı kişiyle hayatı boyunca yalnız bir, en fazla iki kere takas edebileceği mallarla ticaret yapma yolunu seçmişti. Büyük parayı bu şekilde kazanmak imkânsızdı. Ama barut ve konyak deyince işler değişiyordu. Bir mermi, örneğin, bir filintayla sadece bir kez ateşlenebilirdi, hedefe isabet etsin veya etmesin, fark etmez (isabet etmemesi elbette tercih edilir). Sonra taze barut mafsal oyuğuna, yeni bir mermi namluya gerekti. Daha iyisi ise konyak. Hotantolar kafayı iyice bulmak için en ucuz, kalitesiz içki içiyordu. Ama ertesi gün sarhoşluktan eser kalmıyordu, her şeyi, biraz dumanlı da olsa, eskisi gibi görüyorlardı, yani ayılıyorlardı. Bu ancak yeni bir sarhoşlukla giderilebilirdi ve tabii ki, ister istemez ondan da ayılacaklardı. Bu susama başka türlü, daha yüksek düzeyde bir susama olacaktı ve herhangi bir sıvı için duyulan bayağı susamaya benzemeyecekti. Arada bir içki içen Klügge bunu seziyordu. Üzerindeki metafizik bulanıklık örtüsü kaldırıldığın-

da, bu susamanın sert bir ekonomik çekirdeği olduğu ortaya çıkıyordu. İdeal durumda satış ve tüketim paralel gidecekti ve bu arada içilen konyak susamışlığı giderecek, ama onu daha kuvvetlisi izleyecekti. Böylece, içmek ile susamak arasındaki fark gitgide büyüyecek ve ayıklık süreleri kısalacaktı, öyle ki, arz ve talep birbirini karşılıklı ateşleyecekti. Bu, mantıklı ve dolayısıyla güzel olan bir ekonomik hareketti.

Şimdi bu mekanizmayı işletmek gerekiyordu.

Eğer Klügge büyük bir fıçı yaptırma planını gerçekleştirme konusunda kararlıysa, borç para bulmak zorundaydı. Bu nedenle Kap şehrinde Morris adındaki İngiliz tüccarın huzuruna çıktı. Morris, Afrika'nın güney tarafını en iyi bilen adam olarak tanınıyordu. Üniversitede ekonomi okumuştu ve kendini Adam Smith'in öğrencisi olarak tanımlıyordu. Son iki yıldır Oranje ile Kuene arasındaki bölgede ekonomik girişimde bulunma konusunu tartıyordu. Bu bölge, şaşkınlık içinde bir koltuğun kenarına ilişmiş vaziyette onu dinleyen ve bir mendille dudağındaki yaranın üstüne bastıran Klügge'ye ders verircesine anlattığı üzere, hiç kimsenin sahip çıkmadığı bir toprak parçasıydı, Angola'daki Portekizlilerin ve Kap kolonisindeki İngilizlerin ekonomik çıkarları arasında kalmış bir beyaz leke. Zaman zaman fil avcıları ve nadiren tüccarlar o yöreye gidiyordu. Halbuki asıl muazzam kârlar orada yatıyordu. Fıçı projesi cesur ve iyi düşünülmüş bir projeydi, ama tek taraflıydı ve her şeyden önce, açlıktan kırılan yerliler konyağın parasını neyle ödeyecekti? Morris bu konudaki ahlaki kuşkularını da dile getirdi. Ekonomik alandaki gelişme tek taraflı konyak ticaretiyle sağlanamazdı. Beyaz ırkın sorumluluklarından bahsetti, ilk önce vahşilere iktisadi düşünmeyi öğretmek gerekiyordu. Örneğin, kuzeydeki Hereroların muazzam büyüklükte sığır sürüleri vardı ve sığırlar atalara tapınma geleneğine dahil edildikleri için sayıları sürekli artıyordu. Sadece et yemek istediklerinde veya başka bir şeye ihtiyaçları olduğu zaman, bir sığırı takas ediyorlardı. Hayvanlar yaşlanıyor ve kart-

laşıyordu, sonunda da doğal yoldan ölüyorlardı. "Eceliyle ölen bir öküz yanlış meslek seçmiş demektir," dedi Morris. Bu içine kapanık, adeta uyku halindeki üretim şeklini kırabilmek için, kendi kendileriyle yetinmekten hoşnut gözüken yerlilere yönelik yeni ihtiyaçlar, yeni ilgi alanları yaratmak gerekiyordu. Morris, "Bu pazarı öperek uyandırmak lazım," dedi. Klügge'ye göre, bu ifade yakışıksız bir edebi kriz anında söylenmişti. "Ren Misyonerliği de elinden geleni ardına koymuyor," diye devam etti Morris, "Hıristiyanlık bu sığır kültüne karşı mücadeleyi başlattı, ama aynı zamanda," burada Adam Smith'e başvurdu, "gelişmiş bir çalışma biçimini uygulamaya koyması gerekirdi, ki böylece, oluşan işbölümü sayesinde, pazar ekonomisi de gelişebilsin." Klügge vücut ağırlığını kıçının bir tarafından diğer tarafına aktardı. Peki, işbölümünün inek ve boğalarda olduğu sığır sürülerinin ardında göçebe halinde gezinen bir halkta ilk işbölümü nerede başlayacaktı?

Klügge mendiliyle yarasının üstüne hafifçe dokundu, bu ona düşünceli bir hava verdi. Ama Morris sorusunu zaten ona yöneltmemişti ve kendisi hemen yanıtlamaya başladı: "Hırsızlıkta, daha doğrusu hayvan hırsızlığında. Birileri hayvan besliyor, diğerleri onları çalıyor. Sürekli olarak Hereroları soyan Hotanto kabilelerinin, acil yiyecek ihtiyaçlarını karşılamak için yaptıkları küçük hırsızlıktan, ekonomik bakış açılarını gözeten sistematik hayvan hırsızlığına geçmelerini sağlamak gerekiyor."

Klügge düşünceli bir şekilde işaretparmağı ve başparmağıyla altçenesindeki şişkin lenf bezlerini kavradı.

"Yani, ilk önce Hotantoları kendi çıkarları yönünde uyandırmak, yeni ihtiyaçlar yaratmak gerekiyor, sırası gelmişken, zevk ve sefadan anlayan bir halk olduğu unutulmamalı; ilk başta mallar onlara veresiye olarak verilecek, ödemeyi daha sonra, kendilerinde olmadığı için Hererolardan çalacakları hayvanlarla yapacaklar, bu arada, hayvan çalmak için ihtiyaç duyacakları barut, mermi ve tüfekleri de tabii yine hayvanla ödeyecekler. Şimdiye değin tesadüfi bir karakter taşıyan silah ticareti böylelikle

bir zorunluluk haline dönüşecek. Her şey hazır bekliyor, peki bu halkın yorgun kemikleri nasıl dans etmeye başlayacak? Konyak," dedi Klügge ve elini boğazından çekti.

"Çok doğru," dedi Morris, "konyak, uyumakta olan pazarı canlandıracak."

Morris, Klügge'ye, Windhuk'a yapacağı iş seyahatinde kendisine eşlik etmesini önerdi, hem de sağ kolu olarak, çünkü ona göre Klügge'nin planlarında heyecan verici bir taraf vardı ve bu onun büyük projesi için gerekliydi. Morris onu kazanca ortak etmek istiyordu. Klügge'nin tek bir sorusu vardı: "Sığırları nereye götüreceğiz?"

"Nerede taze ete ihtiyaç varsa oraya, Kimberley ve Johannesburg'daki maden ocaklarına, karnı aç Kap şehrinin mezbahalarına ve her yerden önce, Sankt Helena'ya. Yani, en büyük kârı yapacağımız yere."

Morris henüz genç bir tüccarken Helena adasında yaklaşık beş yıl yaşamıştı. Orada, Longwood'da, kendisini bir keresinde "*Bon soir*"[1] ile selamlayan Napolyon'la birçok kez karşılaşmıştı. "Napolyon," diye anlattı Morris, "Madeira[2] soslu öküz dilinden başka bir şey yemeye razı olmayarak İngiliz Valisi Sir Hudson Lowe'a zorluk çıkarıyordu. Öküz dilini tedarik etmek ise hem çok zahmetli hem de çok pahalıydı. Ama imparatorun kısa süre sonra vefat etmesi, bunun sadece zorluk çıkartmaktan ibaret olmadığını gösterdi. Napolyon mide kanserinden ölmüştü. Bu dâhi adam, bir İngiliz yurtseveri olarak bunu bilerek söylüyorum, ölümcül hasta olduğu halde, adaya büyük miktarda Herero sığırı ihraç etme fikrini aklıma getirdi." St. Helena'da gemilerin çoğu Hindistan ve Avustralya yolunda tatlı su tedariki yapıyorlardı, neden taze et de satın almasınlardı? Kalın biftekler isyan ve iskorbüt tehlikesini azaltırdı. Bu dâhiye karşı beslediği minnettarlık ve saygıdan dolayı daha sonra Longwood malikânesini kiralamış ve Napolyon'un çalışma odasında işletmesinin bir şubesini açmıştı. Vedalaşırlarken, Klügge nihayet koltu-

[1] (Fr.) "İyi akşamlar." (Y.N.)

[2] Kuzeybatı Afrika'daki Portekiz sömürge adaları. (Ç.N.)

ğun kabarayla çevrilmiş sert kenarından kalkabildi, onun elini sıkan Morris şöyle dedi: "Bakın, Bay Klügge, görünmeyen bir el sonunda çıkarcı gerekçelerden iyiliksever işler yaratacak."

Klügge kaldığı konukevine dönerken bu cümle üzerinde epeyce düşündü. Aslına bakılırsa Morris'in bir elemanı olmuştu, çünkü sağ kol ifadesi başka bir anlama gelmiyordu. Diğer yandan, bu adamdan çok şey öğrenebilirdi, özellikle ticari planların gerçekleştirilmesi konusunda. Ve onun planı Morris'in planını aşıyordu. Onun ulaşmak istediği şey sadece, uyuyan bir pazarı uyandırmak, takas ticaretini içinde bulunduğu rasgelelikten bir zorunluluğa yükseltmek değil, kabile şefleriyle işbirliği yaparak bir konyak tekeli kurmaktı. Windhuk seyahatini deneyim kazanmak ve yeni kişilerle tanışmak için kullanacaktı. Görünmeyen elden bahseden cümle hoşuna gitmişti, çünkü oyuna karışan bu elin Tanrı'nın eli olduğu aşikârdı. Klügge o gün öğleden sonra, karartılmış bir odada, eli gırtlağında, bir şiir yazmaya çalıştı. Geri dönüş yolunda, çiçek açan bir ıhlamur ağacının yanından geçmişti. Aklına hemen ıhlamurla kafiyeli olarak mahmur kelimesi geldi, ama şimdi düşünüp yüksek sesle mırıldandığı mısralar, "Çiçek açar ıhlamur / gözlerin bakar mahmur", yolda yürürken hissettiğine inandığı şeyle gittikçe daha az uyum gösteriyordu. En sonunda sadece ıhlamur ve mahmuru düşünmeye başladı ve çok geçmeden bu kelimeler de anlamsızlaştı, yazacağı şiir de; ve bu denemesi ona sadece gülünç geldi. Boş kâğıdın üzerine alacaklarını ve ödemeye yükümlü olduğu kalemleri yazarak hesaplamaya başladı. Bundan sonra, Windhuk'ta Hotantolarla yapacağı verimli alışverişi mümkün kılacak malların listesini hazırladı. On tane konyak fıçısı, büyük bir parti tüfek, mermi ve barut dışında büyük miktarda boncuk, misket ve çuval ipini not aldı. En sonuna elbiselik kumaşı da ekledi.

Birkaç gün sonra Morris'le birlikte listeyi gözden geçirirken, o şöyle dedi: "Boncuk olmaz, çuval ipi olmaz, değersiz süs hiç olmaz." Ona göre Klügge'nin alması gere-

ken şeyler şunlardı: Fransız güneş şemsiyeleri, sedef kaplı opera dürbünleri, ipekli Japon kumaşları, Sumatra puroları, Jamaika romu, ağır ve en tatlı olan cinsten Brezilya tabaka tütünü ve kadınlar için uzun, bağcıklı İtalyan çizmeleri. En iyi kalite mallar. Morris'in vahşileri aldatmak gibi bir niyeti hiç yoktu; istediği şey, onlarda alışveriş yapma isteğini uyandırmaktı. İnsanlar ilk önce güzel şeylerden zevk almasını öğrenmeliydi. Günlük kullanım eşyalarına itirazı yoktu, fakat kullanılabilirlik kıstası tek başına yeterli değildi, güzelliğe de önem vermeleri gerekiyordu. Sadece işe yarar eşyalara değer vermeyi öğrenen bir kişinin, kanaatkâr, hatta sade hayatı tercih eden sofu bir insana dönüşme riski her zaman vardı ve bu, ülke ekonomisi açısından bakıldığında, bir engel teşkil ediyordu. Bu bakış açısını Adam Smith'te boşuna arardık. Bu yaklaşımın önemi onun kafasına ilk defa Afrika'da dank etmişti. Eşyaların şehvet uyandıran bir tarafı olmalıydı, yoksa buradaki pazar gelişip büyüyemezdi. Ayrıca pazara birinci sınıf, seçkin mal sunmak, şu tencereleri, çuvalları ve at çullarıyla, vurgun kokusunu aldıkları her yerde leş sinekleri gibi biten, pılı pırtıcı küçük esnafın yarattığı rekabetin de önüne geçecekti. Morris, leşin çürüme kokusu burnuna gelmişçesine yüzünü buruşturdu.

Bundan üç ay sonra, Paskalya günü, kabile şefi Jonker Afrikaner'in karısı, sağ elinde bir güneş şemsiyesi, sol eliyle piliseli elbisesini yukarı çekerek, bağcıklı şık çizmeleriyle, son yağmurdan kalan su birikintilerinin üzerinden zarifçe atlarken görüldü.

İki yetişkin öküz mavi bir dumanın içinde neredeyse görünmez olmak üzereydi. Jonker'in elinde, yanındaki sehpanın üzerindeki tahta kutuda duran altı Sumatra purosundan biri yanıyordu. Jonker'in büyük teyzesi, Fransız gülyağı kokan bir esans bulutu içinde önünden geçti. Peşinden gelen erkek keçileri kendinden uzak tutmak için boşuna tekme sallıyordu.

Henüz öğleden sonra olmadan, akordeonuyla dansa çağıran Bill Thompson'ın maharetli bas sesi etrafa yayı-

lırken, Morris herkese konyak ikram edilmesini sağlıyordu. Morris'in üçe kadar zar zor sayabilen bu Thompson'ı neden tezgahtâr olarak beraberinde getirdiğini bir türlü anlayamayan Klügge, ancak şimdi durumu kavrıyordu: Thompson bir çalgıcıydı: "*Es tanzt ein Bi-Ba-Butzemann in unserm Kreis herum, didel-dum.*"[1] Çok geçmeden, kabilede en sevilen şarkı olmuştu. İnsanlar gece yarısına kadar dans ediyor, içiyor ve şarkı söylüyordu.

Huysuz Alman misyoner Kleinschmidt, birkaç gün sonra hemşerisi Klügge'ye veda bile etmeden terk ettiği Windhuk'a "Küçük Paris" adını takmıştı. Misyonerlik işini, Morris'in beraberinde getirdiği, Wesleyan[2] kilisesinden Haddy devraldı. Lakabı "Yanar Burun" olan Haddy bir kare dans[3] uzmanıydı ve Thompson'ın akordeonu eşliğinde kızlara, elleri göğüslerinin altında, değişik adımlar öğretiyordu. Haddy, Paskalya günü verdiği vaazda, alışverişin dinen caiz olduğunu söylüyordu; Musa'nın yasalarını şöyle anlamak gerekiyordu: "Doğru terazi, çok mal; doğru ölçek, dolu güğüm sizin olsun. Zenginlik, Tanrı'nın iyi gözle baktığı bir yaşam şeklidir. Toprakların efendisi olun." Jonker ve adamları bunu Hereroların otlakları olarak anladılar.

Morris gerçekten her şeyi düşünmüştü: Bu Haddy altın değerindeydi. Oraya geldikten iki ay sonra Morris ilk sekiz yüz sığırlık sürüyü Kimberley'ye doğru yola çıkardı, bundan on dört gün sonra altı yüz tanesini, bir gemiye yüklenerek St. Helena'ya gönderilmek üzere Walvisbaai'ye. Morris için ana defteri tutan Klügge, nakliyat giderlerini düştükten sonra yüzde 2000'i aşkın bir kazancı hesaba kaydetti. Klügge, onu merakla izleyen Jonker'e, "Ana defter, ticaret adamının kutsal kitabıdır," dedi.

Klügge'nin dış görünümündeki değişiklik bu sırada ortaya çıktı. O güne kadar çok zayıf bir kişi olan Klügge şişmanlamaya başladı, omuzları genişliyor gibiydi, kafa-

[1] Alman halk şarkısı. Dans eden öcüden dem vurduğu için, çocuk şarkısı olarak da geçer. (Y.N.)
[2] Kurucusu John Wesley (1703-1791) olan Metodist bir Hıristiyan mezhebi. (Ç.N.)
[3] Dörder çiftten oluşan grupların yaptığı bir halk dansı. (Ç.N.)

sı bir armut şekline dönüştü, iltihaplı şişkinlik iyileşti, en çok göze çarpan tarafı ise varil biçimini alan kaba etleriydi, eskiden sırık gibi yürüyen adam şimdi fil gibi yürüyordu ve gövdesini öne doğru eğmeye başladı, ki bu, yıldan yıla artacaktı. Daha önceleri çok tutumlu bir yaşam sürdüren Klügge, şimdi Havana purosu ve halis İskoç viskisini kendisinden esirgemiyordu, ama asla çok miktarda değil, çünkü Morris ondan da Hotantolardan istediği fahiş fiyatı talep ediyordu.

Klügge'nin damağındaki tat Morris'in teorisini doğruluyordu, bu tüm Windhuk için geçerliydi; huysuz misyoner Kleinschmidt'in nitelendirdiği gibi, günahkâr Babil inanılmaz bir kalkınma içine girmişti. Morris'in beraberinde getirdiği demirci, tüfekleri karşılıksız tamir ediyor, Hotantolara kurşun mermi dökmesini öğretiyordu. Misyoner Haddy'nin Londra'da hastabakıcılık eğitimi alan karısı, Herero sürülerine yapılan saldırılarda yaralanan yerlilerin yaralarını sarıyor ve misyoner Haddy ölenlere son yoluculuklarında eşlik ederken, Thompson "Bi-Ba-Butzemann"ı çalıyordu. Jonker ise, birçok küçük kabileyi birleştirip daha da kuvvetlenerek Hereroları hâkimiyeti altına alma ve onların geniş otlaklarını istila ederek büyük bir Hotanto krallığı kurma düşüncesiyle yatıp kalkıyordu. Onun bu planlarını destekleyen Morris, ona bir de şeref unvanı bulmuştu: Kahverengi Napolyon.

Ama her şeyden önce, tüccarların Hererolara giderek onlara tüfek satmalarını engellemek gerekiyordu. Böyle bir işe kalkışan bir Boer yerlisi suçüstü yakalandığı zaman, bütün mallarına ve arabasına el konuldu; kendisi de çıplak ayak Kap kolonisine gitme şartıyla serbest bırakıldı. Onun bunu başarıp başaramadığı hiç öğrenilemedi.

Ve sonunda, Windhuk çevresindeki bütün yabani kuşüzümü çalılıklarında beyaz bir bez parçasının sallandığı gün geldi. Hiçbir şeyden haberi olmayan bir Herero, her zaman yaptığı gibi, tadı kuşüzümüne benzeyen bu küçük beyaz üzümlerden toplarken Jonker'in adamları tarafından yakalanmış, bağlanarak Windhuk'a götürülmüş ve

orada herkesin gözü önünde kırbaçlanmıştı. Taşlı topraklarda beslenen, nadir yağmurlarda sulanan yabani kuşüzümünden o güne kadar insan, antilop veya serçe olsun herkes faydalanıyordu ve birdenbire, bir kumaş parçasıyla işaretlenen bütün çalılıklara el konulmuştu. Dağlı Damara yerlileri, her zaman yaptıkları gibi, yabani arıların ürettikleri balı ağaç kovuklarından almaya geldiklerinde, bu ağaçların başında tüfeğini yağlayan nöbetçiler buldular. Gece yarısı oraya gizlice giden ve bir arı oğulunu çalmaya çalışan bir Damara yerlisi yakalandı ve ağacın önünde kurşuna dizildi.

Misyoner Haddy, bir miktar yabani kuşüzümü katılan bal ve şekerden, tadı güzel, çabuk sarhoş eden bir cins bira yapma usulü geliştirmişti. Çünkü konyak sevkıyatının, uzun nakliye süreleri nedeniyle ihtiyacın epey gerisinde kaldığı çok geçmeden ortaya çıkmıştı. Öyle günler oldu ki, hatta haftalar, tüm Windhuk sessiz sedasız bir şekilde tamamen ayık kaldı. Bazı saldırılar meydana geldi. Her şeyden bihaber Thompson yine her zamanki gibi "Bi-Ba-Butzemann"ı çalarken, akordeonundan siyah bir akrep çıktı. Kilise ayini sırasında sorular soruldu, o sırada Haddy, Romalılardan[1] şu bölümü okuyordu: "Gelin haysiyetli bir şekilde yolumuza gidelim, aydınlık bir gün gibi, tıkınarak, içerek değil, yatak odasında zina yaparak değil, nifak ve haset içinde değil." Haddy, neden özellikle şimdi, yani içecek konyak olmadığı zaman, okumak için bu bölümü seçtiğini, neden özellikle şimdi yeme ve içmeye karşı olduğunu ve nifak ve hasetle neyi kastettiğini, yoksa hayvan hırsızlığını mı ima ettiğini açıklamasını isteyen sorularla karşılaştı. Jonker sonunda Morris'in karşısına çıktı, o da yüzü gülmeyen, ayık bir durumdaydı ve şöyle dedi: "Senin getirdiğin eşyalara hak ettiklerinden çok daha fazla para ödüyorum!"

"Ne dediğini anlamıyorum," dedi Morris, "biraz açıklar mısın?"

[1] İncil'in (Yeni Ahit) bir bölümünü oluşturan, havarilerin mektupları arasında, Paulus'un Romalılara yazdığı ünlü mektup. (Ç.N.)

"Söyle, dükkânından buraya on altı tane pantolon getirsinler," dedi Jonker.

Evin önünde bir öküz arabası duruyordu. Öküzler otlamak üzere evden uzağa sürülmüştü. Araba okunun önünde, uzun ve deriden örülmüş çekme kayışı düzgün vaziyette, sekiz tane boyunduruklu birlikte yerde duruyordu. Çok yakında arabaya koşulacak olan öküzler bu suretle kolayca yerlerini bulacaktı. Jonker yanındaki adamlardan, her bir boyunduruğun arkasına, çekme kayışının sağına ve soluna gelecek şekilde, önde giden ve halatla çekilen öküzlerin durduğu yere kadar birer pantolon koymasını istedi. Sonra Jonker eline kırbacı aldı, çekişin başlaması için bir nara attı ve ağır kırbaçla pantolonlara birer birer vurmaya başladı. Giderek daha yüksek sesle bağırdı, daha kuvvetli vurdu ve bu sırada yüzünde, öküzler ıkınıp soluyarak yerinden kımıldamadığı zaman sürücülerin takındığı yüz ifadesi vardı. Sonunda elindeki kırbacı şaşkın Morris'e aşağılarcasına uzattı ve, "Görüyor musun, bunlar senin pantolonların, hepsi birer öküz değerinde," dedi. "Arabayı çekemiyorlar. Bu pantolonlara karşılık alacağın öküzler senin arabanı kıyı yolundan aşağıya, Walvisbaai'ye kadar götürebilir ve tekrar yukarı getirebilirler ve bu işi senin için uzun zaman yapabilirler, senin pantolonlar giyilemez olduktan çok daha sonraya kadar. Ve artık çalışamaz olduklarında onları kesersin, senin için bir değer daha ederler."

Yaşlılar heyetinde, Morris'in adamlarıyla birlikte ülkeden kovulmasına ve mallarının kabile içinde dağıtılmasına dair bir teklif yapılmıştı. Ama bir sabah vakti, zil zurna sarhoş durumdaki Yanar Burun şehrin asık suratlı ayıklığı içine çıkageldi, elinde bir testi vardı ve bu testinin içindeki bal birası en deneyimli içkiciyi bile çok geçmeden yere serebiliyordu. Ahenk yeniden sağlanmıştı. Morris derhal birkaç tane bira imalathanesi kurdurdu, şeker sevkıyatını düzenledi ve Haddy'nin bira formülünü öküz ve koyun karşılığında satmaya başladı. Yalnız bira üretim usulü, çabuk öğrenilebilecek ve taklit edilebilecek kadar

basitti. Bu nedenle, Morris'in şeker vermemekle tehdit ederek sıkıştırdığı Jonker'in çabalarıyla yasak ilan edilen, kaçak bira üreticileri türedi. Yasağa rağmen birçok kulübede, içinde Haddy Birası'nın mayalandığı kaplar gizlice kurulmuştu. Vahim olan durum ise, bu bira yapma usulünün Hereroların kulağına gitmiş olması ve Jonker'in adamlarının kuşüzümü çalılıklarını, beyaz bezlere rağmen, sık sık meyveleri toplanmış durumda bulmalarıydı. Çalıların etrafındaki ayak izleri bunların Nama ayakları olmadığını gösteriyordu, çünkü büyüklükleri hiç kuşku bırakmayacak şekilde hırsızların uzun boylu Hererolar olduğunu ispat ediyordu. Her bir yabani kuşüzümü çalılığının başına bir nöbetçi dikmek elbette imkânsız olduğu için, Jonker caydırıcılığı sağlamak amacıyla örnek cezalara hükmetti. Jonker için çalışan Hereroların başı, Samuel Maharero, kendisi suçsuz olduğu halde, bedel olarak bir araba tekerleğine bağlandı ve ayakta durarak, günlerce, yakıcı güneşe ve gece ayazına dayanmak zorunda kaldı. Maharero daha sonraları kabile şefi bile oldu. Elinde bir avuç kuşüzümüyle yakalanan diğer bir Herero yerlisi, kıçının altında bir kütük odun tutuşturularak cezalandırıldı, tıpkı yorgun öküzlerin, kıçlarının altına doğru tutulan, yanan bir dal yardımıyla ayağa kaldırılması gibi.

Belli bir ilkelleşme sirayet etmeye başladı, buna Haddy Birası da yardımcı oluyordu. En kötü içki bile ertesi gün onun kadar sefil eden bir rahatsızlık yaratamazdı. Klügge, bütün gece süren ve sadece Haddy Birası içilen bir içki âleminden sonra, kafatası büzülüyormuş hissine kapıldı, aynı anda beyni su çeken odun gibi kabarıyordu. Kulak zarı üzerindeki basıncı azaltmak için sürekli yutkunmak zorunda kalıyordu.

Evet, eski canlılık geri dönmüştü, insanlar içiyor ve dans ediyor ve yabancı dil konusunda yetenekli Hotantolar şarkı söylüyordu: "*Es tanzt ein Bi-Ba-Butzemann in unserm Kreis herum, didel-dum.*" Bu şarkının sözlerini birkaç dil şakırtısıyla süslüyorlardı. Ama şarkı söyleyenler arasında gittikçe artan sıklıkta kavga çıkıyor, ani-

den alevlenen ve görünür bir nedeni olmayan bu kavgalara nerdeyse tüm köy halkı katılıyordu, kadınlar ve çocuklar dahil. Bu dövüşlerde taraf yok gibi gözüküyordu, sanki gizli bir işaretle herkes önüne gelene, kim olduğuna bakmadan vurmaya başlıyordu. Hatta Morris'in adamları bile ara sıra hırpalandı. Örneğin, böyle bir kavga sırasında, insanları yatıştırmak için çalmaya devam eden Thompson'ın akordeonunun üzerine bir kova dolusu yapışkan Haddy Birası boşaltıldı.

Ve bir gece, Klügge her zamanki gibi bir kızla beraber kulübesine girip pantolonunun düğmesini açtığı zaman, kız hemen eteğini yukarı çekip onun üzerinde cesur bir at sürücüsü gibi sallanmaya başlamadı. "Ne oluyor?" sorusuna karşı, "Önce bana bir avuç şeker vermelisin," dedi. Bunun bir şaka olduğunu sanan Klügge, "Tabii, tatlım," diyerek diri göğüslerine doğru uzanınca, kız elleriyle onu itti ve bir avuç şeker isteğini tekrarladı. Ve şaşıp kalan Klügge'nin, "Ama neden?" sorusuna şöyle karşılık verdi: "Ben sana bir şey veriyorum, o halde ben de bir şey almalıyım."

Klügge ona zevk alıp almadığını sordu.

"Hayır," dedi kız, "artık almıyorum, çünkü çok ağırsın." Bunun üzerine yarı sarhoş Klügge onun kıçına bir tekme savurarak bağırdı: "Defol, orospu!"

Bundan sonra da, her zaman güler yüzlü bir açıklık içinde davranan kızlardan hiçbirinin bir avuç şeker almadan onunla yatmak istemediği ortaya çıkınca, hayrete düştü. Klügge, bütün beyazların haftalardır kadınlarına şekerle ödeme yaptıklarını ancak şimdi öğreniyordu, evet, sadece son üç gündür şeker miktarı biraz artmıştı. Eskiden bir yemek kaşığı şeker karşılığında bir kadına bütün gece sahip olunabiliyordu, şimdi ise aynı miktar için sadece pantolonun içine sokulan bir el hızlıca işi bitiriyordu.

İlk önceleri küskün ve hayal kırıklığına uğramış olarak köşesine çekilen Klügge, bir ay kadar sonra Morris'ten birkaç kilo şekeri kâr payından düşmesini istedi. Fiyat çok yüksekti. Klügge bunu Morris'e de söyledi. Ellerini

çaresizce yukarı kaldıran Morris, "Son günlerde talep aniden yukarı fırladı ve sonuç itibariyle sermayedar olarak bütün rizikoyu ben taşıyorum," dedi. Klügge, Kap şehrine gittiklerinde Adam Smith'i okumaya karar verdi.

O günlerde Morris, bir postacının elindeki uzun değneğin kertiğine takılmış olarak getirilen iki mektup aldı. Morris mektupları kontrol etti. Mühürler zarar görmemişti. İğne gibi batan öğle sıcağına rağmen etrafında yavaş yavaş toplanan insanlara aldırmayan Morris evine çekildi. Saatler sonra evinden dışarı çıktı ve Klügge, Morris'in yüzünde bir şeylerin değiştiğini gördüğünü sandı. Bu yuvarlak, çilli suratta gülümseyen bir kararlılığın izleri vardı. Herkes merakla Morris'e bakıyordu, ama o hiç konuşmadan, yanan bir ateşe doğru yürüdü, mektupları yaktı ve kömürleşen kâğıtları çizmesiyle ezdi. Kalabalık hayal kırıklığı içinde dağıldı. Söylenenlere göre, mektuplardan biri Kap şehrinden, diğeri St. Helena adasından gelmişti.

Akşama doğru insanlar birbirine, Kap şehrindeki valinin ülkeyi işgal edeceğini anlatıyordu. Askerler Oranje üzerinden geliyormuş ve yanlarında büyük bir top varmış, alkol yasaklanacakmış, şeker dolu büyük bir gemi adadan Walvisbaai'ye geliyormuş, barut ticareti kontrol edilecek, tüccarlar cezalandırılacakmış.

Ertesi gün Morris, Klügge'yi yanına çağırdı ve ondan Jonker'le kabilesinden olan alacaklarını hesaplamasını istedi. Klügge bütün gün ve gece çalıştı, dışarıda hava aydınlanırken bütün kalemleri listelemişti. Sabah erkenden Morris, Jonker'e gitti. Döşeğinin üzerinde oturan Jonker titreyen ellerinden anlaşılacağı üzere yeni uyanmıştı, ama üç bardak konyağı devirdikten sonra elleri sakinleşti. "*Early to bed, and early to rise makes a man healthy, wealthy and wise,*"[1] dedi Morris, keyiften dört köşe; sabahları daima öyle olurdu. Morris, kâğıt üzerinde göstererek, Jonker'den yaklaşık üç bin sığır kadar olan borcunu derhal ödemesini istedi. St. Helena'ya gidecek sekiz yüz sığırı yüklemek üzere gelen "Kandil Çiçeği"nin çok ya-

[1] (İng.) "Erken yatıp erken kalkmak insanı sağlıklı, varlıklı ve akıllı kılar." (Y.N.)

kında Walvisbaai'ye varması beklendiği için, sığırları hemen almak zorundaydı. Diğer sığırları borçlarını kapatmak üzere Kap şehrine sürecekti.

Jonker, kabilesinin hiçbir zaman o kadar sığırı olmadığını söyledi.

Morris hiç etkilenmeden Hereroların büyük sürülerine gönderme yaptı. "Küçük sürülerle uğraşmak yerine büyük şeflerden birini soymak gerekiyor," dedi.

Böylece büyük sığır savaşı başladı. Jonker zengin Herero şefi Kahena'ya saldırdı, çobanları ve nöbetçileri öldürttü ve dört binden fazla sığırı kaçırdı. Sekiz yüz sığır hemen ayrılıp Walvisbaai'ye, binden fazla sığır da Kap şehrine sürüldü. Morris şaşkın adamlarına, buradaki dükkânını ve deposunu dağıtıp Kap şehrine geri dönmeye karar verdiğini söyledi ve, "İsteyen burada kalabilir," dedi. Baş başa kaldıklarında Klügge ona neden şimdi, işlerin bu kadar iyi gittiği bir zamanda kalmadığını sorduğunda, Morris, "Buradaki taşlar fazla ısındı," dedi. "Yakında Hererolar ve Hotantolar birbirlerini boğazlamaya başlayacaklar."

Klügge aceleye getirilen bu seyahatin gerçek nedenini daha sonra Kap şehrinde öğrendi. Morris bir iş arkadaşından işaret almıştı: Yerleşik beyaz çiftçilerin artan protestoları nedeniyle, Kap hükümeti Nama ülkesindeki ucuz sığır ticaretini yasaklamaya karar vermişti. Buna bahane olarak, ülkedeki silahlı çatışmaların neden olduğu huzursuzluk hakkında gazetelerde çıkan haberler gösteriliyordu. Bu çatışmaların suçu Morris'e yükleniyordu. St. Helena adasında ise büyük çapta Herero sığırı yetiştirilmeye başlanmıştı. Morris bu projeye de mali destek vererek katılmıştı.

Klügge, kendine düşen paydan pahalı lüks mallar için, ama özellikle yüzlerce kilo şeker için yaptığı harcamalar çıktıktan sonra kalan paranın ödenmesinin ardından, tekrar kendi işine devam etti ve sonraki yıllarda bir öküz arabasıyla, Morris'in aşağıladığı gibi pılı pırtı dükkânıyla, Güney Afrika'da dolaşmaya başladı. Demir gibi bir disiplin-

le para biriktiren Klügge fıçıyı yaptırmak için gerekli olan miktarı bir araya getirmeyi başardı ve fıçının imalatı bitince rahatladı, tekrar başı dik yürümeye başladı.

Fıçı günlerdir misyonerlik evi önünde, kendi tentesi altında duruyordu. Klügge bayan misyonerle dama oynayarak ve gün içinde sık sık yıkanarak vakit geçiriyordu. Bu arada birkaç kere meydan okurcasına fıçının yanına gitmiş, birinci anahtarla tabaklı tuzağı açmış, ikinci anahtarla contayı gevşetmiş, bir kadehe dikkatlice konyak doldurmuş ve bir sürü susamış bakışın karşısında keyifle içmişti. Böyle anlarda misyoner Kreft, onun karısı ya da sofu David Christian ortaya çıkıyordu. Bu insanlar gerçekten susamıştı, Klügge bunu görüyordu, önemli olan, her şeyi çözecek olan ilk yudumu kimin içeceğiydi. Şayet Klügge etrafta dikilen Hotantolardan birine bir kadeh ikram edecek olursa, misyonere ürkek bir bakış fırlatan bu kişi, iblisi görmüş gibi geri çekiliyordu.

Klügge belki de yola devam etmenin daha iyi olacağını düşündü, ama duyduğuna göre daha kuzeydeki kabilelerin olduğu yerde çok sayıda tüccar vardı ve ayrıca burada, Kap şehrinde en yüksek fiyattan giden binlerce devekuşu tüyü depolarda bekliyordu. Artık geri dönemezdi. Yapacağı işi burada, Bethanien'da yapmalıydı. Ama ne yaparsa yapsın -akşamları akordeon çalıyordu (bunun için ders bile almıştı)-, hiçbir şey bu neşesiz, gergin kabilenin donukluğunu çözemiyordu.

Misyoner Kreft bir süre için Bethanien yakınlarındaki bir yerleşme yerine dini görevlerini yerine getirmek üzere gitmişti. Onun gittiği günün akşamı Klügge misyonerin karısıyla misyonerlik evinin oturma odasında dama oynarken, gecenin buz gibi soğuğu ezilmiş balçık zemin üzerinden içeriye giriyordu. Kalın bir yün şala sarılı Sabine Kreft kızarmış yanakları ve gözlerinde nemli bir parıltıyla dama tahtasına doğru eğilerek oturmuştu. İki gündür ateşli bir soğuk algınlığından rahatsızdı. Klügge ona ülkenin iç taraflarına yaptığı seyahati anlattı. Bir keresinde ona yaşlı bir erkek fil saldırmıştı, bir ağaca tırmanarak kendini kur-

tarmıştı, ama filin öküz arabasını devirip tencereler, tavalar, elbiseler ve tüfeklerin üzerinde tepinerek çiğnemesini öfkesinden deliye dönerek seyretmişti. Fil daha sonra ağacı da devirmeye çalışmış, ama başaramamıştı. Yine bir keresinde, Tevrat'taki felaketlere benzeyen bir fırtına sırasında, önde giden öküzlerden birinin boynuzuna yıldırım düşmüş ve boyunduruk zinciri boyunca, alevler içinde yanan bir yılan gibi kayarak ilerlemiş, sonra çekme zincirine atlamıştı, bu arada sağında ve solunda öküzler ölüp yere devrilmişti. Sonra kor kırmızısı bir renge bürünen ve ayaklarının altında, araba okunun içinde gözden kaybolan yıldırım oradan sağ tekerleğin ağır demir ispitine sıçramış, eriyen ispit tekerleği parçalayarak yere düşmüş ve sonunda araba öne doğru devrilerek yere çakılmıştı. Önünde yirmi tane ölü öküz, koşum takımı içinde düzgünce sıralanmış bir şekilde yerde yatıyordu. Sabine Kreft sürekli gülümseyen, ateşli gözleriyle Klügge'ye bakmış ve bir titremeye tutulana kadar ikide bir, "Yaa, sahi mi?" demişti. Klügge hemen ayağa kalktı ve bir şişe beyaz Jamaika romu getirdi. "Bu iyi gelir," dedi, "bir yudum alkol ateşi kovar." İki eliyle sıcak içki bardağına sarılan Sabine Kreft, "Tanrı aşkına, sakın kocam duymasın," dedi. "Kocam için alkol şeytanın ta kendisidir." Klügge kıkır kıkır güldü. Ve sıra üçüncü bardağa geldiğinde bayan misyoner de gülüyordu, özellikle söylediği cümleye. Bunu yaparken her seferinde, nedeni belli olmasa da, eliyle ağzını kapatıyordu (halbuki düzgün dişleri vardı): "Kocam için alkol şeytanın ta kendisidir. Ne kadar gülünç bir cümle. Şeytanın ta kendisi. Şimdi çok ısındım," dedi. "Keşke dans etmek mümkün olsaydı. Bu yabani ülkede insan ancak dans ederek hayatta kalabilir."

Ve o gece bundan sonra olanlar birçok şekilde izah edilebilirdi, ama bunların hepsi bir araya getirilse dahi, anlaşılamaz olanı anlaşılır kılamazdı. Bethanien'daki yaşamın yıllarca süren monotonluğu mutlaka bir rol oynamıştır, aynı şekilde Kreft'le olan evliliğe karşı duyulan bıkkınlık da. Çelimsiz haline rağmen cesur ve namuslu

bir insan olan Kreft'in (Terrier) sahip olduğu dindar istikrarlılığın tekdüze, sıkıcı bir tarafı da vardı. Kreftlerin aylardır her şeyden uzak durarak yaşamaları da buna eklenmeliydi. Böyle yaşamaları sadece misyonerin dini inancından kaynaklanmıyordu (insan eti zayıftır), daha çok laktovejetaryenliğe dayanan tek taraflı beslenmesi ve yerlahanası benzeri yumrulu bitkiyi yedikten sonra geçirdiği ağır zehirlenmenin sebep olduğu güç kaybı etkin oluyordu. Elbette Klügge'nin, vahşi hikâyeler anlatan bu geniş omuzlu devin varlığı da önemli bir rol oynamış olmalıydı. Diğer taraftan alkol, içilen üç bardak içki, misyonerin daha sonra karısını ikna etmeye çalışacağı gibi, belirleyici olmuş olamazdı. Bu üç bardak içki (Klügge onları bir ayartma aracı olarak kullanmayı düşünmemişti) ardından gelenleri ancak kolaylaştırmış olabilirdi. Her neyse, aniden açık ve buz gibi sakin geceyi delip geçen bir iç çekişi duyuldu, sonra koşarken zorla nefes alırcasına bir inleme, onu takip eden kalın ve derinden ıkınan, şapırtılı bir ses. Bir kadın ağzından çıktığı belli olan tiz soluklanma hızını artırdıkça, derin hırıltı yavaş yavaş ona yetişiyor, yaklaşıyor, daha yaklaşıyor ve nihayet geçiyordu. Fakat, bu eşi görülmemiş yarışmanın cazibesine kapılan Bethanien sakinleri pontoklarından sallana sallana çıkıp inilti seslerinin izini yarışmanın düzenlendiği misyonerlik evinin önüne kadar sürdükleri sırada, tiz soluklanma hızlandıkça hızlandı, önden giden derin hırıltıya tekrar yetişti ve sonunda evin önündeki şaşkın kalabalık her ikisinin rahatlatıcı bir böğürtü eşliğinde varış çizgisini geçtiğini duydu. Duyulan seslere bakılırsa, bayan misyoner daha önce böyle bir şey yaşamış olamazdı. Sırıtan kalabalık evden gelen bir şapırtı sesi işitti, bir şişenin mantarı çıkarılmıştı sanki, sonra Klügge'nin kıkır kıkır gülüşü, bayan misyonerin kulak tırmalayan kikirdemesi, sonra Klügge'nin sesi: "Bu tarafa dönsene, hayır, şöyle; tamam, şimdi bacaklarını kendine çek." Ve tekrar yeni bir yarış başladı, yüksek tonda bir inleme, soluk soluğa bir koşuşturma. Dışarıda, takdir eden baş sallamalar. Biraz sonra Klügge memnun bakışlarla ev-

den çıktı, elinde bir teneke kâse vardı ve karşısındaki suskun kalabalığı görünce ne yapacağını şaşırdı, bu sırada bayan misyonerin evin içinde şarkı söylediği duyuluyordu: "Çeşmelerden su akarsa, içmem gerek, sevgilimi çağıramazsam, el sallamam gerek." Bu ince kadının ona bu kadar imkân tanıması, küçük narin elleriyle erbezini kavraması, sonra yumuşakça bir parmağını kıçına sokması hayret vericiydi. Klügge bir an için, bayan misyonerin belki de ilk başta sandığı kadar tecrübesiz olmadığı şüphesine kapıldı. Fakat sonra, hâlâ evin önünde ses çıkarmadan bekleşen Hotantoların şaşkın yüzlerine baktı ve gördü ki, bu insanlar ve misyonerlik evindeki o kadın yıllardır susuzluk içindeydi. Bunun üzerine Klügge, dev bir kubbe gibi yıldızlı gökyüzüne doğru yükselen fıçının yanına gitti, dikkatlice kilitleri açtıktan sonra kendine bir bardak konyak doldurdu ve coşkulu bir neşe içinde, hiçbir ticari düşüncesi olmaksızın bütün köyü onunla birlikte içmeye davet etti: "Haydi, herkese bedava içki."

İki gün sonra Bethanien'a geri dönen misyoner Kreft, bir cuma günü öğleden sonra, köye varmadan çok önce bağırtı ve çığlık sesleri duydu. Neredeyse kalbi duracaktı, Hereroların köyü basıp bütün hayvan hırsızlıklarının geç kalan intikamını aldıklarını düşündü. Ama sonra kulağına akordeon ve armonyum sesleri geldi, bu aletleri yalnız karısı çalabilirdi; sevindi, çünkü gelecek pazar günü için bir kilise şarkısı çalıştıklarını düşündü, Paskalya'dan sonraki üçüncü pazar için. Fakat yaklaştıkça, insanların dans ettiğini gördü ve sonunda, çalınan ve söylenen şeyin ne olduğunu da anladı: "*Es tanzt ein Bi-Ba-Butzemann in unserm Kreis herum, didel-dum.*" Bütün cemaatinin devasa fıçının etrafında dans ettiğini dehşet içinde gördü, altın buzağının[1] etrafında dans eder gibiydiler. Bağırarak ve

[1] Musevilerin inancına göre güç ve zenginliğe tapınmanın sembolüdür. Tevrat'ta anlatıldığına göre, Hz. Musa, Sina Dağı'nda On Emir'i beklerken gecikir. Bunun üzerine aşağıda onu bekleyen halk sabırsızlanır, Musa'nın ağabeyi Harun'un sözünü dinleyerek altından bir buzağı heykeli yaptırır ve ona tapınmaya, çevresinde dans etmeye başlar. Hz. Musa aşağı indiğinde çok kızar, heykeli (putu) ve dağdan getirdiği On Emir tabletlerini kırar. (Ç.N.)

dans edenleri lanetleyerek ortalarına atladığı zaman şarkı kesildi, karısı kiliseden açık havaya taşınmış olan armonyumun önünde sallanarak ayakta duruyordu ve sadece şu ızbandut, şu Klügge denen adam hiçbir şeye aldırmadan, ayağıyla tempo tutarak akordeon çalmaya devam ediyordu. Diğerleri ses çıkarmadan, öfkesinden kuduran misyonere bakıyordu. Birkaç kişi artık dans etmediği için ayakta duramıyordu ve yere uzandı. Kreft onların arasında sadıkların en sağdığını, Lukas'ı, kilisenin en yaşlısını da gördü. Bu adam bir zamanlar Kreft'in selefi Gorth'a Bethanien yolunda eşlik etmiş ve o vefat ettikten sonra ölüsünü deriden diktiği bir kılıf içine koyup, verilen bir sözü yerine getirmek için Bethanien'a kadar taşımıştı. Şimdi orada küstahça sırıtarak oturuyordu. Ve Kreft, ayakta dururken sallanan ve bütün vücudunu sarsan bir hıçkırığa karşı mücadele eden şef David Christian'ın üzerine yürüyüp bağırarak bütün bunların, bu geriye dönüşün, bu tanrısızlığın ne anlama geldiğini sorduğu zaman, David Christian sadece sırıttı ve, "On yıldır susuzluk içinde kıvranıyoruz, bu kadar yeter," dedi.

Bu arada Klügge de çalmayı bırakmıştı. Oturduğu taburenin üstüne dikkatlice çıktı, sakin bir şekilde durdu, tekrar tekrar yanaklarını şişirdi ve yavaş yavaş konuşmaya başladı: "İnsanları mutlu görmek Tanrı'nın isteğidir, eğer öyle olmasaydı müşfik bir Tanrı olmazdı. Ne yapalım ki, mutlu olmak için yaşama sevinci, yaşama sevinci için dans, dans için şarkı ve şarkı için tabii ki konyak gerekli." Herkes dil şakırtılarıyla bunu onayladı ve Klügge akordeonuyla "Rolling home"u çalmaya başladı. Ama artık eski neşeleri yoktu, kimsede dans etme arzusu kalmamıştı, şarkı da pek söylenmiyordu, sadece içiyorlardı. (Büyük bir devekuşu tüyü karşılığında bir bardak konyak.) Kreft (Terrier) karısına doğru havlar gibi bağırdı ve onu misyonerlik evine sürükledi. Orada ne konuştuklarını kimse öğrenemedi; Sabine Kreft, Klügge'ye de o konuda bir şey anlatmadı. Biraz sonra ağlayarak evden çıktı, fena halde alkol kokuyor ve sendeliyordu. Kocası onu

Hıristiyanlığa yakışmayan bir şekilde Tanrı adına lanetlemiş ve evden kovmuştu. Kreft tarafından misyonerlik evinin eşiğinden içeri bir adım dahi atması yasaklanan Klügge fıçının yanında bir çadır kurdu, her ikisi geceleri orada geçirecekti. Zeminin insanı ısıran soğuğundan korunmak için, üzerinde yattıkları şiltede birbirlerine sıkıca sarıldılar. Mum ışığında bir el dama oynamaya da çalıştılar, ama Sabine'nin soğuktan uyuşan parmakları taşları oynatmasına engel oluyordu. Bunun üzerine konyak içerek iyice ısındılar ve battaniyelerin altına girdiler.

Fakat bundan sonra misyoner Kreft'in gecenin sessizliği içinde duymak zorunda kaldığı şeyler tüyler ürperticiydi: dudak patlatan bir şapırtı, çılgın bir inilti, şehvet dolu bir bağırış; karısının ağzından çıkan bu sesleri daha önce hiç duymamıştı, sanki onu tahrik eden şeytandı. Elleriyle kulaklarını kapatırken düşündüğü tek bir şey vardı, iki kelime: vahşi orman.

Ertesi sabah boş bir öküz arabası Bethanien'a girdi, o da Klügge'ye aitti. Güya bu arabaya konyak karşılığı aldığı malları koyacaktı, yani devekuşu tüyünü yükleyip Avrupalı şapka imalatçılarının bir an evvel eline geçmesi için Port Nolloth'a götürecekti. Klügge neredeyse altı bin devekuşu tüyü yükletebilmişti, son altı ayın hasılatı. Birkaç gün içinde kuzeye doğru yola çıkmak istiyordu, çünkü artık burada işi bitmiş görünüyordu, kabile varını yoğunu içki için harcamıştı. Ama Sabine Kreft ona bu seyahatinde eşlik etmeliydi. En sonunda çok para kazanmaya başlamıştı ve bu fıçıyla iki sefer daha yaparsa, bir çiftlik satın almak için gerekli olan sermayeyi biriktirmiş olacaktı ya da, eğer o isterse, Almanya'ya dönüp orada küçük bir ticarethane açabilirlerdi. Klügge'nin, parasıyla ne yapacağına dair bir şeyler tasavvur etmesi ilk defa oluyordu. Ama kendisi ile bu planlar arasında bir bağlantı kurmuyordu. Daha çok diğer tüccarlardan duyduğu istekleri dile getiriyordu. İçinde her ikisinin birlikte yer bulduğu bir gelecek hakkında konuşurken bile, onunla gerçekten birlikte yaşayıp yaşayamayacağından emin olamıyor-

du. "Birbirimize çok uyuyoruz," dedi, ve bu, resmî olmasa da, bir evlenme teklifiydi.

Sabine, "Evet," dedi. "Ama." Bu yabani ülkede bu dev gibi fıçıyla birlikte gezmek ruh sıkıcıydı. Ve şimdi bazen başka gözle baktığı Klügge'nin iri cüssesi gözünü korkutuyordu. Bu adamda bir biçimsizlik vardı, sanki o dev fıçıya uyum sağlamıştı ve bir an için, bu fil gibi adamla nasıl yattığı aklına gelince, kendinden utandı. Ama yine de, "Evet," dedi.

Çok geçmeden David Christian, pazar günleri giydiği eski bir diplomat frakı içinde çıkageldi, Klügge'nin birkaç gün sonra fıçısını başka bir kabileye götürmek istediği haberi kulağına gelmişti. Hem de "Postalcılar" denilen kabileye; Bethanien'lıların, koyunlarını çalan bu kabile ile araları hiç iyi değildi. Şimdi Bethanien kupkuru ortada kalırken, konyak fıçısı bu adamların emziği olacaktı. Bu ne pahasına olursa olsun engellenmeliydi. "Peki ama bana verecek neyin var?" diye soran Klügge'ye David Christian'ın verdiği yanıt, "Hiçbir şey," oldu. Ama yedi haftadan daha az bir süre içinde sığır bulabilirdi. Tabii sığırları Hererolardan çalacaktı, ama onların da artık tüfekleri olduğu için, bu iş hiç kolay olmayacaktı.

Klügge bu teklifi kabul etmedi. Kap eyaletinde et fiyatları yerlerde sürünüyordu. Son yıllar bol yağmurlu geçmişti, bu nedenle sürüler ortalamanın üstünde çoğalmış ve hayvanlar besili hale gelmişti. Mezbahalar böğüren öküzlerle dolup taşıyordu. Artık kurutulmuş et bile revaçta değildi. Buna karşın devekuşu tüyüne olan talep büyüktü. Klügge, veresiye dağıtacak konyağı olmadığını da söyledi.

Kabile heyeti toplantıya çağrıldı. Ayık ve sakin kafayla, fıçının köyde kalmasının nasıl sağlanacağı hakkında istişare edildi.

Bölgede hayatta kalan son devekuşlarının da kovalanarak öldürülmesine karar verildi. En yaşlı kilise üyesi Lukas'ın, onları yakaladıktan sonra kuyruk tüylerinin koparılmasını öngören teklifi uygulanamıyordu, çünkü se-

çilmiş atlılar kement atma konusunda yeterli beceriklilige henüz ulaşmamıştı.

İki hafta sonra Bethanien çevresindeki en son devekuşu da öldürülmüş ve kuyruk tüyleri yolunmuştu. Gökyüzünde akbabalar kol geziyordu.

Klügge artık kesinlikle yola çıkmak istiyordu.

Hareket gününden önceki akşam Sabine Kreft misyonerlik evine gitti, ne de olsa hayatının beş yılından fazlasını o evde geçirmişti. Hiç olmazsa, büyük amcasının düğün hediyesi olan pedallı dikiş makinesini kocasından isteyecekti. Klügge yalnız ve üşüyerek çadırda yatıyordu. Saatler geçti. Misyoner Kreft ve Sabine'nin evden gelen seslerini duyuyordu. Misyonerin Bethanien'a geri döndüğü ve karısını evden kovduğu günden beri tek kelime konuşmamışlardı. Klügge çadırdan sürünerek dışarı çıktı. Bütün eklemleri ağrıyordu. Son zamanlarda, yıllardır bu çöllerde yutmak zorunda kaldığı kumların, aksiliğe bakın ki, tam da eklemlerinde toplandığı hissine kapılmıştı. Sabine'nin bir an önce dışarı çıkmasını arzu ediyordu. Ona şöyle demişti: "İstediğin bir dikiş makinesi değil mi? Kap şehrinde sana en yeni modelini alacağım." Ama o, özellikle bu düğün hediyesini beraberinde götürme konusunda ısrar etti, bu içten pazarlıklı, ruhsuz Kreft'e hiçbir şeyini bırakmak istemiyordu. Evden gelen sesler yükselmeye başladı, Klügge kadının hafif bir çığlık attığını duydu ve hemen eve girmek üzere atıldı ki, o anda bir inleme duydu ve arkasından da misyonerin oflamalarını.

Klügge fıçının musluğu altına oturdu, dolu dolu içti ve içinden geçenleri sırasıyla söylemeye başladı: "Ulan siktiğimin küçük misyoner Terrier'i, ulan orospu Hıristiyan köpeği." Dönüp dolaşıp sırasıyla bunlar aklına geliyordu.

Ertesi gün öğleyin ölü gibi kaskatı kesilmiş olarak uyandığı zaman, üzerinde arabanın üstünde duran fıçıyı gördü, ama eğri duruyordu. Kafasının içinde bir şeylerin kaymış olduğunu sandı, ama arabanın okuna dayanarak doğrulduğu zaman, birisinin geceleyin ön tekerleği sök-

tüğünü anladı. Etrafı kolaçan etti ve tekerleği aradı. Ama boşuna. Bir ara uzaktan bayan misyoneri pencerede şöyle bir gördü. Öğleden sonra misyoner Kreft musluğun altında yatan Klügge'nin üzerine doğru geldi, hem de iki tane olarak. Ve bir sis perdesi arkasından konuşurcasına, "Seni de bağışlıyorum, kardeşim," dedi.

Klügge, "Bu bana niçin kardeşim diyor?" diye düşündü.

Kreft ona, gece tekerleği David Christian'ın söktürdüğünü, bu suretle yola çıkmasını engellemek istediğini anlattı. Yarın köyü terk etmesi ve bir daha geri dönmemesi koşuluyla, Klügge'ye tekerleğin saklandığı yeri gösterecekti. Klügge söz verdi, ama yürüyecek durumda değildi. O da bir çobanı gönderdi.

Henüz akşam olmamıştı, ama Klügge misyonerlik evinden gelen inilti ve derin soluklanma seslerini kulakları pamukla tıkalıymış gibi uzaktan, fakat belirgin bir şekilde tekrar duydu. Klügge o akşam bütün kabileyi, tıpkı dört hafta önceki gibi, bir içki âlemine davet etti. "Bir veda partisi vermek istiyorum," dedi. Herkes dans edecek, içecek ve şarkı söyleyecekti. Zilzurna sarhoş olan insanların çıkarttığı gürültü patırtı bile, arada bir misyonerlik evinden gelen şehvetli soluk seslerinin duyulmasına engel olamadı. "Hepimize çok güzel bir hediye verdin," dedi David Christian sinsice sırıtarak, "buna misyoner de dahil."

Ertesi sabah, güneş henüz sis bulutları içinde yüzerken, fıçı Bethanien'dan çekildi. Sadece bir yaşlı kadın ortalıkta göründü ve hâlâ tam olarak kendine gelememiş, eli gırtlağında, fıçının yanında yürüyen Klügge'nin arkasından bir küfür savurdu. Norveç aksanıyla söylenen Almanca bir küfür. Fıçıyı çeken yirmi iki öküzün arkasında, bir çift öküz, üzerine üç büyük balya halinde paketlenmiş, altı bin üç yüz elli dokuz adet devekuşu tüyü yerleştirilmiş bir yük arabasını çekiyordu. Misyonerlik evinin pencerelerinde kimse gözükmüyordu, ama Klügge de zaten dönüp arkasına bakmadı. Fıçı yerleşim yerindeki son kulübenin hizasına gelmişti ki, bir silah sesi duyuldu. Daldı-

ğı düşüncelerden aniden uyanan Klügge kalbini yokladı, ama kurşun onun epey arkasında, ahşabı parçalayarak fıçıya isabet etmişti ve kurşunun hedefini bulduğunu Klügge hemen anladı. Dehşet içinde, konyağın dışarı fışkırması gereken yere baktı. Ama kurşun, fıçının kalın meşe duvarını delip geçememişti. Klügge çakısıyla kurşunu ahşabın içinden çıkardı. Çarpmanın şiddetiyle deforme olan merminin üzerine kazılı haç işareti hâlâ tanınır haldeydi. Öküzlerin fıçıyı sıcaktan kavrulan bozkırdan geçirmesi dört gün sürdü. Hareket etmenin eklem ağrılarına iyi geleceğini düşünen Klügge onların yanında yürüyordu. Bethanien'dan ayrıldığından beri diz ve ayak eklemlerinde daha fazla kum toplandığı hissine kapılmıştı. Hatta bazen fıçının önünde, ufuk boyunca uzanan bu sessizlik içinde, sadece öküzlerin uzaktan gelen hırıltılı soluk seslerini arkasında bırakarak yürüdüğü zamanlar, dizkapaklarından gelen gıcırtıyı duyduğuna inanıyordu. Bir müddet için dizleri üzerinde, kulağı Klügge'nin dizinin yakınında, sürünmek zorunda kalan bir çoban hiçbir şey duymadığını söyledi, ama Klügge hâlâ kafasının içinde gıcırdamayı işitiyordu.

15 Haziran günü öğle vakti ufukta bir toz bulutu gördüler. Akşama doğru ona yaklaştıklarında, kısa boylu ve kalın sarı bıyıklı doktor ve fil avcısı Dominicus tarafından karşılandılar. Dominicus bir konyak içicisi olarak efsanevi bir üne sahipti. Ancak Klügge, Kap ülkesinden gelen Dominicus'un avlanmaya yeni başlayacağını, yani arabasında fildişi olamayacağını öğrendiği zaman düştüğü hayal kırıklığını gizleyemedi. Doktor Dominicus fıçının etrafında birkaç kere dolaştı, eliyle ahşaba vurarak yokladı (şu dolgun, tok ses yok mu), merminin çarptığı parçalanmış yeri tırnaklarıyla kazıdı ve sonunda şöyle dedi: "Dünyanın sekizinci harikası." Çölün içine bu kadar çok konyak getirmek gerçekten dâhice bir fikirdi. Doktor yutkunmak zorunda kaldı. Sonra Klügge'ye nereye gittiğini sordu. Klügge, "Geiaub'a," dedi ve korktuğu başına geldi, çünkü Dominicus da aynı yere gidiyordu.

Akşam ateşin başına otururlarken, Klügge bir bardak konyak ikram ettiği doktora eklem yerlerinde hissettiği ağrıları, sanki oralarında kum biriktiğini ve hareket ettiği zaman duyduğu gıcırtı seslerini anlattı. Dominicus ondan ayağa kalkmasını, harlayarak yanan tezek ateşinden uzaklaşmasını rica etti ve başını boynunun etrafında çevirmesini söyledi. Klügge önce ona şaşkın şaşkın baktı, sonra başıyla daire çizmeye başladı. Doktor Dominicus kulağını Klügge'nin boynuna iyice yaklaştırdı. "Boyun omurgalarının sesleri," dedi.

"Hayır, bu kütleme sesi değil, ben gıcırtı sesleri duyuyorum," dedi Klügge. "Kireçlenme," dedi Dominicus nazikçe, "bazen parmaklarınız uyuşuyor mu?"

Klügge onayladı; ara sıra, uyandığı zaman sol kolunun alt tarafını hissetmiyormuş.

"Başınızı her gün beş defa yirmişer kere sağa ve sola çevirin."

Dominicus onun diz eklemlerini muayene ederken Klügge kafasını o kadar çok çevirdi ki, başı dönmeye başladı.

Doktor sordu: "Hiç frengiye yakalandınız mı?"

"Evet."

"Demek öyle," dedi Doktor Dominicus sadece.

Sonra bu konsültasyon için 2 sterlin veya üç litre konyak talep etti. Aynı gece, Klügge'nin saf alkol katarak cilaladığı berbat içkiden neredeyse bir litre kafaya dikti. Dominicus'un yeni bir pipo yakmak için kamp ateşinin üstüne her eğilişinde, Klügge istemdışı olarak yana doğru kaykılıyordu, çünkü doktorun patlamasından korkuyordu. Dominicus'un fazla yuvarlayarak da olsa hâlâ konuşabiliyor olması hayret vericiydi. Klügge'ye kendi icadı olan fil tüfeğini anlatıyordu. Küçük, taşınabilir bir top olan bu tüfek, arkasından bir kapakla dolduruluyor ve 2,5 cm çapında bir mermi ateşliyordu. Bu merminin çelik bir çekirdeği ve yine çelik bir sivri ucu vardı, bunlar daha iyi bir delip geçme kabiliyetini garanti ediyordu. Dominicus bu model için patent alacaktı, ama önce bu silahın tek de-

zavantajını ortadan kaldıracak bir çözüm bulmalıydı. Bu tüfeğin öyle kuvvetli bir geri tepmesi vardı ki (Dominicus kalın pamuklu omuz desteğini gösterdi), diz çökerek ateş edilse bile insanı deviriyordu ve uzun otların arasında yatarak ateş etmek zaten genellikle mümkün olmuyordu. Eğer mermi isabet ederse, en güçlü erkek fil bile ayakta kalamıyordu. Fakat ıskalamamak gerekiyordu, çünkü ateş edeni yere serdiği için tekrar yeteri kadar hızlı şekilde doldurulamıyordu. Bir yıl sonra Doktor Dominicus genç bir fili ıskaladı. Şans eseri oradan geçen bir yerli göçebe avcı el sallayarak onu üzerine gelen file karşı uyardı. Ama istemeden dikkatini dağıtmış oldu. Dominicus alaybozan tüfeğini zamanında dolduramadı ve ezilerek öldü.

Klügge gözlerini, vurdu mu deviren bu fil tüfeğinden ayıramadı. O gece tahtadan 3 cm çapında bir tıkaç yontmaya başladı. Bu kadar az insanın yaşadığı bu ülkede, bu ayyaşa yakalanmış olması bir talihsizlikti. Klügge ve Dominicus batıya doğru birlikte beş gün seyahat etti. "Bu herif batıda ne arıyor?" diye düşündü Klügge, artık herkesin bildiği gibi, orada fil kalmamıştı.

Altıncı gün Dominicus, Klügge'den bir damacana konyak satın almak istedi, tabii veresiye. Ödemeyi sonra, fildişleriyle geri geldiği zaman yapacaktı. Klügge, adam deviren Dominicus tüfeğinin geri tepmesinden ziyade, Dominicus'un ancak bir gece ansızın Berlin'den kaçarak ellerinden kurtulduğu alacaklılarını düşünüyordu. Anlatılanlara göre, Amerika üzerinden Kap şehrine gelmişti. Orada bir muayenehane açmış, fakat daha yedi ay geçmeden gırtlağına kadar kumar borcuna battıktan sonra, evinin yatak odası penceresinden aşağıya inmek zorunda kalmıştı, çünkü giriş kapısı önünde toplanmış kızgın bir kalabalık vardı: alacaklıları. Kaçışı onu Nama ülkesine getirmişti, şimdi orada, bir zamanlar Berlin'de Spandau ormanında tek başına sülün avına çıkan bir dostuna eşlik eden bu adam, fil avlıyordu.

Klügge, prensiplerinden birinin veresiye satış yapmamak olduğunu söyledi. Eski bir tüccar atasözüne göre,

veresiye defteri tutanın dostu olmazmış. Doktor Dominicus, Klügge'ye doğru dürüst bir kalp ve karaciğer muayenesi önerdi. Suyu az olan bölgelerde yaşayan beyazların özellikle karaciğerleri tehdit altındaymış. Klügge reddetti. Hatta karşılıksız olsa bile muayene olmak istemiyordu. Klügge'nin bir hastalık hastası olduğuna inanan Dominicus bu ret karşısında Klügge'nin gömleğinin altında, kemerinin üstünde bir şeyler sakladığından iyice şüphe etti, onun garip şekilde öne doğru eğik yürümesine neden olan, muhtemelen altın dolu bir para cüzdanıydı. (Klügge her gün düzenli ve titiz bir şekilde yıkanırken gömleğini asla tamamen çıkartmıyor, onu sadece sıyırarak pantolonunun üzerinden aşağı sarkıtıyordu.)

Ertesi sabah Klügge, her zamanki gibi, öküzler koşulmadan önce fıçıyı ve özellikle musluğu kontrol etti. Tabaklı tuzağın musluğun üzerine kapanmış olduğunu görünce şaşırdı. Yaklaştığı zaman, içindeki kesilmiş eli fark etti. Onun çığlığından irkilen Dominicus koşarak geldi ve bir tarafından sinir ve deri parçaları sarkan eli tuzaktan çekip çıkardı, sağa sola çevirdi, "Küçük ve narin," dedi. "Muhtemelen bir Hotanto'nun eli. Bakın, bu adam elinin asılı kaldığı sinirleri bir bıçakla kesmiş olmalı." Eli Klügge'ye uzattı. Klügge kusmaya başladı.

Öküzler çekme halatına bağlandıklarında, Dominicus halatçı başının orada olmadığını fark etti. Ona seslendiler, etrafı aradılar. Ama ortalıkta yoktu.

Akşam olduğunda, kampı kurduktan ve yemek yedikten sonra, Dominicus paltosunun cebinden bir deste oyun kâğıdı çıkardı ve zamanı poker oynayarak geçirmeyi önerdi. Belki de bir bardak konyak için oynayabilirlerdi. Doktor pokerde kaybetmekle ünlü olmasına rağmen, Klügge oynamayı reddetti. Konuşmadan oturdu, eli boynunda, kamp ateşinin yanı başında, titreşen gölgelere bakarak dalıp gitti. Bir müddet sonra Dominicus bir konuşma başlatmak amacıyla, ona bu ülkede en çok neyi özlediğini sorunca, "Guguk kuşunun ötüşü ve mürver çalıları," dedi. Hörde'deki evlerinin bahçesinde iki tane mürver ça-

lısı vardı. Yazları evde mürver çorbası pişerdi, içinde küçük hamur köfteleri olurdu. Hamur köftelerinin şekli kaşığa benzerdi, çünkü kaşıkla kesilerek yapılırdı. Bir çanak mürver çorbası için şimdi bütün konyağını verirdi. Yalnız, çorbayı bir çocuk olarak içmeliydi.

Dominicus daha sonra, Walvisbaai'ye geldiği zaman orada tanıştığı Finli misyoner Rautanen'e, Klügge'yle daha ilk karşılaştığı gün onun yılgın ve sinirli bir izlenim bıraktığını anlattı. Bir kayıtsızlık içindeydi, derin düşüncelere dalıyordu, ilerleyen bir felç göstergesi.

Klügge gözlerini tekrar ateşe dikti ve hiçbir soruya yanıt vermedi. Sonra ayağa kalktı, fıçıyı kontrol etti, musluk tuzağını kurdu ve üç kat battaniyeye sarılı vaziyette, sönmekte olan ateşin yakınında bir yere uzandı. Uzun süre uyanık kaldı, soğuktan titriyordu. Kor halindeki odunlar da sönmek üzereydi. Rüyasında kendini fıçının içine kapatılmış olarak gördü. İmalat sırasında fıçıyı içinden kontrol ettiği sırada onu unutmuşlar ve son kereste parçalarını da kapatmışlardı. Dörtte üçüne kadar dolu olan fıçıda bitkin halde yüzüyor. Zifiri karanlık. Çalkantılı konyağın fıçının kavisli çeperlerini yalarken çıkardığı sesi duyuyor ve hissediyor. Fıçı belli ki engebeli bir yolda arabayla çekiliyor. Çobanların dışarıdan gelen seslerini duyabiliyor, ama kendi sesini de, öküzlerin hızlı hızlı nefes alışlarını da. Sonra derin bir sessizlik, dışarıda gece olmuş olmalı. Fıçının duvarları arasında yüzüp duruyor. Bağırması ve duvarlara vurmasını kimse duymuyor. Bütün ümidi musluğa yönelik, keşke birisi musluğu çevirip konyağı boşaltmaya başlasa. Konyağın yere dökülürken çıkardığı, güven verici şapırtı sesini duyabilse.

Patlama sesiyle irkildi. Sersem sepelek, yavaş yavaş bunun bir kurşun sesi olduğunun bilincine vardı. Henüz geceydi ve küldeki kor ateşi sönmüştü. Hemen ayağa fırladı, günlerdir cebinde taşıdığı tahta tıkacı yokladı ve fıçıya doğru koştu, daha koşarken şırıltı sesini duydu, sanki kumlu toprakta birden bir kaynak açılmış, bir boru patlamış ya da bir musluk açık bırakılmış gibiydi; ve ünlü kon-

yakçı Doktor Dominicus'u fıçının yanında ayakta dururken gördü, elinde bir kova, yerde itişip kakışan çobanlar, elleri havada, sıçrayan konyağı yakalayıp yalıyorlardı ve o çırpınıp dövünerek, bağırıp çağırarak kalabalığı yardı, elindeki tıkacı konyağın kol gibi fışkırdığı deliğe bastırdı, ama tıkaç hemen geri fırladı, bunun üzerine Klügge gömleğini yırtarak çıkardı, bir parçasını deliğe tıkadı, altından, ayaklarının arasından doymak bilmeyen höpürdetme ve şapırtı sesleri geliyordu. En sonunda tıkacı deliğe sokmayı başardı. Şimdi sadece damlıyordu.

Yorgun argın döndü ve sırıtmakta olan Dominicus'un yüzüne baktı. "Aptalca bir tesadüf," dedi Dominicus. Tüfeği temizlerken olmuştu, aynı şekilde ona, Klügge'ye de isabet edebilirmiş. Yani her işte bir hayır varmış. Ve tüfeğini, namlusu Klügge'ye çevrili şekilde tutmaya devam etti.

Güneş henüz doğmamıştı, Dominicus öküzleri arabasının önüne sürdürdü. Klügge'ye bol şans diledi. Fıçıdaki delik nasıl olsa bir şekilde kapatılırdı.

Klügge gün ışığında deliği inceledi. Fıçının yan tarafında ve neredeyse tam ortasında, ama ne yazık ki oldukça altındaydı. Daha büyük çaplı bir tıkaç yonttu. Yine de, parçalanmış bir delik olduğundan, tıkayabilmek için bez parçaları da kullanmak zorundaydı. Tıkacı değiştirirken, hâlâ sarhoş vaziyetteki çobanlar açgözlü bakışlarıyla yanına üşüştüler. Klügge deliğin altına bir kova koydu ve takılı tıkacı hızlıca dışarı çekti, konyak hemen fışkırmaya başladı. Kalın tıkacı birkaç çekiç darbesiyle deliğe soktu. Sonra hayvanların koşulmasını sağladı ve yola çıktı. Fıçı boyunca süzülüp kuma damlayan, ince ama kesintisiz akıntıyı kaygıyla izliyordu. Bir çobanı iki kere, eğilmiş vaziyette arabanın altında yürüyerek ve başını yukarı çevirmiş halde zar zor nefes alarak, damlayan konyağı diliyle yakalamaya çalışırken gördü. "İğrenç bir görüntü," diye düşündü.

Fıçıya takılı korunmasız tıkaca yöneltilen o azgın bakışları izledi. Takip eden günlerde Klügge mümkün olan

en kısa zaman dilimleri içinde uyumaya çalıştı. Fakat birçok kere ağır uykuya yenik düştü ve uyandığı zaman tıkacı yerinde takılı, ama çobanları körkütük sarhoş durumda gölgede yatarken buldu. Dominicus'tan ayrıldıktan sonraki dördüncü gün Klügge çobanlarından birini tekmeleyerek bile uyandıramadı. Adam fıçıdaki deliğin tam altında yatıyordu. Tıkacı yerine takar takmaz oraya yığılmış olmalıydı. Öğleye doğru öldü.

Klügge iki öküz arabasıyla birlikte batıya doğru yolculuğuna devam etti. Yine taburesinin üzerinde, eli boğazında, düşüncelere dalmış oturuyordu. Eklemleri ağrıyordu. Artık acele de etmiyordu.

Bir akşam, yük arabasını idare eden sürücüye, Hermanus Zeul'a şunları anlattı: "Benim planımda küçük ama önemli bir hata vardı. Büyük bir fıçının, çok sayıda küçük fıçıya nazaran daha iyi ve mantıklı olduğundan hâlâ en ufak şüphem yok, çünkü küçükler daha fazla yer tutardı, bunun sebebi fıçının şekli. Ayrıca, tek tek çalınmaları daha kolay olurdu. Ama büyük bir fıçının daha korunmasız olduğunu göz ardı ettim. Yanlamasına ve uzunlamasına çok sayıda bölmeden oluşan bir fıçı yaptırmak gerekiyor. Tıpkı şimdilerde gemi yapımında uygulandığı şekilde, geminin bir yeri delinse bile her tarafına su alıp batmaması gibi. Fıçıda bunun tam tersi olarak, dış duvarında bir delik açılması sadece bir bölmenin boşalmasıyla sonuçlanırdı."

Sarhoş çobanlarıyla yavaş yol kat edebilen ve bazen öküzlerin de sarhoş oldukları hissine kapılan Klügge, bundan sonraki günlerini bir tasarım çizmeye çalışarak geçirdi. Uzunluğu her şey dahil altmış üç metre, ortalama çapı on sekiz metre ve tabanı altı metre yetmiş santim çapında olan dev bir fıçı. Fıçının yanlamasına altı tane ve uzunlamasına dört tane bölmesi vardı, ki bunlar da, borular içinden geçirilen iplerle birbirine bağlanmış daha küçük, kapaklı bölmelere ayrılmıştı. Bütün ipler belli rakamlarla tanımlanmış olarak yukarıda, fıçı üzerine yerleştirilmiş bir düzenleyicide bir araya geliyordu. Hücreler

tek tek iplerden birinin çekilmesiyle açılıyordu. Bu tasarımın en ilginç yanı ise, fıçının üzerine monte edildiği şasiydi. Bu şasi, onlarca yıl sonra geliştirilecek olan alçak kasalı römorkun cesur bir öncülü sayılabilirdi.

Arabanın toplam on altı tane tekerleği vardı, önde ve arkada bulunun dörder tekerleğin aksları döner bir diske bağlanmıştı. Bu, daha küçük bir dönüş çapını mümkün kılıyordu. Klügge bunu tasarlarken, o sıralarda Kap kolonisinde yapımına yeni başlanan demiryolu vagonlarının akslarından faydalanmış olabilir. Araba toplam kırk iki öküz tarafından çekilecekti, ki bunlar, önde giden bir çift öküzün dışında, on adet dörderli sıra halinde yürüyecekti. Araba oku ve çekme halatı tasarımını gösteren bir çizime bakılırsa, Klügge'nin koşum hayvanı olarak filleri de düşündüğü anlaşılıyor. Yoksa, deri pantolonlara takılan askıları andıran devasa çekme kayışlarını başka türlü izah etmek mümkün değil. Elbette burada sözü edilen çizim, tam ölçüleri verilmiş olsa da, kaba bir taslaktan ileri gitmiyordu.

Bu tasarımlar, eskiden Bethanien'da yaşayan devekuşlarının kuyruk tüylerini taşıyan arabayla beraber Port Nolloth'a geldi. Araba sürücüsü Hermanus Zeul orada bu çizimlerden iki tanesini bir tabaka Küba tütünü için, Huib yaylasının kuru havasında akciğer hastalığına şifa arayan varlıklı İngiliz Shelton'la takas etti. Her iki çizimin geçen yüzyıl başka hangi ellerde dolaştığı bilinmiyor. Sonunda, Hamburg'un bir mahallesi olan Eimsbüttel'daki bir antikacıda tekrar ortaya çıktılar. Şu bakımlı antika dükkânlarından birinde değil, bir eskici dükkânında. Kıvrılmış ve kırmızı bir kurdeleyle bağlanmış vaziyetteki tasarımların sahibi onları kimden satın aldığını hatırlamıyordu. Muhtemelen birisine miras kalmıştı.

Sürücü Hermanus Zeul'un Port Nolloth'tayken başkalarına anlattığına göre, Klügge fıçının deliğini kapatmak için, sıvı balmumu da dahil olmak üzere, değişik malzemeler denemiş, ama başarılı olamamıştı. Konyak yavaş ama düzenli aralıklarla damla damla yere akıyordu.

Gündüzleri güneş ışığında daha hızlı, geceleri dondurucu ayazda daha yavaş. Arabanın her durduğu yerde kumun üstünde, büyüklüğü mola süresine göre değişen koyu, ıslak bir leke meydana geliyordu. Halatçı başı geceleri fıçıdaki deliğin altında yatmak için Klügge'den izin istedi, hiç olmazsa bu şekilde, uyurken kafayı çekebilirdi. Konyağı bu aptal kuma feda etmek yazık oluyordu. Ancak Klügge buna müsaade etmedi.

Klügge, eklemlerindeki gıcırtının arttığını ileri sürüyordu. Hatta şimdi ne zaman bir şey düşünse, kafasından da gıcırtı sesleri geliyordu. Demek ki orada da kum birikmişti. Düşünmek artık ona acı veriyordu.

Kulağını Klügge'nin kafasının arka tarafına dayamak zorunda kalan Hermanus Zeul, hiçbir şey duymadığını söyledi.

"Eğer doğa bir kez nefes almaya ara verirse, o zaman bütün dünya kafamdaki bu korkunç gıcırtıyı duyabilir," dedi Klügge.

Bir gün Klügge uykudan kalktı ve bütün çobanlarla sürücülerin ayık olduğunu şaşırarak tespit etti. Fıçıya gitti ve deliğe baktı. Artık damlamıyordu. Sadece araba eğik bir şekilde durursa konyak damlamaya başlıyordu, tabii bunu sürücünün akşamdan ayarlaması gerekiyordu. O gece ilk defa şiddetli don oldu. Klügge ayazın dayanılmaz olduğundan şikâyet etti. İçten içe donuyordu.

Ertesi sabah öküzler her zamanki gibi arabaya koşuldu. Kimse acele etmiyordu. Battaniyelere sarılı Klügge suskun bir şekilde, eli boğazında, bir taşın üstünde oturuyordu. Öküzler nihayet boyunduruk altına girdiklerinde, sürücünün öndeki öküze "Christopherus!" diye bağırdığı ve çekmeye başlaması için kuvvetli bir kırbaç darbesi vurduğu sırada, Klügge aniden hayvanın önüne atladı ve haykırdı: "Onu da Tanrı yarattı!"

Çobanlar, halatçı başı ve sürücü ne yapacaklarını bilemeden oldukları yerde kaldılar, çünkü Klügge öküzün yanından ayrılmıyor ve ağlayarak onu okşuyordu.

Kırbaçlanmadan arabayı çekmedikleri için, bütün

öküzler tekrar çözülüp boyunduruktan çıkarıldılar. Klügge kırbaca müsaade etmiyordu. Gün boyu, öğlen sıcağına rağmen battaniyeye sarılı olarak bir devedikeni ağacının altında oturdu. "Devedikeni yanlış," diyordu sürekli. "Devenin dikeni yoktur ki." O, hayvanın yumuşak kürkünü istiyordu. İğne deliğinden geçmeye de bir daha asla kalkışmayacaktı.

Sert bir don getiren karanlık bastırdıktan sonra, Klügge'nin ağzından acı dolu bir iç çekiş çıktı. Her nefes alışında ciğerinin daha çok donduğunu söyledi. Artık nefes almaktan korkuyordu, aksi takdirde içi parçalanıp dağılacaktı. Yabancı bir şey neredeyse kalbine kadar yaklaşmıştı, onun altındakiler zaten donmuştu. Daha fazla battaniye getirdiler, ateşe birkaç odun daha attılar, ama Klügge ancak ufka kadar ulaşan kocaman bir ateşin onun içindeki buzu eritebileceğini iddia etti. Uzun süre ateşin başında kımıldamadan oturup sürekli yabanice inledikten sonra aniden ayağa kalktı, ateşin içinden yanan bir odun parçası aldı ve fıçıya gitti, tıkacı çıkardı ve odunu konyak sızıntısına tuttu. Klügge'nin konyağa kattığı saf alkolün hâlâ etkili olduğu hemen anlaşıldı. Hafif bir "puf" sesiyle yanmaya başlayan küçük mavi bir alev, konyak izlerini takip ederek kararsızca ve yavaş yavaş kuru meşe odununun içine doğru ilerledi ve fıçı çıtır çıtır sesler çıkararak tutuştu. Çok geçmeden dev gibi alevler karanlık gökyüzüne doğru yükseldi. Fıçı yanıyordu. Ateşin parlaklığı elli kilometreden daha uzaktaki Geiaub'dan bile görülebilirdi. Orası Klügge'nin fıçıyı götürmek istediği yerdi. Bu ateş bu bölgede şimdiye kadar görülen en büyük ateşti. Ancak yıllar sonra Morenga'nın adamları burada daha büyük bir yangın çıkaracaktı.

Klügge çıtırdayan alevlerin ve çatırdayan odunun karşısında durmuş, ellerini ısıtıyordu. Giysileri alev aldığı için, çobanlar iki kez battaniyelerle üzerine vurmak zorunda kaldı. Ertesi gün, yük arabasında duran el arabasını aşağı indirten Klügge, tekrar iş yapmak istediğini söyledi. Elbette daha kaliteli bir iş. Adam Smth'in söylediği gibi,

insanların kalkınması için yeni ilgi alanları yaratılmalıydı. Mürver çalısını arayacaktı. Bir tabak mürver çorbasına bir tabak dolusu altın verirdi.

Zeul'un altı bin tane devekuşu tüyüyle ne yapacağını sorması üzerine Klügge, "Benim için fark etmez," dedi, "istersen onları şapkana takabilirsin."

Klügge, saçları ve sakalı ateşten kavrulmuş vaziyette el arabasını önü sıra iterek ve yorgunluktan yalpalayarak kumun üzerinde kayboldu.

Daha sonra, değişik yerlerdeki yerli mahallelerinde görüldü, insanlar ona yiyecek ve içecek verdi. Ama artık kimse onunla konuşarak anlaşamıyordu. Konuştuğu lisan ne Almanca ne İngilizce ne de Felemenkçe'ydi. Yabancı, hiç duyulmamış bir dildi. En son Otjizeva'da görüldü. Orayı terk ettiği gün, Katoliklerin, kutsal ekmeğin İsa'nın bedenine dönüşmesini kutladıkları bayram günüydü, bir perşembe günü. Anlatılanlara göre, onun, el arabasını sürerek düzlükte yavaş yavaş küçüldüğünü ve epey sonra uzakta kaybolduğunu izleyenler olmuştu.

Çarpışma Raporu 3
Albay Deimling'in Mart 1905'te Büyük Karras Dağları'nda Morenga'ya Karşı Yaptığı İşler

Albay Deimling'in 1904 sonunda Vitbuileri Naris yakınlarında yenmeyi (paramparça etmeyi) başaramaması, durumunu oldukça zorlaştırmıştı. Hem Güney Birliği'nin komutanı olarak kişisel açıdan hem de askerî strateji açısından. En güneyde Morenga adamlarıyla birlikte Büyük Karras Dağları'nda mevzilenmişti ve oradan Kap kolonisi ve Lüderitz limanından yapılan ikmali tehdit ediyordu. Kuzeydoğuda Vitbuiler uçsuz bucaksız bozkırın herhangi bir yerinde ortadan kaybolmuştu, ama geriye dönük Windhuk bağlantılarını sürekli tehdit ediyorlardı. Güney Birliği çıkmaza girmişti. Bir şeyler yapılması gerekiyordu. Ocak ayının ortasında Deimling karargâhını güneydeki Keetmannshoop'a taşıdı. Vitbuilerin yeri tam olarak bilinemediği için ve Deimling, Aob harekâtının hezimete uğramasından sonra büyük birliklerle susuz bölgelere girmekten çekindiği için, Karras Dağları'ndaki asilere saldırmaya karar verdi.

Morenga cephesinde aralık ayından marta kadar pek hareket olmadı. Daha sonraki tutsak ifadelerinden öğrenildiğine göre, cephanesi azalmıştı.

Morenga'ya karşı yoğun bir harekât düzenleyebilmek için, Deimling ilk önce ikmal sorununu halletmek zorun-

daydı. Gerçi Aob bölgesine kıyasla dağlarda daha fazla su kaynağı vardı, ama buna karşılık arazi dik ve kayalık olduğundan öküz arabaları için müsait değildi.

Genelkurmay'da görevli Binbaşı Buchholz çözüm yolları için çalışmalar yaptı: Lüderitz kumulları üzerinden işletilecek bir eşek kervanı oluşturulması, dağlık arazideki çatışmalarda daha çok katır kullanılması, ilk başta yüz adet olmak üzere develerin denenmesi, sonra veterinerler tarafından bu hayvanların uygunluğunun araştırılması.

Morenga'ya karşı yapılacak bu harekât hakkında Güney Birliği'nin komutanı Albay Deimling ile onun amiri olan Koruma Birliği komutanı General v. Trotha arasında hararetli tartışmalar oluyordu. Deimling dilekçeler yazarak Morenga'ya neden bir an evvel saldırılması gerektiğini açıklıyordu. (1. Morenga ve Witbooi'nin kuvvetlerini birleştirme ihtimali, ki bunun için sağlam deliller vardı; 2. Morenga'nın yenilmez olduğuna dair ün salmış olması.) Buna karşı olarak Trotha ilk önce Vitbuilerin yerinin saptanmasını ve yok edilmelerini istiyordu. Trotha ve kurmayları lojistik durum nedeniyle tereddüt içindeydiler. Her şeyden önce, Trotha, asker sayısı bu arada on bini aşmış bulunan Alman birliklerinin, asileri kesin mağlubiyete uğratmak için henüz yeterli derecede güçlü olmadığı görüşündeydi. Güneyde daha büyük bir ordunun bulundurulması ise bilinen ikmal sorunlarını ortaya çıkarıyordu: Kuzeyden, yani Windhuk'tan gelen ikmal yolu uzundu ve bunun dışında, nerede oldukları şu anda bilinmeyen Vitbuiler tarafından sürekli tehdit ediliyordu. İngiliz sınırı şimdilik kapalıydı, çünkü Morris adında bir piç bölgeyi güvensiz hale getirmişti. Ve yine uzun ve zorlu bir yol olan Lüderitz kıyı yolu, Cornelius komutasındaki Bethanien Hotantolarının saldırısı altındaydı. Trotha ve kurmayları, Reichstag'ın çok yakında Lüderitz-Keetmannshoop tren hattı için kredi tahsisini onaylayacağını ümit ediyordu.

Başka, askerî-stratejik olmayan düşünceler de var mıydı?

Aslında General Trotha da zor durumdaydı. Uyguladığı kan ve kılıç politikası nedeniyle sadece uluslararası basını, özellikle İngiliz basınını ve memleketinde elbette sosyal demokratları (sükûnet içinde karşılanabilirdi bu) düşman edinmekle kalmamıştı, bu arada başkaları da ortalığı karıştırmaya başlamıştı: Misyonerler (tersini yapmaları beklenemezdi), Güneybatı'ya yerleşen göçmenler (onların fazla önemi yoktu), özgürlükçüler (?) ve liberal basından birkaç kişi. Daha endişe verici olan ise, sarayda Majestelerinin ilgiyle karşıladığı belli bir grup insanın var olmasıydı. Bunlar, daha ziyade ticari müşavirler ve banka sahipleri, sadece adi parayı düşünenler, sürekli Trotha'nın pasifleştirme sisteminden şikâyet ediyordu; iddialarına göre, eğer Trotha böyle astığı astık, kestiği kestik devam ederse, sömürgede ihtiyaç duyulan işgücü gelecekte karşılanamayacaktı. Zaman içinde Genelkurmay Başkanı Kont Schlieffen da, Trotha'yı şaşırtarak, bu görüşü benimsemişti. Yani, Trotha'nın ihtiyacı olan şey, onun Güneybatı sahnesinden şık bir şekilde inmesini sağlayacak askerî bir zaferdi. Hendrik Witbooi'yi yenerek elde edilen zafer böyle bir imkânı sağlayabilirdi. Hendrik Witbooi'nin uluslararası alanda tanınan bir adı vardı. Buna karşın hiç kimsenin, kabile şefi bile olamamış, aslı nesli belirsiz bir maden işçisinin adıyla, Morenga veya Marengo, ilişkilendireceği bir şey yoktu.

Peki ya Deimling?

Albay Deimling, Büyük-Nabas hezimetinin zararını telafi etmek zorundaydı. Kaybedilen bu muharebe (bütün çatışmaları meydan savaşı olarak tanımlamayı seven Deimling, bunu bilinçli olarak önemsiz gösteriyordu) gerçekleşmesi yakın olan generalliğe terfisine taş koyabilirdi.

Berthold Deimling tipik bir maceraperestti. Kendini şöyle tarif ederdi: Enerji dolu, sakin düşünen, açık ve hızlı karar veren, soğuk ve mesafeli. Onu üzen tek şey, soyluluk unvanından yoksun oluşuydu, sadece soydan gelen bu itibara sahip olmayışıydı. Ama elbette bir kabadayı değildi. Bunun için gerekli olan bitirim delikanlı tipi onda

yoktu. Konuşurken mesafeli duran, az içen, mükemmel at binen, sahada bile dar ve üstüne göre dikilmiş fitilli kadifeden üniforma giyen bir adamdı. Askerî düşünce ve davranışları, askeriyenin her türlü politikadan önce geldiğini savunan görüşün sadık bir takipçisi olduğunu gösteriyordu. Askeriyenin öncüllüğünü çok sıkı bir şekilde savunduğu için, askerî yaşamından çok politik çevrelerde ün kazandı.

1906 yılında Güneybatı'daki savaşlar hakkında rapor vermek için davet edildiğinde, Kayser'in bütçe kanunu üzerinde tam yetkisi olmasını talep ederek Reichstag'ı kızdırdı. Bunun üzerine hükümetin Güneybatı için uygun gördüğü ek bütçe sosyal demokratlar ve merkez grubu tarafından düşürüldü. Bu da Şansölye von Bülow'a, meclisi erken seçime çağırma olanağını verdi. Bu seçimlere Hotanto Seçimi adı takıldı. 1905 yılında Kayser tarafından soyluluk mertebesine yükseltilen Berthold von Deimling, 1911 yılında Strasbourg'da korgeneral olarak görev yaparken bulaştığı Saverne skandalında[1] önemli bir rol oynadı. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Deimling belenmedik bir şekilde yön değiştirdi, askerî-taktiksel bir kavramla ifade etmek gerekirse: Belli bir dönem için sosyal demokrat Reichsbanner'in[2] komutanlığını devraldı.

Tarihsiz bir fotoğraf -muhtemelen ayaklanmanın bastırılmasından hemen sonra- onu tümgeneral üniforması içinde gösteriyor. Yakasının tersi ve manşetleri altın meşe yapraklarıyla süslenmiş, bayağı iri bir süsleme, öyle ki içindeki küçük meşe palamutları bile tanınabiliyor. Resimde garip bir müstehcenlik var. Bunun nedeni muhtemelen, bir tabure üzerinde oturan Deimling'in kılıcını bacakları arasında tutması. Belki de, kısmen birbi-

[1] Prusya Krallığı'nın bir eyaleti olan Elsass-Lothringen'da askerlerin yerli halka hakaret etmesiyle başlayan ve Reichstag'da Alman şansölyesi aleyhinde güvensizlik oylamasıyla sonuçlanan, Alman militarizminin sorgulandığı bir siyasi kriz. (Ç.N.)

[2] 1924 yılında büyük ağırlıkla Alman Sosyal Demokrat Partisi üyeleri tarafından, Alman Merkez Partisi ve Alman Demokrat Partisi'yle birlikte kurulan bir örgüt. Bu örgütün amacı, Weimar Cumhuriyeti'ni diğer güçlü örgütlenmelere (nasyonal sosyalist, monarşist ve komünist) karşı korumaktı. (Ç.N.)

ri üzerine takılmış, üzerlerinde kartal, taç ve kılıç şekilleri olan o nişanlar, madalyalar ve haçların teşhir edilişi bu etkiyi yaratıyordu. Bakışları kameranın yanından geçerek hafifçe yukarı doğru yönelmiş halde, hemen harekete geçmeye hazır olarak oturuyor. Bıyıklı suratı, özellikle dikkatli ve uyanık bakışlarıyla, gerçekten bir bekçi köpeğine benziyor.

General Trotha, Morenga'ya karşı yapılacak her türlü büyük operasyonu yasakladı ve Deimling'e, birçok kere ve açıkça, önce Hendrik Witbooi'ye saldırmasını ve onu yok etmesini emretti. Bu emir 17 Şubat 1905 tarihinde Deimling'e yazılı olarak da bildirildi. Albay Deimling (Albay İleriye) o sırada Morenga harekâtının hazırlıklarına çoktan başlamıştı. Kazanacağı bir zaferle bu emri boşa çıkarmayı ümit ediyordu. (Elbette bunda Deimling ile Trotha arasındaki rekabetin de payı vardı.) Deimling daha sonra savunmasında şöyle yazacaktı: "Benim görüşüme göre, o sıradaki beslenme koşulları beni çekinmeden saldırıya geçmeye muktedir kılan bir durumdaydı, ayrıca Karras Dağları'nda mutlaka çok sayıda sığırın ganimet olarak ele geçirileceği de hesaba katılmıştı. Böylelikle şubat sonunda, mahalde görev yapan bir komutanın yetkilerine uygun takdirime göre, hızlı ve kesin bir darbe için bütün koşullar oluşmuştu."

Deimling, dört birliğin dört ayrı yönden, Morenga'nın adamlarıyla kamp kurmuş olduğu Narudas Geçidi'ne doğru ilerlemesine karar verdi. Hücum konvoyları (binden fazla adam ve on dört top) 1-3 Mart arasında harekete geçecek ve 11 Mart'ta Narudas bölgesine ulaşacaktı. Ayrı hatlarda ilerleme ve birlikte vurma prensibine uygun, ortak merkezli bir operasyon.

Morenga bu dört birliğin harekete geçtiğini gözcüler vasıtasıyla hemen öğrenmişti, daha önceki hazırlık çalışmalarından da haberdar olması muhtemeldi, çünkü birçok Afrikalı çoban ve araba sürücüsü, kendileri Nama halkından olmasalar bile, asilere karşı sempati besliyordu. Morenga keşifçilerine birliklerin askerî gücünü tek tek

gözetlettikten ve kesin yürüyüş istikametlerini öğrendikten sonra, bir saldırı planı geliştirdi. Bu plan, daha sonraları bazı nüktedan kurmay subaylarının söylediği gibi, Berlin'deki Büyük Genelkurmay'da hazırlanmış olabilecek kadar iyiydi, hatta daha iyi.

O sıralarda üç yüz adamdan daha az bir güce sahip olan Morenga, kuvvetlerini üç gruba ayırdı. Morris yüz kişilik bir birlikle, güneyden gelen Koppy birliğini Garup yakınlarında bir çatışma içine çekecek ve böylece ilerlemesini geciktirecekti.

Bondel şefi Stürmann (peygamber olan değil) elli adamla Krai Geçidi'ni işgal edecekti. Kamptz'ın ana birliği ancak bu geçitten Karras Dağları'na doğru ilerleyebilirdi, çünkü dağın eteklerinde, doğu-batı ekseninde geçit veren tek kullanılabilir yoldu. Stürmann bu boğazı mümkün olan en uzun süre koruyacak ve daha sonra dağların batı çıkışındaki Narudas Geçidi'ne geri çekilecekti.

Morenga'nın kendisi ise takriben yüz on adamdan oluşan en güçlü grupla, en zayıf Alman birliği olan ve kuzeyden gelen Kirchner birliğinin karşısına çıkacaktı. Birliğin geçmek zorunda olduğu, Aob civarında iki sıradağın huni biçimini alarak daraldığı ve bunlara dik bir dağ silsilesiyle vadinin neredeyse tamamen kapatıldığı bir yerde mevziler kurdurdu ve adamlarını yerleştirdi. Almanları burada yendikten sonra aynı gece adamlarıyla birlikte Narudas'a geri dönüp, yavaş yavaş geri çekilen Morris grubuyla orada birleşecek ve dik geçitte mevzilenecekti. Ve üç yüz kişilik Koppy birliği orada hezimete uğratılacaktı. Bundan sonra, onlara katılacak Stürmann grubuyla birlikte tüm güçlerini bir araya getirmiş olarak, geçidin batı girişinde Kamptz birliğini, başındaki komutan Deimling'le birlikte tuzağın içine çekeceklerdi. Bu harekât planı isyancıların sahip olduğu avantajlar üzerine kurulmuştu: ülkeyi ve bölgeyi iyi tanımak, düşmanı iyi gözetlemek ve daha hareketli olmak.

Morenga'nın savaş stratejisinde yatan ikna edici mantık, önce Almanların en zayıf birliğini, aynı güçteki

bir isyancı grubun adeta doğayla ittifak kurarak yenmesi, bunun üzerine isyancı Morenga ve Morris gruplarının birleşerek bir sonraki, daha güçlü birliğin karşısına çıkmasıydı. Bu şekilde Almanlar gitgide zayıflıyor, isyancılar ise çatışmadan çatışmaya güçleniyordu.

Bu planın başarıya ulaşması öncelikle, Morris ve Stürmann'ın tüm becerilerini ve dayanma güçlerini ortaya koyarak her bir Alman birliğini mümkün olduğu kadar uzun süre durdurmalarına bağlıydı, ancak bu durumda Morenga'nın birliği Aob ile Narudas arasındaki altmış kilometrelik mesafeyi çatışmadan sonra at sürerek alabilir ve ikinci çatışma için zamanında mevzilerine yerleşebilirdi.

Alman birlikleri başlangıçta plana uygun ve sorunsuz olarak ilerledi.

10 Mart günü öğleden sonra saat 3 civarında Kirchner konvoyunun başına çukur bir vadide ateş edilir. Yüzbaşı Kirchner derhal attan inilmesini ve dağınık düzene geçilmesini sağlar. Ancak kimse düşmanı göremez. Ürkütücü olan da budur. Alman süvarileri başta çok fazla kayıp vermeden düşman mevzilerine yürüyerek yaklaşır. Her iki top asilerin ateş ettiği yöne doğru gelişigüzel ateş etmeye başlar. Ama hâlâ kimse gözükmemektedir. Ateş hattı, aralıklarla öne atlayarak, vadiye dik uzanan tepelere yüz metre kadar yaklaşmayı başarır. Bir sonraki sıçramada tepelerden sağlı sollu, isabetli yaylım ateşi başlar. Alman tarafı çok fazla kayıp verir. Yüzbaşı Kirchner topları ve iki makineli tüfeği ön tarafa taşıtır. Şiddeti, hâlâ görünmez olan düşman tarafında gittikçe artan bir karşılıklı ateş muharebesi başlar. Birliğin büyük kısmı topçularla birlikte çember içine alınma tehlikesiyle karşı karşıya kalır. Bunun üzerine Yüzbaşı Kirchner düşman mevzilerine hücum emrini verir. Anlamı: İkimiz de ağlayacak olsak bile, bu içeri girecek. Alman süvariler süngü takarak saldırır, bayır yukarı koşturur. Saldırı başarılı olacak gibi gözükmektedir, çünkü asiler hemen mevzilerini terk eder,

ama sadece, yüz metre daha yukarıda, hazırlanmış siperlere yerleşmek için. Almanlar, uzun koşudan nefes nefese kalmış vaziyette, gittikçe daralan bir çuvalın içine girer ve önden ve yanlardan ateş altında dökülmeye başlarlar. Saldırı çöker. Yüzbaşı Kirchner öldürülür. Kaçabilen, topların yanına gider. Fakat top mermileri tükenmiştir. Akşam saat 6'ya doğru asiler, âdetleri olmadığı halde, saldırıya geçer, ama makineli tüfeklerin yardımıyla geri püskürtülürler. Tüfek mermisi tükenmek üzeredir. Arazide düşüp kalan yaralılar bağırmaktadır. İçme suyu kalmamıştır. Genelkurmay'ın daha sonra yayımlanan kitabında belirtileceği gibi, Almanların durumu ümitsizdir.

Üsteğmen Baron Grote gece yarısı 1 sularında, geri kalan adamlarla yarma teşebbüsünü göze almaya karar verir. Çarpışabilir durumda olan otuz kişi öne geçer. Hiçbir dirençle karşılaşmayınca şaşırırlar. Asiler, karanlığın basmasıyla beraber, geride bıraktıkları birkaç gözcü dışında çekilmiştir. Ağır bir yenilgiye uğrayan birlikten sağ kalanlar Keetmannshoop'a geri döner.

Morenga o gece dağlık bir bölgede altmış kilometreyi atla kateder, ki bu daha sonra Alman ordusu tarafından olağanüstü bir başarı olarak övülecektir.

Morris, planlandığı gibi, bir gün önce Garup civarında arazi bakımından uygun bir yerde mevzilenmişti.

10 Mart'ta Koppy birliğinin öncü koluna Garup civarında ateş edildi. Kayalık tahkimatın ele geçirilmesinin imkânsız olduğunu düşünen Yüzbaşı Koppy, kıdemli bir Koruma Birliği subayı, geniş tutulan bir hareketle batı taraftan dolaşarak düşman mevzilerini arkadan sarmaya karar verdi. Çevirme hareketinin farkına varan Morris, çarpışmaya son verip Narudas Geçidi'ndeki, önceden hazırlanmış olan siperlerine çekildi. Eğer Morris bir saat daha fazla dayanabilseydi, Morenga'nın planı muhtemelen başarılı olacaktı. Ama Koppy birliği böylece su ihtiyacını karşılayacağı yere zamanında ulaştı, orada kamp kurarak geceyi çarpışmaya hazır durumda geçirdi ve ertesi

sabah bir engelle karşılaşmadan Narudas Geçidi'ne doğru ilerlemeye devam etti. Geçidin güney girişine vardıkları sırada, kuzeyden gelen ve hızlı tırıs yine geçide doğru ilerleyen bir süvari konvoyu gördüler. Gelenlerin Kirchner'in birliği olduğunu düşündüler.

Teğmen von Gersdorff, Yüzbaşı Kirchner'le bağlantı kurmak üzere gönderildi. Diğer birlikten de bir atlının ayrılarak Gersdorff'a doğru at sürdüğü dürbünle izlendi. Ama bir araya gelmeden önce, her iki atlının da neredeyse aynı anda atlarını çevirip birliklerine doğru dörtnala koşturdukları gözlendi.

Ne olmuştu?

Gersdorff karşıdan gelenlerin Yüzbaşı Kirchner değil, Morenga'yla adamları olduğunu rapor etti. Ona doğru at sürenin Morenga'nın kendisi olduğunu söyledi, yüz metre kala onu tanımıştı, mavi bir ceketi, kolunda beyaz bir kolluk ve kafasında Koruma Birliği şapkası vardı.

Morenga da ilk önce, karşısındakilerin o sırada Narudas Geçidi'ne geri çekilmekte olan Morris ve adamları olduğunu sanmış olmalıydı. Çağırma mesafesinde, karşıdan gelen atlının Alman üniforması giymiş bir asi değil, gerçekten bir Alman subayı olduğunu kavramıştı. Şimdi geçidin girişine, yeterli kişiyle işgal edilirse alınamaz bir kale gibi olan bu dik yamaca, hangi birlik daha önce varacaktı? Bir yarış başladı. Almanlar biraz avantajlıydı ve öndeki küçük bir tepeyi ele geçirdiler. Geçide ulaşmak isteyen asiler bu tepenin yanından geçmek zorundaydı. Almanların yağmur gibi yağan kurşun ateşi altında asilerin atları devrildi. Atından atlayan Morenga bazen yürüyerek, bazen ileri doğru zıplayarak ve kayalıkların arkasında korunmaya çalışarak adamlarıyla birlikte, sol tarafı Morris'in grubu tarafından işgal edilmiş olan geçide ulaşmaya çalıştı. On veya yirmi dakikalık bir zaman süresi bu çarpışmanın, bu meydan muharebesinin sonucunu ve belki de Koruma Bölgesi'nin geleceğini belirledi. Morenga henüz ümidini kesmiş değildi. Adamlarıyla hafif eğimli, fazla koruma sağlamayan bir yamaçta mevzilendi. Yüzba-

şı Koppy hiç beklemeden, asilerin sol kanadını nişan aldırarak top atışını başlattı. Öğleye doğru piyadeleri öne sürdü. Yoğun topçu ve piyade ateşi altında Hotantolar mevzilerini terk etmeye başladılar. Bunun üzerine Morenga geri çekilen adamlarını durdurup tekrar yerlerine göndermeye çalışmış olmalı. Durumu dürbünle izleyen subaylar onun, mavi ceketi içinde, şiddetle patlayan top mermilerinin ortasında, yağmur gibi düşen şarapnel, taş ve toprak parçaları altında sürekli ileriye koşuşturduğunu gördüler. Bu cesareti ve kişisel yiğitliği Alman Genelkurmayı'nın yayımladığı kitapta özellikle vurgulandı.

Morenga muhtemelen daha geride, uygun bir arazide ikinci bir siper hattı kurmayı ve Morris'in adamlarıyla birlikte geçidi ve su kaynağını kontrol altına almayı hâlâ başarabilirdi. Fakat, akşamüstünün ilk saatlerinde, aniden arkalarında da top gümbürtüsü duyuldu ve kaçışan Hotantolar Alman kuvvetlerinin büyük bölümünün yaklaştığını, hatta öncülerinin kampa ve sürülere ulaştıklarını söylediler. Stürmann, bilinmeyen bir nedenle geç kalmış ve Büyük Karras Dağları'nın batı girişini, Krai Geçidi'ni, çoktan işgal edilmiş olarak bulmuştu. Böylece Büyük Karras Dağları'na giriş asiler tarafından kapatılamamış ve Morenga'nın Almanların bütün Güney Birliği'ni yenme planı suya düşmüştü. Kamptz'ın birliği topları ve makineli tüfekleri parçalarına ayırıp eşekler ve katırlar üstünde yaylaya taşımaya kalkıştığı sırada, Stürmann kuru bozkır otlarını ateşe verdi. Böyle yaparak Almanların ilerlemesini durduracaktı. Ancak kısa bir süre sonra rüzgâr döndü ve yangını güneydoğu yönüne doğru sürdü. Metreler boyunda bir alev duvarı bozkırı yakıp geçti. O günün gecesi güneydoğu tarafındaki ufuk boydan boya kırmızıya boyanmıştı. Almanlar dağın yaylasına kadar rahatsız edilmeden çıktılar ve Narudas Geçidi'ne doğru ilerlerken oradan gelen top sesleri duydular. İki bölük asker hızla o yöne ilerleme emri aldı. Almanların arkalarından geldiği ve böylece etraflarının çevrileceği haberi gelir gelmez, asilerin bir kısmı kadınları, çocukları ve hayvanları kuzeye

doğru, güvenli bir yere götürmeye çalıştı. Doğudan gelen yakın top seslerinden Kamptz birliğinin ilerlediğini anlayan Yüzbaşı Koppy, öğleden sonra saat 4 civarında hücum emri verdi. Hotantolar yavaş yavaş geri çekilmeye başladı, bu arada Morenga, geçidin derinliklerinden böğürtü sesleri gelen sığırların kurtarılmasını sağlamak için sarp kayalıklı arazide sık sık durarak şiddetli direnç gösteriyordu. Kuzeyden gelen Kamptz birliğinin geçidin içine doğru top atışına başlamasıyla, kaçış panik haline dönüştü. Buna rağmen, asiler hayvanlarının büyük kısmını kaybetseler bile kaçmayı başardılar. Elli at, yedi yüz sığır ve yedi bin küçükbaş hayvan ele geçirildi. Birkaç kadın ve çocuk da Almanlar tarafından tutsak alındı.

Büyük Karras Dağları'ndaki operasyonun sonucu: Asiler kovulmuştu, ama General von Trotha'nın istediği gibi yok edilememişti.

Vitbuiler topraklarından kovuldukları zaman neler olduysa, şimdi tekrarlanacaktı: Hayvanlarını ve köylerini kaybeden asiler daha hareketli, daha bağımsız bir karakter kazandılar ve daha küçük gruplar halinde savaşmaya başladılar. Deimling bunu, birliğiyle birlikte Keetmannshoop'a geri dönüş yoluna çıkar çıkmaz yaşayarak gördü; kuvvetleri birçok kez küçük gerilla birimlerinin saldırısına uğradı ve bu, Alman tarafında çok sayıda ölü ve yaralıya mal oldu. Bu çatışmaların birinde Morenga da kalçasından vurularak ağır yaralandı.

Albay Deimling, Keetmannshoop'a dönüşünün hemen ardından görevden alındı ve 2 Nisan'da yurda dönüş yolculuğuna çıktı. Son girişiminde bir zaferden söz edilmesine her şeyden önce, Kirchner birliğinin imha oluşu izin vermiyordu. Ayrıca Deimling'in asilerin kovulmasında gösterdiği başarıyı, kendi stratejik becerisine veya Alman birliklerinin savaş gücüne değil, zamanla ilgili bir rastlantıya borçlu olduğu kısa süre sonra anlaşıldı. Tüm Güney Birliği askeri bir felaketten kıl payı kurtulmuştu.

Koruma Birliği subayları arasında, Morenga'nın

Clausewitz'i[1] okuyup öğrenmiş olduğunu ciddi ciddi savunanlar vardı. Bu imkânsız olmayabilir. Morenga, Nama dili dışında, Herero dilini, Kap Felemenkçesini biliyor ve İngilizce ile Almanca'yı akıcı konuşabiliyordu.

Morenga'yı emrindeki komutanlarla birlikte gösteren bir fotoğraf var. Ne zaman çekildiği maalesef belirlenemiyor, ama muhtemelen Almanların Büyük Karras Dağları'ndaki büyük taarruzundan kısa süre önce. Fotoğrafın kalitesi ne yazık ki düşük, net değil ve aşırı ışıklandırılmış. Che Guevara'nın Bolivya ormanlarında çekilmiş fotoğraflarını andırıyor, siyah-beyaz kontrastı çok yüksek. Grup yan yana dizilmiş olarak bozkır bir arazide ayakta duruyor. Morenga'nın sağında dört, solunda dört adam var. Boyu hepsinden bir kafa daha uzun. Anlaşılabildiği kadarıyla, hepsi geniş kenarlı şapkalarının altından kameraya ciddi bakmış. Bunlar, ele geçirdikleri Koruma Birliği şapkaları. O zamanki askerî jargonda "sivil eşkıya giysisi" denilen ceketlerden giymişler, onun altında --en azından Morenga– yelek ve beyaz gömlek (muhtemelen onlar da Alman subay sandıklarından çıkma). Bazıları boğazına bezler bağlamış. Bir tanesi Alman üniforma ceketi giymiş. Kollarından anlaşıldığı üzere, ona uzun ve büyük gelmiş. Tüfeklerini önlerinde yere dayamışlar, 88 model modern ordu tüfekleri, yani onlar da ganimet. Fişeklik olarak, Koruma Birliği'nde kullanılan fişek çantalı palaskaları takmışlar.

Grup, hatıra fotoğrafı çektirir gibi poz vermiş. Morenga'nın ağzında bir pipo var. Pantolonunun sol dizi yırtık.

Bu fotoğrafı *Cape Times*'ta çalışan bir İngiliz gazeteci mi çekti? O zamanlar Alman sömürgesindeki olaylardan detaylı bir şekilde ve asiler için sempati besleyerek bahseden bir gazete. Gazeteci, Morenga'yla İngiliz sınırında

[1] Gottlieb von Clausewitz (1780-1831): Alman (Prusya) generali ve askerî teorisyeni. *Savaş Üzerine* adlı eseri büyük ün kazandı. "Savaş, siyasetin başka araçlar vasıtasıyla devam etmesidir," cümlesi ona aittir. (Ç.N.)

mı buluşmuştu, yoksa gizlice ayaklanma bölgesine mi gitmişti? Ya da fotoğrafı bir amatör çekmiş olabilir mi? Muhtemeldir ki, fotoğraf makinesi Kirchner'in birliğinden ele geçirilen çantalardan birinde bulundu ve daha önceleri beyaz efendisinin kamerasını taşımak zorunda olan bir isyancı bu fotoğrafı çekti.

Asiler, Kirchner birliği tarafından terk edilmiş teçhizat malzemeleriyle kaplı savaş alanında, bir çantanın içinde, çarpışmada ölen Teğmen Edzard Fürbringer'e ait bir günlük buldu. Morenga bu günlüğe yazmaya devam etmiş, İngilizce olarak ve karşı tarafın bakış açısıyla. Kurşunkalemle yazılmış düzensiz, kendine özgü bir yazı. Satırlar bazı yerlerde kırılarak gidiyor, sanki at binerken yazılmış.

10. (?) 05

Ayın 10'unda Klipdam'a geldim. Bondeller tüfekle birkaç el selam atışı yaptılar. Bir öküz kestiler, bana önce tuzlu ve sütlü kahve, sonra da bir ordu tenceresinin kapağında et getirdiler.

12.

Klipdam'a bir müfreze daha geldi; arkasından komutan Hendrik.

Bugün insanların nasıl işe yarar şeyler ürettiğini gördüm. Evlerin kapılarından ve tahta parçalarından çivileri söküp atları nalladılar, gayet de iyi oldu. Bondeller Velşoen yerlilerini kazanmaya çalışıyor.

13.2.05 (?)

Witkrans'a gönderilen bir devriye, Jekner adlı bir adamın Boer uşağını ve sığırını yakaladı. Jekner tüfeğiyle sınırın öteki tarafına kaçtı. Bondeller onun Kran'da (?) kadınları ve çocukları acımasızca öldürdüğünü söylüyor. Uşağının gömdüğü cephane bulundu. Esau adında bir adam ve karısı da o sırada oradaydı.

Bondeller, Kactchanas'ta Almanlarla çarpıştı. Bondeller dar bir geçitte dövüşmek istedi, ama geç kaldıkları için Almanların ovaya ulaşmasını mümkün kıldılar. Bondeller, Almanları bir tuzakta beklediler ve onlar atlarıyla geldi. Bir atlı önden geldi ve sonra Bondelleri ateşe tuttular. Almanlar saldırdı, ama çok kayıp vererek geri çekildiler. Alman'ın birinden alınan bir deftere göre, kayıpları 110, yüz on, ölüydü, yaralılar hariç. Bondeller bir Maxim topunu alıp götürdü. Almanlar o gece kaçtı.

İngiliz sınırını geçerken Morenga'nın yanında bulunan bu günlüğe Kap polisi el koydu. Daha sonra hatıra olarak Teğmen Fürbringer'in babasının eline geçti. Bu defter şimdi ne yazık ki kayıp. Sadece birkaç sayfası fotokopi olarak elde kaldı.

Bu notlarda dikkat çeken şey, Morenga'nın savaş konu olduğu zaman kendinden ve diğer liderlerden değil, hep Bondellerden bahsediyor olması. Ama günümüzde, bize miras kalan çok az sayıdaki rapor ve belgede, sadece onun ve ayaklanmanın diğer birkaç liderinin yazgısından söz edildiğini görüyoruz. Raporlarda diğerlerinden, yani isimsizlerden olsa olsa bir sayı olarak bahsediliyor, nadiren bir ad, bir mahkeme kararı.

Adından ilk defa 1903 yılındaki Bondel ayaklanmasında söz ettiren Morenga, daha önce muhtemelen Ookiep'teki bakır ocaklarında çalışıyordu. Almanlar tarafından çok övülen eğitim düzeyine bir misyoner okulunda erişmiş olmalı. Söylendiğine göre, bir misyoner onu beraberinde Avrupa'ya götürmüş ve Almanya'yla da orada tanışmış. Belki de bir buharlı geminin küpeştesine, misyoner Gorth'un elli yıl önce hayalini kurduğu gibi dayanmıştır: uzun boylu, sakin ve kendine güvenen bir endam içinde.

İnsan bunu hayalinde şöyle canlandırabilir: Morenga, Hamburg'da bir tersanenin eğimli kızağı üzerinde duruyor veya Altona'da talim yapan istihkâm erlerini seyrediyor.

Albay Deimling'in askerî harekâtı başarısızlıkla sonuçlandıktan sonra, General von Trotha nisan ayı başında, güneydeki ayaklanmayı görüşmeler yoluyla yatıştırmayı denedi. Parlamento üyesi Yüzbaşı von Koppy'nin hazırladığı rapor, sadece asilerin durumunu tanımlamakla kalmayıp, soylu bir Alman subayını asi bir kâfirle karşı karşıya getiren tuhaf buluşmayı da kısmen aktarıyor: "24 Nisan 1905 günü sabahı, bana eşlik eden Papaz Malinowski, Astsubay Schütze ve yerli uşağım Ömer'le birlikte Hotantoların kampına gittim. Daha önce Papaz Malinowski'nin yerli uşağı, Morenga'yı gelişimizden haberdar etmişti. Morenga'ya silahlı olarak gitme fikrimden uşağım Ömer'in ricaları üzerine vazgeçmiştim, şans bizden yanaymış, çünkü kampa vardığımızda Hotantolar Ömer'e, 'Eğer silahlı gelseydiniz sizi hemen vururduk,' demişler. Morenga'nın bulunduğu yere doğru at sürerken, Hotantoların kampına yaklaşmadan çok önce Hotanto keşif kolları bize eşlik etmeye başladı. Morenga'nın kampına geldiğimizde, Malinowski'nin düşmanımızın durumu hakkında verdiği bilgilerin tamamen doğru olduğunu gördüm; bu arada, Hotantoların oldukça modern, arkadan dolma silahlarla donatılmış olduklarını ve görünüşe göre çok miktarda cephanelerinin olduğunu tespit ettim. Atlarımızı kampın dışında bırakmış ve oldukça yorucu, üzerindeki siperlerde nöbetçilerin beklediği bir dağ yolundan geçerek kampa gelmiştik. Aldığı yaradan dolayı zorlukla yürüyen Morenga bizi orada at üzerinde karşılarken, etraftaki silahlı Hotantolar sırnaşık tavırlarla bizi sıkıştırıyor, içlerinden bazıları tütün dileniyordu. Hotantoları fazla dikkate almadan bir yere oturdum ve etrafımızdaki sırnaşık adamlarını hemen kovalayan Morenga bana doğru gelene kadar da oturur vaziyette kaldım. Ancak o beni selamladıktan sonra ayakta durmakta zorlandığını fark edince, onun da oturmasına izin verdim ve ona geliş nedenimi ve merkez karargâhınca belirlenen, uyması gerekli teslim olma koşullarını anlattım. Morenga beni dinledikten sonra, söylediklerimi anladığını, ama böyle

önemli bir kararı vermeden önce büyük şeflerle ve Hans Hendrik'le konuşması gerektiğini belirtti. Bu Hendrik, Postalcıların şefi, Binbaşı Lengerke karşısında aldığı ağır yenilgiden bu yana Morenga'nın yanında kalıyormuş. Yapacağı görüşmelerin sonucunu, benim ona Warmbad'dan göndereceğim ulağım vasıtasıyla yirmi dört saat içinde Binbaşı von Kamptz'ın kampına ulaştıracağını söyledi.

Morenga'ya, Hotantoların eninde sonunda kaybetmeye mecbur olduklarını ve daha fazla direnç göstermenin sadece onların durumunu daha da kötüleştireceğini kabul etmesi gerektiğini açıkladım. Bunun üzerine Morenga, bu mücadelenin sonunda Hotantoların mahvolacağını kendisinin de çok iyi bildiğini, ama savaşın bundan sonra nasıl sürdürüleceği konusundaki kararı tek başına veremeyeceğini, çünkü Bondellerin kabile şefi olmadığını öne sürdü. Morenga bende, adamları üzerindeki eski itibarı ve gücüne artık tam olarak sahip olmadığı izlenimini bıraktı. Mart ayındaki olayların onun savaşçı şöhretini zedelemesi ve Hotantoların, onun kumandası altına girdikleri her işi başaracaklarına dair inançlarının sarsılmış olması gerçeğinin yanında, Morenga'nın acınacak haldeki fiziksel durumu da Hotantolar arasındaki konumuna zarar vermişti. Bu olay tek başına ortada duran bir vaka olup, Morenga'nın, elde ettiği bütün başarılardan daha fazla diğer yerli liderlere olan zihinsel üstünlüğünü ispat etmekte ve diğer yerlilere kıyasla sınırsız derecede kibirli olan Hotantoların neden bu Damara piçinin liderliğini isteyerek kabullendiklerini göstermektedir. Halbuki sadece soya dayalı kabile şeflerinin sahip olabileceği bu güç, takipçilerinin onun talih yıldızına olan mutlak inançlarını yitirdikleri ve zafere olan güvenlerinin sarsıldığı an yıkılmalıydı.

Bondel kabilesinin çok eskiden beri Karras Dağları'nda yaşayan bölümünün lideri olan Hendrik April'in, Morenga'nın kampında etkili olmaya başladığı hissine kapıldım. Ama Narudas'ta kaybedilen hayvanların daha ziyade Morenga ve adamlarını etkilemiş olması, buna kar-

şın Hendrik ve ailesinin elinde hatırı sayılır miktarda hayvan stoku bulunması nedeniyle, koşulsuz itaate karşı olanları doğal olarak Hendrik April ve onun takipçileri arasında aramak gerekirdi.

Görüşmeler bittikten sonra Binbaşı von Kamptz'ın kampına geri döndüm. Bütün emirlere uyduklarına inanmadığım silahlı Hotantoların arasından tamamen sakin bir şekilde yürüyerek geçmenin ve atımı etrafıma bakınmadan adım adım yürütmenin benim için hiç kolay olmadığını itiraf etmeliyim. Morenga'ya gösterdikleri sadakatin kırıldığına ne kadar az inansam da, tam itaate karşı gelenler arasından birisinin tesadüfi bir tüfek atışıyla, görüşmelerin devamını imkânsız hale sokmayı düşünmesi ihtimali de o kadar yüksekti. Ertesi gün benim Warmbadlı ulağım, Binbaşı von Kamptz'ın kampına geldi ve Hotantoların saatler süren görüşmelerden sonra kamplarını söktükleri ve orayı terk ettikleri haberini getirdi, nereye gittiklerini bilmiyordu."

Kurmay Doktor Otto Fıkra Anlatmak Zorunda Kalırsa

Gottschalk, Kalkfontein'a yürüyerek ulaştı.

Koppy birliğinin Warmbad'dan ayrılmasından bir gün sonra Yüzbaşı Koppy, Gottschalk'ın, atını bir çavuşa vermesini şahsen emretmişti: "Veterinerlerin yapması gereken şey atları gereksiz yere yormak değil, onları istekli halde tutmaktır."

Gottschalk, kendisine ısrarla tavsiye edilmesine rağmen, konvoyun önünden kaçan birkaç Hotanto kadınını yakalamak ve sorguya çekmekle görevlendirilen müfrezeye gönüllü olarak katılmamıştı.

Koppy, "Siz onlarla ilişki kurmaya alışkınsınız," diye dalga geçmişti.

Gottschalk, Üsteğmen Hunger'in yaya birliğinde yürüyordu, onunla beraber askerî fırıncı, araba tamircisi, hasta taşıyıcısı ve garnizon trompetçisi. Herkes her an bir şey olacakmış gibi tüfekleriyle oynuyordu. Ne de olsa Morenga'ya karşı yürüyorlardı. Hem de tüm güçleriyle. Onu çetesiyle beraber sıkıştırıp yok edeceklerdi.

Daha yola çıkmadan önce Koppy, küçük, içkici tapir gözlerini kırpıştırarak Gottschalk'a, "Neler yapabileceğinizi gösterme zamanı geldi," demişti. Gottschalk bu cümlede, etraftaki subayları bitmek bilmeyen kahkahalarla güldürecek kadar komik ne olduğunu bir türlü anlayamamıştı.

Gottschalk, uzun bir yürüyüşe katılmak zorunda kalma ihtimaline karşı, henüz Almanya'dayken bir piyade başçavuşunun tavsiyesine uyarak, ayak çaputu yerine geçecek iki bebek bezi satın almıştı. Buna rağmen, konvoy Kalkfontein'a vardığında, ayakları yara olmuştu.

"Merak etmeyin, sizi tekrar eski halinize getireceğiz," diyen Teğmen von Gersdorff, Gottschalk'a, her akşam üniformalı olarak rapor vermek üzere kendisine başvurmasını emretti. Böylece Gottschalk, fırçalanmış üniforması, sıkıca bağlanmış kravatıyla Gersdorff'un karşısında hazır olda duruyor ve her seferinde, "Aferin, yavaş yavaş olacak," lafını işitiyordu. Gersdorff her seferinde, karıncalar tarafından tiftik tiftik edilen ceket kenarına kusur bulmayı da ihmal etmiyordu. Gottschalk sakin durabilmek için kendini zor tutuyor, "Artık yapamayacağım, artık yapamayacağım," diye düşünüyordu ve içinde kabaran bir kızgınlık vardı, hayır, nefret ve bu nefret bazen onun içini başka bir şeye yer kalmayacak kadar dolduruyordu. Ve kısa bir kol mesafesinde şu surat, oransız uzunluktaki gövdesi üzerinde bu oransız küçük kafa, uzun bacaklar, kollar, her şey fazla büyüktü, bir tek kafa değil, kafadaki her şey küçüktü, ensiz bir burun, ağız, kâğıttan yapılmış gibi kulaklar, sanki ince kahverengi saçlarına yapıştırılmış.

Gersdorff daha önce, disiplin suçu işleyen bir veterineri de diğer rütbeli askerler gibi tekerleğe zincirlemenin mümkün olup olmadığı konusunda bilgi edinmek istemişti. O zaman Koppy, hukuki yardım almak mümkün olmadığı için, şöyle karar vermişti: "Sadece, üstlerine karşı fiziksel saldırıya kalkıştığı takdirde."

Gottschalk'ın günlüğü, 4.3.05

Beyefendi jestleri ve hükümranlık mimikleri hakkında. Bu ülkede aşırılıklarıyla ön plana çıkıyorlar. En ilkel şekli: Kıça tekme atmak. Ama kimse çizmelerini kirletmek istemez tabii. Bu iş daha alttaki görevlilere bırakılır.

Daha ince, daha yüce şekillerine, memlekette, alışkanlıktan olacak, pek dikkat etmeyiz: Sol elde süvari kamçısını hafifçe tutarken, sağ elle küçük bir işaret yapmak. Astların gözünün içine değil, kasketinin kenarına, yani kafasının üzerine doğru bakmak.

Gottschalk'ın düşüncesizce hareket etmesini, mesela yumruğunu Teğmen von Gersdorff'un küçük suratındaki küçük ağzının üstüne oturtmasını engelleyen şey, kendisine yapılan işkencenin nedenini bilmesiydi. Bunlar Hotanto kadınlarını yakalayıp sorguya çekmeyi reddettiği için yapılmıyordu, asıl neden, Warmbad'da askerî gazinoya gitmek yerine Hotantolarla vakit geçirmeyi yeğliyor olabileceğinden şüphe edilmesiydi. Nasıl ki, Warmbad'da ayyaş Kont Kageneck'in koruması altında olmanın tadını çıkarıyordu (Kageneck'in, kendi deyimiyle, böyle birkaç çulluğu daha varmış), burada da şimdi ona bu kahverengi serserilerle birlikte olmanın ne anlama geldiği nihayet gösterilecekti. (Gersdorff: "Söylesene, Hotantolarla işler nasıl gidiyor?")

Gottschalk bir defasında, tutsaklara sığırların nasıl aşılandığını gösterdikten sonra, Katharina adlı bir Nama kadınıyla beraber köyün sınırları dışına çıkmıştı. Hafif tepelik arazide siyah taş öbekleri yüksek kömür yığınları gibi etrafa yayılmıştı. Daha uzakta kuru bozkır otlarının üzerine oturdular. Kendiliğinden doğan bir hisse kapılarak elini Katharina'nın omzuna koyduğu zaman, aklına Hotanto avratlarından ve onların vahşi sevişmelerinden heyecanla bahseden veteriner Üsteğmen Moll'ün gelmesi çok garibine gitmişti. Gottschalk bu hatırayı aklından uzaklaştırmaya, başka bir şeye yoğunlaşmaya çalıştı, ama işte yine o "memelerine sürtmek" kelimeleri aklına gelmişti ve bu halinden iğrenip hızla kadına arkasını dönmüştü. Bunun üzerine Katharina bir koluyla ona sarılarak en sevdiği cümleyi Nama dilinde kulağına fısıldamıştı: "Gece yarısı faresi, kızıl bulut bozkırları üzerinde uçuyor."

Katharina'nın etrafa yaydığı koku, Gottschalk'ın çocukluğunda akşamları oyundan eve dönerken kendisinde aldığı kokuyu anımsatıyordu; toprak, güneş ve rüzgârdan oluşan bir koku. "Kir kokusu," derdi annesi buna, ama onun koku alma duyusu çok zayıftı. Gottschalk artık kirin, avucunu yalayanların bir önyargısı olduğuna inanıyordu.

Katharina ile Gottschalk o tepeye daha sonraları da birçok kez gitti. Ve artık Gottschalk'ın aklına veteriner Üsteğmen Moll gelmiyordu. Ama ne zaman otların üzerine uzansalar, tuhaf bir huzursuzluğa kapılıyordu. O bölgede taşların altına saklanan akrepler gözünün önüne geliyor ve onları, sarsıntıdan ürküp yerlerinden çıkarak korkunç iğnelerini sokmak üzere öne doğru uzatırken hayal ediyordu.

Gottschalk'ın günlüğünde Katharina hakkında sadece bir ima yer alıyor.

Gottschalk'ın günlüğü, 28.2.05

Sabah yağmurlu. Öğleye doğru güneş göründü. Vadiyi buhar kapladı. Tepeye gidiyorum. Onu bazen yabancı olarak algılamama sebep olan bir tek şey var, o da pipomdan içmek istemesi.

Bana bir gece önce gördüğü rüyasını anlattı: Bir kuşüzümü çalılığı altına uzanmış, uyuyormuş. Güneş parıldıyormuş. Birden küçük bir çöl tilkisi gelip memesinden içmeye başlamış. Bu onu uykusundan uyandırmış. Sevinmiş, ama yine de ağlamış.

Sihirli ağaç çiçek açıyor.

O sıralarda Gottschalk bir sorun hakkında kara kara düşünmeye başlamıştı ve aynı zamanda o sorunu sadece düşünerek çözemeyeceğini biliyordu. Bir şeyler yapmak zorundaydı, ama bu sorunun acı veren tarafı da oydu zaten: Ne yapmalıydı?

Bu savaşın bir haksızlık olup olmadığını artık sorgulamıyordu. Bundan emindi. Ve bazı anlarda bu gerçeği, bedeninde duyduğu bir acı gibi hissediyordu. Günlüğünde bu savaşı "haykıran haksızlık" olarak kendisi tarif etmişti. Yerlilere uygulanan dayak cezasının infazı sırasında (hayvan doktoru olarak onu zevkle görevlendiriyorlardı) midesinde bir baskı ve kusma isteği hissediyordu. Bu süreci ancak birkaç kadeh şnaps içtikten sonra izleyebiliyordu. Kıdemli bir askerî doktor onu avutmaya çalıştı: "Bütün bunlar sadece bir alışkanlık meselesi." Gottschalk'ı korkutan da zaten bu düşünceydi, günün birinde buna alışabileceği düşüncesi.

Gottschalk'ın günlüğü (tarihsiz)

Asker ekmeği dilimi sadece bir kişiyi kurtarır. Aşılama sanatı, belki yarın kurşunlanacak kafalara uygulanıyor. İçinde dostluk ve tecrübe depolanan beynin mucizevi simetrisi, bir merminin açtığı kanalla yok ediliyor. Bu yıkıma karşı çıkmamıza (çıkmama) mani olan şey ne?

İnsan yarım karar veremez.

Gottschalk zaferden sonra asi yerlilere ne yapılacağı hakkındaki tartışmalara tanık oldu. Onları aileleriyle birlikte büyük tarım alanlarında çalıştırmak üzere Doğu Afrika'ya göndermeyi teklif edenler vardı. Her halükârda kabileler Koruma Bölgesi içinde göç etmeye zorlanacak, kadınlar ve erkekler çalışma kamplarında kullanılacaktı. Gottschalk bu insanların neden savaştıklarını artık anlamıştı: insan olarak hayatta kalmak için.

Wenstrup'un, Kropotkin'in *Karşılıklı Yardımlaşma*'sının sayfa kenarına yazdığı not:

"Biz dar kafalı Almanların sandığı gibi, ahlak, iyi niyetin değil, yaşam koşullarının bir sonucudur."

Bir akşam Gottschalk, jimnastik fanilasını giymekte olan Başhekim Haring'e, bu ülkede olanların büyük bir

haksızlık olup olmadığını sordu. Haring başsız olarak odanın ortasında duruyordu, çizgili bir çuval, ta ki ani bir hareketle başını faniladan çıkarana dek. "Bizim burada yaptıklarımız Hıristiyanlığa karşı değil mi?" (Haring aktif bir Protestan'dı.) "Ne biçim sorular bunlar?" dedi Haring ve bir açı oluşturacak biçimde açılmış kollarını arkaya doğru esnetti. Yumuşak keçi derisinden yapılmış jimnastik ayakkabılarını bağladıktan sonra, teklemeye başlayan ve gitgide daha çok saçmalayan bu veterinerin aklını başına getirmeye karar verdi ve şöyle konuştu: "Kim bu savaşı başlattı? Kim askerleri, misyonerleri, çiftçileri ve kadınları katletti? Bir şeyi göz ardı etmemek gerekiyor, karşı taraftakiler sizin gibi vicdanen rahatsızlık duymuyor –kabul etmeliyim ki, benim de bazen vicdani kaygılarım oluyor–, ama asilerin böyle vicdani sorunları yok. Onları güçlü yapan da bu. Bu acımasızlık, bu çaresizlikten doğan yiğitlik, evet, çaresizler, çünkü bu savaşın gerçek özü bu zaten, insanlar, özellikle insanlar diyorum, Almanların onlardan üstün olduklarını anladılar; çalışkanlığın, bilgi sahibi olmanın ve özenle koruyucu tedbir almanın gitgide daha çok toprağın Alman göçmenlerin eline geçmesine neden olduğunu gördüler, askerî güç olmadan da. İşte insan burada görüyor, Hotantoların ekonomisi ortada, herkesçe malum.

"Tembellik bunlara göre bir fazilet. Ve şimdi bu savaşta olanlar, doğrusunu söylemek gerekirse tamamen doğal, evet, çok doğal. Kuvvetli olanın kazanacağını söyleyen yasayı burada her yerde gözlemlemek mümkün. Yemek ve yem olmak. Yerliler açısından bu ayaklanma elbette tutarlıydı. Ama bu ayaklanma onların mutlak sonunu hızlandırdı, tarihte mantığa aykırı olan şey de bu işte. Zayıf olan yok olur, böylece kuvvetli olan mekâna ve daha çok ışığa kavuşur. Ancak böylelikle ilerleme ve yükselme meydana gelir. Var olma savaşı, hayatın temel yasasıdır."

Gottschalk bu fırsatı kullanarak Rus prensi ve anarşisti Kropotkin'den ilk defa söz etti, tabii onun adını vererek değil, Haring'e bir şey ifade etmezdi bu, doğada kar-

şılıklı yardımlaşmanın tamamlayıcı bir ilke olarak var olduğuna dikkatini çekerek. "Sadece var olma savaşı değil, aynı zamanda türlerin kendi içinde karşılıklı yardımlaşması da belirleyici." "Aynen," dedi Haring, "türlerin kendi içinde," ve kollarını yana doğru bir değirmen gibi döndürmeye başladı.

Gottschalk, "Yardımlaşmanın kendi türünün dışına çıktığını gösteren örnekler de var," dedi. "Bir yerde okumuştum, bir Yunanlı denizci yelkenlinin seren direğinden denize düşer. Birkaç saat yüzdükten sonra, tam gücünün tükendiği ve batmak üzere olduğu anda, aniden pürüzlü ama yumuşak bir şeyin ona dokunduğunu hisseder, balık gibi kokan bu şey onu yukarı iter. Bir yunus sürüsü tarafından etrafı çevrilmiştir. Adamı suyun üstünde tutarak ve sırayla sırtlarında taşırlar, tıpkı yorulan ve nefes almakta zorlanan hemcinslerine yaptıkları gibi. Böylece adam bir İngiliz yelkenlisi tarafından fark edilip kurtarılana kadar saatlerce Akdeniz'de taşınır."

"İnanılmaz," dedi Haring, bir yandan da ellerine talk pudrası sürüyordu. "Ama yine de şu yasanın geçerli olduğuna inanıyorum: Biri örs, diğeri çekiçtir. Bu evrensel bir yasadır: Kudretli olma isteği. Bunun dışındaki her şey iyilikseverliktir. Ama o da hiçbir şeyi harekete geçirmez."

Gottschalk neredeyse Haring'in arkasından koşarak kendini savunacaktı; elbette her şeyin durmasını istemiyordu, tam aksine. Ama Haring çoktan barfikse atlamıştı ve batan güneşin karşısında dimdik perende atıyordu.

6 Mart sabahı Koppy birliği Kalkfontein'dan ayrıldı. Doğrudan çarpışmaya gidiliyordu. Gottschalk, sızlayan ayaklarıyla, birliğin çıkardığı tozun içinde yürüyordu, dili kayış gibiydi ve neden ayrılmayı şimdiye kadar hiç düşünmediğini ilk defa kendine sordu. (Aklına gelen kelime biraz muğlak da olsa "ayrılmak"tı, firar etmek değil.) Ama bu düşünceyi saçma olduğu kadar maceracı da buldu. Nereye gidebilirdi ki? Güney Afrika'ya mı? Amerika veya Arjantin'e mi? İsterse şimdi işemek için bir çalılığın

arkasına gider ve birlikten yeteri kadar uzaklaşabilirdi. Muhtemelen onu aratmaya bile yeltenmezlerdi. İyi ama, sonra? Bu kurak arazide tek başına kalırdı, asiler için yürüyen bir hedef.

Akşamları, Gersdorff'a raporunu verdikten sonra, kamp ateşinin yanına çöküyor ve kendi kendine bir şeyler mırıldanıyordu. Onu gören tamamen kafayı üşüttüğünü düşünürdü. Aslında, İngiliz sınırının hangi yönde olduğu sorusunun Nama dilindeki karşılığını bulmaya çalışıyordu. Kaçmayı ciddi ciddi düşündüğü için değil. Kendisi de kabullendiği gibi, gerçekçi olmasa da, bir ihtimali sonuna kadar oynamak için. Bu arada, geride kalan haftalarda Nama dilinde yanlış kelime dizilerini ezberlemiş olduğunu ilk defa fark etti, dil şakırtılarıyla süslenmiş tumturaklı cümleler ve kelimeler, bunlar onu bir dil şakırdatma cambazı yapabilirdi, ama İngiliz sınırına gitmesini bile sağlayamazdı. Fındık gülü çakalı harika bir kubbenin içinde siyah Havanasını içiyor!

Birlik Kalkfontein'a girdiği zaman, Gottschalk bir grup tutsak arasında Jakobus'u gördüğünü sandı. Genç adam zıplayarak ilerliyordu. Ayakları bir iple birbirine bağlanmıştı, elleri de, ipin ucu boynuna dolanmış ve sağlam bir düğüm atılmıştı. Bir izbarço bağı,[1] Gottschalk'ın büyükbabası bile daha iyisini atamazdı. Gottschalk neredeyse merhaba diye seslenecekti. Wenstrup'a ne olduğunu, İngiliz sınırına erişip erişemediğini öğrenmeyi çok isterdi.

Birisi, "Şuna bakın, amma garip görünüyor, kurbağa gibi," dedi.

Zeisse gelip Gottschalk'ın yanına oturdu. Gottschalk'ın atına şimdi o biniyordu. Üzgün olduğunu söyledi, gönüllü olarak devriyeye katılmak isteyince atı ona vermişler. Belediye başkanının parmaklıklarını ne yazık ki bitirememişti. Birkaç tane hanedanlık armalı leylak figürü

[1] Sağlam ilmik atmak için kullanılan ve en çok rastlanan denizci düğümü. (Ç.N.)

eksikmiş. O parmaklıkları bitiremeden bir Hotanto kurşunu yiyip çimleri ısıracağını[1] düşünmek onu çok huzursuz ediyordu.

"Ne kadar manasız bir deyim," diye düşündü Gottschalk, "çimleri ısırmak, halbuki burada sadece kum ve taş var."

Gottschalk'ın Warmbad'dayken sıkça üzerinde düşündüğü bir şeydi bu, insan ne düşünürse düşünsün, nasıl düşünürse düşünsün, buranın toprağıyla bir uyum sağlamıyordu. Sanki düşünceler ve cümleler, işe yaramadığı sonradan anlaşılan bir bavul gibi bu ülkeye getirilmişti. Bir müddet için Gottschalk, bu doğadan ve yerlilerden yeni bir düşünce şekli öğrenmek gibi delice bir fikre kapıldı. Bu düşüncenin yardımıyla her şeyi başka türlü, daha derin, daha doğru görebilirdi.

Zeisse ona planını anlattı. Daha uzun süre askerde kalacak, astsubaylığa terfi edecek ve ustalık diplomasını alıp Bardowick yakınlarında bir nalbant dükkânı açana kadar maaşından tasarruf edecekti.

Zeisse bir şey anlatırken ağzından sanki cümleler yerine kaplumbağalar çıkıyordu, az konuşan birisi değildi, aksine çenesi düşüktü, ama yavaş, ağır bir tarzı vardı.

Gottschalk yerde yuvarlanarak eyer bellemesine sarındı. Ay, kalın bir peynir gibi üzerinde asılı duruyordu. Kurallara uyarak tüfeğini hemen elinin altında bulunacak şekilde yanına yatırmıştı. Emniyeti açık olarak. İki gece önce bir piyade eri, rüya görürken yaptığı bir hareketle tüfeğini ateşlemiş ve sağ ayak eklemini parçalamıştı. Bunun bir kendi kendini sakatlama durumu olabileceği şüphesini Başhekim Haring, adamın ayağını kestikten sonra, reddetti. Edinilen tecrübeler, kendi kendini sakatlama girişimlerinin, daha sonra kalıcı sakatlanmalara yol açmayan yaralamalarla sınırlı kaldığını gösteriyormuş.

[1] "Çimleri ısırmak" deyimi Almanca'da "nalları dikmek, gebermek" anlamında kullanılır. Bir sonraki paragrafın anlaşılır olması için öylece bırakıldı. (Ç.N.)

Gottschalk, Windhuk'ta kaldıkları sırada Wenstrup'la, insanın hayatını planlamasının anlamlı olup olmadığı hakkında konuşmuştu. Wenstrup bunu kendisi için reddetmişti. Böyle bir plan katılaşıp uyuşma tehlikesini beraberinde getirirdi. Kendiliğindenlik körelir ve sonuç erken ihtiyarlama olurdu. Gelecekte olabilecek şeyler hakkında hiç düşünmüyordu, kendisinden de ne olacağı hakkında en ufak bir fikri yoktu. Günün birinde evleneceğini, üç çocuğu olacağını ve akşamları elinde bir evrak çantasıyla eve geleceğini şimdiden biliyor olma düşüncesi onun için tüyler ürperticiydi. Gottschalk o zaman kendini suçüstü yakalanmış gibi hissetmişti. Bir an için, Wenstrup'un onun günlüğünü okumuş olabileceğini bile düşünmüştü. Fakat sonra böyle bir şeyin Wenstrup'un stiline uymadığında karar kılmıştı.

Gottschalk şimdi bazen, yabancı bir hikâyede rol alıyormuş hissine kapılıyordu.

Gottschalk'ın günlüğü, 8.3.05

Rüyamda, boş bir ringa balığı variline sarılmış, Kuzey Denizi'nin buz gibi sularında sürükleniyordum. Yalpalayan varilin üstüne çöken çelik gözlü dev bir martı ellerimi gagalıyordu. Bu yüzden ellerimi çekmek ve hemen, suyun üzerinde yuvarlanan varile tekrar tutunmak zorunda kalıyordum. Martının parmaklarımı balık sanmasından korkuyordum. Ve bir de baktım ki, parmaklarım gerçekten birer balıktı.

Garup Savaşı Gottschalk için tam bir hayal kırıklığı oldu. O günlerde, canını yakan ayak ağrıları içinde kumların üzerinde uygun adım yürürken hayalini kurduğu şey, aniden yürüyüş kolunun ön tarafına doğru ateş edilmesi ve üzerlerine gelen kurşunların bütün bu zorluklara ve eziyetlere son vermesiydi.

Kula renkte yüksek atın üzerinde oturan Gersdorff ne güzel bir hedefti. Yüz metre kadar yaklaşmasına izin verilirse, kaçırmak imkânsızdı. O narin burnu pisliğin

içine gömülür, edepsizce sağ kulağının üzerinde taşıdığı şapkası büyük bir kavis çizerek yere düşerdi.

Yol bir koyaktan geçiyordu. Yan yana itilmiş iki yuvarlak dağ tepesini kurumuş bir nehir yatağı ortadan kesmişti. Birden ön tarafa ateş edildi. Koppy "at in ve dağıl" komutunu verdi. Toplar mevzilerine yerleştirildi. Atlı bir takım bir topla beraber Hotantoların sağ kanadını dolanacaktı. Kısa bir süre sonra asiler tepelerden çekildiler. Gottschalk yalnız bir defa, çok kısa bir süre için, epey yukarda küçük bir şekil gördü, fakat o, göz açıp kapayana kadar kayalıkların arasında tekrar kayboldu. Nereye gittiği belli olmayan bir kurşun sesi daha geldi. Hepsi bu kadar. Kimse ölmedi, kimse yaralanmadı. Gersdorff önünden dörtnala geçti. Yani, savaşmadan meydanı terk eden Morenga, Gottschalk'ı hayal kırıklığına uğratmıştı.

Yüzbaşı von Koppy bu Hotantoların sadece bir öncü kuvvet olduğundan oldukça emindi. Daha görecekleri vardı. Ertesi gün için direktiflerini verdi. O gece yola çıkılacak ve gün ışıdığında, Morenga'nın kamp kurduğu Narudas Geçidi'ne doğru ilerlenecekti. Ahıra duman basacaklardı. Albay Deimling'in komutası altındaki diğer üç birlik de oraya yaklaşıyordu. Bu bir ortak merkezli harekâttı. Etrafını çevir ve yok et. Subaylar haritaların üzerine eğilmişlerdi. Karmaşık lojistik sorunların çözülmesi, mesafelerin hesaplanması, önemli arazi noktalarının elle çizilmiş haritalarla karşılaştırılması gerekiyordu. Sonuç itibariyle bütün birliklerin geçide aynı zamanda ulaşması öngörülmüştü. Koppy bütün bu karmaşayı umursamazcasına bir battaniyenin üzerine uzanmış, sırtını bir kayalığa dayamış, beraberinde getirdiği birinci sınıf romu yudumluyordu. Bu bölgeyi neredeyse, saygıdeğer bir adam olarak kabul ettiği Morenga kadar iyi biliyordu.

Ertesi gün, 11.3.1905'te, sabah saatlerinde Narudas Geçidi'nde çarpışmalar başladı. Gottschalk'ın günlüğünde bununla ilgili olarak sadece, iki gün sonra kaydedilmiş bir not var:

Gottschalk'ın günlüğü, 13.3.05
(Büyük Karras Dağları'nda)

Morenga sütkırı bir at üzerinde. Birlikteki hemen herkes onu gördü. Sonra geçide doğru hücum başladı. Bundan sonra olanları Teğmen von Eberstein ilk savaş sınavı olarak adlandırdı. Bu sınavda taş parçaları mermilerden daha tehlikelidir. Sonra, ilk yaralılar gelmeye başlayınca, ilkyardım yerine gönderildim, orada doktorlar Otto, Haring ve Clemm çoktan işe başlamışlardı. Kloroform maskesini tutma görevi bana verildi. Demiryolu takımından, karnına kurşun yemiş ve dışarı çıkan bağırsaklarını boşuna geri itmeye çalışan bir adamı içeri taşıdılar. Akbabalar yine gökyüzünde. Morfin verilen bir asker siklamenlerden sayıklıyordu. Otto ve Haring maharetli, eli çabuk zanaatçılar. Otto, kurmay doktor, ama askeriyeye uymuyor, yaralılara fıkra anlatıyordu. Haring, sağ bacağı kesilmek zorunda olan bir süvariyi sakinleştiriyordu: "Vatanımız kahramanlarına bakacaktır." Buna rağmen iki sağlık memuru onu tutmak zorunda kaldı. Kloroform maskesini yüzüne ben bastırdım.

"Mahzenlerimizde sürekli birbirleriyle boğuşan sıçanlar gibi ısırgan hayvanlar bile, kilerlerimizi talan ederken kendi aralarında dövüşmeyecek kadar akıllıdır. Bu talan seferleri ve gezintileri sırasında karşılıklı yardımlaşır, hatta aralarındaki sakatları beslerler." (Kropotkin)

Asiler hayvanlarını ve kulübelerini geride bırakarak Büyük Karras Dağları'nda kuzeye doğru geri çekilirken, Koppy ve Kamptz'ın birlikleri planlandığı gibi Narudas Geçidi'nin batı çıkışında buluşurken, sarhoş ve yorgun Yüzbaşı Koppy ayık aına üzgün Albay Deimling'e rapor vermek üzere atından inerken, süvariler süngülerini önlerine gelen yere batırarak pontokların içine gizlenmiş asi ararken ve gerçekten iki tane genç bulurken, bölükler etrafa dağılıp çevredeki arazide arama yaparken, dört adam bir dikenli çalılığın arkasında bir Hotanto kadınına tecavüz ederken, gökyüzü her zaman olduğu gibi o vakitte ka-

vuniçi renge bürünürken, Başhekim Haring nihayet elindeki bisturiyi bir kenara bırakırken, Dr. Otto son fıkrasını anlatırken, Gersdorff şişeden bir yudum alırken, Zeisse piposunu doldururken, işte tam bu sırada, bütün bunlar geride kaldığı anda, Gottschalk insanların çektiği bu eziyete karşı bir şey yapmak adına örnek olacak bir tavır koymaya karar verdi. Yapacağı şey, insanların bu vurdumduymazlığını, kavurucu sıcakta içlerinde oluşan bu buzlanmayı kırabilecek, kaybolan dengeyi ve adaleti yeniden sağlayabilecek nitelikte olmalıydı. Gottschalk bir an için şu bekçi köpeği suratlı albayı vurmayı düşündü, "Delice bir fikir," dedi sonra kendi kendine, "bu neyi değiştirir ki." Onun yerine hemen bir başkası gelirdi, muhtemelen Binbaşı von Kamptz, o da bir hayvana benziyordu, ama hangisine, Gottschalk'ın bir türlü aklına gelmedi. Hiçbir şey değişmezdi. Kafası aralıksız zonkluyordu, "Herhalde bu irtifada hızla dağa tırmanmaktan olmuştur," dedi kendi kendine. Sonra, "Top ateşinin patırtısı da yapmış olabilir," diye düşündü. Aşağıdaki vadide kaçışanlar arasında Katharina'yı gördüğünü sanmıştı. "Aslında, vadide kaçışan ve hâlâ üzerlerine şarapnel mermisiyle ateş edilen bu insanlara katılmak lazım," diye düşündü; kadınlar, erkekler, çocuklar, sığırlar, keçiler ve koyunlar tam bir kargaşa içinde altüst oluyordu. Şu anda aşağıda ne yapabileceğini bilmiyordu, ama şimdi, kaçan insanları korumak için daha gerilerdeki siperlerin arkasında saklanan düşmana katılmak, onların uğradığı aşağılanma ve incinmeleri affettirme çabası olarak anlaşılabilirdi. Kafası karmakarışıktı, amaçsızca ortalıkta gezindi.

Fakat bu hiç aklından çıkmayacaktı, özellikle şu resim: Topları kullanan askerler, işaretparmakları kulaklarının içinde, ağızları açık, sanki bağırıyor veya şarkı söylüyor, ama söylediklerini duymuyor gibi öylece duruyorlar. Vadide küçük duman bulutları görülüyor, havada patlayan top mermilerinden çıkan kurşun yağmuru kaçan insanların üzerine boşalıyor.

Gottschalk bir müddet sonra karargâha çağrıldı.

Deimling'in kurmaylarından olan bir subay, "Nasıl oluyor da bir baş veteriner şimdi arazide gezintiye çıkıyor?" diye sordu. Gottschalk yanıt veremedi, zaten vermesini de kimse beklemiyordu. Diğer bir veterineri yanına alarak, ganimet olarak ele geçirilen hayvanlarla ilgilenmesi emredildi. Mademki operasyon başarısızlıkla sonuçlanmış, Morenga asilerle birlikte kaçmıştı, hiç olmazsa hayvanlar Keetmannshoop'a sürülmeliydi. Gottschalk'ın derhal kendine bir at bulması ve yola çıkması gerekiyordu.

Gottschalk, Hotantoların atlarının bir araya toplandığı ahıra geldiği sırada, kendine güzel bir al donlu aygır yakalattıran Süvari Yüzbaşısı von Tresckow'la karşılaştı. Tresckow o atın ölen Binbaşı von Nollendorf'a ait olduğunu iddia ediyordu. Dostça Gottschalk'ın omzuna vuran Tresckow, "Daha sonra görüşürüz, şimdi hemen gitmem lazım," dedi. Telaş içinde geçen bu kısa karşılaşma sırasında, Tresckow'da bir şeyin eksik olduğu Gottschalk'ın gözünden kaçmadı; süvari kamçısı yoktu.

Gerçekten de üç hafta önce bir devriye çatışması sırasında, sapında çakmak cebi olan, el örmesi deri kamçısını kaybetmişti. Daha doğrusu, altındaki at vurulunca koşarak kaçarken ayağına dolaşan kamçıyı bir tarafa fırlatmıştı. Tavşan gibi bir sağa bir sola sıçrayarak düşmandan kaçıyordu, böyle bir şey yapacağını daha önce hayal bile edemezdi. Bundan dolayı herhangi bir vicdani rahatsızlık da duymuyordu, ki bu da eskiden onun için düşünülemez bir şeydi. Bu Hotanto savaşı her şeyi tepetaklak etmişti, burada eski, saygı uyandıran kuralların, muteber, ananevi örf ve âdetlerin, adabımuaşeretin, hatta Prusya ahlak düsturunun geçerliliği ortadan kaldırılmıştı. Buradaki savaş, Avrupa'da olabilecek her türlü savaşın aksine, bütün geleneksel değerlere karşı bir ayaklanmaydı. Tresckow hırpani ve bitkin bir şekilde birliğine döndüğünde şöyle demişti: "Neden bir insan bu kahverengi serserilerin kendisini öldürmesine, yalnızca şerefini korumak adına, izin versin ki, zaten onun üzerine tükürüyorlar."

Fakat bununla beraber, şu anda herhangi bir yontulmamış Hotanto'nun, piposunu onun altın çakmağıyla yaktığını ve kendisi ünlü Sumatra üst yapraklı ve Java tütünü dolgulu Rose von Hildesheim marka bir puro yakmak istese, ceplerinde çakmak aramak zorunda kalacağını düşünmek ona koyuyordu.

Gottschalk ahırda ürkmüş vaziyette itişen atlar arasından kendisi için sütkırı bir at yakalattı, güçlü ve sağlam yapılı bu at şimdiye kadar hiç görmediği bir işaretle dağlanmıştı: bir kılıç. Atın sırtında hâlâ bir Alman ordu eyeri vardı ve Alurisfontein'daki çarpışmada ölen Teğmen Schmidt'e aitti. Eyerin ceplerinde iki tabaka tütün, bir kısa pipo ve bir parça sabun bulundu.

Eyeri inceleyen çavuş, "Sabun bir Hotanto'nun ne işine yarar?" diye sordu. "Bu at asilerin yanından kaçmış olmalı, biz onu yakalayana kadar cepheler arasında gidip gelmiş."

Eğer kederli Deimling bu atın sırtında daha birkaç saat önce Morenga'nın oturduğunu bilseydi, onun kendine ait olduğunu hemen ilan ederdi. Deimling emirlerini dağıtırken bile, yıllık izni için müracaat edip etmemeyi düşünüyordu, ne de olsa attan düşerek sol kolunu incitmişti. Yoksa Berlin'deki Genelkurmay'ın bu operasyon hakkında söyleyeceklerini mi beklemeliydi? Morenga'nın hâlâ Kirchner'in topları önüne çıkma ihtimali de yok değildi. Gerçi Kirchner'den şu ana kadar bir ses çıkmaması da şaşırtıcıydı, hatta tedirgin ediciydi. Onun özellikle bir topçu subayı olarak, eski bir askerî kuralı bilmesi gerekirdi: Top sesi nereden geliyorsa, oraya gideceksin. Eğer Kirchner olması gereken yerde vaktinde olsaydı, Morenga'yı ablukaya alır ve yok edebilirlerdi. Bu fevkalade cesur operasyon, Deimling öyle olduğuna inanıyordu, büyük bir askerî başarıya dönüşürdü. Kirchner'in bir tuzağa düşmüş olabileceği hiç aklına gelmiyordu. Deimling, sağ salim Keetmannshoop'a vardığı takdirde yıllık izin için müracaat etmeye karar verdi. Morenga'nın takibi-

ne son verilmesini emretti. Asilerin yine sıvışarak bu uçsuz bucaksız ülkede bulunmaz hale geldiklerinden şüphe yoktu. Etrafı kurmaylarıyla çevrili Deimling, baş veterinerin bir kır atın üzerinde salınarak, Hotantoların hayvanlarının toplandığı geçide doğru dörtnala gidişini seyretti. "Ne güzel bir hayvan, şu kır at," dedi Deimling. "Netice olarak, bir sığır ve koyun sürüsünü gütmek için o kadar emek, para ve enerji harcamak maskaralıktan başka bir şey değil," diye düşündü. Kendisini, yanan Moskova'daki Napolyon'a benzetti.

Gottschalk, sinirli bir şekilde gemini kemiren kır atına "Bulutların Kulağı" adını verdi.

Başhekim Haring, kuzeyde Kirchner'i aramakla görevlendirilen Erckert birliğine gönüllü olarak katıldı. Haring, Almanya'dan yola çıktığı günden beri tükenmek bilmeyen bir tutkuyla her akşam günlüğüne not alıyordu, on dört saat boyunca ameliyat masasının başında durduğu, etlerin içinden kurşun çıkardığı, el, ayak, bacak ve kol kesmek zorunda kaldığı günlerde bile. Ayrıca neredeyse her gün eski okul arkadaşlarına, profesörlerine, meslektaşlarına, teyzelerine, amcalarına, kayınbiraderlerine, eniştelerine, yengelerine, kardeşlerine, kız kardeşlerine, yeğenlerine, büyük yeğenlerine ve özellikle karısına kartpostal veya mektup yazıyordu. Karısına yazdığı mektuplarda birçok kere, yazdıklarını saklaması konusunda onu uyarmıştı, bunlar ne de olsa birer tarihi belgeydi, hatta bir defasında karısına, yazdığı her mektubun son mektubu olabileceği tehdidini savuracak kadar ileri gitmişti, çünkü bu asilerin Kızılhaç'a karşı bile hiç saygıları yoktu. Haring kendisini büyük tarihi olaylara şahitlik eden bir kişi olarak görüyordu. Acıdan yakınan yaralıları Goethe'den aldığı cümleyle teselli ediyordu: "İleride, 'Ben de oradaydım,' diyebileceksin."

Doktor Haring'in karısına yazdığı 23.3.05 tarihli mektup.

"Sevgili karıcığım,

Bu ayın 19'unda, Kirchner birliğinin saldırıya uğradığı yere ulaştık. O yerde garip şeyler olduğu uzaktan anlaşılıyordu, çünkü üzerinde akbabalar ve diğer leş yiyen kuşlar uçuyordu. Oraya vardığımızda, korkunç bir manzarayla karşılaştık. Üzeri yarısına kadar toprakla örtülmüş ölü bir arkadaşımız orada yatıyor, üstünkörü gömülmüş diğerinin etleri yenmiş eli topraktan dışarı çıkmış, onların yakınında çakallar tarafından topraktan çekilip çıkarılmış, yarı yarıya yenmiş uzuvlar ve ölü bedenler. Hotantoların elbiselerini soyduğu bazılarını o sıradaki düşman ateşi yüzünden gömmeye fırsat olmamış. Düştükleri yerde kalmışlar. Bir tepenin yamacında kahraman Yüzbaşı Kirchner'i bulduk, üniforması çalınmamıştı. Düşmana duyulan saygıdan ötürü değil, üniforması tamamen kana bulanmış olduğu için. O, iri ve ağır bir adamdı. (Karnından vurulmuş.) Her tarafta telef olmuş katırlar, atlar ve öküzler yatıyor. Kırılarak açılmış un sandıkları, öylece boğazlarından kesilmiş rom şişeleri. Mektuplar ve gazeteler etrafa dağılmış. Akbabalar etraftaki kayalıklara çökmüş, ziyafetlerine devam etmek üzere bekliyor. Havada mide bulandırıcı bir leş kokusu. Bakanlar için tüyler ürpertici bir görüntü. Ve hiç konuşmadan üzücü görevimizi yerine getiriyor, ölülerin mezarlarını hazırlıyoruz.

Şimdi sıra Morenga ve çetesinde. Onları yakaladıktan sonra, bu ülkeye barış ve sükûnet geri dönecek.

Geceleri açık havada yatıyorum. Üzerimde Güneyhaçı yıldız kümesi. Seni, sevgilim, ve çocukları düşünüyorum.

Hepinize candan selamlar!"

Ganimet olarak ele geçirilen hayvanları Kamptz birliğinin Keetmannshoop'a götürmesi gerekiyordu. Birlik 18 Mart günü harekete geçti. Gottschalk hayvanların sürü grupları halinde, yerli yardımcıların gözetimi altında yürütülmesini istemişti, bu yerlileri de Alman atlılar gözetleyecekti. Bir tarım işçisinin oğlu ve bir nalbant olarak hay-

vanlara yabancı olmayan Zeisse, Gottschalk'ın kişisel yardımcılığına aday olmuş ve Yüzbaşı von Koppy bunu hemen kabul etmişti.

Süvari Yüzbaşısı von Tresckow'un Gottschalk'ın sırtını sıvazladığı ve bu at doktoruyla yoldaşça, hatta arkadaşça konuştuğu hemen etrafa yayılmıştı. Ayrıca albay da bizzat Gottschalk'ın atını övmüştü. Herhalde kimsenin bilemeyeceği ilişkiler ve bağlantılar söz konusuydu. Gottschalk ayrılmak için izin almaya geldiğinde, tapir gözleriyle ona göz kırpan Yüzbaşı von Koppy, Gottschalk'ın cesur bir adam olduğunu ve ona nişan verilmesi için talepte bulunacağını söyledi.

Gottschalk bunun bir şaka olmadığını sekiz hafta sonra öğrenecekti. Majesteleri Kayser'in ona ikinci sınıf askerî şeref madalyasını layık gördüğü haberini Keetmannshoop'ta aldı.

Şaşkınlıktan ne yapacağını bilemeyen Gottschalk'a öğleden evvel madalyasını ve diplomasını takdim eden Binbaşı Maercker, onları öğleden sonra geri almayı reddetti. Maercker'e göre bu, abartılı bir alçakgönüllülüktü. Ve Gottschalk sadece madalyanın değil, ödüllendirmenin de geri alınması konusunda ısrar edince, binbaşı birden terbiyesizleşti. Bir kere verilen bir nişanın onu takan kişinin keyfi uğruna geri alınamayacağını söyledi. Nedenlerini sordu. Gottschalk bu ödülü hak etmediğini, kaldı ki onu ilkesel nedenlerle reddettiğini söyledi. Maercker, "Baş veterinerimiz biraz dik kafalı galiba," dedikten sonra, Gottschalk'ın çıkmasına izin verdi. Gottschalk'ın aklına Wenstrup geldi. Onu da dik kafalı olmakla suçlamışlardı. Ertesi güne kadar her şey üzerinde tekrar iyice düşünecek ve ona göre karar verecekti.

Ertesi akşam görevden dönünce, gazyağı lambasının fitilini yükseltti ve Koruma Birliği Komutanlığı'na, ikinci sınıf askerî şeref madalyasıyla ödüllendirilmesinin geri alınmasını talep eden bir dilekçe yazdı.

Windhuk'ta hiç kimse kendisini bunun için yetkili

görmedi. Teslim edilmiş bir nişan geri alınabilir miydi? En sonunda madalya ve diplomasını Berlin'deki Koruma Birliği Başkomutanlığı'na gönderen Gottschalk, her ikisini dört ay sonra iadeli taahhütlü olarak geri aldı; ekinde, ödüllendirme vs. ile ilgili şikâyetlerin bölük komutanlığına bildirilmesi gerektiğini belirten basılı bir not vardı.

Bunun üzerine Gottschalk bu işin peşini bıraktı.

Keetmannshoop'a götürülen hayvan sürüleri için ne yeterli su ne de yem vardı. Var olan az sayıdaki su birikintisini de ilk yüz hayvan kupkuru etmişti. Susuz kalan diğerleri böğürerek etrafta dolaşıyordu. Binbaşı von Kamptz herkesi acele etmeye çağırdı. Bir an evvel, doğru dürüst tanımadıkları Karras Dağları bölgesini terk etmek istiyordu. Gottschalk bunun Albay Deimling'in savaş ganimetini tehlikeye sokacağı uyarısını yaptı. Birlik bu hızla ilerlerse, hayvanların yarısı bile Keetmannshoop'a canlı olarak varamazdı. Deimling'e karşı kişisel garezi olan Kamptz (bir keresinde Deimling onu bütün kurmaylarının önünde fena halde azarlamıştı: "Birliğiniz yine geride kaldı, şunu artık öne çekin, yoksa ne dediğimi anlamıyor musunuz?" vs.), "O zaman geberirlerse gebersinler," dedi. "Ölü bir öküzü her zaman ölü bir süvariye tercih ederim."

Atını hayvan sürüsünün yanında süren Gottschalk –gözün erdiği yere kadar böğürme, meleme, bağırma sesleri duyuluyordu– kendini bir kovboy gibi, bazen de bir sığır hırsızı gibi hissediyordu. Birçok kere kendini ıslık çalarken, hatta bir keresinde şarkı söylerken yakaladı. Bunu her fark edişinde hemen susmasına neden olan şey, çarpışmaları hatırlamasıydı ve düşman saflarına geçme arzusuna bir an için kapılmış olması düşüncesi diken gibi batıyordu. Bu delice fikri şimdi, ateşi çok yükselmiş bir ruhun sayıklaması olarak görüyordu. Ama yine de bu hatıra kafasını kurcalamaya devam ediyordu.

Düşündüğü ve yaptığı şeyler arasında bir kopukluk vardı. Ara sıra, atını süren, mahmuzlayan, emirler dağı-

tan, çobanları yöneten kişi ile, her şeyi izleyen ve derinlemesine tartan kişinin aynı kişi olmadığı hissine kapılıyordu. Onu sakinleştiren, kendisine ait olan her iki parçasını birleştiren şey, şu anda görevini yerine getirmekten başka yapabileceği bir şeyin olmadığı düşüncesiydi. Fakat sonra, şiddet ve terör çemberinin tamamlanmasına yardımcı olduğunu düşünmekten de kurtulamıyordu. Çünkü bu hayvanların eti ve sütü Hotantoların tek besin kaynağıydı ve şimdi her şeyi daha fazla göze alarak savaşacaklardı.

Gerçekten de birlik birçok defa küçük asi gruplarının saldırısına uğradı. Ölenler ve yaralananlar oldu ve Dr. Otto yine fıkralarını anlatmak zorunda kaldı.

Yan yana at süren Tresckow ile Gottschalk ara sıra sohbet ediyordu. Tresckow, "Bu savaşı başka türlü tahayyül etmiştim," dedi. "Vatanımızı savunduğumuzu sanmıştım, ama aslında vatanlarını savunanlar Hotantolar. Bazen burada ne aradığımı soruyorum kendime. Bu ne biçim bir savaş ki, düşmanın öküzlerini kaçırmaya çalışıyor, kadın ve çocuklarına kurşun sıkıyor ve kulübelerini ateşe veriyoruz."

Konvoy dağları arkasında bıraktıktan ve hafif tepelik bir arazide ilerlemeye başladıktan sonra, Gottschalk öküzler için bir yapay çene tasarımı üzerinde düşünmeye tekrar zaman buldu. Günlüğüne bu süre zarfında yazdığı notlar arasında, askerden firar etmeyi ima eden herhangi bir kayda rastlanmıyor. Buna karşılık, yapay dişleri ineğin çenesine acı vermeden sağlam bir şekilde tutturmak için tasarlanmış bir sürü çizim bulunuyor.

Akşamları, askerler kurdukları açık hava kampına yerleştikten sonra, Gottschalk eyerinin üstüne oturuyor, artık bol bulunan kızartılmış etini yiyor ve Zeisse'ye düşündüğü çene tasarımını anlatıyordu. Sağlıklı olan ve bol süt veren ineklerin, sadece bir dişi kırıldığı için kesilmesi hiç de anlamlı değildi. Bu hızla yürütülen bir sürüde yorgunluktan ölen ineklerin sayısının, on yıl içinde kırık diş yüzünden kesilecek ineklerden daha fazla olmasına rağmen bunu söylüyordu.

Zeisse, özellikle ineğin ağzında demirin kolayca paslandığını ve yapay çene için çelik, hatta kaliteli paslanmaz çelik kullanılmasının daha uygun olacağını, yalnız bu ülkede o çeliği bulamayacağını belirtti. Ama yine de çok iyi çelik elde edilebilirdi. Çarpan mermiyle paralanan bir dağ topu namlusundan bir parça kesilip alınması yeterli olurdu. Sonra bu çelik parçası eğelenerek bir diş şekline getirilebilirdi, gerçi bu iş epey zaman gerektirirdi ama ondan bol ne vardı ki. Bir demir testeresi ve bir mengene mutlaka gerekliydi.

Gottschalk'ın sıkıntıları bu sıralarda başlamıştı, yemekten sonra midesinde bir baskı hissediyor ve bazen midesi bulanıyor, ama rahatlamasını sağlayacak kusma işini yapamıyordu. İlk önceleri, bozuk bir şey yediğini düşündü, ama vurularak öldürülen sığırların kaburgalarından kesilen taptaze bifteklerin hemen kızartıldıklarını da biliyordu. Üç gün sonra kurmay Dr. Otto'ya gitti. Gottschalk'ın ceket ve gömlek düğmelerini açarak sırtüstü yere yatması gerekti. Otto parmaklarının ucuyla kaburgalarının altından midesine bastırarak derin nefes almasını istedi. "Bir Hotanto ile bir Avusturyalı arasındaki farkı biliyor musunuz?" diye sordu ve sonra, "gastrit, belki de ülser," dedi. "En iyisi yulaf peltesi yiyin. Sinirlenmek de yok. Otlaklarından alıp götürdüğünüz bu hayvanlar nasıl olsa sizin değil."

Gottschalk daha sonra, taş zemin üzerinde nasıl yattığını, parmaklarıyla karnına bastıran Dr. Otto'yu ve nefes aldıkça iğne gibi batan sancıyı hatırladı.

Kolayca hastalık izni alabilirdi. Memlekete tayinini de isteyebilirdi. Ama garip bir şekilde, o zaman akla yakın gelen bu yolu hiç düşünmedi, evet, bu şekilde tüymeyi düşünmek bile ona acı verdi. Gottschalk, onu ödün vermemeye iten bu tercihini kendine açıklarken, bunda biraz da gururun rol oynadığını düşündü. Ama gurur denen şey nedir ki? Her neyse, Gottschalk bu ihtimali hemen bir kenara bıraktı.

İçinden at sırtında geçtikleri, daha birkaç hafta önce onu heyecanlandıracak kadar hoşuna giden kırsal bölge artık onu hiç duygulandırmıyordu. Keetmannshoop'ta yulaf peltesini nerede bulabileceğini düşünüyordu.

Bir keresinde, eyerinin üzerinde dönüp arkasına baktığında, ufukta Karras Dağları'nın mor renkte sivri tepelerini gördü. Onları bir an için, istendiğinde arkaya katlanabilen sahne dekorlarına benzetti.

Keetmannshoop'a varmalarından bir gece önce, kurmay doktoru arayan bir topçu teğmeni telaş içinde geldi, ateş başında oturan Gottschalk'ın yanına ilişerek nefes nefese anlatmaya başladı: Delinin teki bozuk top namlusunu testereyle kesmeye çalışıyormuş, hem de küçücük bir testereyle; ve çelik parçalarına ihtiyacı olduğunu, çünkü onları eğeleyerek bir inek çenesine takılacak diş haline getireceğini iddia ediyormuş. Talimatı baş veteriner Gottschalk'tan aldığını ileri sürüyormuş.

Kurmay Dr. Otto'nun İmparatorluk Koruma Birliği Komutanlığı'na gönderdiği bilirkişi raporu (3.5.05)

Baş veteriner Gottschalk'ın tropikal bir beyin hastalığına yakalandığı iddiası gerçek dışıdır. Ruhi bir bunalım içinde olduğu da doğru değildir. Davranış şeklini ancak tuhaf olarak, Hotantolara özgü her şeye karşı duyulan abartılı bir ilgi olarak nitelendirmek mümkündür. Bunun böyle olduğunu, baş veteriner Gottschalk'ın son derece karmaşık bir dil olan Nama dilini öğrenmeye çalışması da göstermektedir. Bu, onun, bahsi geçen kabilenin kaderine karşı beslediği abartılı acıma duygusunu da açıklamaktadır. Sahada yapıldığı için klinik titizlik konusunda iddialı olmayan bir muayene sırasında, mide mukozasının tahriş olduğu tespit edilmiştir. Refleksleri normaldi.

Keetmannshoop yolculuğu sırasında Tresckow, Gottschalk'a, ata binerken bile okuduğu kitabın çok mu eğlenceli olduğunu sordu.

"Kropotkin, sayın süvari yüzbaşım," dedi Gottschalk, "*Karşılıklı Yardımlaşma*."

"Heyecanlı mı?" diye sordu Tresckow, "yasak izdivaçlar, büyük entrikalarla doludur herhalde?"

"Hayır," dedi Gottschalk, "tam tersi, ama yine de ilginç."

Tresckow, ayaklarını yukarı uzatabildiği ilk fırsatta kitabı ödünç vermesini rica etti.

Kropotkin'in kitabının Gottschalk için ilahi bir aydınlanma belgesi anlamına geldiği söylenemezdi. Bu kitaba karşı duyduğu merak ve ilginin büyümesinin nedeni daha çok, onun içinde, daha önce kendi aklına gelen ve genellikle bulanık olan düşüncelerle karşılaşmasıydı: yardımseverlik, dayanışma ve dostluk, hayvanlar âleminde de. Kropotkin, zooloji ve insan toplumu alanından, teorisini destekleyen çok sayıda örnek sunuyordu. Buna rağmen Gottschalk'ın kitaptan kazandığı bilgi miktarı, onu ikinci bir kez okumasını sağlayacak kadar büyük değildi. Onun kalıcı ilgisi daha ziyade selefinin kitabı nasıl okuduğuna yönelikti, yani Wenstrup'un kenar notlarına ve değişik renkte işaretlediği kısımlara. Gottschalk bu renklerin ne anlama geldiğini çözmeye çalışıyordu. Böylece, sayfaları çevire çevire Wenstrup'un izinden gidiyordu.

Wenstrup'un, Kropotkin'in *Karşılıklı Yardımlaşma*'sında kırmızı kalemle altını çizdiği bir metin parçası:

"Karşılıklı hediyeleşme ve gönül alma Hotantoları en çok mutlu eden şeylerden birisi. Hotantoların dürüstlüğü, zamanında ve çabuk uyguladıkları hukukları ve ahlaki saflıkları; bu konularda bütün dünya halklarının veya çoğunun önündeler."

Zeisse her ne kadar demircilik ve nalbantlık eğitimi almış olsa da, Krupp çeliğinin inanılmaz sertliğine şaşırmıştı. Saatlerdir testereyle kesmeye çalıştığı top namlusunda açtığı kertik yarım santimetre derinliğe bile ulaşamamıştı.

Bir akşam Zeisse eyerini temizlerken (tüm Güney Ordusu'nda eyerini düzenli olarak yağlayan tek kişiydi), Gottschalk'a taş merdanenin hikâyesini anlattı. Zeisse'nin babası, düzlükte bulunan Heber köyündeki bir çiftlikte yanaşma olarak çalışıyordu. Çiftlik sahibinin adı König'di. Çiftlik avlusunda, buzulların sürüklediği bir kaya parçasından oyularak yapılmış, ortasında ağaç gövdesinden mihverin geçirildiği bir delik olan dev merdane duruyordu. Merdane ara sıra, çim ekildiği zaman kullanılıyordu. Ancak iki tane güçlü çiftlik beygiri bu taş merdaneyi yerinden oynatabiliyordu. Onu Napolyon'un yol işçileri telaş içinde kaçarken geride bırakmışlardı. Hem çiftlik sahibi köylü hem de babası küçük Zeisse'yi, söz dinlemediği takdirde merdanenin altına koyacaklarını söyleyerek korkutuyordu. Bu yüzden çocukken o avluda hiç oynamak istememişti. On üç yaşına bastığında, boyu merdanenin boyuna ancak erişmişti. Kısa süre sonra da demircilik eğitimi almak için Bardowick'e gönderilmişti. İşte ilk defa o zaman o merdanenin üstüne çıkma cesaretini göstermişti.

Zeisse top namlusunu testereyle kesmeye çalışırken, hep o merdanenin devasa kaya parçasından nasıl oyulduğunu düşünmüştü.

Gottschalk'ın günlüğü, 30.3.05

İnsanlar bizim burada yaptıklarımızın izini yıllar sonra bile sürebilir: Ölen hayvanların iskeletleri yol kenarlarında, ölen askerlerin mezarları ise kilometre taşları.

Ülke Bilgisi 3
Teodolit veya Zeytinyağlı Sardalye Konservesinin Faydaları

İlk önce şampanya tıpasının patlama sesi vardı.[1]

Berlin'de Unter den Linden Caddesi'nde, bir noterlikte, 5.4.1885 günü öğleden sonra 5 sularında, beyefendiler noterin denetimi altında anlaşmayı imzaladıktan sonra, ofis sekreteri bir şişe Kupferberg açtı. Böylece Alman Güneybatı Afrika Kolonyal Birliği'nin kuruluşu tamamlanmıştı. Şimdi birliğin gelecekte başarılı ve şanslı olması için kadeh kaldıran beyler şunlardı: Ticaret müşaviri[2] Hansemann, bankacı ve ticaret müşaviri Bleichröder, Ujest Dükü, Kont Henckel von Donnersmarck; Discontgesellschaft'ın, Deutsche Bank'ın, Delbrück Bankası'nın, Leo & Co. şirketinin, Dresdner Bank'ın, Sal. Oppenheim jun. & Co. Bankası'nın genel müdürleri ve yeni kurulan şirkete sermaye değil de şansölyeyle olan samimi ilişkilerini getiren, servet sahibi von Zü..

Kuruluş şerefine bir konuşma yapan ticaret müşaviri Bleichröder, herhalde orada bulunan herkesin gönlünde yatan şeyi dile getiriyordu: Bu kuruluş ile, az gelişmiş ve geri kalmış bir ülkeye medeniyeti götürerek ekonomik

[1] "Başlangıçta söz vardı. Söz Tanrı'yla birlikteydi ve söz Tanrı'ydı," cümlesiyle başlayan İncil'e gönderme (Yuhanna 1: 1). (Ç.N.)

[2] "Ticaret müşaviri", nüfuzlu işadamalarına verilen resmi bir unvandı. (Ç.N.)

alandaki yurtseverlik görevlerini yerine getirmiş oluyorlardı. Bu alanda şimdiye kadar sadece İngilizlerin söz sahibi olması, yaptıkları işin gerekliliğini gösteriyordu. Yazarlar ve filozoflar ulusunun en yüksek görevi hiç şüphesiz ki, vahşiyi medenileştirmekti. Kadehini bunun şerefine ve iyi işler için kaldırıyordu.

Bu beyefendiler daha önceki görüşmelerinde, mali rizikonun büyük olmadığı konusunda kolayca fikir birliğine varmışlardı, çünkü planlanan girişim sadece 800.000 mark tutarında küçük bir sermaye gerektiriyordu. Bu parayla birkaç teneke tencere, tüfek, boncuk ve yüklü miktarda konyak satın alınabilirdi. Başlangıç yatırımları aslında toprak elde etmek için gerekliydi ve bu konuda Alman misyonerlerin hayırlı aracılığına bel bağlanmıştı. Arazi satın alma işiyle ilgilenen bir şirketin yoğun işgücüne ihtiyacı olmayacağı için, sabit giderler düşük tutulacaktı: bir genel müdür, birkaç harita mühendisi, jeolog ve bunların yardımcılarının maaşları. Toprak satın alacak kişiler zaten komisyon bazında çalışacaktı.

Bu ülkenin doğal kaynaklar açısından çok zengin olduğu söyleniyordu. Bazı yerlerde bakır madeni kendiliğinden açığa çıkmıştı, hem de büyük miktarlarda; ve onyıllardır ortalıkta gezen bir söylentiye göre, elmasların yerden toplandığı bölgeler bile vardı.

Beyefendiler arasında hiç kimsenin yere eğilerek kumlar arasında elmas arama heveslisi olmadığı açıktı, ama en azından onlar için bu işi birisinin yapmasını sağlayacak koşulları hazırlamak gerekiyordu, hem de bir an önce. (Bundan yirmi yıl sonra Strauch adlı, Lüderitzli bir demiryolu bekçisi, ay ışığının taşların içinde parladığı bir gecede, gerçekten ceplerini 70.000 mark değerinde elmasla dolduracaktı.) Bu beyler, şu anda değersiz olan toprakların, yeraltı zenginliklerinin yoğun bir şekilde işletilmesi ve buna bağlı olarak, Alman (veya diğer Avrupalı) göçmenlerin oraya akın etmesi sonucunda çok değer kazanacağı konusunda da hemfikirdi.

Bu ticari girişimlerden ve imzalanan anlaşmanın içe-

riğinden ne Bethanien'lıların ne de iki yıl sonra o bölgede at süren üç Alman'ın haberi vardı. Onlarla beraber, aylar önce İngiliz limanı Walvisbaai'den ülkeye sokulan gizemli teneke sandıkları taşıyan iki öküz arabası da geliyordu. Arabaları çeken öküzlerin en önünde Çatalboynuz gidiyordu, Yumuşak Ağızlı'nın büyükamcası. Çatalboynuz yakında, öküzler için inanılmaz bir yaş olan otuz dört yaşına erişecekti, yani büyük ayaklanma zamanında yaşayan ve olanlara tanıklık eden az sayıdaki öküzden biri olacaktı. Çatalboynuz bütün kasapların bıçağından kurtulmuştu, çünkü öküzler arasında çok nadir rastlanan bir yeteneği vardı: en zor arazide bile en kolay yolu bulabilmek. Bu yeteneği yıllar geçtikçe daha da gelişiyordu, ancak bunun bedeli olarak tıknefeslik başlamıştı. Çatalboynuz, arabasına koşulduğu her yük sürücüsünün bir baş halatçıdan tasarruf etmesini sağlıyordu.

O gün de Çatalboynuz arabayı güvenli bir şekilde ve en kolay yolu bularak, bir zamanlar Sabine Kreft'in Klügge'yle inleme yarışına girdiği misyonerlik evinin önüne çekti. Ertesi sabah insanlar teneke sandıklardan dışarı çıkartılmış aletleri hayranlık içinde seyrediyorlardı. Onların arasında bir alet, meraklı Bethanien'lılara hiç yabancı gelmedi. Omuzlarının üzerindeki görünmez yükün kaymasından korkarcasına dik duran, olağandışı uzun ve zayıf bir adamın denetimi altında, alet üç bacağı üstüne dikildi ve adam, kolonyal şapkasını ensesine doğru iterek, bir cins küçük boruya benzeyen aygıtın içine doğru deneme maksadıyla baktı. Bu alet, bir yıl kadar önce melankolik bakışlı narin bir adamcağızın, Königsbergli Bay Schultz'un oraya kadar taşıdığı büyük fotoğraf makinesinin daha küçük bir örneğine benziyordu.

Bu adam, şimdiye kadar gördükleri bütün beyazların aksine, kısa boyluydu ve uzuvları Hotantolar misali narindi. Schultz, kendine örnek aldığı Richard Wagner gibi, kadifeden yapılmış koyu kahverengi bir bere takıyordu.

Saygılı bir hayranlık içinde onu seyreden ve kıpırdamadan duran Bethanien ahalisi önünde Schultz, ken-

disini ve cihazı örten siyah bir örtünün altında kayboldu. Kısa bir süre sonra, her zamanki gibi gülümseyerek, tekrar ortaya çıktı. Hareketsiz duranları bir plaka üstüne yapıştırmıştı. Gece olunca bu plakaları, beraberinde getirdiği bir laboratuvarda banyo etti; ertesi sabah, çektiği fotoğrafların bazılarını Bethanien'lılara gösterdi. Şaşkın şaşkın bakanlar resimde kendileri dışında herkesi tanıdılar. Bir sürü tanıdık yüz arasında hep bir tane yabancı oluyor ve bu yüz, fotoğraflara bakanın diğerlerinden öğrendiğine göre, kendisine ait oluyordu. İnsan sanki her gün gözünün önünde olan şeyleri ilk defa görüyordu: kilise, uzaktaki tepeler, ova. Bir parça donmuş zaman, kokusuz ve sessiz. Schultz meraklılara aletin nasıl çalıştığını birçok kere anlatmış, ama onları bu aletin bir kendi kendini tanıma aleti olmadığına güç bela ikna edebilmişti. Herkese kim olduğunu gösteren bu faydalı aletle birlikte köyde kalması için ona çok ısrar ettiler. Köydeki misyoneri ise, İncil'den tekrar tekrar aktardığı sözlerle birlikte çöle gönderip onların ne kadar işine yaradığını görmek istiyorlardı.

Akşam olduğunda, hayal kırıklığını zorlukla saklayabilen misyoner Bam, Schultz'a, buradaki insanların inancının hâlâ, ilk hafif dondan sonra tutan buz tabakasına benzediğini söyledi. Schultz, Güney Afrika'da yeni kurulan Koruma Bölgesi üzerine bir fotoğraf albümü yayımlamak istiyordu. Siparişi veren, insanları ve ülkeyi tanıtan böyle bir albümün geniş halk kitleleri arasında sömürgeci düşüncenin yayılmasına faydalı olacağını uman Kolonyal Birlik'ti. Schultz at üstünde gezindiği ülkede ağır fotoğraf makinesini özel seçilmiş üç kişiye taşıtıyor, efkârlı bakışlarıyla etrafı gözleyerek aletin nerede kurulacağına işaret ediyordu. Sonra siyah örtünün altında kayboluyordu: misyonerlik kilisesinin önünde, pontokların karşısında, mezarlığın önünde ve tekrar tekrar, değişik açılardan ve günün çeşitli saatlerinde resimlerini çektiği yarım insanların, tuhaf ağaçların karşısında (Schultz hep, "Bu sanatın püf noktası ışıktır," diyordu ve "ışık yakalayıcı" terimini meslek tanımı olarak tercih ediyordu). En sonunda,

bir yarım insanı alacakaranlıkta gösteren ve Schultz'un yalnızca yerli insanların yüz ifadesinde değil, doğa manzaralarında da keşfettiği o derinde yatan kederi sade bir şekilde yansıtan eşsiz fotoğrafı çekme şansını yakalamıştı. Köpekbalığı Adası'ndaki soğuk ve yağmurlu, öldürücü gecelerden çok önce belirginleşmiş çürüme ve çöküşün izleri. Schultz, parlatılmış bir çift pabucu kameraya doğru uzatan, yırtık pırtık giysiler içindeki uşağının yanında, bir elinde kamçısı, pişmiş kelle gibi sırıtan tüccarın; oyuncak bebekler gibi beyaz vaftiz elbiseleri giydirilmiş bir grup Ovambo çocuğunun ortasında duran, uzun sakallı bir Katolik papazın; kuyruk tüyleri yolunmuş, ayakta zor duran bir devekuşunun; üç çocuğu frengiye yakalanmış bir Hotanto kadınının fotoğrafını çekmişti. Aslında kadının portresini çekmek isteyen Schultz, ondan çocuklarını yanına almasını rica etmişti. Neden doğrudan hasta çocukların resmini çekmediğini soran misyoner Bam'a, "İnsanlar kadının yüzündeki korkunç ifadeyi görebilmeliler," demişti. "Dehşet verici olanı doğrudan göstermek insanları iter." Ve nihayet, birçok etnolojik ve ansiklopedik eserde sıkça kullanılacak olan o fotoğraf: Bethanien'li yaşlı adam. Sonsuz buruşukluk içinde kırış kırış olmuş, fotoğrafın çekildiği doğa gibi susuzluktan kurumuş bir yüzü gösteriyor. Parlak ışık altında gözleri büzülmüş, iki çizgi olmuş, karakteristik gözkapakları acımasız ışıktan korunmak için şekil almış gibi, kır-kıvırcık saçları renksiz. Arkasında siyah bir örtünün altına saklanmış adamın durduğu meraklı aletin karşısında da istifini bozmayan bu taşlamış yüzde, yorgun bir asalet ifadesi var. Böylece, Gorth'un birlikte Alman misyonerlik cemiyetlerine bir konferans gezisi yapmayı planladığı Lukas, tekrar nefes almak için Schultz'un el hareketini beklediği kısa süre için de olsa, Avrupa'ya gelmiş oldu.

Bu fotoğraf albümünün yayımlanması yine de mümkün olmadı. Kolonyal Birlik'teki yetkili beyler önlerine konan fotoğrafları inceledikten sonra, bütün resimlerde moral bozucu, elemli bir taraf olduğu ve bu yüzden halk

arasında kolonyal düşünceyi yaygınlaştırmaya uygun olmadıkları görüşüne vardılar.

Böylece fotoğraflar Hermann Schultz'un Königsberg'deki arşivinde kayboldu ve onun ölümünden sonra, 1945 Nisan'ında bir top mermisinin çarpmasıyla yıkılan evinin çatısında, ayakkabı kutuları içinde depolanmış olarak yanıp gitti. 724 fotoğraftan sadece dört tanesi sağlam kaldı. Lukas'ın (Bethanien'lı yaşlı adam), yarım insanın, vaftiz çocuklarıyla birlikte Katolik papazın fotoğrafı ve fazla bir şey anlatmayan, bir Hotanto çocuğunun elini yalayan bir sığırı gösteren fotoğraf. Schultz bu fotoğrafı Bethanien'dan ayrılırken kabileye hediye etmişti. Çektiği fotoğrafların hepsini yerlilerin önüne koymuş ve içinden seçecekleri bir tanesini onlara hediye edeceğini söylemişti. Erkekler, kadınlar ve çocuklar misyonerlik odasına doluşmuş, oradaki resimleri incelemiş ve aralarında konuştuktan sonra, Schultz'u şaşırtarak, iyi beslenmiş bir inek ile bir çocuğu birlikte gösteren o fotoğrafta karar kılmışlardı.

Büyük ayaklanma başlayana kadar insanlar, hüzünlü beresi kafasında, köyde yavaş yavaş gezinerek etrafına bakınan, kimseden bir şey istemeyen, makinesinin arkasında dururken bir an için hareketsiz kalınmasını istemekten başka hiçbir talepte bulunmayan bu garip beyaz adam hakkında hikâyeler anlattılar.

Şimdi yeni gelen adam ise, kolonyal şapkası ensesinde, aletinin içinden bakarak, pazar kıyafetlerini giyinmiş Bethanien'lı çocuklar ve yaşlılara önünden çekilmelerini, çünkü kırmızı-beyaz boyalı lata üzerindeki siyah ölçüm çizgilerini görmesi gerektiğini söylüyordu. Bu harita mühendisi kilisenin yanından ona hiç bakmadan geçmiş, yarım insanı görmüş ve acayip bulmuş, bir zamanlar bir konyak satıcısına ait devasa bir fıçının durduğu yerdeki büyük kül yığınına götürmeyi teklif edenlere de sadece gülmüştü. Treptow, asistanı Bansemer'e dönerek, "Bu insanların zengin fantezi dünyası ülkenin verimsizliğiyle ters orantılı," dedi. Teodolitin arkasında duran Treptow

okuduğu ölçüm değerlerini yüksek sesle asistanına söyledi, o da bunları listesine kaydetti. O sırada ölçüm latasını tutan Hotanto delikanlı kıpırdamadan duruyor, hatta nefes bile almıyordu. Treptow, fotoğraf çekmediğini, bu nedenle kımıldamadan durmasına gerek olmadığını, sadece Arazi Şirketi'ne satılan arazilerin ölçümünü yaptığını açıklamak zorunda kaldı.

Treptow, *Voßsche Zeitung*'da, Arazi Şirketi'nin Güneybatı Afrika için harita mühendisi aradığını okuduğu zaman hemen başvurmuştu. İki yıl önce yüksek lisans diplomasını şeref öğrencisi olarak Berlin-Charlottenburg Yüksekokulu'nda almış, daha sonra arazi kazanma çalışmaları yapılan Niebüll'de işe girmiş ve iki yıl çalışmıştı. Paçaları sıvanmış pantolonuyla, cezir zamanı suyun çekildiği sahil kıyılarında, konuşkan olmayan ve ölçüm latasını tutarken mavi gözleriyle uzaklara dalan Kuzey Frizyalıların eşliğinde haftalarca gezmişti. Sınavlarını tamamladıktan sonra bir sürü teklif arasından bu işi seçmişti, çünkü burada yeni bir şey ortaya çıkıyordu, doğma büyüme Berlinli olarak, denizden toprak kazanmak için uğraşmanın cesur bir girişim olduğunu düşünüyordu. Şimdi deniz olan yerde bir zaman sonra çayırlar büyüyecek, evler yapılacak, insanlar ve hayvanlar yaşayacaktı. Öncü olduğunu bilmek, işini zevk ve heyecanla yapmasını sağlıyordu. Buz gibi soğuk Kuzeydoğu'da çamurun içinde, ayakları hissizleşmiş, elleri uyuşmuş durumda, en sonunda onu da, hiç alışkın olmadığı halde, az konuşan bir insana dönüştüren Frizyalıların inatçı suskunluğu etrafını sarmış olsa da, bu böyleydi. Niebüll'de tarım için kurutulmuş alanların ölçüm işleri bittikten sonra, kendisine başka bir iş aramaya başladı. Münster yakınlarındaki Lüneburg Düzlüğü'nde bir askerî talim alanının ölçülmesi işinde çalışabilirdi. İyi bir iş teklifiydi, özellikle mali açıdan. Fakat seçimini hiç tereddüt etmeden Güneybatı Afrika'daki Arazi Şirketi yönünde yaptı. Daha üniversitede okurken, birkaç yıl için yurtdışında, mümkün olursa Afrika veya Güney Amerika'da çalışmayı zaten planlamış-

tı. Aslında geleceği hakkındaki düşünceleri oldukça belirgindi, örneğin, otuz yaşından önce katiyen evlenmeyecekti ve onun düşündüğü yaşam şekline dünyayı gezip görmek de dahildi. Bu, sonraki meslek yaşamı için de önemliydi. En güçlü arzusu ise, hiçbir şey olmayan bir yerde yeni bir şeyler yaratmak, inşa etmekti. Treptow tekniğin üstün gücüne kesinlikle inanıyordu. Doğanın hataları uzun ya da kısa vadede teknik araçlar tarafından düzeltilecekti. Çöller sulanacak, her yıl su baskınlarıyla geniş toprak alanlarını harap eden nehirler kontrol edilecek, önlerine baraj yapılacak veya yatakları değiştirilecekti. Teknik açıdan her şey mümkündü ve bu, insanlara fayda sağlayacak şekilde yapılabilirdi. Bir hocasının söylediği gibi, Treptow bir teknoloji fanatiğiydi. Henüz on yaşındayken, James Watt'ın adını bile duymadığı bir yaşta, buhar makinesini keşfetmişti. Kreuzberg'de meyhanecilik yapan palabıyıklı babası, oğlunun çalar saatleri, laternaları veya mekanik müzik aletlerini söküp dağıttıktan sonra nasıl tekrar bir araya getirdiğini hayretler içinde izlemişti, tabii genellikle dışarıda kalan bazı parçalar oluyordu, birkaç vida, cıvata veya somun. Ama aletler eskisi gibi çalışıyordu. Demek ki o aletlerin içinde hep bazı gereksiz parçalar bulunuyordu. Treptow lise bitirme sınavlarını başarıyla tamamladıktan sonra mimarlık okumak istemişti. Ona bu hevesinden vazgeçmesi önerildi, çünkü hafif renk körlüğü vardı. Böylece hemen harita mühendisliği öğrenimine atıldı, onun yanında inşaat mühendisliği de okudu. Bu alanda en çok tünel ve baraj yapımıyla ilgileniyordu. Öğrenimi sırasında, kâğıt üzerinde kalan taslaklardan ileriye giden birçok proje üzerinde kafa yordu, paftalar, haritalar ve hesaplamalar içeren büyük miktarda jeolojik ve teknik veri topladı. İlk önce, Nil Nehri'ni yeraltı tünelleri vasıtasıyla Kattara çukurluğuna aktararak Sahra Çölü'nü sulamak istiyordu. Bu yeni oluşacak devasa iç gölün sebep olacağı iklim değişikliğinin Sahra Çölü'nün diğer kısımlarına da yağmur getireceğini umut ediyordu. Daha sonra Hazar Denizi'ni kurutmayı planlıyordu. Volga Nehri, eski

Stalingrad, bugünkü Volgograd civarında Karadeniz'e akıtılacaktı. Treptow, Hazar Denizi'nin buharlaşma miktarını hesaplamış ve bundan geriye kalan nehirlerin etkisini interpolasyon metoduyla kestirerek çıkartmıştı. Elde ettiği sonuçlara göre, Hazar Denizi 1978 yılında kurumuş olacaktı. En son olarak, Kuzey Frizya'da harita mühendisi olarak görevliyken, tropikal bir araba üzerinde çalışmıştı. Bu araba lastik tekerlekler üzerinde giden bir lokomotife benziyordu. Kazanı kömür veya odunla ısıtılabiliyordu. Odun yakmak, ateşçi ve şoförün gerektiğinde arabayı durdurup ağaç kesebileceği tropikal orman bölgelerinde özellikle tasarruflu oluyordu. Bu tropikal araba dört veya beş tane römork çekebilecekti. Böylece yüzlerce hamal ve yük hayvanı gereksiz hale geliyordu.

Treptow'un gözü dönmüşçesine enerjik olması yanındaki insanların sinirini bozuyordu. Oldukça zayıf olmasına rağmen, bir mekâna girdiği zaman oluşturduğu hava basıncı hassas insanları dışarı itiyordu. Yola çıkmadan daha haftalar önce, sanki on yıldır orada yaşıyormuş gibi, sürekli olarak Güneybatı Afrika hakkında konuşmaya başlamıştı. Gerçekten de, elde edilebilecek bütün araştırma ve gezi raporlarını okumuş, askerliğini henüz yapmamış olduğu için atış ve at binme talimleri almış ve kendisi için bir sabah jimnastiği programı hazırlamıştı. Otuz beş şınavdan sonra masanın üzerine çömelerek on beş kere zıplıyor, daha sonra on kere sağ, on kere sol bacağı üzerinde alçalıp yükseliyor ve son olarak on beş dakika ağırlık çalışıyordu. Deniz seviyesinden yüksekliği ve değişken sıcaklık koşulları nedeniyle kalp ve kan dolaşımı sistemini zorlayabilecek bir ülke olan Güneybatı'daki işine bedensel açıdan iyi hazırlanmış olarak başlamak niyetindeydi.

Böylece Bethanien'da insanlar Treptow'un misyonerlik evinden yaylanarak dışarı çıkışını, kollarını sallayışını, aniden belden aşağı yere çökerek dizleri katlanmış vaziyette ellerini yere dayayışını izleyebiliyordu. Sonra küçük bir tıraş makinesiyle –İngiltere'den gelen en son buluş– tıraş oluyor ve açık havada yıkanıyordu. Kahvaltıdan sonra

asistanlarını ve yardımcılarını aceleye davet ederek atına atlıyordu. Ve sabahın güneşli ayazında atına binip oradan uzaklaşırken, hâlâ içine derin nefes çektiği, hatta bıraksalar şarkı söyleyeceği hissine kapılmak kolaydı.

Bu sırada meslektaşı jeolog Hartmann arazi turuna çıkmış oluyordu; gözleri yerde, bir konu hakkında tasalı düşüncelere dalmışçasına, sağ elindeki çekiçle ara sıra taşlara vurup kıvılcım çıkartarak geziniyordu. Treptow'un, neden atına binmediğini sorması üzerine, işini yaparken taşlarla dolaysız fiziksel ilişki içinde olması gerektiğini söylemişti. Akşam, bir yardımcısının evine kadar taşıdığı taş örneklerini inceledi. Hava kararırken, raporunu yazıp bitirmiş olarak kapısının önünde oturuyor ve lületaşı piposunu tüttürüyordu. Onu öyle otururken görenler, derin düşünceler içinde olduğunu sanırdı, ama aslında sadece uyukluyordu. Henüz yirmi sekiz yaşındaki Hartmann, donuk düşünceli hali ve konuşma şekli nedeniyle, olduğundan çok daha yaşlı gözüküyordu; sürekli zihni meşgul görünmesi ve ileri sürdüğü görüşleri çok geçmeden başka şeylerle ilişkilendirerek göreceli hale getirmesi, hiçbir şeyin basit olmadığını vurgulaması, onun bu halini daha da kuvvetlendiriyordu. Treptow, çok iyi bir jeolog olan Hartmann'ın hep uykusunu alamamış gibi gözüktüğünü düşünüyordu. Özellikle bu Hartmann'ın Amerika'da büyük maden damarlarını bulmayı başarmış olması hayret vericiydi. Treptow bunu bir uyurgezerin sezgisi ve kendine duyduğu güvenle açıklıyordu.

Oraya vardıktan birkaç gün sonra Treptow, kültürün kendini sabun kullanımında gösterdiğini ileri sürdü. Gerçekten de Bethanien'da, misyonerlerin tüm ikna sanatlarını ortaya koymalarına rağmen on yıldan fazladır hiç yıkanmamış insanlar vardı. Hartmann piposunu kısa süreliğine ağzından aldı ve, "Yok canım, sabunu biraz büyütüyorsunuz galiba," dedi. Ona kalırsa kültür çok daha güvenilir bir şekilde pipo kullanımından ölçülebilirdi, ama bu da elbette tek taraflı bir yaklaşım olurdu. Pipoyu adam gibi içmek için eğitilmiş ve gelişmiş bir

tat alma zevki ve doğru kullanımı için karmaşık bir teknik gerekliydi, bu açıdan bakılırsa Hotantoların çok gelişmiş bir kültürü olduğu söylenebilirdi. Hartmann piposunu tekrar dişlerinin arasına soktu ve ekledi: "Sabun sürmek ise çok basit bir eylem." (Hartmann'ın sözlerinin başına eklemekten hoşlandığı şu "yok canım"ı Treptow laubali bir çokbilmişlik olarak algılıyordu. Yavaş konuşmasındaki ses tonu bile belli bir büyükbabalık, dinginlik havası taşıyordu.) Pipo içme alışkanlığı Hartmann ile Bethanien sakinlerini konuşmadan da birbirlerine yakınlaştırıyor gibiydi. Bazı akşamlar genç ve yaşlı Hotantolarla grup halinde oturuyor ve genellikle konuşmadan onlarla birlikte pipo içiyordu. Ara sıra yaşlı adamlardan biri, eskiden o köyden geçen dev bir fıçının hikâyesini anlatıyordu; bu fıçının, ortasında musluk bulunan çelik bir ağzı vardı. Veya, bir deri kılıfın içine dikilmiş ve kokmaya başlamış olarak Bethanien'a getirilen misyoner Gorth'un ve onun cansız bedeniyle beraber oraya gelen ilk domuzun ve piyanonun hikâyesi dile getiriliyordu. Treptow, bölgeye ait haritalarda hesap ve çizim yaptığı odasının penceresinden bu süfli tütün kurulu toplantılarını görebiliyordu. Hartmann'ın oradaki oturuş şekli, batan güneşin seyirlik hali, huzur içinde bir yorgunluk; Treptow yaşlılık günlerini böyle tahayyül ediyordu. Ama Hartmann henüz yirmi sekiz yaşındaydı. Fakat Treptow'un asistanı, Saksonyalı eski topçu teğmeni Bansemer'in davranışı nahoşluğun dik âlâsıydı. Bansemer kumar ve içki borcu yüzünden askerlik görevinden ayrılmak zorunda kalmış ve haritacı olmuştu. Treptow'un, neden haritacılığı seçtiğini sorması üzerine Bansemer, "Açıyı yanlış hesaplayıp karavana atarsam kimsenin gözüne batmadığı için," diye açıklamıştı. Başka ne yapabilirdi ki, en fazla barmen olabilirdi. Treptow ilk önce bunun babası, yani kökenleriyle ilgili bir ima olduğunu düşünmüştü. Ama babasının mesleği hakkında asla konuşmadığı için, Bansemer bunu bilemezdi. Bansemer neredeyse her akşam pontokların önünde Hotantolarla kafa kafaya verip konyak içiyordu. Bir gece iyi-

ce kafayı bulmuş vaziyette, Treptow'un hâlâ çizim yapmakla meşgul olduğu odasına gelip iriyarı, orta yaşlı Hotanto kadınlarının memelerine nasıl sürttüğünü anlatmaya başladı. Bu gerçekten eşsiz bir şeymiş. Hiç de aşırı ahlakçı bir kişi olmayan Treptow kendini tutamadı ve onu konuşmaktan men etti: "Mademki bir domuz gibi davranıyorsunuz, bir vahşi gibi, bari çenenizi kapatın." Daha sonra, "Mademki bir domuz gibi hareket ediyorsunuz, o halde bir domuz gibi hırıldayın, ne diye Almanca konuşuyorsunuz?" demek aklına gelmediği için kendine kızdı. O gece Treptow her zamanki gibi rahatça uykuya dalamadı, çünkü devamlı olarak yeni, daha kısa ve daha isabetli yanıtlar aklına geliyordu.

Halbuki Bansemer hiç de alışılmadık bir tip değildi, en azından, geçmiş yıllarda birçok Avrupalıyla tanışmış olan Bethanien'lılar için. Onların arasında, herhalde bu ülkenin doğası gereği, son derece ilginç karakterler vardı: Tüm Afrika'yı baştan başa, Kap şehrinden Kahire'ye kadar, tek başına ve yaya olarak gezmeye kalkışan kaçık İngiliz bilim adamı Stephenson (İsviçre Alplerine tırmanışın öncülerinden biri); malum olduğu üzere dünya Tanrı'nın ayaklarını uzattığı sehpa olduğu için, kor gibi yakan sıcaklarda başı çıplak ve ayağında İsa'nın terlikleriyle dolaşan Gorth; akciğer hastalığına yakalandığı için kuru iklimde şifa ve bir an olsun sonsuzluk arayan, ama daha ziyade ahududulu bonbon karşılığında Hotanto oğlanlarının poposunu okşamayı yeğleyen aristokrat Shelton; tüm zamanların en büyük ayyaşı, hekim ve fil avcısı Dr. Dominicus; Afrika'nın gördüğü en büyük konyak fıçısını çölün ortasına kadar taşıtan Klügge; geçirdikleri bir gemi kazasından sonra, Swakop'un güneyinde inek sütünden yoğurt ürettikleri bir kulübe inşa eden, orada Philemon ve Baukis[1] gibi hayatlarından memnun ve mutlu olarak yaşlanan, "Ayrılmazlar" lakabıyla da anılan Hamburglu iki denizci Mic ve Mac; bir elinde rom şişesi, vaaz veren mis-

[1] Havari Paulus'un mektubunda bahsettiği efsaneye göre, Zeus'u kulübelerinde misafir ettikleri için ödüllendirilen çift. (Ç.N.)

yonerler; en yeni frengi çıbanı türlerini ve içenlerin sinirlerini harap eden patlayıcı ispirtoyu ülkeye taşıyan tüccarlar; ve son zamanlarda, son birkaç yıldır, burunlarının üst tarafında pensli gözlükler ve parmaklarında mühür izleri taşıyan, sözleşmeleri imzalarken kollarına mavi dirsek koruyucuları geçiren ve pazar günleri bol nakış işlemeli diplomat üniformalarıyla göğüslerini kabartarak, tıpkı cennet kuşunu andıran tombul elli hükümet görevlisi Dr. Göring gibi kumların içinde gezinen Alman devlet memurları. Bunların hepsi, Königsberg'den gelen melankolik kadife bereli hariç, iş çevirmek, altın bulmak, macera yaşamak veya Ren Misyonerliği için ruh avlamak amacıyla gelmişti. Aralarından çok azı zengin oldu. Birçoğu orada öldü, yaşamlarının hakkını veren duyulmamış, eşsiz ölümler. Filler tarafından ezilerek. Sarhoşluktan öküz arabalarının ağır ahşap tekerlekleri altında kalarak. Kumyılanı tarafından sokularak. Kafalarına yanlışlıkla veya isteyerek kurşun sıkarak. Kendi halatçı başı tarafından geceleyin gırtlağı kesilerek. Birçoğu yolunu kaybederek veya susuzluktan, başkaları çıldırarak öldü. Bunların hepsi normal ölümlerdi.

Treptow'da karşılaştıkları yeni, biraz da korkutucu olan özellik, onun kudurmuş enerjisi, baş döndürücü çalışma hevesi değil, onunla diğer bütün tüccar, misyoner, altın arayıcısı Avrupalılarla yaptıkları gibi pazarlık yapamamalarıydı. Bu, Treptow'un buz gibi bir işadamı olmasından değil, onun kendini yetkili olarak addetmemesinden kaynaklanıyordu. Treptow, sevimli fotoğraf makinesine benzeyen aletiyle, kabile tarafından satılan toprak parçasının sınırlarını hiçbir pulluğun yapamayacağı kadar doğru tespit ediyordu. Treptow'un bir keresinde açıkladığı gibi, gözün göremeyeceği kadar ince bir çizgiyle. Yerliler, sınırların at üstünde gezerek belirlenmesi sırasında, en azından otlakların iyi kısımlarının kabilenin elinde kalmasını sağlayacak şekilde atları saptırabileceklerini ummuşlardı. Ufak hilelerle iyi su havzalarını dışarıda bırakabilirlerdi. Ama Treptow teodolitiyle optik he-

defini tam olarak buluyor, açıölçer ve ölçüm zincirleriyle çalışıyordu. Hatta hesaplamalarını matematiksel olarak kontrol etmelerini önerdi, fakat hiçbiri bunu yapamayacağı için misyonerlik okulunda matematik dersi vermeye başladı ve Hotantoların matematiğe çok yatkın olduklarını ortaya çıkardı. (Hartmann'ın derste geride kalan bazı öğrencilere Treptow'un haberi olmaksızın özel ders verdiğini eklemek gerekir.) Diğer yandan, bölge haritalarını çizen Treptow yerlilerin nasıl tongaya düşürüldüklerini ilk öğrenen oldu. Bir kıyı şeridini satın alan Lüderitz ve Vogelsang, bu iki Bremenli saygıdeğer işadamı, sözleşmeye birim olarak özellikle "coğrafî mil"i yazdırmışlardı, halbuki belgelerin altına imzalarını koyan Hotantoların yalnızca "İngiliz mili"ni tanıdıklarını ve onu kastettiklerini çok iyi biliyorlardı. İngiliz mili, coğrafî milden neredeyse altı kilometre daha kısadır.

Yeni toprak satışı anlaşmaları da öylesine maharetlice formüle edilmişti ki, kelimenin tam anlamıyla kabile karaya oturtulmuştu. Onun elinde sadece çok az su havzası olan verimsiz alanlar kalıyordu. Arazi Şirketi adına, şimdi Treptow'un tam ölçümünü yaptığı bu anlaşmaları hazırlayan temsilci, şeytana pabucunu ters giydiren bir adam olmalıydı. Treptow harita mühendisleri için meslek sırrı gibi bir şeyin olup olmadığını düşündü. Bölge haritaları kabile heyetinin önüne en geç çizimler bittikten sonra getirildiği için, Treptow bir akşam misyonere uygunsuz bölge satışlarından bahsetti. Ertesi gün, Treptow sabah jimnastiğini yapmak üzere kollarını açarak verandaya çıktığı sırada, kabile heyeti üyeleri ile kabile şefi etrafını sardı. Belki de bir gözünü yumarak şu veya bu su göletini kabile toprakları içinde gösterebilirdi. Nehrin sağ kıyısındaki sınır üç veya dört mil daha sağa, güzel otlakların bulunduğu tarafa doğru kaydırılamaz mıydı? Rüşvet teklif etmeye kadar varan bu ikna denemelerinin insana dokunan bir yanı vardı. Treptow onlara, bölgesel sınır belirlemelerinin üç aşağı beş yukarı yapılmadığını, her şeyin matematiksel olarak hesaplandığını ve sözleşme-

lerde coğrafi noktalar belirtildiği için, biraz trigonometri bilen her lise mezununun yapılacak düzensizlikleri hemen anlayacağını açıklamaya çalıştı. Sözleşme görüşmeleri yapılırken daha dikkatli olmak gerekiyordu, şimdi ancak şirketin kabul etmesi halinde bazı değişiklikler yapılabilirdi.

Peki, kimdi bu şirket?

Treptow hisse sahiplerinden, hisse senetlerinden ve yüzdelerden bahsetti. Ama kendisi de hisse paketlerinin nasıl dağıldığını tam olarak söyleyemiyordu, hatta kaç tane hissedar olduğunu bile bilmiyordu. Hiç olmazsa iki isim verebildi: Deutsche Bank ve Dresdner Bank, ama bunlar da birer anonim şirketti. Güven duyduklarını Hartmann ve ayyaş Saksonyalı eski topçu teğmeni de bu bilgileri onayladı. Kabile heyetindeki öfkeli adamların, Treptow'u, yatağına küçük bir kumyılanı koyarak veya ölçüm yaparken tüfekle vurarak öldürmenin hiçbir işe yaramayacağı konusunda ikna edilmeleri uzun sürmedi. Bu şekilde, Klügge'nin haydutluk yaparak ele geçirdiği devekuşu tüylerini geri alabilirlerdi, ama şirketi etkileyemezlerdi. Özellikle kabilenin genç erkekleri arasında yükselen sesler, aslında Klügge'yi ve hatta Oranje'den bu tarafa geçen ilk tüccarı görür görmez gebertmeleri gerektiğini söylüyordu. Peki, şimdi nereden başlamak gerekiyordu? "Gorth'u, yani bu dindar ve sevimli insanı, domuz gibi faydalı bir hayvanı köylerine getiren, kendisi bir Merinos koyununa benzeyen bu adamı öldürmemiz mi gerekiyordu?" diye sordu yaşlı Lukas. İçlerinden bazıları, hemen şimdi harekete geçmeleri ve beyazları, özellikle de Almanları bu topraklardan defetmeleri gerektiğini savunuyordu. Şimdilik zayıftılar, ama sürekli olarak daha fazla asker ve top ülkeye geliyordu, birçok yerde kale bile inşa etmişlerdi. İyi niyetli olsalar, kale inşa ederler miydi? Ya misyonerler? Tamam, Bam kötü biri değildi, Kreft de küçük bir köpekti, ama yamuk bir it değildi. Ama Almanların bu ülkeye gelmesine yardım edenler misyonerler değil miydi? Kabileler ile Alman İmparatorluğu arasındaki ilk teminat

anlaşmaları onların aracılığıyla yapılmamış mıydı? Şimdi hepsi birdenbire Alman Kayseri'nin, burnunun altında bir çift öküz boynuzuna benzeyen bir bıyık taşıyan o adamın tebaası oluvermişti. Ya miğferindeki o kartal, yuvasını o kadar çok tenekenin üstüne mi yapıyordu? Teminat anlaşmalarının imzalanmasından sonra Alman Kayseri'nin o resmini duvara asan misyoner Bam, çocukların gülüşmeleri ve kikirtilerinin sonu gelmediğini görünce, günün birinde onu sessizce ve gizlice tekrar ortadan kaldırmıştı. O resmi görmek için çok uzaklardan gelen Hotantolar bile olmuştu. Resmin önünde durmuş, bir süre sırıtmış ve ertesi gün geri dönmüşlerdi.

Kabile içinde güncel durumdan memnun olan adamlar da vardı, kabile şefi bunlardan biriydi. Ona göre, toprağın satılmasıyla ellerine önemli bir para geçmişti ve fiyatlar artmadığı sürece bu para daha yıllar boyu onların konyak ve tütün ihtiyaçlarını karşılardı. Ve Almanlar, onları Hererolara karşı kışkırtmayı başardıkları sürece işe yarar adamlar değil miydi? Kabile heyeti içinde her şeyi, eski ve yeni âdetlerin tümünü, hatta babadan oğula geçen kabile şefliği unvanını bile sorgulayan insanlar da vardı; bunlardan biri, daha sonra Almanlara karşı ayaklanmayı yönetecek olan Cornelius'tu. Onların görüşüne göre, Almanlar ancak bütün kabileler aynı anda ayaklandığı takdirde kovulabilirdi. Ama daha önce, Almanların kafalarının içinde ne varsa, ki bu az bir şey değildi, çıkarıp almalıydılar. Ne var ki, bunu yaparken sakınacakları şeylerin başında, o korkunç alın terini devralmak geliyordu ve o bakışları, içinde atlamaya hazır bekleyen bir vahşi hayvan oturan o bakışları; her şeyden önce de ellerinin onlar gibi soğuk soğuk terlemesine engel olmalıydılar.

Cornelius, Treptow'a bütün ölçüm gezilerinde eşlik etti, matematik dersine katıldı ve zamanla, Treptow'un söylediği gibi, onun sağ kolu oldu. Akşam olduğunda sağ kol, sarhoş topçu teğmeninden balistiğe giriş dersi alıyordu.

Cornelius'un kâğıt üzerinde bütün hedefleri on iki-

den vurduğunu gören Bansemer, "Senden çok iyi bir topçu teğmeni olurdu," dedi. Bu arada kabile heyetinde, Arazi Şirketi'ne karşı ne ve nasıl yapılacağı konusunda fikir birliği sağlanamıyordu. Böyle bir şirket gerçekten var mıydı? Günlerce süren hararetli tartışmaların sonunda, iki öküz kesilmesine ve bunun konyak, tütün ve dans eşliğinde bir güzel kutlanmasına, bunun dışında da bir şey yapılmamasına karar verildi. Bazı inatçılar yine de rahat vermek niyetinde değildi. Heyetteki en aşırı ucu temsil eden bu birkaç Yeşilaycı delikanlı, her türlü alkol kullanımının yasaklanmasını ve bu kuralı ihlal edenlerin dayak cezasına çarptırılmasını talep ediyordu. Fanatik dindar olan bu grup, alkolün Afrikalıları (artık kabilelerden bahsetmiyorlardı) uyutmak ve itaatkâr kılmak için kullanılan bir araç olduğuna inanıyordu. Terrier Kreft'in etkisi altında *dagga* içmekten vazgeçip konyağa başlayan, sonra kabile şefi David Christian'ın baskısı altında içkiyi bırakan ve kabilesi Klügge'nin konyağı içinde adeta boğulunca tekrar başlayan ihtiyar Lukas yalnızca başını salladı ve, "Hayatta her şey tekerrür ediyor, lakin insanlar yeteri kadar yaşlanmadıkları için bunu anlamıyorlar," dedi. Bir zamanlar misyoner Knudsen'i dizleri üzerine çökerten ve sonra göç etmeye zorlayan sahte peygamberi hatırlattı. Ondan sonra David Christian hükümdarlığı altında askerî içki yasağı devri başladı. Radikaller Lukas'ın hiçbir şey kavramamış yaşlı bir ödlek olduğunu iddia ettiler. Misyonerler neden *dagga* içilmesine ağızları sulanarak karşı çıkmışlardı? Çünkü o otu kendileri ekmek istiyorlardı. Eskiden herkes kulübesinin önünde piposuna yetecek kadar ot yetiştiriyordu. Bu yüzden misyonerler onları kendi elleriyle söktüler ve konyak ticaretinin önündeki bütün engelleri ortadan kaldırdılar. Sonra o konyağı bazen kilise kürsüsünden lanetlediler, ama fırsat buldukça yudumlamayı da ihmal etmediler. "Artık bir şeyler yapmak gerekiyor!"

İhtiyar Salomon Matroos en sonunda bütün cesaretini topladı ve bir gece, arkasından iri bir keçiyi çekerek,

köyün epey dışında yaşayan ve o güne kadar vaftiz edilmeyi reddeden yaşlı kadın Koklayan Dudak'ı ziyaret etmeye gitti. Onun çok eski bir reçeteye dayanarak otlar, bitki kökleri, ağaç kabukları ve kertenkele gözlerini birlikte kaynatarak hazırladığı ağdalı aşk iksirleri, tüm Güney Afrika'da tanınıyordu. Bunun dışında nadiren de olsa, sadece yardımseverlik adına, özellikle tatsız ve inatçı düşmanları ortadan kaldırıyordu. Bunu, onları temsil eden bir bez bebeği okuyup üfledikten sonra bir akkarınca yuvasının önüne koyarak yapıyordu. Çok fazla direnç gösteren vakalarda bebeği ilaveten bir dikenle deliyordu. Salomon Matroos'un uzun süre yalvarması gerekmedi. Kadın Arazi Şirketi'ni öldürmeyi hemen kabul etti. Keçiyi armağan olarak almayı reddetti. Bunu takip eden günlerde en iyi çaputlarından şişko karınlı bir Arazi Şirketi doldurdu, hatta Dr. Göring'in üzerinde gördüğü siyah frakın küçük bir örneğini dikerek ona giydirdi. Uygun durumların bir araya gelmesi için üç hafta bekledi: Bulutlar toplandı, yağmur yağdı, batı rüzgârı esti ve ay hilal şeklini aldı. Gece olduğunda Heiseb'in[1] mezarına gitti, lanetlerini okudu, Arazi Şirketi'nin göğsünü bir çengel dikenle deldi ve onu büyük bir akkarınca yuvasının önüne attı. Bu hayvanlar oburluklarıyla tanınır. Bir-iki hafta içinde sağlam bir evi demirbaşlarıyla birlikte yiyip bitirebilirler. Üç aylık Avrupa seyahatinden sonra geri dönen bazı çiftçilerin, eskiden evleri olan bir tuğla unu yığınıyla karşılaştıklarında şaşkına döndükleri biliniyor. Akkarıncalar bağırsaklarının arka kısmındaki mayalama odacıklarında taş meşeyi bile rahatlıkla hazmedebilirler. Yaşlı kadın bir hafta sonra Arazi Şirketi'ni karınca yuvasının önünde bıraktığı gibi bulduğunda dehşete düştü. Bundan dört gün sonra, çok yaşlı ama sapasağlam olarak öldü. Bir ay sonra, fraklı Arazi Şirketi'ni hâlâ üzerinde hiçbir ısırık izi olmaksızın karınca yuvasının önünde yatarken gören Bethanien'lılar korkudan ürperdiler.

[1] Hotantoların tapındıkları bir yarı tanrı-yarı insan. Özelliği, ölüp ölüp dirilmesidir. Taş yığınlarına da "Heiseb'in mezarı" denilir. (Ç.N.)

"Küçük bir mucize," diyen misyoner Bam endişeliydi. Kilise cemaatinin karşısına geçerek inancın ince buz tabakasını tekrar dile getirdi. Ufak bir zorlamayla buz hemen kırılıyordu.

Treptow mucizelere inanmıyordu. Bu olağanüstü fenomenin –en azından bunu itiraf ediyordu– açıklanabileceğinden emindi. Bir akşam eline uzun bir sopa alarak karınca yuvasına gittiği ve bez bebeği hareket halindeki karınca kalabalığı arasından çekip aldığı gözlendi. Sonra bebeği inceledi. Gerçekten sadece çaputtan yapılmıştı. Büyüteç altında da olağandışı bir şey bulamadı. Bavulunda mikroskop bulunmadığı için üzüldü. İlginç arkaik yanları olduğunu düşündüğü bebeği dolabın üzerine koydu ve onu orada unuttu. Almanya'ya geri dönerken, onu bir seyahat hatırası olarak bavuluna yerleştirdi. Garip olan şey ise, yıllar sonra torunlarına anlattığı gibi, günün birinde bir rafın üzerinde, devekuşu yumurtasının yanında duran bebeğin yerinde birkaç çaput parçasından başka bir şey kalmadığını görmesi olmuştu. Birdenbire ortaya çıkarak bütün evi kaplayan ve yine aniden ortalıktan kaybolan normal ev karıncaları onu yemişti. Birkaç gün sonra, 1918 yılıydı, Arazi Şirketi kendini dağıttı. Treptow, yine de bunun sadece bir rastlantı, ancak tuhaf bir rastlantı olabileceğini vurgulamaya devam etti.

Asla anlatmadığı şey ise, misyoner Bam'ın kendisinin önünde diz çökerek şirketin temsilcisine yatıştırıcı telkinlerde bulunması için yalvarmış olmasıydı. 1887 yılında, bir akşam Bam ona gelmiş, toprak satışları yüzünden kilise üyeleri arasında huzursuzluk baş gösterdiğini ve bazı radikallerin bunu kendi amaçları için kullandığını anlatmıştı. Bu kişiler zaten uzun zamandır onun ayinlerine gelmiyorlardı ve İncil'den yaptıkları tek taraflı, maksatlı alıntılarla –örneğin, "Zenginin cennete gitmesindense, deve iğne deliğinden geçer"– cemaatin aklını karıştırıyorlardı. Bam, Almanlara karşı bir ayaklanma olabileceği endişesini dile getirdi. Satış sırasında kabileye esaslı kazık atıldığını bilmesine rağmen, vicdani kaygılarını dile

getirmek istemiyordu; bir din adamı olarak tek istediği, dünya üzerinde barışın korunmasıydı.

Treptow, harita mühendisi olarak ticari konularda herhangi bir etkisi olamayacağını söyledi. Onun görevi toprak satın almak değil, satın alınan toprağı ölçmekti. Ve bu işe hile, dolap karıştırmazdı, bu onun meslek onurunu çiğnemek olurdu, yaptığı iş her zaman matematiksel hesaplamalarla kontrol edilebilirdi. Sözleşmeli olarak çalıştığı şirkete karşı göstermesi gereken sadakat dışında, aslında partiler üstü bir konumdaydı. Yine de, Bam'ın ısrarcı olması üzerine, hiç tanımadığı şirket temsilcisiyle ilk fırsatta konuşmaya çalışacağını söyledi.

Bu insanların topraklarını birkaç mark karşılığında ellerinden almak ahlaken savunulabilir miydi, üstelik bu paranın çok yakında konyak olarak içilip gideceğini de artık anlamıştı. Diğer yandan, bu ülke nasıl kalkınacaktı? Bu sevimli insancıklar, yaşamlarını sürdürmeye yetecek olan dışında bir şey yapmaya yanaşmıyorlardı.

Treptow eski profesörüne (onun bir teknoloji fanatiği olduğunu söyleyen) yazdığı bir mektupta şöyle diyecekti: "Bu şekilde her türlü ekonomik ve kültürel atılım doğmadan ölecektir. Bu insanlar çocuklar gibi sadece bugünü yaşıyor ve yarın gelecek olanla hiç ilgilenmiyorlar, bu nedenle de kendileri ve yakınları için hiçbir önlem almıyorlar. Eski geleneklerine göre bir kabile şefinin görevlerinden biri de tebaasını korumak ve gözetmek, bunun karşılığında onlar da her an ona hizmet etmeye hazır olmak zorundalar. Kendi aralarında ücret alarak çalışmaları çok zor. Onlar için temel olarak şu geçerli: 'Biz birbirimize yardım ederiz!' Böylelikle büyük bir düzensizlik ortaya çıkıyor ve bu, gelişme gösterememelerinin temel nedenini oluşturuyor. Bu (komünizm) artık onların yerleşik bir geleneği haline gelmiş ve bu yapıyı yeniden organize etmeye misyonerler de muktedir değiller. Bu alışkanlık onların ikinci bir doğası olmuş. Belki de şimdi, doğru dürüst kullanmasını bilmedikleri topraklarını satmak onlar için iyi olacaktır ve böylece çalışmayı öğrenmelerini sağ-

layacak, onları medeniyete yaklaştıracak bir gelişme harekete geçecektir."

Treptow mektubu babasının arkadaşına gönderdikten sonra kendini biraz daha iyi hissetti, olanları kendince daha açık görmeye başladı, özellikle son günlerin kayganlığından sonra. Yanıt almasının uzun süreceğini bilmesi canını sıkıyordu. Bir mektubun Almanya'ya ulaşması aylar alıyordu, bir o kadar da gelecek olan yanıt. Ve böylece aynı günün akşamı yine o, insanı uyuşturan sıkıntı başına çöktü, bu onun hiç tanımadığı, Frizya'nın soğuk ve yağmurlu gecelerinde bile karşılaşmadığı bir durumdu. Masasının üzerinde günlerdir aynı yerinden açık olarak duran kitap, buhar gücünün hareketli tekerleklere aktarımı üzerine, İngiltere'de yeni yayımlanmış bir okul kitabıydı. Son günlere ait ölçüm verileri ve sayıları da masanın üzerinde öylece duruyordu, Treptow onlarla ilgili hesaplamaları hâlâ yapmamıştı. Açık pencerenin önünde oturuyor, gecenin içine doğru bakıyordu. Hava ipek gibiydi. Şişko bir hamamböceği masasının üzerinde yürüyerek haritanın üzerinden geçti. Küçük bir tırmalama sesi duyuldu. Şimdi yatağına atlamıştı, ama o, ayağa kalkıp böceği ezmedi. Onun yastığının altında kaybolmasına tiksintiyle bakmıyor olması kendisini de şaşırttı. Dışarıdan, Hartmann'ın etrafında toplanan tütüncü grubun sohbet sesleri geliyordu, daha arkadan, uzaktan şarkı sesi ve bir ağız tamburası. Orada Bansemer, Kayser'in doğum gününü Hotanto memeleriyle kutluyordu. Birden irkilerek, "Hotanto memeleri diye mi düşündüm?" dedi kendi kendine. Aslında şimdi dışarı çıkıp Hartmann'ın grubuna katılmak hoşuna giderdi. Hatta köye inip, şarkılara ritmik el çırpışlarıyla katılan, yani dans eden insanların yanına gitmek daha da hoş olurdu. Şu takıştığı topçu teğmeni de onların arasında olmalıydı. Bu ayyaş herifin her ortamda insanlarla hemen sohbet içine girebilme gibi kıskanılacak bir yeteneği vardı. Karşılaştıkları her beyazı sinsi, soğuk bakışlarla süzen ve inatla suskunluğunu koruyan yerliler, en geç dördüncü bardak romdan sonra onunla kardeş gibi

oluveriyorlardı. Treptow, Bansemer'in sadece Nama dilinde konuşan Hotantolarla nasıl anlaştığına akıl sır erdiremiyordu, çünkü o dili ne anlıyor ne de tek kelime konuşabiliyordu. Bansemer, Saksonca, Fransızca ve İngilizce'nin karışımından oluşan bir dilde konuşuyordu, karşısındakiler onaylarcasına kafalarını sallıyor, Namaca karşılık veriyor ve Bansemer her şeyi anlamış gibi heyecan içinde onların omuzlarına vuruyor, göğüslerine hafifçe yumrukla dokunuyor ve şöyle diyordu: "*Tres bien, formidable, that was good, de Fleescher sachte eenfache nee, vraiment, that's very good.*" Treptow bazen, Bansemer'in Nama dilini anladığından ve bunu gizlediğinden şüphe ediyordu. Diğer yandan, bunun doğru olma ihtimali zayıftı, çünkü Hotantoların da onun Saksonya aksanını anlıyor olmaları gerekiyordu.

Son birkaç gece neredeyse hiç uyuyamamıştı. Yorgun bir şekilde üzerinde uzandığı yatağın ayakları gazyağıyla dolu dört küçük teneke kutunun içine sokuluydu. Bu sayede bir süre için tahtakurusu saldırılarının önüne set çekebilmişti. Şimdi duvarlardan yukarı tırmanıyor, tavanda yatağın hizasına gelene kadar ilerliyor ve oradan üzerine atlıyorlardı. Bu minik kinin panzerlerinin üzerine atlayışını, örtündüğü, terden sırılsıklam olmuş çarşafa rağmen hissettiğini zannediyordu. Şiltenin üzerinde bir yandan diğer yana yuvarlanıyor ve sürekli kaşınarak işle hiç ilgisi olmayan bir konu hakkında kafa patlatıyordu: "Neden çalışıyorum?" Kendine bu soruyu sorarken bir yandan da, "Amma aptalca, saçma bir soru," diye düşünmeden edemiyordu. "Ne kadar çocukça bir soru. Prensipte cevaplanamayacak bir soru. Sistem dışı bir soru. Aslında soru bile değil. Aynı şekilde, 'Neden yaşıyorum?' diye de sorulabilirdi. Neden yaşıyorum?" Treptow ağustosböceklerinin çığlıkları arasında bu sorularla, görünmez olana kadar, artık kendini göremez olana kadar boğuştu.

İnsan neden çalışır, bu tipik bir Hotanto memesi sorusuydu. Hemen farkına vardı, yine Hotanto memesi diye düşünmüştü. Ve bu karanlık, bunaltıcı odanın içinde bir-

den kavradı ki, geceleri uykusundan dayak yemiş gibi uyandığı zamanlar hep Hotanto kızlarını arzulamıştı. Fakat frengi belasına bulaşmak onu korkutuyordu.

Treptow oldum olası kirden ve pislikten korkardı, bu yüzden son günlerde kendinden de korkuyordu. Çünkü beş gündür yıkanmıyordu (kültür kendini sabun kullanımında gösterir), artık sabahları verandaya çıkıp herkesi eğlendirmek için kol ve bacak hareketleri de yapmıyordu. (Beş gün öncesine kadar, yerlilerin onun hakkında ne düşündüğünü hiç umursamamıştı.) Ve eskiden sabah saat tam altıda ölçüm işleri için yola çıkılırken, şimdi ekibin harekete geçmesi 10'u, hatta 11'i buluyordu. Treptow en arkada, sallana sallana, gecenin acı ter kokusu burnunda.

"Onun içindeki dünya kıpırdanmaya başladı," dedi harita mühendisi asistanı Bansemer, "tamamen insani bir durum." Bansemer zilzurna sarhoş halde bile at üstünde oturabilme yeteneğine sahipti.

Treptow karanlığın içine bakıyordu. Üzerinde, tavanın herhangi bir yerinde gezinmekte olan tahtakuruları birazdan kana susamış bir şekilde üstüne atlayacaktı. Tahtakurusu ısırıklarını kaşıdı. Kendi kendine, "İnsanoğlu sadece yanıt verebileceği soruları soruyor," deyip duruyordu. Fakat, ilk başta ona anlamlı gibi görünen bu cümle tekrar edildikçe manasızlaşıyordu ve en sonunda şu cümleyi kuracak duruma geldi: "İnsanoğlu sadece kendi yetiştirebildiği lahanayı yiyor."

Her şey beş gün önce, atıyla bir ölçüm işinden dönerken başlamıştı, arkasında bitkin Bansemer, daha arkada, epey geride kalmış yardımcı elemanlar onu takip ediyorlardı. Terden köpük içindeki atından atladı, soğuk suyla yıkandı, üstünü değiştirdi ve sonra odasında, topladıkları verileri ve ölçüm sonuçlarını değerlendirmeye başladı. Hava kararırken, penceresinin önünde, pipolarını püfürdeten ve gevezelik eden tütün meclisi tezgâhı kurmuştu. Lukas'ın, yanında oturan jeolog Hartmann'a yönelttiği soruya kulak misafiri oldu: "Bu Treptow neden bu ka-

dar çok çalışıyor?" Lületaşından yapılmış piposunu ağzından alan Hartmann kısaca, "Bu soruyu yanıtlamak hiç kolay değil," dedi.

Masasının üzerindeki, kabileyi susuz topraklara hapseden haritaların üzerine eğilmiş Treptow sırıtmaktan kendini alamadı.

Bu saçma soru bir türlü aklından çıkmadığı için o gece gözüne uyku girmedi. Ertesi sabah verandaya çıkıp eğilme hareketlerini yapmaya başladığında, aniden kendini, her sabah bu gösteriyi sırıtmadan ve yorum yapmadan seyreden insanların gözüyle gördü. Bu öne doğru eğilme aslında komik bir hareketti. Dizlerini kırmadan dimdik duruşu, sonra birden öne doğru belden aşağı eğilip sağ eliyle sol ayakucuna dokunuşu, vücudunu tekrar hızla doğrultup tekrar eğilerek bu sefer sol eliyle sağ ayakucuna dokunuşu. Bunlar mekanik hareketlerdi, makine gibi. Aklına kuklalar geldi ve hemen egzersiz yapmayı bıraktı, geçiş olarak biraz bacaklarını salladı. Yalnız dokuz kere eğilme hareketi yapmıştı. Ertesi gün jimnastik hareketlerini tamamen bıraktı.

Bir hafta önce bayan misyoner Bam ona, köyde anlatılan dedikodulardan bahsetmişti. Bir tanesine göre, uzun boylu Alman'ın böyle çaresizce çalışmasına, çiğnediği bir bitki kökü sebep oluyormuş. Daha doğrusu: Bu bitki kökünü şirket emrettiği için çiğnemek zorundaymış. "Gülünç," dedi Treptow, "bu insancıkların fantezileri ne garip şeyler doğuruyor." Sonra, gerçekten, bayan misyonerin bahçesinden ara sıra havuç koparıp yediği aklına geldi, çünkü bağırsak solucanları ona musallat olmuştu, geceleri dışarı çıkmaya çalışıyorlar, anüsünde fink atıyorlar ve dayanılmaz derecede kaşıntıya neden oluyorlardı. Bayan misyoner, bu dedikodu köyde yayıldıktan sonra bahçesinden sık sık havuç çalındığını ekledi. Halbuki yerlilerin sebzelerle arası hiç iyi değildi. Treptow bunu bir iltifat olarak kabul etti.

Ancak daha sonra, reddedilen sevgililerin ince rendelenmiş havucu negatif aşk iksiri olarak rakiplerinin ye-

meklerine karıştırdıklarını duydu. Böylece rakibin hep telaş içinde olması ve ter içinde kalması sağlanacaktı.

Treptow buna söyleyecek bir şey bulamadı, "Evet," dedi, sadece, "evet." Sonra, pek ilişkili olmasa da, "Ah şu Hotanto karmaşası," dedi.

Treptow şimdi babasının arkadaşı, son aylarda birçok mektup yazdığı Profesör Bernhard'la konuşabilmeyi çok isterdi. Şu anda ona mektup yazma düşüncesini gülünç buldu, çünkü yazacağı mektup bir ulağın değneğine takılı olarak Walvisbaai'ye varana kadar haftalarca ülke içinde gezinecek, orada bir yerlerde buharlı geminin gelmesini bekleyecek ve sonra kuzeye doğru yavaş yavaş sallanmaya başlayacaktı. Böyle düşüncelere dalmış vaziyette etrafta dolaşmaya ve sürekli kaşınmaya devam etti.

Treptow'daki bu ani değişiklik Hartmann'ın gözünden kaçmamıştı ve bir gün her zamanki sakin, temkinli tavrıyla onunla konuştu. Fakat Treptow onun sorularına aksi, kaçamak cevaplar verdi; uyuyamadığını, havanın, lanet sıcağın buna neden olduğunu söyledi ve ayrıca kendisini rahat bırakmasını istedi.

1888 yılının şubat ayında, bir cuma günü, Treptow bölgedeki tek dükkândan bir şişe viski satın aldı. Geceledikten sonra sabah verandadaki hasır koltukta otururken, Bansemer ve diğer yardımcılarını, çalışmak için havanın çok sıcak olduğunu söyleyerek yine eve göndermişti. Tropikal iklimde içki içmemeye niyet etmiş olmasını gülünç buldu. Uykuya geçmek için bir bardak olabilirdi, şu belalı teğmen gibi ayyaşça içmek gerekmiyordu ya. Treptow şişeyi henüz açmamıştı ki, misyoner Bam Almanya'dan yeni gelen bir mektup getirdi. Mektubu getiren ulak daha nefes nefese evin önünde duruyormuş.

Daha sonraları Treptow, bu mektupta kendisini silkeleyen ve onun deyimiyle, yola getiren şeyin ne olduğunu tam olarak hatırlayamadı. Profesör Bernhard, Braunschweig'dan daha makul ve bilgi içeren bir mektup yazmıştı. İlk önce, kendisinin Berlin'deki tanınmış Teknik Üniversite'den neden ayrıldığını ve taşraya gittiğini,

Treptow'un onayını almak istercesine açıklamıştı. Unvan sahibi olabilmek için, her zaman olduğu gibi, bazı şeylerden feragat etmek gerektiğini yazmıştı, ama yaptığı değişikliğin gerçek nedeni bu değildi. Asıl neden, kendisine, Braunschweig'da kurulacak bir harita mühendisliği enstitüsünün başına geçmesinin teklif edilmiş olmasıydı. Epey düşünüp taşındıktan sonra bu teklifi kabul etmişti. Bernhard bundan sonra, geliştirdiği bazı fikirlerinden bahsetmiş ve bu fikirlerin harita mühendisliğinde devrim anlamına geleceğini yazmıştı; buna göre, ölçülecek alan üzerinde bir balon veya bir uçma aletiyle uçularak fotoğraf çekilecekti. Bunu yapabilmenin önkoşulu ise, uçan nesnenin hep aynı yükseklikte kalmasıydı, ki bunu balonla başarmak zor, hatta imkânsızdı. Girilmesi zor bölgelerde bugün bile, halatla yere bağlanan balonlar kullanılabilirdi. Uçuş aletleri konusunda yapılacak buluşlardan haritacılık alanının çok faydalanacağını umut ediyordu. Ayrıca, bir arazi fotoğrafındaki değişik yükseklikler denk gelen gri tonların nüanslarını ayırt edebilen hassas bir fotoğraf çekme metodunun da geliştirilmesi gerekiyordu. Bu tonlara göre çizim yapılabilir ve bölgenin profili dilimler halinde çıkartılabilirdi. Bernhard bunun dışında, Augsburg'da yaşayan Daimler adında bir kişinin başarılı bir deneyinden de kısaca söz etmişti. Treptow'un mutlaka ilgisini çekecek olan bu deneyde Daimler, benzinle çalışan tek silindirli bir motoru küçük çaplı tahta tekerleklere monte etmiş ve kendisini de taşıyan bu aparatı yürütebilmişti. Bernhard kendisinin ve karısının selamlarını iletmiş ve ona iyi dileklerini göndermişti. Mektubun sonuna not olarak yeni bir tez eklemişti; gerçi uzmanlık alanı dışındaydı, ama ilginçti; bu teze göre, Sahra Çölü'nün meydana gelmesine muhtemelen ilk çağlardaki büyük bir doğal felaket sebep olmuştu, dev bir siklon veya muazzam bir sel bitki örtüsünü ve toprağı silip süpürmüş olmalıydı. Bundan bağımsız olarak benzer bir görüşe Humboldt'un *Doğa Manzaraları* adlı kitabında da rastlamıştı. Treptow'dan, fırsat buldukça, Namib'de de böyle bir tufana işaret eden göstergelerin olup olmadığına dikkat etmesini rica ediyordu.

Treptow mektubu iki kere okuduktan sonra ayağa kalktı. Odasında volta atmaya başladı. Sonunda aynanın önünde durdu. Kendine bakan yüzden irkildi. Kızarmış gözkapakları, fırça gibi bir sakal, dağınık saçlar. Başkalarının onu bu halde görmüş olmasından utandı. Perişan, pasaklı. Bu yüze anlam katabilmek için sakal bırakmaya karar verdi. Koyu sarı, biraz kızıla kaçan bir sakalı olurdu. Yıkanmak istedi, ama testide su bulamadı. Yıkandığı leğenin kenarındaki kurumuş sabun köpüğü izine saçlar yapışmıştı. "Dayanılmaz bir miskinlik," diye yüksek sesle kendi kendine söylendi ve uşağını çağırdı. Yıkandıktan ve kıyafetini değiştirdikten sonra, çizimlerini toparladı. Demek artık iki tekerlekli bir aracı benzin motoruyla yürütmek mümkündü. Bir an için, kendi modeli olan direksiyonlu lokomotifin teknik ilerlemeler tarafından aşılmış olabileceğinden korktu, gerçekleştiği zaman belki de tekerlekli bir fosile, ok gibi giden iki tekerlekli küçük taşıtlar arasında ağır ağır duman çıkaran bir dinozora dönüşecekti. Fakat sonra, bu tahta tekerlekli aygıtın (neye benzediği bilinmeyen) sadece kendini ve şu Bay Daimler'i taşıyabildiğini düşünerek rahatladı. Onun tropikal arabası ise ağır yükleri binlerce kilometre uzaklara taşıyacaktı.

Ertesi sabah işe iki saat geç gelen Bansemer, tertemiz yıkanmış ve ölçüm latalarının taşıyıcılarına bağırıp çağıran bir Treptow'la karşılaşınca şaşırdı. "Tatil sona erdi," diyordu, "artık adam gibi çalışılacak!" Treptow'un duruşu Bansemer'in dikkatini çekti, sırtına demir bir haç monte edilmiş gibi omuzlarını geriye çekerek dimdik ayakta duruyordu.

Akşam olduğunda, işler tamamlandıktan sonra, Treptow bayan misyonere giderek biraz benzin istedi. Onun duraksadığını fark edince, yapacağı bir deney için ihtiyacı olduğunu söyleyerek güvence verdi. Zira iki ay kadar önce, içki için yanıp tutuşan İsveçli bir tüccar bu ihtiyacını benzinle gidermişti. Adam bu yüzden resmen içten içe kurumuştu. İsveçlinin henüz kapatılmamış mezarının başında bir konuşma yapan misyoner Bam, Mat-

ta İncili'nden şu güzel mısraları dile getirmişti: "Göz bedenin ışığıdır. Eğer gözün safsa, bütün bedenin ışıkla dolar." Misyonerlik eczanesinde sadece küçük bir şişe dolusu benzin bulunabildiği için, Treptow merkez binada çok miktarda depolanmış makine yağından biraz katarak onu çoğaltmaya karar verdi. Bir şişeye benzin ve makine yağı koyduktan sonra, şişenin ağzını gazlı beze sardığı bir mantar tıpayla kapattı. Gazlı bezden dışarıya sızacak olan az miktardaki yanıcı maddeyi Treptow misyonerlik mutfağından ödünç aldığı dökme demir bir tavaya aktaracaktı. Bu deney düzeneği, tropikal otomobilin kazanı altına yerleştirilecek brülörün temelini oluşturuyordu. Böylece sadece ahşap yakılarak değil, gazyağı ve bu benzin-yağ karışımıyla da ısıtılabilecekti.

Treptow tavaya damlayan sıvıyı kibritle tutuşturduğunda, alev puf ederek şişeye sıçradı, tutuşan şişeyi patlamadan önce son anda pencereden dışarı fırlatabildi. Sonra ayağa kalkıp karanlığa doğru baktığında, açılan krateri gördü. Çene çalan tütün grubu yerde yatıyordu, giysileri ve saçları kısmen yanmıştı. Herkes istavroz çıkarıyordu. Verandanın kuru tahtaları da çıtır çıtır yanmaya başladı. Bansemer bağırarak emirler veriyordu. Her şey büyük bir karmaşa ve koşuşturma içinde cereyan ediyordu. En sonunda yangını kumla söndürmeyi başardılar. Kavrulmuş sakalı ve kaşlarıyla Treptow'a yaklaşan Bansemer, onu bu yeni buluşundan dolayı kutladı. O anda ilk defa, ikinci bir Berthold Schwarz[1] olarak anılacağı Treptow'un kafasına dank etti.

Bansemer'e, oldukça basit olan, ama buna karşın azami netice veren üretim metodunu açıkladı: "Bir şişenin dörtte üçünü benzin, geriye kalan dörtte birini ağır makine yağıyla doldur. Şişenin ağzını gazlı bez veya pamukla tıka. Pamuğun dışarı sarkan ucunu tutuştur, sonra şişeyi hedeflediğin yöne doğru at."

Treptow ile Bansemer bu buluşu gizli tutma konu-

[1] 14. yüzyılda yaşamış olan ve şans eseri barutu bulduğu iddia edilen bir Alman rahip ve simyacı. (Ç.N.)

sunda hemen anlaştılar, özellikle, her geçen gün Alman askerî eşyalarıyla daha çok ilgilenmeye başlayan Cornelius'tan. Bansemer, böyle bir silahın muhtemel bir ayaklanma sırasında yerlilerin elinde olmasının ne gibi korkunç sonuçlar doğuracağını, bir asker olarak tahmin edebildiğini söyledi. Onunla, yeni inşa edilen kaleleri ateşe vermeleri işten bile değildi.

Treptow o gece, Berlin'deki Alman Ordusu Silah Dairesi'ne göndermek üzere detaylı bir rapor yazdı ve bu rapora, Moloh[1] adını verdiği şişeli el bombasının küçük bir çizimini de ekledi.

Bundan seksen yıl sonra Hamburg'da, filozoflar kulesinin tam karşısındaki bir bodrum katında, Treptow adındaki bir matematik öğrencisi, diğer devrimcilerin gürültülü kahkahaları arasında, Molly'yi icat eden kişinin aslında dedesi olduğunu iddia ediyordu. Eşya ve binalara karşı şiddet kullanma hakkında yapılan bir tartışmanın sonunda, Vietnam katillerinin konsolosluğuna Molly atılmasına karar verilmişti. İddiasına göre, Molly sanıldığı gibi molotofkokteylinden değil, dedesinin bu karışıma verdiği Moloh adından geliyordu ve o yaşlı şoven karışımın sırrını yerlilere değil, Alman ordusuna vermişti. Lakin o zaman bile devlet, sermaye ve ordunun çıkar birlikteliği kendini göstermiş, top imalatçısı Krupp'un girişimiyle Alman Ordusu Silah Dairesi bu buluşu hasıraltı etmişti.

Ayrıca, herkesin imal edebileceği bu silahın ezilenlerin eline geçmesinden haklı olarak korkmuşlardı. Çünkü, alırsan eline bir Molly, geçersin kolayca her engeli.

Gerçekten de büyükdede Treptow yıllardan ve sayısız dilekçeden sonra nihayet bir resmi yanıt alabildi. Yazıda Yüzbaşı Engel, mührüne bakılırsa bir fişek uzmanı, şişeli bombanın ayrıntılı olarak incelendiğini ve uygun bulunmadığını bildiriyordu. Yeni geliştirilen el bombası kullanıma daha uygundu ve çarpışma durumlarında daha az arıza gösteriyordu. Bunun dışında, parçacık etkisi sayesinde daha vurucuydu. Benzin-yağ karışımlı şişeli bomba Mo-

[1] İncil'e göre, İbranilerin insan kurban ettikleri tanrı. (Ç.N.)

loh ise, tam olarak hedefi bulmadığı takdirde, yakında bulunan düşman üzerinde sadece kısmi olarak üniforma ve derinin yanmasına neden oluyor, ama mücadele dışı bırakmayı sağlayamıyordu. Ancak yine de, Profesör Treptow'a, yeni bir silah uğruna verdiği vatanseverce uğraş için teşekkür ediliyordu. Treptow bu mektubu masasının çekmecesinde, her an ulaşılabilir vaziyette saklıyordu.

Rastlantının ona böyle bir mucitlik şansını bahşetmesinden sonra, dingil basıncı ve tekerlek sürtünmesi hesaplamalarını yapan Treptow'un masanın üzerine eğilmiş gölgesini sabahın erken saatlerine kadar izlemek mümkün oldu. Sonunda Bansemer'e de gece boyu yaptığı çalışmaları gösterdi, zira Treptow'un silah tekniğine dair buluşu onları yakınlaştırmıştı.

Tropikal otomobil fikri Bansemer'in çok hoşuna gitti. Treptow'un planına göre azami 1500 kg yük taşıyacak olan bu otomobilin, 1400 şişe en iyi cinsten İskoç viskisini bir hafta içinde Walvisbaai'den Bethanien'a nakledebileceğini hesapladı. Heyecanlı bir şekilde, "Böylece, fırtına gibi bir gelişme için bir gelecek kapısı açılmış olacak," dedi.

Treptow tropikal otomobilinin tasarımıyla ilgili çalışmalarını bölgenin ölçüm işleriyle birlikte tamamlamıştı. Bundan kısa bir süre sonra görevli olarak Windhuk'a çağrıldı. Çizimlerini ve onlara dair açıklamalarını, mühürlenmiş olarak, yurda geri dönmeye hazırlanan Bansemer'e teslim etti. Ondan, çalışmasını Almanya'da patent dairesine göndermesini rica etti.

Bunun dışında, İmparatorluk Kolonyal Dairesi'ne yönelik, tropikal otomobilin bütün Alman kolonileri için işlevi ve değeri hakkında kısa bir not kaleme aldı:

"Tropikal otomobil, buharla çalışan, motoru 15-30 beygir gücünde olan bir araçtır. Buhar gücünün tercih edilmesinin nedeni, özellikle kolonyal bölgelerde uygun tamirhanelerin eksikliği dikkate alındığında, patlamalı motorların karmaşık mekanizmalarının dezavantajlı olması ve ayrıca taşıtın ağırlığını artırmasıdır. Makine, çifter olarak dökme demirden yapılan dört silindirden oluş-

maktadır. Borulu buhar kazanı, zarar gördükleri takdirde tek tek kapatılabilen dört ayrı bölümün, namı diğer elementin, bir araya getirilmesiyle oluşmaktadır. Kazan buna rağmen çalışmaya devam edebilmektedir.

Kolonyal koşullara uygun olarak, ısıtma işlemi tam kuru olması gerekmeyen odunla yapılmaktadır. Odun ateşi kaynatma borularına hiçbir şekilde zarar vermemekte ve bu ısıtma yöntemiyle, işletme giderleri oldukça düşük kalmaktadır, örneğin benzine göre 1:10 oranında.

Su tankı taşıtın arka tarafında bulunmakta ve doldurulması, kovayla taşınan suyun içine boşaltılması yoluyla kolayca yapılmaktadır. Tank, yokuş yukarı yollarda 20 km, düz yollarda 30-40 km yetecek miktarda su alabilmektedir. Kazana su verilmesi, sürücü koltuğunun sağ tarafında kulpu bulunan bir el pompasıyla sağlanmaktadır; bu pompa, taşıt hareket halindeyken, otomatik olarak çalışmaktadır. Taşıtın çekişi arka dingil üzerinden sağlanmaktadır. Aktarma iki adet zincirle yapılmaktadır. Her ikisi de taşıtın dış yan tarafında olup, alt tarafta olmadığı için kolay erişilebilir durumdadır.

Çekiş makinesi patlamalı motor tarzında olmadığı ve hız değişikliklerine yatkın olmadığı için, narin bir yapısı yoktur. Taşıtın hızı, silindirin içine basılan buharın genişlemesiyle sağlanmaktadır.

Frenleme üç şekilde mümkün olmaktadır; frenlerden biri arka tekerlekler üzerinde, bir tanesi makine üzerinde etkili olmakta, diğer bir frenleme ise buharın yönlendirilmesiyle yapılmaktadır. Taşıtın sürülmesi, kendi kendini hareket ettiren bütün taşıtlarda olduğu gibi, sürücünün elle kullandığı, ön tekerlek dingilinin hareket ettirilmesini sağlayan bir dümen tertibatıyla yapılmaktadır.

Taşıtın kullanımı için bir kişi yeterlidir, ancak bu sürücü belli mesafeler içinde durarak odun yüklemek zorundadır. Bunun önüne geçmek için, bu işi yapacak genç bir yardımcı birlikte yola çıkabilir. Böylece sürücü sadece taşıtın idaresiyle ilgilenebilecektir.

Kazanın ısıtılmasında ispirto, gazyağı, hatta ham pet-

rol de kullanılabilir. Bunu sağlamak için sadece bir brülörün ızgara üzerine sürülmesi ve birincinin basınç altındaki yakıtla beslenmesi yeterlidir.

Taşıtın özgül ağırlığı 10.000 kg'dır. Çelik tabakalardan yapılan tekerlekler, içlerinde demir plakalar bulunan kalın deri halkalarla kaplanmıştır.

Taşıt 10.000-15.000 kg yük taşıyabilmekte ve böylece 600 taşıyıcının yerine geçmektedir. Ya da her biri 10.000 kg yük taşıyan iki araba çekebilir, böylece üç öküz arabasının yerine geçecektir. Azami hızı saatte 15-20 km olan taşıt, yüzde 20'ye kadar olan eğimleri aşabilmektedir."

Tropikal otomobilin imalat çizimleri, hesaplamaları ve model tarifleri nedeni açıklanamayan bir şekilde ortadan kayboldu. Bansemer'in yola çıkmasından neredeyse bir yıl sonra –Treptow, eve dönüş yolculuğu için hazırladığı bavulların arasında duruyordu– Chicago'dan gelen bir mektup ona ulaştı. Mektup, eski topçu teğmeni Bansemer'in mükemmel el yazısıyla süslenmişti. Yeni Dünya'ya göç ettiğini ve şansını orada deneyeceğini yazıyordu. Ne yazık ki, Güneybatı Afrika'dan geri dönüş yolunda, Southampton'da, kendisini Hamburg'a götürecek bir buharlı gemiye binmek için gümrük önünde kuyrukta beklerken, bavulunu kaybetmiş. Kuyruk yavaş yavaş ilerlerken bir yandan gazete okuyor, diğer yandan da Southampton'dan satın aldığı, modaya uygun, açık kahverengi bavulunu ayağıyla öne doğru itiyormuş. Gümrük memurunun karşısına geldiğinde, önündeki adamın itirazlarına aldırış etmeden, bavulunu kaldırıp masanın üzerine koymuş. Ancak onu açarken, Bansemer'in ilk önce hiddetle karşı çıkmasına rağmen, bavulun gerçekten önündeki adama ait olduğu ortaya çıkmış. Daha önce değindiği gibi, en son moda bir bavul olduğu için, onun formunda ve renginde çok sayıda bulunuyormuş, böylece vahim sonuçları olan bu karışıklık meydana gelmiş. Bunun üzerine hemen tüm kuyruk boyunca geri koşarak bakınmış, İngilizlerin Bobby diye çağırdıkları polislere seslenmiş, ama bavul ortadan yok olmuş.

Treptow bu olaydan sonra, o kayda değer 21.4.1889

günü "Midsummernights Dream" gemisine binen tüm yolcuları (yüz elli üç kişi) bulmak ve ziyaret etmek için yıllarca uğraştı. Eğer yolcular Sidney, Bombay veya Montevideo'da yaşamakta idiyseler, onlara mektup yazarak, bavullarının karışmış olması halinde ve elbette bir ödül karşılığında çizimlerini geri göndermelerini rica etti. Bu araştırmalar sırasında Treptow'un, Nil Nehri'ni Kattara çukurluğuna yönlendirmek yerine, bir sigorta şirketinin denizaşırı ülkelerde hatalı inşaat ve yapı bozukluklarıyla ilgilenen bölümünde bilirkişi olarak çalışıyor olması kendisine yararlı oldu.

Tropikal otomobilin yapı çizimleri bir daha hiç ortaya çıkmadı. Yıllar sonra Treptow, düzenli olarak okuduğu *Deutsche Kolonialzeitung*'da[1] kendi tropikal otomobilinin fotoğrafını gördü. Kalın bıyıklı, ciddi bakışlı bir adam, dümen tertibatının direksiyonunu çeviriyordu. Fotoğrafın yanındaki makalede, Brükselli Dr. Robert Goldschmidt'in geliştirdiği model anlatılıyordu. Makale, altı yıl önce Treptow'un Bethanien'da kaleme aldığı notun aynısıydı. Treptow derhal işi araştırmaya başladı, fakat otomobilin kendi çizimlerine göre imal edilip edilmediğini ya da o yıllarda sıkça rastlandığı gibi, birbirinden bağımsız buluşlar olup olmadığını öğrenemedi. Bu tropikal otomobillerden birkaç tane gerçekten imal edildi ve bir tanesi Alman Üsteğmen Troost'un girişimi sayesinde Alman-Güneybatı Afrika'ya gönderildi. Tıslayarak ve dumanlar çıkararak iki vagonu Swakopmund'dan sekiz kilometre içeriye kadar çekti ve kuma saplanıp kaldı. Bugün hâlâ orada, koruma altına alınmış anıt olarak duruyor. Halk arasında ona Luther deniliyor: "Burada duruyorum, çünkü başka türlü yapamam."

Bir haziran akşamı, ilk gece ayazları olmaya başlamıştı, Treptow jeolog Hartmann'la birlikte Bethanien'dan yola çıktı. Yolları iyi bilen Çatalboynuz'un çektiği öküz arabasının üzerindeki, ölçüm aletlerini barındıran teneke kutuların yanında, jeolog Hartmann'ın Bethanien çev-

[1] Alman Kolonyal Gazetesi. (Ç.N.)

resinde çekiçle kırarak topladığı örneklerle dolu ağır sandıklar vardı. Hartmann, Trias Dağları'nda bakır ve gümüş madeni olduğundan emindi.

Windhuk'a vardıklarında, Treptow hemen, bölgede bulunan birkaç taş yapıdan birinde oturan, Arazi Şirketi temsilcisi Kleinschmidt'i aradı. Ev hafif eğimli bir yamaçta, ağaç ve çalılıklarla dolu bir bahçenin ortasındaydı. Binanın yukarı tarafında küçük bir kaynak vardı. Oradan gelen bir su borusu eve kadar uzanıyordu. Güneybatı'daki ilk alafranga tuvalet bu evdeydi. Windhuk'ta görev yapan ve sıla hasretine kapılan birçok subay, özlediği gürültülü sifon sesini tekrar duyabilmek için Kleinschmidt'i ziyaret ediyordu. Kleinschmidt sıcak günlerde soğuk suyla doldurduğu küvetin içinde oturarak *Appenrade Zeitung*'un satranç köşesindeki satranç bilmecelerini çözmek gibi bir alışkanlık edinmişti (Kleinschmidt, Appenrade doğumluydu). Arada bir küvete soğuk su ilave ediyordu. İstenilen tarihten iki-üç ay sonra yerine varsa da, çözümleri Appenrade'ye göndermeyi ihmal etmiyordu. Bu nedenle gazetenin yayın kurulu onu, bir yıl sonu nedeniyle okuyucularına tanıttı: "Uzak Afrika'da Batılı satranç kültürünü yaşatan, şehrimizin bir evladı." Kleinschmidt buna benzer haberleri kesip bir dosyada biriktiriyordu. Bunun dışında, Alman İmparatorluğu'nun en kuzeyinden gelen bir kişi olarak, harikulade varyasyonları bulunan soğan kubbeli kilise kuleleriyle yakından ilgileniyordu. Ziyaretçilerine, onlara ait gravürler ve son zamanlarda da fotoğraflar göstermekten zevk alıyordu. Sıcak günlerde evin bütün kapı ve pencerelerini kapalı tutuyor, prensip olarak ziyaretçi kabul etmiyordu. Böyle günlerde bir hizmetçi kapıyı açmadan, pencerenin önündeki termometrede kaynayan cıvayı işaret ediyordu. Ancak akşama doğru, dışarıdaki ısı evin içindeki ısıdan daha aşağıya düştüğü zaman (bunu her zaman bizzat kontrol ediyordu), kapıların ve pencerelerin açılmasına müsaade ediyordu.

Treptow iki kez, termometreye dikkati çekilerek reddedilmiş ve aynı gün öğleden sonra nihayet kapıyı açık

bulabilmişti. Üzerindeki siyah takım elbiseyle etrafa otorite yayan iriyarı bir adam onu selamladı. Kleinschmidt ona bir fincan çay içmek isteyip istemediğini sordu. Ve hemen, Treptow'un o yönde olabilecek bir isteğinin önünü kesmek amacıyla, evinde alkollü içkiye müsamaha etmediğini ekledi. Kendisi için papatya çayı istedi. Çok hassas bir midesi olduğunu, diyetine sıkı uyması gerektiğini, zira midesinin sermayesi olduğunu söyledi. Treptow hevesle gülümsedi, ama Kleinschmidt şaka yapmamıştı. Kleinschmidt çevresinde, espri anlayışından yoksun oluşuyla tanınıyordu ve onunla ilgili oldukça tuhaf söylentiler ortalıkta dolaşıyordu. Mesela, Kleinschmidt'e her ay Portekiz'den bir sandık zeytinyağlı sardalye konservesi geliyordu. Ne için olduğu belli olmayan, okyanusları ve çölleri aşarak buralara getirilen konserveler bodrum katına indirilip ortadan kayboluyordu. Kleinschmidt'in zeytinyağlı sardalye yediğini hiç kimse görmemişti, hatta bir keresinde Vali Leutwein'a, deniz kenarında yetişen birçok insanda görüldüğü gibi, balıklara karşı bir türlü yenemediği bir tiksinti duyduğunu ifade etmişti. Balık toptancılığı yapmayı planladığına dair dedikodu bir süre için revaçta kaldı. Fakat sonra, toprak alımları için kabile şeflerini ziyaret etmeye giderken, yanında bir sandık sardalye konservesi götürdüğü gözlendi. Bunun üzerine, onların misafirlik hediyesi yerine geçtiği kulaktan kulağa yayılmaya başladı.

Birlikte çay içip peynirli İngiliz keki yerlerken, Treptow ona tropikal otomobil imal etme planından bahsetti. Kleinschmidt hemen itiraz ederek, "Onun adı 'sıcak kuşak otomobili' olmalı," dedi. "Almanların kendi dillerine yabancılaşmaları korkutucu derecede yaygınlaştı," diye ekledi. "Almanca'nın arı tutulması için çalışan dil dernekleri kurmanın zamanı çoktan geldi." Treptow düşünceli bir edayla başını sallayarak onayladı ve tadı acılaşmış kekini kemirmeye devam etti. Kleinschmidt de susarak çiğnemeye başladı. Bir müddet sonra Treptow bu suskunluğu bozması gerektiğini düşündü, böyle oturup hiçbir şey

söylememek kabalık olacaktı ve sonunda Bethanien'daki misyonerin endişelerini anlattı.

Kleinschmidt pensli gözlüğünü çıkarıp itinayla temizledi ve tekrar burnuna tutturdu. "Ayaklanma ne kadar erken başlarsa o kadar iyi," dedi. "Bu ülkenin bir savaşa ihtiyacı var. Savaş her şeyin babasıdır! Bu ülke ancak bu şekilde çabuk kalkınabilir. Ordulara ilave güçler katılacak, demiryolları yapılacak, ülke içinde nihayet sığır etini satın alacak birileri olacak, yerlilerin toprakları kamulaştırılacak, işgüçü açığa çıkacak ve çiftçiler de bu ülkeye gelip yerleşebilecek. Bakınız, genç arkadaşım, Uyuyan Güzel gibi yere serilmiş yatan bu ülkenin neyi eksik? Misyoner Knudsen, ileri görüşlü bir adam, kırk yıl önce bunu dile getirmişti: 'Yerlilerin toprağı ellerinden alınmalı. Ancak bu şekilde toplum için faydalı üyelere dönüşebilirler. Çünkü sadece açlık onları çalışmak zorunda bırakabilir.' Ama bu insancıklar koçlarını ve boğalarını kendileri için çalıştırmaya devam ettiği sürece, iktisadi ilerleme mümkün olamayacak. Ancak bir savaş bu Gordion düğümünü çözebilir." Treptow başını salladı ve dresuvarın üzerinde asılı, enine kesilmiş bir kayın ağacı levhasına dağlanarak yazılmış atasözünü okudu: "Dünya çalışkanlara aittir."

"Bakınız, valimiz Binbaşı Leutwein, yerlilerin topraklarını barışçıl yoldan elde etmeye çalışmakla, çemberi kareleştirme problemini[1] çözmeyi denemiş oluyor. Onlarla insani bir uyuşma sağlamaya çalışıyor, ama aynı zamanda da Alman göçmenleri bu ülkeye getirmeye çabalıyor. Bu bir süre için mümkün olabilir, zira bu insancıklar söylenenlere inanıyor ve şnapsı içince sakinleşiyorlar, ama günün birinde akılları başlarına gelecek ve işte o zaman kan gövdeyi götürecek."

Kleinschmidt aniden, oturduğu sandalyeyi geri iterek ayağa kalktı. "Sandalyeyi iterken oluşan sürtünmeyi hesaplamak fena olmazdı," dedi. "Ve ısı kaybını." Ant

---

Verilen bir çemberin alanına eşit alana sahip bir kare çizmek (sadece cetvel ve pergel kullanarak). Bu problemi insanoğlu antikçağdan bu yana yüzyıllarca çözmeye çalıştı. Ancak 1882 yılında çözümsüz olduğu ispatlanabildi. "Çemberi kareleştirmek" çözümsüz problemler için kullanılan bir teşbih halini aldı. (Ç.N.)

içercesine uzattığı parmakları arasındaki, dumanı tüten Havana purosuyla birlikte pelüş kaplı bir koltuğa gömüldü ve kumdan kalesinin içine girer gibi kayboldu. Sonra birdenbire şöyle dedi: "Yetersiz olan, burada olaya dönüşüyor; tarifi mümkün olmayan, yapılıyor." Treptow yine başını sallayarak onaylamak zorunda olduğunu hissetti. Uzun süren sessizlik sırasında, ahşap kirişleri içten kemiren karıncaların seslerini duyar gibi oldu. İtalyan mimar Manzzoli tarafından henüz dört yıl önce inşa edilmiş olmasına rağmen evin duvarlarında yarıklar oluşmuş, çiçekli duvar kâğıdı yer yer yırtılmış ve tavandaki kiriş süslemeleri kısmen kırılıp dökülmüştü. Treptow elinde olmadan kafasını içeriye çekti. Her şeye rağmen bu ev, cumbaları, pencere üstündeki üçgen çatıları ve kıvrımlı çatısıyla, tüm Koruma Bölgesi'ndeki en güzel binalardan biriydi. Kleinschmidt, "Şimdi satranç bilmecesini yapmalıyım," dedi. Üç gün içinde de bir iş seyahatine çıkacaktı. Treptow onunla birlikte gelip satın aldığı araziyi hemen ölçerse iyi olacaktı.

Treptow ancak cuma günü Windhuk'tan ayrıldıkları zaman, nereye gittiklerini öğrenebildi: Walvisbaai bölgesi. Yolculuk sırasında konuşan olmadı. Kleinschmidt satranç oynadı. Bunun için, eyer kaşı üzerine kayışla bağlanan, figürlerin takıldığı delikli satranç tablasını mandallarla tutturduğu ahşap bir düzenek yaptırmıştı. Atı Lisa'nın üstünde, hamle varyasyonlarına dalmış, bozkırda ilerliyordu. Çatalboynuz'un kıyıdan Windhuk'a giden patikayı takip etmesi yeterli oluyordu. Akşam kamp ateşinin başında, Kleinschmidt kuma çizdiği şekiller vasıtasıyla Wallis ve Allgäu soğan kubbeli kuleleri arasındaki farkı izah etti. Hatta, çok nadir de olsa, iki tane soğan kubbesi olan kuleler bile vardı.

Yedi gün sonra, bir perşembe günü, Topnaarların yerleşim yerine ulaştılar. Kleinschmidt derhal öküz arabasındaki yükleri indirtti. Arazi için ödemeyi neyle yapacağını herkesin görmesini istiyordu: rom şişeleri, tabaka tütün, şeker çuvalları ve kavrulmuş kahve dolu teneke kutular.

Daha önce Arazi Şirketi ona Gablonz'dan yüzlerce kilo boncuk göndermişti. Değersiz ıvır zıvır, iki kuruşluk mal, onları çocuklara dağıttı. Buradaki insanlar saf ile karıştırılmış rom arasındaki farkı artık çok iyi biliyorlardı. Gerçek dünyaya yabancı beyefendiler yerlileri hâlâ yarı vahşi insanlar zannediyorlardı. En kaliteli malların gönderilmesi için Kleinschmidt'in kendini kabul ettirmesi belli bir zaman aldı, o ayrıca tütünden de tasarruf etmiyordu.

Treptow ölçüm aletlerinin indirilmesini denetlerken, gizemli sardalye konservelerinin bulunduğu sandığı da keşfetti. Kleinschmidt onu çadırına taşıttı.

Ertesi gün, soğuk ve yağmurlu bir cuma günü, akşama doğru, ülkenin en dayanıklı içkicilerinden biri olan Klaas Hendriks'le görüşmeler başlayacaktı.

Kleinschmidt hazırlıklarına öğleden sonra başladı. Yarım beyaz ekmek yedi, somundan lokma lokma kopardı, uzunca ve durmadan çiğnedi, güzelce tükürüğüyle yumuşattı ve lapayı yavaşça yuttu. Kleinschmidt'in yanında oturan rahip Defregger, kabileye ait olan arazinin çekici yanlarını anlatmaya koyuldu, "Çölün dingin tekdüzeliği, inanılmaz büyüklükteki susuz genişlik," dedi, Kleinschmidt ağzına yeni bir lokma tıkıştırdı, "Swakop'un kuzeyine doğru ilk otlar ortaya çıkar, sonra dikenli çalılıklar, ağaçlar ancak nehir yatağının kenarında görülür, otlaklar, çiftlikler, burada kuraklık zamanında da küçük su havzaları bulunur." Kleinschmidt yutkunup kendisine altı tane sardalye konservesi getirilmesini söylerken, Defregger doğuya doğru küçük bir kaçamak yapıp heyecanla ay vadisinin özelliklerini anlatıyordu, ilk çağlara ait kurumuş geniş bir nehir yatağı, sonra kabilenin arazisine geri döndü ve küçük ama ilginç yerlerden bahsetti, şurada olağanüstü büyüklükte bir karınca yuvası, burada taşlaşmış yaşlı bir diken ağacı, aralarında iyi bir otlak alanı, bu arada Kleinschmidt açtığı sardalye konservesinden balıkları teker teker çatalıyla alıyor, yağlı ağzında çiğniyor ve yutuyordu, beşinci konserveyi bitirdiğinde burnunun çevresi bembeyaz olmuştu, sonra yeşil ve Defregger su kay-

naklarına geldiği sırada, mavileşmişti. Kleinschmidt'in alnı ter içine kalmıştı, kaşlarını tamamen ıslatan ince derecikler aşağıya doğru akmaya devam ediyordu. Defregger bu sırada dik bir kayalık formasyonuna gelmişti, Kleinschmidt pensli gözlüğünü çıkardı, bu formasyon birçok su kaynağı barındırıyordu, öyle ki burada çok güzel bir çevre içinde sulanan tarlalar bile düşünebilirdi, bu kayalıklar ona, Defregger'e, batan akşam güneşinde, kıpkızıl, Bolzano'nun gül bahçelerini hatırlatıyordu, Kleinschmidt konservelerin içindeki parıldayan bulanık yağı küçük balık parçalarıyla birlikte içmeye başladı, arada bir tıkandı, bir kere, iki kere, ama yine de tükürmedi, dikkatle derin derin nefes aldı, ayağa kalktı, geğirmesini bastırdığı belli oluyordu, "Şimdi iyi yağlanmış olarak görüşmeye gidiyorum," dedi ve gitti, dizlerini kırıp her türlü sarsıntıyı önlemek için ayakları üzerinde hafifçe sürünerek Klaas Hendriks'in pontokuna girdi. İkisi üç gün boyunca içti. Kleinschmidt içkiyi kasalarla taşıttı. Geceleri sessizce onları dinleyenler, ara sıra bir rom veya konyak şişesinin açılışını ve hıçkırık sesleri duyuyorlardı. Kleinschmidt her sabah kısa bir süre için, gitgide daha çok şişen yüzü, gözlerinin altında patates çuvalına benzer kırışıklıkları ve kıpkırmızı olmuş burnuyla pontokun önüne çıkıyordu. Sonra yan tarafa gidiyor, parmağını boğazına kadar sokuyor, onu yukarı doğru iten kısa bir öğürtüden sonra yağ, alkol, mide asidi, hazmedilmemiş balık eti ve ekmekli salyadan oluşan kahverengimsi bir sıvıyı kuvvetli bir darbeyle dışarı püskürtüyordu. Köyün köpekleri uluyarak ve havlayarak ayaklarının etrafında toplanıyor, yerdeki birikintiyi yalayıp bitiriyordu. O sabah, düğüm olmuş köpeklerin yanında dururken, acele olarak üç tane zeytinyağlı sardalye konservesi getirtti ve ona bakakalan Treptow'a, "Üç yıl daha," dedi, "sonra emekli olacağım, Appenrade'de değil, çok güzel bir soğan kuleli kilisesi olan, Tegern Gölü kıyısındaki Gmund'da." Birden yana döndü ve tekrar sardalye parçaları ve yağ kustu. "Çocukluğumdan beri balıktan hiç hoşlanmam," dedi özür dilercesine ve üç tane daha konserve getirmelerini istedi, sar-

dalyeleri köpeklere attı ve sadece geriye kalan yağı özenle içti. Sonra kulübedeki Klaas Hendriks'in yanına geri döndü. Üçüncü günün akşamı Klaas Hendriks yıkıldı, yüzü neredeyse Prusya mavisi, yere külçe gibi yığıldı. Onu uyandırma çabaları boşa çıktı. Saf amonyaklı bir şişeyi koklatmaları bile fayda etmedi. Ama kalp atışları, düzensiz de olsa, hissediliyordu.

Yere yığılmadan kısa süre önce, satış sözleşmesinin altına, rahip Defregger'in imzası tarafından onaylanan üç çarpı işaretini koyabilmişti. Topnaar topraklarının güneydoğu bölümü 210 £, 60 şişe konyak (Alman malı), yirmi şişe en iyi cins Küba romu (beyaz!), 15 kg tütün, 25 kg kahve ve bir sedef kaplı opera dürbünü karşılığında Arazi Şirketi'nin malı olmuştu. "Aslında 190 £ ödemek istedim, ama Klaas Hendriks pazarlıkta geri adım atmadı ve az kalsın sözleşmeyi son anda imzalamaktan vazgeçiyordu," dedi Kleinschmidt. Buna rağmen, kaybedilen 20 pound onu üzmüştü. Sonra parmağını boğazına sokarken, "İşim bitti," dedi. Köpekleri tekmeleyerek kovaladı ve uşağına tuzsuz yulaf peltesi pişirmesini söyledi. Onun üstüne biraz papatya çayı yudumladı ve sonra Treptow'dan bölgenin tam haritasını çıkarmasını istedi. Arazi Şirketi'nin sınırları kırmızı kalemle çizilmeliydi. Sabit noktalar sözleşmede her zaman olduğu gibi belirtilmişti. Eski, odunlaşmış bir diken ağacının kesilip devrilmemesine dikkat etmesini söyledi. Sonra yatmaya gitti ve öbür güne kadar uyudu. Bir cumartesi sabahı Kleinschmidt, koyun derisinden yapılmış paltosuna sarılı, eyerin üstündeki satranç tahtası önünde, Windhuk'a doğru yola çıktı.

Klaas Hendriks hâlâ kıpırdamadan dümdüz yatıyordu, yalnız bu arada sol gözkapağını iki kere açmıştı. Treptow ertesi sabah erken saatte teodolitini hazırlattı. Ölçüm latalarını tutan insanlar fotoğraf çekmediğini biliyorlardı. Walvisbaai limanı çok yakındaydı. Sabah sisi yavaşça dağıldı. Treptow işe koyuldu.

Dar Zamanlar

Gottschalk'ın daha sonraları kendine hiç izah edemediği bir şey vardı; nasıl oluyordu da çarpık bir düşünce, o düşünceyi çarpık olarak değerlendiren beynin içinde bu derece inandırıcılık kazanıyor ve sonunda onu gerçekleştirmek için her yolu denemek bir saplantıya dönüşebiliyordu?

Torba gibi olmuş, kirli bir keten elbise giymişti ve bir şişeden ılık, kalitesiz içki yudumluyordu. Bir yabancı gibi, öylece bir verandada oturuyor ve sokağı seyrediyordu, daha doğrusu, kulübelerin gölgesinde domuzların yan gelip yattığı ve homurdandığı çamurlu yola bakıyordu. Köyde hiç kimse, yarım yamalak İspanyolca konuşan bu yabancının nereden geldiğini ve neden özellikle, Tanrı'nın bile terk ettiği bu yere veterinerlik yapmak üzere yerleştiğini bilmiyordu. Bir süre için köyde, onun firarda olduğuna dair söylentiler dolaştı durdu, sonra zamanla, sıcaklığın felç eden tekdüzeliği içinde onlar da unutuldu.

Gottschalk için bu düşüncenin en ürkütücü yanı ise, artık geri dönüşün mümkün olamayacağıydı. Başka bir yaşam sürdürmek zorundaydı. Yabancılığı insanı korkutan, aynı zamanda çekiciliği de olan bir yaşam.

Mart ayı sonunda Kamptz'ın konvoyu, ele geçirilmiş hayvan sürüleriyle birlikte Keetmannshoop'a ulaşmıştı.

Gottschalk, tamamen değişmiş yerleşim yerini at üstünde şaşkınlıkla izliyordu. Üç ay önce burada, bölüğün-

den kopuk birkaç tane asker ve çok sayıda hırpani Hotanto yerlisinden başka kimse yoktu.

Şimdi ise burası Almanya'daki bir kışla avlusunu andırıyordu. Az sayıdaki taş eve subaylar yerleştirilmişti. Askerler için köyün dışında çadırlar kurulmuştu, misyonerlik evinin yanında oluklu sacdan bir sahra hastanesi, onun yanında da bir ekmek fırını vardı. Variller ve cephane sandıkları dikenli telin arkasına depolanmıştı. Sokakta yürürken Gottschalk'ın eli sürekli şapkasının kenarındaydı. Ülkedeki asker sayısının on iki bini aştığı söyleniyordu.

Bir Hotanto kızı bağcıklı yarım çizmelerini giymiş, kırıtarak kumun içinde yürüyordu, iri göğüsleri siyah bir korsenin içine tıkılmış, dudakları kıpkırmızı boyanmış, yara gibi. Aksansız bir Almanca'yla Gottschalk'a seslendi: "Hey, tatlım, benimle gelir misin, bir elliye olur."

Doktor Otto, Gottschalk'ın burada olmadığı son sekiz hafta içinde fiyatların hızla yükseldiğini ve takviye güçlerin gelmesiyle muhtemelen daha da yükseleceğini iddia etti. Otto, fahişelerin gizlice isyancılarla birlikte çalıştığından şüpheleniyordu, çünkü çabuk yayılan bir frengi çıbanı türü şimdiden bölgedeki askerlerin neredeyse yarısına bulaşmıştı.

Doktor Otto bir süre için Hamburg'un Reeperbahn semtindeki tecrübeli sokak fahişelerini, oradaki sağlık bakanlığı tarafından belgelendikten ve cinsel ilişki vizesi aldıktan sonra ithal etmeyi ciddi olarak düşündü. Burada askerî doktorların kontrolü altında mesleklerini icra edebilirlerdi. Ama frengi çıbanı o sırada öylesine yayılmıştı ki, bu önlem de onun önünü alamazdı. Hastalığa yakalananları hastalık evresine göre ayakta veya yatırarak tedavi etmekten ve hastalığın henüz bulaşmadığı kişileri de korumak için önlem almaktan başka çare kalmamıştı. Böylece Doktor Otto levazım işleri komutanlığından büyük bir parti prezervatif sipariş etti ve kadınlarda zührevi hastalıkların erken teşhisi üzerine iki konuşma hazırladı. Müstehcen, renkli ve ayrıntıya girmekten çekinmeyen

ilk konuşmayı askerlerin önünde yaptı, terbiyeli ve imalar dolu olan diğeri subaylar içindi. Gerçekten de birkaç gün sonra, ilk defa randevularına el fenerleriyle giden süvariler gözlemlendi.

Divanıharp üyesi Volley, 1870-71 Alman-Fransız Savaşı sırasında alınmış prensip kararlarını inceleyerek frengi çıbanı ve bel soğukluğunun kendi kendini sakatlama kapsamına girip girmediğini araştırdı.

Gottschalk'ın Keetmannshoop'ta gördüğü Hotantolar onu şaşırtıyordu. Warmbad'da onları tutsak olarak tanımıştı, çoğu yırtık pırtık giysiler içinde, açlıktan bir deri bir kemik kalmış, açık havada dikenli tel ardında yerde oturuyorlardı. Burada ise serbestçe dolaşıyorlardı, iyi beslenmişlerdi, üzerlerinde kullanılmış Alman üniformaları vardı, eski ama hırpani değil. Kabile şefi Christian Goliath, kabilesi Berseba Hotantolarını genel ayaklanmaya katılmama konusunda ikna etmişti. Şimdi Hotanto gençleri acemi erlerin önüne geçip en düzgün selamı çakıyorlardı, sanki Prusya ordusunun eğitim nizamnamelerini okuyup öğrenmişlerdi, bir emir aldıklarında "*jawoll*" demesini de biliyorlardı. Yaşlı kadın ve erkekler de üniformalardaki kordon, düğme ve apoletlerden rütbeleri tanıyabiliyor ve Gottschalk'a "Bay Baş Veteriner" diye hitap ediyorlardı. Kıyafet Dairesi Yardımcısı gibi sıradışı rütbeleri bile tanıyorlardı.

Adamın adı Pfannenschmidt'ti, pensli gözlük, horozlu mahmuz takıyor ve her zaman belinde iri bir toplu tabanca taşıyordu. Nereye gitse üç adım arkasında uşağı onu izliyordu, aynı köşeli hareketleri yaparak, aynı Schwaben aksanıyla konuşarak.

Gottschalk bu manzara karşısında neredeyse bedensel bir tiksinti duydu, kızgınlığa dönüşmüş bir utanç. "Acaba her şey bundan üç ay önce Warmbad'da değişmeye başlamıştı da ben mi anlamadım?" diye kendine sordu. Sık sık Katharina hakkında düşündüğünü, tepenin

üstünde çayırlara uzandıkları zaman olanların her ayrıntısını hatırlamaya çalıştığını fark etti. Ve her seferinde bu resimleri kenara itip başka bir şeye yoğunlaşmaya çalışıyordu, örneğin, penceresinden izleyebildiği tenis oyuncularına.

Tadilata uğrayan misyonerlik okulunda ona bir oda tahsis edilmişti, tek kişilik bir oda. Tek kişilik odalar aslında sadece kurmay subaylara verilirdi. Muhtemelen hiç kimse onunla aynı odayı paylaşmak istememişti, tıpkı Gottschalk'ın daha önce Wenstrup'la aynı odaya yerleştirilmekten kaçındığı gibi. Wenstrup'tan eleştirileri ve dik başlılığı nedeniyle uzak durulurken, Gottschalk daha ziyade hayalperest ve biraz inatçı sayılıyordu. Subaylardan hiçbiri bu odada yatmak istememiş olmalıydı, çünkü odanın uzunluğu altı metre olmasına rağmen, genişliği sadece bir metreden biraz fazlaydı. Gottschalk pencereye gitmek istediği zaman, ilk önce, simetri nedeniyle odanın ortasına koyduğu kendi yatağının üstüne çıkması gerekiyordu. Oda eski bir koridorun parçasıydı. Pencerenin önünde tenis sahaları vardı. Eskiden belediye başkanı ile belediye doktorunun ara sıra maç yaptığı alana, şimdi her gün tuğla tozu serpilen ve süpürülen üç yeni saha daha eklenmişti. Öğleden sonra geç saatlerde, hava serinlediği zaman, subaylar tenis oynuyorlardı. Gottschalk bazen pencerenin önünde oturuyor ve yaptığını aptalca bulana dek, başını bir sağa bir sola çevirerek topun hareketini takip ediyordu. Bir şey yazmak veya okumak istediği zaman ise dikkati dağılıyordu. Eğer rüzgâr batıdan esiyorsa, üniforması tuğla tozundan kızıla boyanıyordu. Köyün dışında on tane Hotanto tutsağı, eski tuğlaları parçalama ve bu parçaları çekiçle döverek toz haline getirme işiyle meşguldü.

Köyde dört tane daha veteriner olduğu için, Gottschalk'ın pek fazla işi olmuyordu. Ama hâlâ var olan tütün grubuna artık katılmıyor, genellikle, tüp şeklindeki odasında yatağın üzerine uzanıp duvarlarda ve tavanda gezi-

nen tahtakurularının yollarını izliyordu. Anormal derecede büyük, kana susamış bu tahtakurularının son haftalarda ve aylarda bu kadar irileştikleri söyleniyordu.

Bazen geceleri aniden uyanıyor ve Katharina'nın vücudunun sıcaklığını hissettiğini sanıyordu, onun mat kahverengi tenini, toprağın kokusunu. İçinde, dokunma ve okşamayı arzulayan, kontrol edemediği, kafasını duvarlara vurdurtan delice bir istek vardı. Ancak komşusunun duvarı yumruklaması onu kendine getiriyordu.

Kızın Warmbad'da oturan ailesine sadece bir kez gitmişti. Bunu onun ricası üzerine yapmıştı. Pontok köyün dışındaydı ve üzeri yırtık pırtık örtülerle kaplanmıştı. Gölgede iki keçi duruyor ve onların arasında çocuklar, onun kardeşleri, yerde sürünüyordu. Babası, elinde soğuk bir pipo, bankın üzerinde oturuyordu. Yaşlı, hastalıklı, çok geç yaşta üçüncü kez evlenmiş bir adam. Henüz öğleden evvel olmasına rağmen sarhoştu. Gottschalk'tan hemen tütün dilendi, halbuki Gottschalk ona hediye olarak zaten tütün getirmişti. Bildiği ve sık sık tekrar ettiği tek Almanca kelime "tamamdır" idi. Katharina, Gottschalk'a biraz keçi sütü ikram etti. Paramparça olmuş elbisesinden bir göğsü dışarı sarkan ve o iri et parçası ona ait değilmiş gibi davranan şişman, orta yaşlı bir kadın geldi. Kalçası varil gibiydi. Katharina'da küçük, narin olan ne varsa, bu kadında dev boyutlardaydı. Ürkütücü olan şey ise, Gottschalk'ın annenin içinde aniden kızını görmesiydi. Baba, Kap Felemenkçesi dilinde anlaşılmayan bir şeyler mırıldandı, ikide bir aynı kelimeyi tekrarlıyordu: "Tamamdır." Bunun ne anlama geldiğini Gottschalk daha yeni kavramaya başlamıştı.

Bu ziyaretten sonra Gottschalk, Katharina'dan uzak durmuştu. Bir keresinde, gece vakti, Katharina onun uyuduğu eve sessizce gelmiş ve Nama dilinde ona seslenmişti. Doktor Haring nöbetçileri çağırmak istemiş, fakat Gottschalk ona engel olmuştu.

Gottschalk iki gün sonra Koppy birliğiyle Kalkfontein'a hareket etme emrini alınca, bu köyden uzaklaşacağı için adamakıllı sevinmişti.

Nasıl davranacağını bilmese de, şimdi Warmbad'da olmayı çok isterdi.

Bu hatırada hüzün verici olan, şefkatli bir yakınlık ile aşılmaz bir uzaklığın yan yana olmasıydı.

Ağzında kötü bir tat ve midesinde sancıyla geceleri sık sık uyanıyordu. Sanki içinde bir yara vardı. O sıralarda, özgür iradenin gerçekten var olup olmadığı hakkında düşünüyordu. İnsanın yaptığı ve düşündüğü her şey, bir araya geldiklerinde çelik bir zorunluluk halini alan birçok küçük, minicik rastlantı tarafından belirlenmiyor muydu, bunun sonucu olarak insan ancak öyle, başka türlü değil, davranmak zorunda değil miydi? İsteklerimiz de, yaşamımızdaki, zamanla doldurduğumuz birçok küçük boşluk tarafından önceden belirlenmiş değil miydi ve bu isteklerle birlikte, eyleme geçme niyetimiz önceden karara bağlanmış değil miydi?

Tarihleri olmayan birkaç günlük notu bu zamana ait olmalı.

Gottschalk'ın günlüğü (tarihsiz)

İrade kelimesi bana sadece, düşünce ve niyetlerimizin gerekli gördüğü eylem tarafından doldurulan boşluğu tarif ediyor. Eğer insan bunun hakkında daha çok şey bilmek isterse, isteklerini, kaz tüyüyle mi, yoksa at kılıyla mı kaplanmış olduklarını anlamak için, acımasızca parçalara ayırmak zorunda.

Gottschalk'ın günlüğü (tarihsiz)

Kafamın içinde düzenli bir çınlama var (gece gündüz). Bu, akıp giden zamanın sesi. Ve benim kafatasım da zaman savağı.

Gottschalk'ın günlüğü (tarihsiz)

Çınlama sesi kesildiğinde, bu gürültü artık başkala-

rının kafasında demektir. Bu, en derinden geleni en dışta olandan ve beni bu dünyadan ayırıyor.

Gottschalk'ın günlüğü (tarihsiz)

Şimdi, şimdi, şimdi, şimdi, şimdi, şimdi, şimdi, şimdi, şimdi: ben.

Bu kayıtların devamında iki ay boyunca, tarihsiz, tarihli, tek başına veya diğerleriyle birlikte notlar, sayılar ve küçük çizelgeler bulunuyor. Bu sayılar incelendiği zaman, İngiliz sınırına belli mesafelerin kastedildiği anlaşılıyor. Bir de, atların bir günde kat edebileceği mesafeler. Hangi bölgelerde çammasın çok yetiştiğine dair notlar da var. Çammas, bol sıvı içeren bir kabak cinsi, acımsı suyu Namaları haftalarca susuzluktan koruyabiliyor. Bunun dışında, ne olduğu anlaşılmayan sayılar da var. Muhtemelen, atların ihtiyacı olan yulaf veya mısır miktarlarını temsil ediyorlar.

Warmbad'da bulundukları sırada Gottschalk bir defasında Doktor Haring'e, bu savaşın zalimliklerine suç ortağı olmak istemediğini söylemişti. Çatışmalara aktif olarak katılmak ve Hotantoların hiçbirine kurşun sıkmak istemiyordu.

Haring ona şöyle yanıt vermişti: "Sizin ne istediğinizi anlamıyorum, siz bir taraftasınız, Hotantolar diğer tarafta ve arada bir karış mesafe bile yok. Gerisi göz boyamaktan ibaret."

Gottschalk tam da bunu anlamak istemiyordu: bu ikilem, ya bu ya da bu. Aynısını Wenstrup da söyleyebilirdi, tabii başka bir bakış açısından ve bu arada o da tarafını seçmişti. Wenstrup kim bilir şimdi ne yapıyordu? İsyancıların topal atlarını mı tedavi ediyordu, yoksa Johannesburg'daki mezbahalarda domuzları trişin muayenesinden mi geçiriyordu? Gerçekten tutarlı olan birincisiydi, aslında ikincisi de Koruma Birliği'nin atlarına bakım yapmaktan daha tutarlıydı, ki bu, Gottschalk'ın göreviydi.

Wenstrup bir keresinde Gottschalk'ı hayalperest olmakla suçlamıştı.

Bazen Gottschalk gündüz vakti odasında otururken aniden irkilip ayağa fırlıyor, kapıya gidip onu hızla açıyordu. Onu hapsettikleri sanısına kapılıyordu.

Gottschalk'ın günlüğü, 2.5.05

Bir rüya: Bir çam ormanında geziniyorum. Ağaçlardan iri kozalaklar düşüyor. Yere çarpınca el bombası olarak patlıyorlar. Kurmay doktor Otto bir fıkra anlatıyor, bunun üzerine kozalaklardan beyaz uzun solucanlar çıkmaya başlıyor.

Gottschalk bu dönemde başka seçenekler olduğuna inanıyor muydu? Alman tarafını ve isyancılar tarafını veya genel olarak Afrikalıları bir araya getirmenin mümkün olduğuna inanıyor muydu?

Keetmannshoop'a geldiklerinden bu yana geçen haftalar içinde Zeisse, Gottschalk'ın çizimlerine dayanarak top çeliğinden kestiği parçalardan iki tane dişi temiz ve tam uygun şekilde törpülemiş, sonra bunları yine Gottschalk'ın tasarımına göre tutuculara kaynaklamıştı.

Bir sabah Gottschalk, Zeisse'yle birlikte atına binip köyün dışına çıkarak uygun sığır kafatası bulmaya çalıştı. Köyün görüş mesafesi dışına çıkmamaları gerektiğini biliyorlardı. Her ne kadar Keetmannshoop bir Alman kışlasına benziyor olsa da, onun iki kilometre uzağında, elinde tüfek olmadan, bir çalının arkasına geçip işemek bile mümkün değildi.

İsyancılar sık sık, köyün yakınında tutulan büyükbaş hayvanlardan çalıyor ve bunu yaparken, en besili sığırları seçmekten geri durmuyorlardı.

Sığır iskeletleri arasında dolaşırlarken, Gottschalk bu fırsatı kullanarak Zeisse'ye, yerlilerin hayvanlarına ve topraklarına el konulması ve buna karşı çıktıkları takdir-

de öldürülmeleri veya hapse atılmaları hakkında ne düşündüğünü sordu. Bunu doğru buluyor muydu?

"Şey, doğru herhalde," diye yanıtladı Zeisse, "bilmiyorum." Ve tekrar atına bindikten sonra: "Bu onların kendi suçu." Ve sonra, tekrar köye girerlerken: "Her şey tam doğru değil galiba. Ama buna karşı bir şey yapmak imkânsız, değil mi?"

Gottschalk inek kafatasını pişirttikten sonra, çenesinden iki dişini kırarak çıkarttı. Boşluklara çelik dişleri soktu. Tutucuları diğer dişlere bağlayarak doğru şekilde bükünce, yapay dişler yerlerine öyle sıkı oturdular ki, kafatasını sarsınca bile hiç sallanmıyorlardı.

"Bunun patentini almalısınız, Sayın Baş Veteriner," dedi Zeisse.

Gottschalk yapay dişli kafatasını odasındaki masanın üstüne koydu. "Bu çene bir sürü ineğin hayatını kurtaracak," diye düşündü ve bu cümle üzerine gülmeye başladı. Gülerken, kendi gülüşüne ne kadar yabancılaştığını fark etti ve bu onu daha çok eğlendirdi.

Beyaz kemiğin içindeki mat çelik dişlerle birlikte bu kafatası bir heykeli andırıyordu, yabancı ve ürkütücü.

Gazinoda, yapay dişli kafatası konuşma konusu oldu. Bu veteriner gitgide garipleşiyordu. Gottschalk'la dalga geçtiler, ama onu rahat bıraktılar.

Gottschalk'ın günlüğü, 7.5.05 (Keetmannshoop)

Jumping bean tree[1] (*Spirostachys africana*): Ağaç altı ila dokuz metre büyüyor, yapraklarının güzel ve simetrik olmayan bir biçimi var, ama kabuğu sert ve siyah, yapraklarını dört köşe alanlara döküyor. Yılbaşından kısa süre önce yere dökülen meyveleri, toprağın üzerinde günlerce hoplayıp zıplıyor. "Bu nasıl bir ağaç?" diye soru yönelttiğim yaşlı bir Hotanto bana şöyle dedi: "Burada bizim arzularımız yeşeriyor."

Meyvelerden birkaç tane topladım ve eve götürdüm.

[1] (İng.) Zıplayan fasulye ağacı. (Ç.N.)

Ertesi gün, güneş pencereden girdiğinde, masanın üzerinde zıplamaya başladılar.

Bir bisturi ve mercek yardımıyla bu fenomenin sırrını çözmeye çalıştım ve meyvenin içinde bir böcek kurtçuğu buldum.

Geceleri soğuk oluyor. Yan odada Baron von Gaisberg horluyor.

9.5.05

Dün aniden doğudan kara bulutlar yükseldi. İnsanlar bir örtü sererek top mermilerini yağmurdan korumaya çalışırken, bunun dev bir çekirge bulutu olduğu anlaşıldı. Çok geçmeden her tarafa dökülmeye başladılar. Bu hayvanlar aptalca zıplayıp duvarlara, pencere camlarına çarpıyordu. İnsanlar sürekli, yeşil yeşil parlayan halı üzerinde kayıp düşüyordu. Atlar tökezliyordu. Sadece tavuklar gıdaklayarak etrafta dolaşıyor, en iri çekirgeleri gagalarıyla yakalıyordu.

Bu sabahki pişmiş yumurtalar yeşil renkteydi ve yenilecek gibi değildi.

10.5.05

Konuşmak, yalnızlığımızın hacet gidermesidir.

11.5.05

Zeisse bile, başka üç süvariyle birlikte bir uşak tutmuş; bir lokma ekmek ve biraz tütün karşılığında bu oğlan onların çizmelerini, deri malzemelerini cilalıyor. Bunun dışında da maharetli birisi, üç kız kardeşini müşterilerle buluşturuyor.

Wenstrup'un Kropotkin'in kitabına yazdığı bir not:

Araba kullanan insan hiçbir zaman yayanın dostu olamaz! (Eski Hint özlü sözü)

Gottschalk bu sözü doğru bulmuyordu.

Zeisse'yi çelik dişleri törpülerken gören, ikinci topçu birliğinden bir astsubay ona sordu: "Söylesene, bu baş veterinerin beyni mi sulandı?"

Zeisse başını kaldırmadan, "Hayır," dedi.

Günün birinde Dr. Otto şöyle dedi: "Doğru dürüst bir işi olmayanın aklına garip fikirler gelir." Otto'nun girişimiyle Gottschalk'a yeni bir görev verildi. Levazım bölüğü komutanı Binbaşı Buchholz ona, develerin yük hayvanı olarak Alman-Güneybatı Afrika'da kullanımı hakkında pratik deneyimlere dayanan araştırma yapma görevini verdi.

Mayıs ayının son cuma günü ilk develer Keetmanshoop'a gelmişti. Herkes şaşkın şaşkın bakarak onların etrafını çevirdi. İlk deveye binen, kasketine uzun beyaz bir ense koruyucusu takılı bir Fransız oldu. Bu Fransız, Cezayir'de on yıl lejyoner olarak hizmet vermiş ve at binme hocası olarak görev yapmıştı. Hayvanlar eşkin yürüyüşle bağlarının çözüldüğü yere götürülürken, dudakları her adımda bir aşağı bir yukarı sallanıyordu. Sanki yeryüzünün bütün çekim gücü bu zavallı hayvanlar üzerine yoğunlaşmış, üstdudaklarını zorla altdudakları üstüne çekiyor, ama altdudak yine de aşağı doğru sarkmayı beceriyordu. Hayvanlar yorgun argın, bacaklarını bir bataklıktan çekercesine yürüyor, hörgüçleri bile sağa sola pelte gibi sallanıyordu. Gottschalk, umarsızca geviş getiren develerin etrafında dolaştı ve, "Düzgün beslenirlerse hörgüçleri tekrar dikleşir," dedi. "Onlar zor zamanlarda savaş kasası gibidir."

Zeisse, develerin nallanması gerekmediği için hayal kırıklığına uğradı.

"Onların zoolojik familyası 'topuktabanlılar'dır ve bu familyanın en saygın örnekleridir," dedi Gottschalk. Ayrıca, develerin safrakesesinin bulunmadığını ve tüm memeliler içinde, yumurta gibi yuvarlak alyuvarları olan tek

canlılar olduklarını da eklemeyi unutmadı. Daha önce hayvanat bahçesinde bir kez tek hörgüçlü deve gören Gottschalk daha fazla şey zaten bilmiyordu.

Gottschalk develeri Koruma Birliği için binek ve yük hayvanı olarak araştırma emrini alınca o kadar şaşırmıştı ki, ilk hayvanların Kanarya Adaları'ndan gelmesini sağlayan Binbaşı Buchholz'un açıklamalarını tam takip edememişti. Bir ağız görmüş ve şunları duymuştu: susuzluk zamanı, kilogram, günlük ödev, ortalama değer, hız. Gottschalk, "Emredersiniz," demiş, selamını verdikten sonra kurmay subayın odasını terk etmişti.

Koridordan bozma odasında sahra yatağı üzerine uzandı, ellerini başının altında kavuşturdu ve ne yapması gerektiğini düşündü. Şimdiye kadar göreviyle olan ilişkisini koparmış, ara sıra atların dişlerini kontrol etmiş, sargı ve iğne yapmıştı. Elbette bu şekilde mekanizmanın çalışmasına katkıda bulunmuştu, ama şimdi onun hızlanmasına da yardım etmek zorundaydı. Bu develerin yardımıyla, isyancıların toprağa bağlı olan bir avantajını ellerinden almaya çalışacaklardı. Az şeyle yetinen bu hayvanların desteğiyle daha büyük kurak alanları aşabileceklerdi.

Sürmekte olan savaş artık yabancı gazetelerin, özellikle İngiliz basınının hınzırca alaylarına konu olmaya başlamıştı. Birkaç yüz Hotanto yerlisinin Avrupa'nın en büyük askerî gücünü parmağında oynattığını yazarak alay ediyorlardı. Üstelik birkaç çapulcu hayvan hırsızı, kendini beğenmiş Kayser'in parlak ordusunu hırpalamaya yetiyordu. Genelkurmay mümkün olan en kısa zamanda buna bir son vermek için artık kararlıydı. Gottschalk, bu hazırlıklara kritik bir noktada yardım etme durumuyla karşı karşıya kaldığını düşünüyordu. Dışarıdan yine top sesleri geliyordu. Batı rüzgârı şu lanet tozu odasına taşıyordu. Gottschalk gözlerini, üzeri kırmızı tozla kaplanan, yapay çeneli inek kafatasına dikti. Sosyal demokrat işçiler de bu isyanın bastırılmasına yardım etmiyorlar mıydı? Gerçi bazı milletvekilleri Reichstag'da bu

savaşa ateş püskürüyordu, ama aynı anda işçiler makineli tüfekleri monte ediyor, develer için eyer dikiyordu. Ayrıca, Almanya'nın bir endüstri ülkesi olarak kalabilmesi için sömürgelerin gerekli olduğunu açıkça söyleyen sosyal demokratlar da vardı. Neden şimdi o, Gottschalk, bu konuda kafa patlatmak zorunda kalıyordu? Sonra, böyle düşünerek bahane aradığının farkına vardı. Sınıra, yani Rietmont'a kadar aşağı yukarı iki yüz elli kilometre vardı. Bir at günde yetmiş kilometre gidebilirdi, iyi bir deve bir günde, hiç su içmeden yüz kilometreden fazla yol alabiliyordu. Atın ise en geç ikinci gün su içmesi gerekiyordu.

Gottschalk, bu ülkeye yeni olarak gelen her şeyin, eğer kalkınmaya hız katıyorsa, günün birinde buranın halkı için de yarar sağlayacağını düşündü. Ve daha önemlisi: Eğer bu görevi kabul etmeseydi, ne değişecekti? Eğer bir isyancıyı kurşuna dizme emrini reddetseydi, bu, ordu içinde bir protesto olarak algılanabilirdi, bir işaret olarak. Ama develerin nakliye yeteneklerini kontrol etmeyi reddetmek bir şaka gibi gelebilirdi ve bu hayvanlar hakkında şaka yapmaya zaten herkes hazırdı. Buna bütün Koruma Birliği gülerdi. Başka herhangi bir veteriner derhal bu görevi üstlenir ve zevkle yerine getirirdi. Yan odadaki Baron von Gaisberg'in horultusu yine duyuluyordu. Teğmen Auer von Herrenkirchen yine her akşam olduğu gibi su borusuna vurarak Teğmen Schüler'e sevgilerini iletiyordu, o da haberleşme bölüğünden bir subaydı.

Teğmen Auer bunu "parmak egzersizi" olarak adlandırıyordu.

Keetmannshoop'tan İngiliz Rietfontein'a kadar olan mesafe tam olarak iki yüz on üç kilometreydi, eğer biraz daha kuzeyden geçen ve üzerinde Alman askerî karakolu bulunmayan diğer bir yol seçilecek olursa, mesafe iki yüz seksen altı kilometreyi biraz aşıyordu.

Gottschalk deneme programını üstlenmeye karar verdi.

Üç yıl sonra, 1908'de, Yüzbaşı von Erckert komuta-

sındaki bir develi süvari birliğinin yardımıyla, geriye kalan son isyancılar Kalahari Çölü'nde kıstırıldı ve mağlup edildi.

Gottschalk'ın günlüğü, 24.5.05 (Keetmannshoop)

Sabaha doğru bir rüyadan uyandım: Ölülerin Almanya'ya gönderildiği şu çinko tabutlardan birinin içinde yatıyordum. Ama ölü filan değildim. Tabut vidalarla sıkıca kapatılmış ve lehimlenmişti, her zamanki gibi, çürüme sırasında çıkan gazlar nedeniyle kapağın yamulmaması için. Kapağa vurmaya başlayınca, bir ses (Tresckow?) duydum: "Bunlar kendi kendini hazmeden mideden gelen gazlar." Gemi yolculuğu kısa sürdü, çünkü başka tabutların içindeki yolcularla sohbet edebildim. Onların arasında Teğmen Schwanebach da vardı, anlattığına göre, yanlış yönü seçmiş ve yiğitçe düşman ateşinin ortasında kalmıştı. "Kendi aptallığının kurbanı oldu," dedi Namib'de yolunu şaşıran ve susuzluktan ölen bir erin sesi. Hamburg'da, oraya veda ederken "Gitmeli miyim, şehrimi terk etmeli miyim..." şarkısını çalan bando, bu sefer monoton bir şekilde "Benim bir yoldaşım vardı" parçasını çalıyordu. Tabutum bir top kundağı üzerine konuldu, birisi dilini şakırdattı ve atlar çekmeye başladı, tırıs gittiler, sonra hızlı tırıs, derken dörtnala ve sonunda şimşek gibi. Çinko tabutum yerinden sıçradı, top kundağının üzerinde hoplayarak gezindi ve yere düşüp parçalandı. Ben de uyandım.

Gottschalk'ın günlüğü, 25.5.05

Buradaki misyonerin karısı gül ağaçları dikmiş, bundan iki yıl önce. Şimdi, mayıs ayının sonunda, yani buranın sonbaharında, güller açıyor.

Ertesi günün sabahı Gottschalk köyün kenarında büyük bir insan kalabalığı toplandığını fark etti. O tarafa gitti ve dört devenin dikenli çalılıkların önünde durmuş, başparmak uzunluğundaki dikenleriyle beraber dal-

ları koparıp ağızlarına doldurduklarını gördü. Uzerine basıldığında kalın postal tabanlarını bile delip geçen dikenlerdi bunlar.

Tıknaz bir adam olan Fransız, Gottschalk'a, melodik ama yanlış bir Almanca'yla, bu develerin binek hayvanı değil, yük taşıyıcısı olduğunu açıkladı, hem de en kötü cinsten. Belki bu hayvanlardan biri eskiden bir İngiliz turisti taşımış olabilirdi, ama onu da eyer üzerinde değil, hayvanın yan taraflarına asılan sepetler içinde. Kendisine çavuş denmesinden hoşlanan Jean Dermigny, "Bunların performansı kaliteli binek develerininkiyle mukayese edilemez," dedi. Bu hayvanlar, buraya getirirken denemişti, en fazla dokuz-on saat sürülebilir ve bu sürede ancak elli kilometre yol alabilirlerdi. İyi binek develeri ise günde on dört saat giderek yüz kilometreden fazla ilerleyebilirdi. Bişarin[1] yarış develeri ise zaten kıyas kabul etmezdi. Hayatında bir kez öyle bir hayvanın, beyaz bir dişi devenin, üzerinde oturmuştu. O deveyi, bir Tuareg şeyhi olan sahibi dünyayı verseler kimseye satmazdı, ama bir mesajını Erg Çölü'nden geçirerek Ben Quinef'e götürmesi için, misafirperverliğinin bir göstergesi olarak ona, Fransız çavuşa, ödünç vermişti. Üç gün içinde o hayvan beş yüz kilometrelik muazzam bir mesafeyi, dinlenmeden ve bir kez bile su içmeden aşmıştı. Uçar gibi gitmişlerdi. Onun yanında atlar aptal, hantal hayvanlardı.

Gottschalk'ın günlüğü, 27.5.05

Bugün akıl hastası bir Hotanto'yu ayakta tedavi yapılan koğuşa getirdiler. Bir ayağı yaralı zebra ispinozu olduğunu iddia ediyordu. (Adam gerçekten topallıyordu.) Sağlık görevlileri bir kere uçmasını istediler. Biraz öttükten sonra, bulutların çok ağır olduğunu söyledi. Bir sağlık astsubayı onu yüksek bir duvarın üstüne çıkarıp uçması için ikna etmeye çalışırken, bunun daha kolay olduğunu söylerken, Dr. Otto geldi ve bunu yasakladı.

[1] Kuzey Afrika'da yaşayan bir bedevi kabilesi. (Ç.N.)

280 km, atla dört gün, dört kere de sulanacak. D.'nin hayranı olduğu yarış devesiyle iki gün, hiç su içirmeden.

O sabah Gottschalk hayatında ilk kez bir deveye bindi. Bindiği deve gerçekten de Kanarya Adalarında pazaryerine domates, karpuz ve sadece birkaç kere turistleri Pico de Teide'ye taşımıştı.

Ön bacaklarını kırarak eğilen hayvan, Gottschalk'ın eyere oturmasıyla birlikte doğruldu. Üç kişiydiler, Gottschalk, Dermigny ve Zeisse, Keetmannshoop'un etrafında dolaşırken Hotantoların ve askerlerin kahkahaları onlara eşlik etti. Gottschalk ve Zeisse develerin hörgüçleri üzerinde maymun gibi zıplıyordu. Eşkin gidişte, deneyimsiz binicileri sadece yukarı aşağı değil, bir de yana doğru döndüren dağınık bir hareket oluşuyordu. Her ikisinin de kafası hem dönüyor hem de öne arkaya gidip geliyordu. Henüz ikinci turda Zeisse'nin gri-yeşil suratı göze çarptı ve üçüncü kez önlerinden geçerken, devenin yan tarafına sarkmış, yarı hazmedilmiş ekmek, kahve ve dört meyveli marmelattan oluşan bir karışımı kumun ve zorla ilerleyen çöl gemisinin üzerine doğru kusuyordu.

Seyircilerin yuhalamaları arasında Zeisse pes ederken, Gottschalk sert kamçı vuruşlarıyla devesini tırısa geçirmeyi başardı. Şimdi başlayan ters yönde hareketlenmeyle, öne ve geriye doğru sallanma artık sona ermiş ve Dermigny'yi taklit ederek eyerinde geriye doğru yaslanıp ayaklarıyla üzengileri hafifçe ittiren Gottschalk, darbeleri de neredeyse hissetmeyecek hale gelmişti. Hayvanlar şaşırtıcı bir hızla köyün etrafında koşturuyor, onları ağızları açık izleyen Hotantolar ve askerler ise artık bağırmıyordu.

Mayıs ayı sonunda Gottschalk, biraz tumturaklı bir biçimde "deneme programı" adını verdiği görevine, özel olarak atanan üç süvari ile birlikte -aralarında Zeisse de vardı- başladı. Elindeki develerin binek hayvanı olarak kullanılmaya çok elverişli olmamasından yola çıkan, ama

alternatifleri sadece Dermigny'nin anlattığı hikâyelerden bilen Gottschalk, Koruma Birliği komutanlığına bir dilekçeyle başvurarak Yukarı Mısır'daki Esneh harasından birkaç tane binek devesi satın alınması talebinde bulundu. Safkan hayvanlar olmalıydı, belki böylece Güneybatı'da kendi deve haralarını kurmayı düşünebilirlerdi. Gottschalk, Ordu Dairesi'nin, eğer ileride kendi hayvanlarını üreterek paradan tasarruf edeceklerini göz önüne alırsa, pahalı binek develerinin satın alınmasına onay verebileceğini düşünüyordu.

İçinde safkan binek develerinin üretileceği bir hara kurma planı Gottschalk'ın önündeki günlerde bütün zamanını almış olmalı, bunu günlüğündeki çizimler ve notlardan anlıyoruz. Bu notların arasında, Dermigny'den aldığı bariz olan, özel bir kuskus tarifi de bulunuyor.

Gottschalk dört deveyi Keetmannshoop-Gibeon arasında yük hayvanı olarak denedi. Bir nakliye konvoyu şeklinde yapılan ve Gottschalk'ın at üzerinde eşlik ettiği ilk yürüyüşte, onu şaşırtan bir fenomen gözlemledi: Görünürde yavaş yürüyen develer, gerçekte aynı yürüyüş tarzında giden atlardan daha hızlıydı. Ve Gottschalk atını sürekli mahmuzlamasına rağmen, onlara yarım saatten fazla ayak uyduramadı.

Dermigny'nin anlattığına göre, Muhammed Mekke'den Medine'ye hicret ederken, günde iki yüz kilometre yol kateden bir dişi Bişarin devesine binmişti.

Gibeon yolculuğu sırasında Gottschalk, Zeisse'ye, bir develi süvari birliğine gönüllü olarak katılıp katılamayacağını sordu. Zeisse, develerin onu ilgilendirmediğini, kokularının hiç hoşuna gitmediğini ve ayrıca nallanmaya bile ihtiyaç duymadıklarını söyledi. Hesaplamalarına göre, eğer bu yılın sonunda onbaşılığa yükselirse, ihtiyacı olan parayı biriktirebilmek için daha iki yıl bu ülkede

kalması gerekiyordu. Ondan sonra ustalık sınavını verip Bardowick'teki demirci dükkânını kiralayacaktı.

Gottschalk üç hafta sonra Keetmannshoop'a geri döndüğünde, kokusu kapalı kapılar ardından bile alınıyordu. Develer kafalarının arka kısmındaki bir salgı bezinden iğrenç bir koç kokusu salgılıyordu. Köpekler, burunları yerde, Gottschalk'ın peşindeydi. Gottschalk kolonya dökünerek kokuyu bastırmaya çalıştı. Fakat bu sefer de develer kolonya kokusuna tepki gösteriyor, yerlerinden kımıldamıyorlardı. Hatta bir tanesi dehşet içindeki Gottschalk'ın kolunu ısırdı. Gottschalk yarasına iyot sürdürüp sargılatmak zorunda kaldı. "Deve ısırıklarının ölümle sonuçlandığı sık görülmüştür," dedi Dermigny. Moritanya'da bir erkek deve, hayvanların bilhassa huzursuz oldukları çiftleşme zamanında, bir silah arkadaşının kafasından bir ısırışta, deri, saç, kemik ve beyninin bir kısmı dahil olmak üzere, bir parça koparmış.

Koridor odasına geri dönüş yapan Gottschalk inek kafatasını bıraktığı yerde buldu, ama üzerine bir mendil örtülmüştü. Yokluğunda odayı kullanan yüzbaşı ağır bir bağırsak enfeksiyonuyla hastanede yatıyordu.

Her akşam küçük ahşap masanın başına oturan Gottschalk, tek hörgüçlü Kanarya Adaları develerinin dayanıklılığı ve özellikleri hakkında raporlar yazıyor, sayıları topluyor ve diyagramlar çiziyordu. Koruma Birliği komutanlığına her seferinde daha fazla aciliyet içeren dilekçeler yazarak daha iyi develer talep ediyordu, en iyisi Doğu Sudan'dan Bişarin binek devesi getirtmekti. Hatta bir keresinde, ancak böyle develerle isyancıları Kalahari Çölü'nde saklandıkları yerlerden daha hızlı ve daha etkin bir şekilde çıkartmanın mümkün olduğunu bile yazmıştı. Fakat dilekçeyi tekrar okuduğunda utandı ve onu yırtıp attı. Geceleri taş gibi uyuyor, ne Teğmen Auer von Herrenkirchen'ın su borusuna vurarak gönderdiği sevgi

selamlarını ne de Baron von Gaisberg'in horultularını duyuyordu. Uyandığı zaman, gördüğü rüyaların hiçbirini hatırlamıyordu. Bazen, bir katır ile bir deve için gerekli olan yem miktarının istatiksel karşılaştırmasını yaparken, özgür irade ve ahlaki otoritenin kaynağı gibi muğlak problemlerle kendine acı çektirdiği uykusuz geceler aklına geliyordu. Kara kara düşünmenin dipsiz kuyusu.

Aslında hizmetçilik sisteminden nefret etmesine rağmen, Gottschalk o günlerde bir uşak edindi. Gottschalk'ın bir amacı da Nama dilinde konuşmaktı, ayrıca Hotanto genci işinde çok istekli görünüyordu: Gottschalk'ın her zaman odasının önüne bıraktığı, ter kokan çizmelerini temizliyor, ona sabah kahvesi getiriyor ve Gottschalk işe giderken, ağır deve eyeri sırtında, kapının önünde bekliyordu. Cimri görünmemek için, Gottschalk ona bir gün birkaç fenik verdi. Böylece Simon'la olan hizmet ilişkisi başlamış oldu. Simon mutlaka bir subayın yanında uşak olarak çalışmak istiyordu, çünkü daha önce Berseba'daki misyonerlik okulunda din dersleri vermişti ve akıcı bir Almancası vardı. Bunun dışında, yazabiliyor ve hesap yapabiliyordu. Simon'un eğitime karşı doymak bilmeyen bir açlığı vardı. Gazeteleri, dergileri, Gottschalk'ın tıbbi veterinerlik kitaplarını, Kropotkin'in *Karşılıklı Yardımlaşma*'sını ve Gottschalk'ın Güneybatı'ya getirdiği tek roman olan, Fontane'nin *Stechlin*'ini yutarcasına okudu. Gottschalk o romanı Almanya'da okumuştu ve Afrika'ya yolculuğu sırasında sükûnet içinde tekrar okumak istemişti. Ama buna fırsat bulamamıştı. Şimdi Simon, Mark Brandenburg[1] hakkında, bir aristokrat malikânesinde büyümüş birisi gibi konuşuyordu.

Küçük yaştan itibaren bir misyonerlik evinde yetişen Simon, öğrenme hevesiyle dikkatleri üzerine çekmiş ve on yedi yaşına gelince misyonerle birlikte Almanya'ya gitmişti. Orada gördüğü, taşla döşenmiş yollar, taştan yapılmış binalar, camlı sokak lambaları, elektrikli tramvaylar,

[1] Bugünkü Almanya'nın doğusunda, tarihi önemi büyük, geniş bir bölge. (Ç.N.)

dükkânlar, bütün düzenli yapılar, cadde üzerindeki pisuarlar, kavşaklardaki polisler onu son derece heyecanlandırmış, sadece bazen kendi ten rengi ve o tuhaf kıvırcık saçlarından dolayı huzursuzluk duymuştu.

Kumların içinde eziyet çekerek yürüyen o zavallı öküz arabaları ile, sokakları takip etmek zorunda olmadan evlerin altında kaybolan ve herhangi bir yerde tekrar ortaya çıkarak menziline varan yeraltı treni nasıl kıyaslanabilirdi ki! Orada her şey zaman kazanmak ve yolları kısaltmak için yapılmıştı.

Sokakta gördüğü insanların sahip olduğu, onları kendinden emin şekilde hedefe doğru yürüten, en ufak fırsatta durup etrafa bakınmalarını veya gevezelik etmelerini engelleyen gizemli güç bundan kaynaklanıyor olmalıydı.

Almanya'da onu en çok neyin etkilediğini soran Gottschalk'a Simon, "Cenaze hizmetleri," demişti. Simon'un birlikte Almanya'ya gittiği misyonerin babası o günlerde ölmüştü. Eve siyah giysiler içinde bir adam gelmiş, birkaç tane basılı form doldurulduktan sonra, vefat eden kişi ortalıktan kaybolmuştu. Tekrar cenaze töreninde ortaya çıktığında, düzgün bir tabutun içinde bir katafalkın üzerinde duruyordu, sonra üniformalı insanlar onu önceden açılmış mezarına taşımıştı. Bütün bunlar pürüzsüz ve temiz bir şekilde olmuştu, kötü kokusuz ve saatlerce ölü nöbeti tutmadan. Ölen kişinin yakınları bu arada kendi işlerini yapmaya devam etmişlerdi. Bu harika bir şeydi.

Gottschalk Nama dilinde soruyor, Simon Almanca yanıt veriyordu. Artık Nama dilinde iyi konuşamıyormuş. Gottschalk'ın doğru kelimeyi bulamadığı zamanlarda, Simon umursamazca onun kelimeyi tarif etmesini veya Almanca'sını söylemesini bekliyordu.

Günün birinde Simon Berlin aksanıyla konuşmaya ve dalgın bakışlarla, daha yeni çıkan sakalını hafifçe çekiştirmeye başladı. Bu, etnoloji profesörü Leonhardt Brunkhorst'un bir alışkanlığıydı.

Profesör Brunkhorst iki hafta önce Keetmannshoop'a gelmişti. Üzerinde, modelini kendi çizdiği, İngiliz kuma-

şından yapılmış, çeşitli kemerleri, cepleri ve tokalarıyla pratik amacını fazlaca öne çıkaran bir seyahat elbisesi vardı. Brunkhorst'un sık sık anlattığı bir hikâyeye göre, Kalahari Çölü'nün ortasında karşılaştığı bir İngiliz botanik profesörü onu hemşerisi sanarak "*How do you do*" cümlesiyle selamlamıştı. Yaptıkları uzun sohbetin sonunda bile adam, karşısında bir Alman meslektaşının olduğuna inanmak istememişti. Gerçi Brunkhorst iki yıl Oxford'da okumuştu. Namaların halk efsanelerini topluyor ve bir Nama grameri üzerinde çalışıyordu. Çok geçmeden bazı subayların tepkisini çekmeyi başardı, çünkü sürekli olarak kanalın öbür tarafındaki büyük kuzenden bahsediyordu. Bu kuzen daha iddiacı, daha egemen, daha insaflı, daha diplomatik, kendine daha hâkim, daha becerikli, daha ince ruhlu, kısacası Almanların fersah fersah önündeydi.

Araştırma gezintileri sırasında yanında her zaman siyah bir deri çanta taşıyan profesör, bu çantayı sadece ilginç bir Hotanto kafası gördüğü zaman açıyordu. Sonra içinden, büyük bir pergele benzeyen, krom kaplı çelikten yapılmış bir alet çıkarıyor ve onu dehşet içindeki yerlinin kafasına yerleştirirken, hiçbir şekilde acı vermeyeceğini düzgün bir Nama diliyle garanti ediyordu. Bu şekilde çeşitli Nama kabilelerinin kafa biçimlerini ölçtü ve birkaç ay içinde, Hotantoların kafatasına bakarak onların zekâ düzeyinin daha düşük olduğunun söylenemeyeceği sonucuna vardı, bunun tersi daha geçerli olabilirdi.

Profesör Brunkhorst, Keetsmannshoop'a, büyük bir fıçının kalıntılarını yakın çevrede aramak için gelmişti. Bethanien bölgesinde anlatılan bir Hotanto efsanesinin ne kadar gerçeklere dayandığını öğrenmek istiyordu. Bu hikâyeye göre, onyıllarca önce bir beyaz tüccar dev bir fıçıyı bölgeye getirmiş ve Geiaub yakınlarında onu ateşe vermişti. Fakat Brunkhorst aradığı yeri bulamadı.

Gazinoda, "Schliemann[1] Hotantoların Truva'sını arıyor," şeklinde espriler yapılıyordu.

---

[1] Heinrich Schliemann (1822-1890): Alman tüccar ve amatör arkeolog. Ege kıyılarında kazılar yaparak ve servetinin büyük bir kısmını harcayarak Truva kentini ve hazinelerini aradı. (Ç.N.)

Gottschalk'ın günlüğü, 12.7.05

Subayların horlaması ne ise, devenin ensesindeki pis koku bezi de o: ailevi kimlik. Birisi topuktabanlı, diğeri ölüm zanaatkârı.

Gottschalk'ın günlüğü, 13.7.05

İki hafta içinde bir müfrezeyle birlikte Heirachabis'e gidiyorum. Bu köyün İngiliz sınırına olan uzaklığı bir günlük at yolculuğu kadar.

Gottschalk'ın günlüğü, 16.8.05

Devenin ispat ettiği gibi, yumuşaklık ve sakinlik en sinir bozucu direnci bile kırabiliyor. Bu hayvan yumuşak dudaklarıyla, parmak uzunluğunda dikenleri olan dalları koparıp büyük bir maharetle ağzına götürebiliyor ve yenmek için yaratılmamış bir şeyle beslenebiliyor.

(Gece.)

Tekrar okuduğumda, tek taraflı bakış açısı dikkatimi çekti. Kumların içinde büyüyen, dikenlerini sadece başkalarına yem olmaktan korunmak için taşıyan diken çalısı kadar sevimli ve kendi kendine yeten hiçbir şey yoktur. Yağmur zamanı sarı çiçek açar.

17.8.05

Develerle ilgili araştırmalarımı Keetsmannshoop'ta tamamlamak istiyorum. Böylece onların sistematik üretimine burada başlanabilecek. Mesafeler kısalacaktır. Getirecekleri ekonomik avantaj –barış zamanında– ortada. Bu ülkeyi bir kere olsun yukarıdan görmeyi çok istiyorum. Bir balonun içinde çöller, savanalar, kurumuş nehir yatakları, Karras Dağları'nın uçurumları üzerinde uçmak. Balon uçuşları askerî devriyeler için de uygun olurdu. (Bu konu hakkında elbette konuşmayacağım.) İnsan hiçbir tehlikeye maruz kalmadan, sesiz ve sakin, kırsal topraklar üzerinde uçabilir, bir yerleşim yeri veya su kaynağı

gördüğü yere inebilirdi. Elbette uygun rüzgâr estiği sürece, bugün olduğu gibi, batıdan.

Gottschalk'ın ayaklanma bölgesinin tam ortasına gönderileceğini duyan Brunkhorst, ondan ölü isyancıların kafataslarına dikkat etmesini ve bulduklarını Greifswald'daki enstitüsüne ödemeli olarak göndermesini rica etti.

Profesör Brunkhorst, Greifswald'da, Nama ve Afrikalı göçebe avcı kabilelere ağırlık veren bir etnoloji müzesi kurmak istiyordu. Bunun yanında, özellikle ilginç olan Hotanto kafatası örnekleri topluyordu. Göreve giden devriyelerden ölü Hotantolara bakmalarını istiyordu. Ölülerin kafaları kısa süre içinde akbaba ve çakallar tarafından iskelete dönüştürülüyor, sonra karıncalar onları temizliyor ve güneş tarafından çok güzel bir şekilde ağartılıyordu. Ne yazık ki, isyancılar ölülerini çok zor durumda kalmadıkça geride bırakmıyorlardı. Ağır ateş altında kalsalar bile onları bir şekilde taşıyor ve herhangi bir yerde gömüyorlardı. Gerçi açlıktan veya tifüsten ölen, çoğu kadın ve çocuk, yeterince Hotanto'nun kafatası vardı, fakat öldürülen isyancılardan çok azı ele geçmişti. Ve özellikle onlar, bir kafatasıbilimcisi olan Profesör Brunkhorst'u ilgilendiriyordu. Acaba alında, tam iradenin saptandığı yerde, belirgin bir şişkinlik görülüyor muydu?

Bir keresinde Brunkhorst, elinde bir kafatası tutarak Gottschalk'a, "Bakın," demişti, "iyi korunmuş, çenelerindeki bütün dişler yerinde, sadece alnında küçük yuvarlak bir delik var, bakın, eğer akıllıca bir kolonyal politika izlenecekse, böyle göze hoş görünmeyen hatalar yapılmamalı. Ancak onlara iyi davranarak, bir işte çalışmaya ilgi duymalarını sağlayarak ve daha az tüfek dipçiği kullanarak veya daha az içki içirerek, bu insanlardan topluma yararlı fertler yaratabilirsin. Hatta, biraz olumsuz anlam taşıyan 'sömürge' kelimesini kullanmaktan tamamen vazgeçilebilir. 'Koruma bölgesi' çok daha iyi, ama 'sömürge' gitgide yaygınlaşıyor. Konu insanları uygarlaştırmak olunca,

kanalın öbür yanındaki kuzenlerimize bakmalıyız. Onlardan öğreneceğimiz çok şey var. Veya Kuzey Amerikalıların son derece ilginç deneyimlerinden de yararlanılabilir, onlar güneydeki zencilerin köleliğine son verdiler. Köle sahiplerinin kişisel hizmetçiliğinden kurtulan zenciler özgürlüklerine kavuştular ve şimdi işçi olarak sıkı bir rekabet içine girdiler. Sonuç: açık, dinamik bir toplum."

Gottschalk'ın günlüğü, 23.8.05 (Keetsmannshoop)

B. için her şey mükemmel, hatta gelecek bile. Ona ölümden korkup korkmadığını sorduğumda, beni güvensizce süzdükten sonra, yine hazırdaki uygun yanıtını verdi: "Ölümden değil, ölmekten korkuyorum."

Ama ölmek ölümün yanında hiçbir şey.

B. ölüm mitoslarını araştırıyor ve kafataslarıyla oynuyor, hacimlerini tespit etmek için içlerine hardal tohumları dolduruyor. Fakat ölüm hardal tohumlarıyla ölçülemez.

Gottschalk'ın günlüğü, 24.8.05

Rüzgâr kümülüs bulutlarını Kalahari'nin üzerine doğru sürüyor. Yakında yağmur yağacak. Çalılıklar gri renkte ve yanmışlar.

İki gün içinde K.'dan ayrılacağım. Yan tarafta Baron von Gaisberg horluyor.

26 Ağustos sabahı, Ukamas'a gidecek olan sekiz öküz arabası yola çıkacaktı. Gottschalk bu nakliyeye katılmak zorundaydı.

Zeisse de Ukamas'a gitme emri almıştı. Böylece onu da Gottschalk'la beraber defetmiş olacaklardı. Artık ona da dik kafalı veteriner tarafından zehirlenmiş gözüyle bakılıyordu. Astsubaylardan biri şikâyetçi olmuştu: Zeisse diğer askerlere, tutsaklara yapılan muamelenin insanlık dışı olduğunu söylemiş. Hatta August Bebel'den bile bahsetmiş.

Bunun üzerine birlik komutanı, Zeisse'nin heyecanla beklediği, onbaşılığa terfisini engelledi.

Gottschalk, Keetsmannshoop'ta geçirdiği son birkaç gün boyunca, Güneybatı Afrika'da develerin yük hayvanı olarak kullanılmasıyla ilgili hazırladığı rapor üzerinde çalıştı. 25 Ağustos'ta çalışmasını tamamladı.

Alman askerî tarihine, develi süvari birliğinin yaratıcısı olarak Yüzbaşı von Erckert geçti.

Nama Ülkesi ve Kalahari

Greifswald Üniversitesi'nde 1903-1905 yıllarında profesörlük yapan Dr. Leonhardt Brunkhorst'un, bir araştırma seyahati hakkında Kraliyet Prusya Bilimler Akademisi'ne sunduğu rapor

Hotantoların diğer insan ırklarıyla olan ilişkisi.

Bu rapor Hotanto savaşlarının tarihçesini anlatmayı amaçlamamaktadır; o tarihi yazmak isteyen kişi, Hollandalı Güney Hint Adaları Şirketi'ne ait küçük bir sebze bahçesinin nasıl Kap kolonisine dönüştüğünü ayrıntılı olarak incelemelidir. Bizi burada ilgilendiren konu, Hotantoların beyaz halklarla olan özel ilişkisini göstermek ve bu yerlilere uygulanacak doğru muamele hakkında bazı bilgiler kazanmayı hedeflemektir.

Hotantolar yüzyıllardır Boerlerle ilişki içindeler. Güney Afrika'nın bu beyaz kültür öncülerinden genellikle köle muamelesi gördüler. Günümüzde bile bir Boer, bir Hotanto'yu *Schepsel*, yani dünyada var olan diğer anlaşılmaz veya lüzumsuz şeyler gibi, mecburen yan yana yaşadığı bir yaratık olarak görür. Veya bir Hotanto'yu *geel goed* diye çağırır, ki bu, bir hayvan gibi koşulan veya alınıp satılabilen "sarı eşya" demektir. Hotanto çocuklarını esir alıp büyütmek, *groot maak*, artık eskiden olduğu kadar revaçta değil, çünkü evin efendisi eskiden kölesi üzerinde tüm haklara sahipti ve emirlere uymayan veya kaçmaya kalkışanları sorgusuz sualsiz öldürerek cezalandı-

rabiliyordu. Bu geleneksel alışkanlıkların İngiliz idaresinin getirdiği yeni kültür tarafından elinden alınması, benim Küçük Nama ülkesinde karşılaştığım Boer tipinin İngiliz hâkimiyetinden nefret etmesinin ana nedenidir (bu hâkimiyet ona her türlü özgürlüğü verdiği halde).

Bu Boerler göçmek istedikleri Alman bölgesinde de Hotantoların belli hakları olduğunu öğrenince hayrete düştüler. Boerleri daha yakından tanıdıktan sonra onlarla yaptığım konuşmalarda, günde üç kere önünde diz çöktükleri Tanrı katında, siyahilere ilişkili insan sevgisi yorumlarının nasıl değerlendirileceği hakkında ne düşündüklerini öğrenmeye çalıştım. Bana, İncil'e bakmamı tavsiye ettiler. Eğer beni o kadar ciddi bir şekilde ikna etmeye çalışmasalardı ve başka yerlerde de davranışları için gerçekten yol gösterici olmasaydı, Eski Ahit'e getirdikleri yorumu ciddiye almazdım: Yaratılış'ın dokuzuncu bölümünde Nuh Peygamber, Ham'ın oğlu Kenan'ı ve ailesini lanetler ve köle olmalarını ister.[1] Boerler bu laneti tüm Hami ırkı için geçerli sayıyor ve Hotantoları bu ırka dahil ediyorlar. Yani, Hotantolar onlar için köle olarak doğmuş insanlar. Peki, Tanrı kimi bunların efendisi olarak seçmiş? Eski Ahit'te Tanrı'nın insanlarla yaptığı anlaşmada İsrail ne ise, Yeni Ahit'te bunu Hıristiyanlar temsil ediyor. Musa'nın 5. kitabının 7. bölümünde, Kenan'ın soyundan gelenlerin yok edilmesi emredilir. Böylece Tanrı, Hıristiyan Boerleri İsrail'in mirasçısı olarak, Kenan'ın lanetlenmiş soyunun ve onun en son halkasının (Güney Afrika yerlilerinin) efendisi olarak seçmiş oluyor. Bir Boer ne kadar ırkçı ve zekâsı sınırlıysa, bu inanca o kadar çok asılıyor. Boerler arasında hür düşünceye sahip olan kişiler için bu cins bir kutsal kitabın neyi örtmeye çalıştığı çok açık: Boerlerin sınırsız bencilliğini. Çok geçmeden bu bencillik, Hotantolara, acımasız ve yavaş yavaş sürdürülen bir savaşı başlatmaktan başka çare bırakmadı. Bu koşullar altında kontrolü elinde tutan güç, kanunların ulaşamadığı yerde, bu ilkeye göre hareket etmiştir ya da etmektedir.

[1] Tevrat'a göre Nuh Peygamber'in üç tane oğlu vardı: Sam, Ham ve Yafet. (Ç.N.)

Hotantolar başka bir beyaz insan grubuyla, Hıristiyanlık misyonunun temsilcileriyle, tamamen zıt bir ilişkiye girdiler. Bu misyonerlere bugün, Ren Misyonerliği'nin gönderdiği elçiler tarafından, merhamet etmeleri öğretilmektedir. Bu kurumun eski döneme ait raporları okunduğu zaman, bugünkü Nama Misyonerliği'nin elli yıl öncekinden ne kadar uzakta olduğu anlaşılmaktadır. O zamanlar kabileler arası başıbozuk savaşlardan mustarip olan ülkede, Hotantolar arasında çalışmak büyük feragatte bulunmak demekti. Hiçbir hükümetin koruma sağlamadığı bu misyonerler bölge halkına kayıtsız şartsız teslim olmuş, huzursuz kabilelere göç yollarında eşlik etmiş, açlık ve susuzluğu onlarla paylaşmıştı. Ve bazen bir misyoner, halka daha çok yakınlaşabilmek için, yerli bir kadınla evlenmekten bile çekinmemişti. Misyonerlerden bazıları bu ülkede tuhaf koşullar altında öldü, örneğin misyoner Gorth. Diğerleri tüm cesaretlerini kaybettiler ve Hotantoları uygar Hıristiyanlara dönüştürmenin imkânsızlığına kanaat getirmiş olarak Avrupa'ya geri döndüler.

Ancak imparatorlukla teminat sözleşmeleri yapıldıktan sonra yaşam ve mülk güvence altına alındı ve çalışmalar iyi sonuç vermeye başladı. Bu sözleşmeleri misyonerlikler tüm güçleriyle destekledi. Artık bütün Hotanto kabileleri yerleşik halde ve misyonerlik evleri ülkedeki en süslü yapılar. Bu evler çalışma yeri oldukları kadar dinlenmeyi de sağlayan yerler ve ayrıca samimi teşekkürlerimi sunarak, seyyahların sevgi dolu misafirperverlikle karşılandıkları mekânlar olduklarını da vurgulamalıyım.

Hıristiyanlığın iki heterojen insan ırkı arasında kurduğu barışçıl uzlaşma köprüsünü ve onun ülkenin kültürel gelişimi için önemini, ancak kör bir misyonerlik düşmanı görmezden gelebilir. Aynı zamanda, ülkenin politik ve ekonomik refahını göz ardı eden tek taraflı bir dini yaklaşımın felaketle sonuçlanacağı son derece açıktır. Bu refah, yerliler ile ülkeye giren yabancı ırk arasındaki çıkar çatışmasını ekonomik verimlilik temelinde yönetmeyi ne kadar başardığımıza bağlıdır. Bu anlaşılır gerçek, hayal-

perest hümanistler ve güç havarileri tarafından bir kenara itilmektedir. Burada duygusallığın hiçbir yararı yoktur. Sorun, yerlilere laubali bir tavırla yaklaşmak ya da onların kökünü kurutmak şeklinde tanımlanamaz. Kolonyal çıkarlar ile yerlilerin çıkarlarının uygun bir şekilde bir araya getirilmesinin ne kadar çok para ve kandan tasarruf sağlayacağını kavramak için, Kap kolonisinde ve şimdi Koruma Bölgesi'nde, özellikle ayaklanmaların başladığı bu sırada, hüküm süren sefaleti göz önünde bulundurmak gerekir. (Koruma Bölgesi idaresi şimdiden, Lüderitz-Keetmannshoop demiryolu hattını gerçekleştirmek için işgücü bulma sorunuyla karşı karşıyadır.)

Başarılı bir ekonomik kalkınma için her şeyden önce, önyargısız bir şekilde yerlilerin yaşam koşulları ve dünya görüşleri hakkında doğru bilgi edinmek çok önemlidir. Bunu sağlamak, doğru insan yönetimi için, yerli işçilerin motive edilmesi için önkoşuldur. Kurşuna dizmek, asmak ve hatta *Schambock* (suaygırı kırbacı), insani yaklaşım bir yana, optimal çözüm değildir. Kolonyal ekonomi için ideal durum, yerli işçinin, kendisine verilen talimatları kendi kararıymış gibi algılamasını, ekonominin gereksinimlerinin onun istekleriyle uyuşmasını sağlamaktır. Zorluklar tam da burada yatmaktadır, çünkü neredeyse yüz yıldır süren misyonerlik faaliyetleri bile Hotantoları disiplinli bir işçi olma konusunda eğitememiştir. Bunu yaşlı misyonerler de onayladı. Ortalama Hotanto, Hıristiyanlıkta hiçbir surette beyaz adamın üstünlük alametini görmemektedir. Nasıl kendine onun ceketini, pantolonunu veya renkli entarisini, kardeşlerinin hayvan derisinden yapılmış peştamalından daha çok yakıştırıyorsa, Hıristiyan kilisesine olan aidiyetini de modern Hotanto'nun olağan kazanımı olarak görüyor. Burada ilerlemeye yönelik bir cevher yatıyor, zira bir Hotanto yeni olan her şeye yönelik zinde bir içgüdüye sahip. Fakat aynı zamanda çok tembel ve üstüne üstlük uyanık; beyaz adamın sosyal ve özel hayatı ile Hıristiyanlığın teorisi ve pratiği arasındaki çelişkiyi, bizim burada da ara sıra rastladığımız saf, uysal

Hıristiyan bir kişiden çok daha açık görüyor. Bu nedenle, Hıristiyanlıktan, işine o anda ne geliyorsa onu alıyor. Misyonerler, tüccarlar ve memurlarla giriştiği, İncil'den örnek vererek sürdürdüğü tartışmalarda, rakiplerini alt edebiliyor. Bu arada, böylesi kurnaz ve hızlı fikir tartışmaları için yeterli düzeyde hazırlıklı olmayan Alman kolonyal memurlarının, köşeye sıkıştıkları zaman kırbaçla karşılık verdikleri sıkça görülmektedir.

Hıristiyanlığı kabul ederken kullanılan böyle faydacı gerekçeler dışında, Hotantolar içinde daha derinde yatan, Hıristiyan ahlak anlayışı ile kendi putperest geleneklerinden günümüze kadar uzanan sosyal davranış kurallarını kaynaştırma eğilimleri de vardır: Hotantolar arasında karşılıklı yardımlaşma şeklinde kendini gösteren hayırseverlik, yaşlılara karşı duyulan derin hürmet, kadınlara gösterilen saygı, çocuklara karşı şefkatli yaklaşım, başkasına ait olan mal ve mülk karşısında (sadece kendi kabile üyelerinin mallarına karşı olsa da) gösterilen kanaatkârlık, böyle otokton kurallardır.

Fakat bu sosyal normlar aynı zamanda, uygarlaşma yolundaki gelişimin önünde duran bir engeldir. Böyle bir gelişim, ne yapalım ki, özellikle bireyler arasındaki rekabet ilkesine dayanmaktadır. Bu rekabet düzeni her türlü iktisadi gelişimin motorudur ve üzerinde özgür bireylerin yetiştiği temeli oluşturur. Hotantoların kabile yapısında ise rekabet, karşılıklı yardımlaşma ilkesi tarafından iptal edilmiştir. Hiç kimse yokluk günleri veya yaşlılık için önlem alma ihtiyacı duymuyor, çünkü bir şeye ihtiyacı olduğu zaman, diğerlerinin, elinde olanı onunla paylaşacağına güveniyor. Sorun şurada yatıyor: Hotantolarda bulduğumuz insan tipi bütün zekâsını, ki onda gereğinden fazlası var, sadece rahat yaşamak, hayatın tadını çıkarmak ve tembellik yapmak için kullanıyor. Bu duruş bazı hedonistleri, tembellikten büyük buluşlar çıkacağına, çünkü insan zekâsının en rahat yolu bulmak için inanılmaz güçleri harekete geçireceğine inanmaya özendiriyor. En azından, eğer konu kendi rahatlığını sağlamak, yan gelip yat-

mak, içki içmek, dans etmek ya da sadece piponun mavi dumanını hayal etmek olursa, Hotantoların aşırı gelişkin yaratıcılığının kendini gösterdiğini kabul etmek gerekir. Şahsen ben, Almanların çalışkanlığıyla dalga geçen Hotantolarla tanıştım. Bir Hotanto bugün bile başka bir insanda rakibini görme konusunda zorlanmaktadır. Misyonerlerin yüzyıllardır yaptıkları çalışma bu konuda hiçbir meyve vermemiştir. Tüm hayatı sadece kendini feda etmekten ibaret olan Hz. İsa'nın adını, hiç olmazsa insanlık adına en küçük fedakârlığa, yani çalışmaya, muktedir olan birisi taşımalıdır. Bu anlamda çok az Hotanto Hıristiyan olmuştur.[1] Yerlilerin çalışmaya yönelik olarak sistematik bir şekilde eğitilmeleri mali açıdan yeterli düzeyde desteklenmiştir. Bence bu destek misyonerlikler tarafından vazgeçilemez dini bir görev olarak da algılanmalıdır. Ekonomik açıdan mahvolmuş bir ilkel toplumun ahlaki açıdan da çökeceğini tecrübelerimizden biliyoruz. Çünkü o halk günlük ekmeği uğruna üstün ırkın her türlü ihtiyacını karşılamak için satın alınabilir olacaktır. Bu nedenle, yerlilerin çalışmaya yönelik eğitilmelerini talep etmek, misyonerin asli görevinin program dışı biçimde dünyevileştirilmesini istemek değil, aksine dini görevinin altyapısını güçlendirmenin bir yolunu göstermektir. Diğer yandan, beyaz insanlar da doksan dokuz tane, İncil'i ezbere bilen, ama çalışmaktan korkan cennet adayı yerine, bir tane eğitilmiş işgücü için misyonerliğe müteşekkir olacaktır.

Katolik ve Protestan kilisesinin çalışmalarını da bu bakış açısı altında görmek gerekir. Her iki kilisenin bir yarışma içine girmesine izin verilmeli ve şimdiye kadar olduğu gibi Katolik misyonerliklerin resmi kanallarca engellenmesine son verilmelidir. Sonuç itibariyle, bu iki misyonerliğin ne kadar çalışmaya istekli ve devletine bağlı yerli Hıristiyan yetiştirdiğine bakılarak hangisinin daha başarılı olduğu anlaşılacaktır, ki bu başarı misyonerlik

[1] Hz. İsa'nın birçok Batı dilindeki adı olan "Christ" kelimesi aynı zamanda Hıristiyan anlamına gelmektedir. (Ç.N.)

kapsamının sınırlarını çok aşan bir önem kazanacaktır.

Hotantoların Alman efendileriyle olan ilişkisi şu şekilde karakterize edilebilir: Bir Hotanto yerlisi dilimizi beklenenden çok daha hızlı öğrenmekte, yabancıları çok iyi gözlemlemekte ve çıkardığı sonuçları açıklamakta acele etmeyecek kadar akıllı davranmaktadır. Bu üç noktada da bizim vatandaşlarımızın çoğundan daha avantajlı konumdadır. Hotantoların konuştuğu dilin yapısında olan dil şakırtılarıyla sadece alay edilmektedir. Bu davranış esas itibariyle zararsız sayılabilir, ancak hemşerilerimizin büyük bir kısmı, Hotantolarda sadece tuhaf, komik ya da gülünç olanı ortaya çıkarmakla yetinmektedir ve bu hiç de zararsız sayılamaz. En büyük zıtlıklar bu şekilde ortaya çıkmaktadır. Devlet memurlarının "önemli adam" olarak evlerine davet ettikleri bir kabile şefine, orada bulunan bir tüccar, "Hey yaşlı köpek, bir içki alır mısın?" diye hitap ederek kendi konukseverliğini gösterebilmektedir. Ukala olmakla suçladığı bir Hotanto'yu döverek evinden kovan bir beyaz adama para cezası verilirken, tahrike kapılan başka bir memur aynı yerliyi vücudu mosmor olana kadar kamçılayabilmektedir. Burada esas itibariyle kınanması gereken olay, döverek cezalandırma değil (Hotantolarda bir kültürel norm haline gelmediği sürece), onun tutarlı şekilde uygulanmamasıdır. Acımasız muameleyi münferit durumlarda tasvip etmeyebiliriz, ama ılımlı düşünen Boerlerin bile, diğer hemcinsleriyle fikir birliği halinde, Hotantolara karşı takındıkları katı tutumu sürdürmeye devam etmeleri, Boerlerin yerlilerle ilişki kurma yeteneklerinin sert kabuğunun altındaki iyi çekirdeği övmeye değer kılmaktadır. Bu durum, saf, inatçı ve bazen yüksek sesle itiraz eden yerlilerin haksız olmayarak mukayese edildiği çocukların eğitimine benzemektedir. Yanlış olan, çocuğu cezalandırmak değil, dövdükten hemen sonra ondan özür dileme tutarsızlığını göstermektir.

Yerlilere yapılan muamelenin aynılığı, yerli ırkın genel karakterine ve özel duruma uygunluk gösteren bir kendiliğindenlik sonucu olmalıdır. Birçok vakadan edin-

diğim tecrübeye göre, bir Hotanto hak ettiğini düşündüğü cezanın uygulanmasını da beklemektedir. Örneğin, bir gün tütününün kaybolduğunu fark eden kurmay doktor Schöpwinkel, genç bir delikanlı olan uşağını çağırıp tütününün nerede olduğunu sordu. Bunun üzerine, dindar bir Hıristiyan olan Hotanto uşak hiçbir şey söylemeden kırbacı eline verdi. Evet, çalmıştı, ama hak ettiği cezaya da hemen katlanmaya hazırdı. Bir Hotanto, cezasının bağışlanmasını veya herhangi bir şekilde şekerle kaplanıp verilmesini zayıflık veya ahmaklık olarak değerlendirecektir. Suçu bağışlandığı için çok etkilenmiş görünerek ne kadar teşekkür ederse etsin ve eğer bir Hıristiyan ise, İsa efendisinin sizi ödüllendirmesi için yakarsın, perde arkasına bakan herkes onun size güldüğünü görecektir. Kendisine sert davranılmasını bekler. Adalet talebinde bulunmak yalnızca otoriteyi sağlamak için bile gereklidir, bu tespit ağır cezalar söz konusu olmasa da geçerlidir.

Resmi bir makam işgal etmeyen bir kişi de hiç unutmamalıdır ki, bu yarı uygar ülkede yerlilerle kurduğu kişisel ilişki, kişisel kalmayacaktır. Her iki ırk arasında kurulan ilişkilerin iyi ya da kötü olması konusunda oluşan sorumluluğun bir parçasını her fert tek başına doğrudan taşımaktadır. Bu doğrudan sorumlu yüzleşmenin getireceği sonuç, bir halkın, halklar arası ilişkide göstereceği olgunluğun en açık yoklaması olacaktır. Biz bu konuda acemi olduğumuzu açıkça gözler önüne sermekteyiz. Otorite tanımayan yapmacık dostluklar kurma ile resmiyete bürünmüş efendilik taslama arasında geniş sınırlar içinde dalgalanıp duruyoruz. Orta yol: Yabancının kendine özgü tarzını anlamaya çalışarak sakin ve emin şekilde kendi üstünlüğümüzü korumak; bunu henüz başaramıyoruz. Kanalın öte tarafındaki kuzenimiz bu anlamda çok daha medeni olmasını biliyor.

Şimdilik Hotanto'nun bizi, bizim onu tanıdığımızdan daha iyi tanıdığını açıkça kabul etmek zorundayız. Zayıflığının bilincinde olmasına rağmen, hiçbir zaman beyaz istilacıyı irdelemekten vazgeçmiyor. Nesillerdir ve çocuk-

luktan itibaren bir işi kurnazca halletme konusunda aldığı eğitime dayanarak, insani etkileşimle ilgili olarak yaptığı gözlemlerden çıkardığı sonuçlar hakkında beyaz adama çok ender bilgi veriyor.

Benim karşılaştığım bir durum: Misyonerlikte papaz yardımcısı olarak çalışan bir Hotanto, kutsayıcı mimiklerle insan sevgisinden ve tacirlerin tapınaktan kovulmasından bahseden bu adam, birkaç hafta sonra bir sığır tüccarının hesap defterini tutuyor ve yine aynı adam dört ay sonra bir üsteğmenin yanında uşaklık yapıyor ve onun eşeğiyle burnundan çıkardığı kısık sesle konuşuyordu, öyle ki, insan kendini Berlin'de bir muhafız alayının kışlasında sanabilirdi. Her üç rolde de, kullandığı bütün el kol hareketleri, mimikler, hatta konuşma tonu efendilerininkine şaşırtıcı düzeyde benziyordu, fakat her üç vakada da biraz abartıyor ve nerdeyse karikatürize ediyordu. Bunu gören insan, Hotanto'nun bu üç kişiyle içten içe alay edip etmediğinden asla emin olamıyordu.

Burada örnekleri daha fazla çoğaltmak istemiyoruz. Onlar olmadan da, Hotantoların günlük yaşamındaki küçük ayrıntılara ve onların varoluşlarını ilgilendiren can alıcı noktalara gereğinden az değer vermemizin, yerlilerle olan ilişkimizde yaptığımız en temel hata olduğunu tespit etmemiz çığır açıcı olacaktır. Bu hatanın bedelini ödemek için o kadar çok kıymetli kan kaybettik ki, gelecekte tekrar edilmemesi için, olaylara tanıklık eden herkesin uyarıda bulunması gerekli hale gelmiştir.

Perde Arkasındakiler

1.8.1906 tarihli *Deutsche Zeitung*'dan bir haber

Güney Afrika'daki çıkarlarımızı en çok tehdit eden İngiliz politikacı hakkında ilginç haberler gazetemize ulaştı. Yaşlı bir Afrikalıdan aldığımız bu haberler, Güneybatı Afrika'daki isyancıların gizli İngiliz güç kaynaklarına da yeni ışık tutuyor.

Güneybatı Afrika'daki Koruma Bölgemizin sınırları yakınında yaşayan, bizim açımızdan son derece vahim bir rol oynamayı beceren ve gelecekte daha birçok zorluk çıkartacağa benzeyen, eşi az bulunur bu adamın adı George St. Leger-Lennox, lakabı ise Scotty Smith. Bu siyasi kişiliği tüm Alman dünyasına, onun resmi makamlarına tanıtmak bir zorunluluk hâline gelmiştir, çünkü Scotty'nin Kap şehrindeki emperyalist hükümetle olan ilişkisi ve ayrıca bu hükümetle ticari ilişki içindeki, Kimberley merkezli, büyüme düşkünü De Beers Company arasındaki bağlantı artık kesinleşti.

Kendi tarzında önemli bir kişilik olan Scotty'nin politik programı, benim de bulunduğum ortamlarda dile getirdiği iki ifadesinden açıkça çıkartılabilir. Güney Afrika'yı iktisadi siyaset açısından bölmenin akla aykırı olduğu şeklinde bir açıklaması oldu. Ayrıca biz Almanlar, Güneybatı Afrika'nın, Scotty'nin çok değer verdiği ekonomik olanaklarını geliştirmeyi hiçbir zaman öğreneme-

yecekmişiz. Bizi engelleyen şey, hem kolonyal hükümetin hem de parlamentonun dar görüşlü oluşuymuş. Bunun haricinde, Güney Afrika'da sallanan Britanya bayrağının yüksek otoritesi için, Almanlara komşuluk yapmak askerî ve siyasi açıdan sürekli bir tehlike arz ediyormuş. Scotty, Alman basınının desteğini alarak yeni bir takas işinin hazırlanmasına yardım etmem için beni kazanmaya çalıştı: Güneybatı'ya karşılık olarak İngiliz-Doğu Afrika ve Zanzibar.

Başka bir zaman, Upingtown'da bir Alman doktorun da bulunduğu bir ortamda şöyle dedi: "Eğer ben istersem yarın barış içindesiniz, eğer ben istersem ve zamanın geldiğine inanırsam, Union Jack sizin Koruma Bölgesi üzerinde sallanır!"

Gordonia'da çok konuşulan bu lafı bazıları Scotty'nin sözüm ona gülünç böbürlenmesi olarak değerlendirdi. Bu şüpheciler, Scotty'nin kırk yılı aşkın bir süre zarfında ısrarlı, hedefe yönelik, ama ahlaki açıdan pek de temiz olmayan bir çaba sonucu elde etmeyi başardığı pozitif gücü anlamakta zorlanıyorlar. İçinde büyük ahlaki zıtlıklar barındıran; amacına hizmet eden her aracı, en çirkinini bile mubah sayan; özel haller nedeniyle pisliğinden arındırılmayan çok sayıda suç, hatta cinayet işleyen (Scotty politik cinayeti meşru saymakta, hatta devletin çıkarına ise, gerekli görmektedir!); Kap kolonisi hükümetinin kollarını ve De Beers Company'nin kaynaklarını kullanan bu adamın elinde tuttuğu bu hatırı sayılır gücün küçümsenemeyeceği açıktır. Scotty'nin bu gücüne Kap şehrindeki emperyalistlerden ve De Beers'den daha yüksek paha biçen kimse yok. Ticari açıdan da uygun düşen bu politik konjonktörü Scotty daha önceleri de öylesine kullanmıştı ki, Cecil Rhodes[1] onun hakkında vaktiyle şu sözü söylemiş: "Onun eli çok güçlü. O kadar ki, hükümet mi Scotty'yi kullanıyor, yoksa o mu hükümeti, bel-

[1] Cecil Rhodes (1853-1902): İngiliz emperyalizminin Afrika'daki en güçlü adamı. Bir zamanlar dünya elmas üretiminin % 90'ını sağlayan De Beers'in sahibi. Onun adını taşıyan bir devlet bile kuruldu (eski Rodezya, bugünkü Zimbabve). (Ç.N.)

li değil." Scotty'nin gücü ve etki alanı, İngilizlere çok faydalı hizmetler verdiği Boer Savaşı'ndan bu yana iyice arttı. Scotty bugün altmış üç yaşında, iri yapılı ve olağanüstü diri. Altı ay önce, ona birçok evlat bağışlamış olan bir kadınla evlendi. Parlak bir zekâyla donatılmış bu adam, Alman karşıtı politikasını, aynı şekilde Kimberley ve Kap şehriyle olan ekonomik ve politik ilişkilerini kimseden gizlemiyor. Satranç hamlelerini ise elbette ışık geçirmez perdeler arkasında yapıyor. Kimi zaman, ustaca kaleme alınmış yazılarla gazeteleri süslüyor, kimi zaman ulaklarını Alman bölgesindeki yerlilere göndererek haberler ve tavsiyeler iletiyor ya da çoğunlukla kendisinin de katıldığı maceracı soygunlar düzenliyor. Genellikle isyancıların gizli başkomutanı olarak anılıyor, ki bu lakabı, belli bir miktar kibir sergilemeyi ihmal etmeden, kendisi de kabulleniyor.

Hendrik Witbooi üzerindeki etkisi ilk Vitbui savaşı zamanına kadar uzanıyor. Bu ilişki en belirgin sonuçlarını iki yıl önce verdi. Hendrik'in oynadığı hain rolde Scotty'nin etkisi hiç de az değildi. Öldürülen çiftçilerden çalınan ve Vitbuilerin İngiliz bölgesine sürdükleri sığırların satışını yine Scotty sağladı.

Bu etki Morenga'ya karşı da hüküm sürdü. Bundan birkaç ay önce ordu birliklerimiz Morenga'yı barış yapmaya zorladığı sırada (ne yazık ki, "kendini savunma" gerekçesiyle silahları ona bırakıldı ve kendi askerlerimiz açlıktan kıvranırken ona yiyecek verildi!), Scotty bu çete reisini temsilcileri aracılığıyla, Eylül 1905 sonunda İngiliz bölgesindeki Narogas'a (Spangenberg'in çiftliğine) gelene dek etkiledi. Morenga'nın sınırda yaşayan tüccarlara önemli miktarda borcu vardı, bunlardan biri olan Grünblatt'a tam 462 sterlin borçluydu. Narogas'ta nasıl anlaştıkları bilinmiyor, ama Grünblatt'a gelen bir elçinin, Morenga'nın borcunu kasım sonunda kapatacağını bildirmiş olduğu bir gerçek.

Daha sonra Morenga, Heirachabis'te yeniden savaş ilan etti ve bu duyuruyu, o sırada orada bulunan bir Al-

man veteriner ve Bay Walser-Ukamas kaleme almak ve Morenga'nın ünlü imzasını onaylamak zorunda kaldılar. Kasım sonunda Grünblatt'ın parası geldi. Ödemeyi Mr. McK... (Kinney) adında birisi Kimberley'den yapmıştı. Aynı kişi, benim elime geçen bir mektuba göre, Zwartmodder'deki Harris Bros şirketi için de aracılık rolünü üstlenmişti. Bu mektuba göre Hendrik Witbooi'nin 400 sterlin artı faiz tutarında olan borcu da aynı kaynaktan çıkmıştı.

Bu paraların De Beers Company tarafından ödenmiş olduğunu hukuki olarak ispat etmek nerdeyse imkânsız, ama akla yatkın. Çünkü Scotty'nin yurtseverliği bu büyük miktarları cebinden karşılayacak kadar ileriye gitmez. Bu oyunda onun parmağı olduğu ise kesin, tıpkı De Beers'le olan bağlantısını şahsen kabul etmesi gibi. Bunlara, "Germany's little war"un[1] başlangıcında basında çıkan beyanlarda, De Beers'in Alman-Güneybatı'daki "beklentileri"nin neredeyse açıkça dile getirilmesini de eklemek gerekiyor. Morenga ve Hendrik Witbooi için tahhüt işleri yapmış olan Harris Bros şirketinin, bugün hâlâ Alman ordusuna mal sattığını da söylemeyi unutmayalım.

Toplam kapsamını tam olarak belirlememizin imkânsız olduğu bu borçların varlığı, Morenga'nın, *Cape Times* gazetesinde yayımlanan ve muhtemelen Scotty tarafından yapılan söyleşide, sadece Alman erzak trenlerinden el koyduğu mallarla hayatını sürdürdüğünü iddia ettiği zaman doğruyu söylemediğini göstermektedir. Bu iddia, Karras Dağları'nda, Alman kaynaklı olmayan bir erzak deposunun Alman birliklerince ortaya çıkarıldığını bildiren rapor tarafından da ayrıca çürütülmüş bulunmaktadır.

Bu tespitin yapılması, milletvekili Erzberger'in, "Güney'in terk edilmesi Hotantoların açlıktan ölmesiyle sonuçlanacaktır," şeklindeki, Heirachabis Misyonerliği'nde üretilen sözüm ona bilgece sözü yaymaya çalışması üzeri-

[1] (İng.) Almanya'nın küçük savaşı. (Ç.N.)

ne daha fazla önem kazanmaktadır. Milletvekili Erzberger bu şekilde İngiliz De Beers Company'nin işlerine, en azından farkında olmadan, hizmet etmektedir!

Scotty'nin Hotantolara ne kadar hızlı haber ulaştırdığını ortaya koyan ve onun Alman düşmanı faaliyetleri için karakteristik olan bir örnek vermek istiyoruz.

Witpan yakınlarında yakaladığımız bir yerli bize, Hotantoların yeniden cesaret kazandığını, çünkü Reichstag'ın savaşın sürdürülmesi için gerekli olan parayı onaylamadığını öğrendiklerini anlattı. Dört gün sonra Upingtown'a gittim, orada hiç kimse bu haberi duymamıştı, sadece Teğmen Burges, ne demek istediğini sonradan anladığım bir ifade kullandı. Günler sonra Kap şehri gazetelerinde Reuters ajansının bir telgrafını gördüm; o yazıda, bazı devlet borçlanmalarının bütçeden çıkartılmasından, savaşın devamı için gerekli tüm paranın onaylanmadığı haberi üretilmişti. Bu haber helyografla Rietfontein üzerinden Scotty'ye gönderilmiş, o da bunu derhal düşmanlarımıza yetiştirmişti.

Zıplayan Fasulye Ağacı

İkmal konvoyunun komutanı Teğmen Elschner'in hiç keyfi yoktu. Neden o kadar insan dururken şu kukumav kuşunu onun peşine takmışlardı ki? Gottschalk'ı sadece iki defa uzaktan görmüştü, ilkinde bir devenin üstünde sirkteki gibi tur atarken, diğerinde profesörle Nama dilinde konuşurken. Ama veteriner hakkında çok şey duymuştu. Bir kere o, eksantrik bir tip olarak tanınıyordu. Tamam, onlardan ortalıkta gezinen epey örnek vardı. Fakat bunun durumu biraz farklıydı, söylenenlere göre kâfirlere sempati besliyordu. Son birkaç hafta içinde epey küstahlık yapmıştı. Halbuki aynı adam, tam bir asker gibi davranıyordu. Teğmenliğe yükselmesi işten bile değildi. Elschner, onun bu kadar hırçın ve dik kafalı oluşunu, teğmen olmak istediği halde at doktorluğu yapmak zorunda olmasından doğan çelişkiye bağladı. Söylentilere bakılırsa, veteriner Warmbad'dayken siyahi ayaktakımıyla sıkı fıkı arkadaşlık etmiş, hatta bir Hotanto kızıyla ilişkisi olmuştu. Ve Elschner elbette onun Schwanebach'la (daha sonra çatışmada ölen) birlikte yaptığı eğlenceli devriye turunu da duymuştu. O yolculukta Trol şarkıları bile söylenmiş. Bu Gottschalk gittiği her yerde sorun ya da karışıklık çıkartıyordu. Elschner ise bundan nefret ederdi. Zaten bu ağır hareket eden, gürültülü öküz arabalarını, sürücülerin bağırtıları ve kamçı şakırtıları ve toz duman arasında, başlarına bir bela gelmeden isyan bölgesinden geçirmek yeteri kadar zordu. Ona yirmi tane silahlı koruma vermişlerdi. Bu çok değildi. Gerçi Koruma Bölgesi'nin gü-

neydoğusu şimdilik çok tehlikeli sayılmıyordu, çünkü Koruma Birliği komutanlığı Morenga'yla ateşkes imzalamış ve barış görüşmelerine başlamıştı. Ama Elschner bunun sadece bir oyalama taktiği olduğunu biliyordu. Bu süre içinde, aceleye getirilmeden, Morenga'ya karşı başlatılacak büyük taarruzun hazırlıkları yapılacaktı. Elschner'in konvoyu güneydeki ikmal depolarına erzak ve cephane taşımakla görevlendirilmişti. Fakat, tilki gibi kurnaz Morenga'nın Almanların taktiğini sezerek çatışmaları tekrar başlatmasından çekinen Elschner, yükünü bir an evvel menziline, Ukamas'a, ulaştırmak istiyordu. Bu savaşta başarı elde etmek kolaydı, ama aynı şekilde dipsiz bir uçuruma düşmek de.

Gottschalk devenin üstünde herkesin gözünün önünde gibiydi. Pusuda bekleyen isyancıların onu nakliye konvoyunun komutanı sanması normaldi. Devenin hörgücü gözetleme kulesine benziyordu. Elschner bu nedenle sık sık atıyla yanına yaklaşıp bir şey görüp göremediğini soruyordu. Bunun üzerine Gottschalk, altında deve şapır şupur geviş getiredursun, dürbünü gözüne götürerek etrafa kısaca bir göz atıyor ve her seferinde, "Hayır, kayda değer bir şey yok," diyordu. Bir keresinde Gottschalk teğmene, deveye onun binmesini önerdi, ama Elschner düşman topraklarının ortasında deve binmeyi öğrenmeye zamanı olmadığını öne sürerek reddetti. Araba konvoyunun üzerinden etrafı gözetleyen Gottschalk, dört devenin arasından en iyisini seçip, "Test sürüşü yapacağım," diyerek yanına aldığına pişman olmuştu.

Ne yazık ki, Kanarya Adalarından gelen bu deveden bin tane daha sipariş edilmiş ve onların bir kısmı gemiye yüklenerek yola çıkmıştı.

Gottschalk'ın Kanarya Adaları devesi hakkında olumsuz rapor vermesinden sonra, Koruma Birliği komutanlığı başka bir deve cinsi daha ısmarlamış ve siparişi Hamburg firması Hagenbeck'e vermişti.

Gittiğimiz yol insanların oturduğu yerlerin çok uzağından geçerek Geitsaub boyunca ilerliyor.

Altı aydır yağmur yağmadığı halde, kısmen sazlıkla kaplı vadilerde hâlâ su birikintilerine rastlanıyor. Bütün canlılar için bir sığınak. Düzenli olarak Hotanto ve Buşman izleri buluyoruz. Lakin, bizim birliğin kaldırdığı toz ve önümüzden kaçan vahşi hayvanların çığlıkları, geldiğimizin haberini kilometrelerce önceden veriyor.

Geitsaub vadisinde, bir Alman birliğinin haftalar önce kurduğu hasır pontoklar bulduk: gölge veren büyük arı kovanları. Birkaç adım ötede, etrafa dağılmış insan kemikleri vardı (vahşi hayvanlar için yem). Bir kürekkemiği buldum, küçük ve narin.

Wenstrup'un da kaçarken burada mola vermiş olabileceğini düşünmek insanı biraz rahatlatıyor.

İlk günlerde kamp ateşinin başında çoğunlukla Zeisse'yle birlikte oturan ve onunla inek dişlerinin seri imalatı hakkında sohbet eden Gottschalk'ı, o akşam Elschner bir bardak arak içmeye davet etmişti. Elschner de, Gottschalk'ın eyer çantasında taşıdığı o garip, mandala benzeyen şeylerin ne işe yaradığını öğrenmek istiyordu. Gottschalk bir bardak daha arak içmek istemedi. Midesinin yine hassaslaştığını, en son Keetsmannshoop'ta kendini pek hissettirmediğini, ama bu bitmek tükenmek bilmeyen seyahatlerin ona hiç iyi gelmediğini söyleyerek reddetti.

O akşamdan itibaren Elschner ile Gottschalk yemeklerini beraber yediler. Elschner'in gayesi, zamanı geldiğinde Genelkurmay'da görev yapmaktı. Bunu açıkça ifade ediyordu. Ordu birlikleri içinde hizmet etmek kısa süre için bir değişiklik oluyordu, yaz tatili gibi, ama uzun sürdüğü zaman sıkıcıydı. Askerlerin sürekli kafayı çekmesine şaşmamak gerekirdi. Elschner'in hayalini kurduğu şeyler, üzerinde küçük kırmızı ve mavi bayraklar duran Genelkurmay haritaları, düşman cephesini (genellik-

le Fransız) yaran, daha doğrusu ikiye ayıran orak darbesi saldırılarıydı.[1] Elschner'in mayası gerçekten büyük bir strateji uzmanı olmaya uygundu ve eğer 1906 yılında bir Hotanto kurşunu sağ dizini parçalamamış olsaydı, otuz beş yıl sonra muhtemelen Walküre ve Barbarossa operasyonlarının planlanmasına katkıda bulunabilirdi. Böylece, bükülmeyen bir bacakla Güneybatı'da kaldı, Swakopmundlu bir fırıncının kızıyla evlendi ve Schwarzrand'da çiftçilik yaptı. Ama şimdi, Gottschalk'ın karşısında bir sandığın üzerinde oturuyor ve Alman ordusunun savaşma şeklini eleştiriyordu, hatta tüm saygısına rağmen Genelkurmay Başkanı Kont Schlieffen'ı da. Bu adam Hotantolara karşı hâlâ klasik Avrupalı stilinde bir savaş sürdürüyor, devrimci ve yeni olanın karşısına, aynı şekilde yeni, bilimsel bir savaş taktiğiyle çıkmıyordu. Bu küçük savaş, gerilla savaşından başka bir şey değildi, tıpkı İspanyolların Napolyon'a karşı verdikleri savaş gibi. O zaman da Fransızlar askerî açıdan istediklerini elde edememişlerdi. Burada koşullar neyse ki çok daha elverişliydi. Eğer burada daha fazla insan yaşasaydı, neler olacağını düşünemiyordu bile. Bu arada sayıları on dört bin adamı aşan birlikleri konvoylar halinde dere tepe yürütmek yerine, onları küçük bölümlere ayırdıktan sonra, yaşayan her Hotanto'nun yanına, eğer ele geçirmek mümkün olursa, kadın, çocuk ve yaşlılar dahil, bir asker nöbetçi olarak dikilebilirdi. Hatta bunu gerçekten böyle yapmak gerekirdi, çünkü her Hotanto potansiyel bir asiydi. Mantıki olarak böyle bir uygulamanın sonuçları elbette bir hayli zorlu olacaktı. Ülke halkının radikal bir şekilde pasifleştirilmesi için iki seçenek vardı. Ya General Trotha'nın şiarı uygulanacaktı: İyi bir Hotanto, ölü bir Hotanto'dur. Bu, radikal çözümdü. Ya da bütün Hotantolar esir kamplarına kapatılacaktı. İkisinin karışımından oluşan bir ara çözüm daha vardı, o da, şu anda uygulanan, yakalayıp hapse atmak ve sonra yok etmekti. Ancak bu, uzun vadede başka

[1] Orak darbesi saldırısı (*Sichelschnittangriff*): 1940 yılında Alman ordusunun Fransız hatlarını yarıp geçtiği saldırı taktiğine Churchill'in taktığı ad. (Ç.N.)

bir problem daha çıkaracaktı: Kamplara kapatılanlar kendi kendilerini beslemekten yoksun oldukları için, özellikle dirençli bir tortunun sürekli karnını doyurmak gerekecekti. Her şeye rağmen bu seçenek ancak sınırlı olarak geçekleşebilirdi, çünkü ilk önce Hotantoları yakalamaları lazımdı. "Aslında," dedi Elschner, "Genelkurmay'ın isyancı Hotantolara dizleri üzerinde teşekkür etmesi gerekir. İleride çok daha büyük ve tehlikeli bir durumda uygulanacak şey, şu anda burada küçük, kontrol edilebilir bir ölçekte tatbik edilebilir." Elschner, nüfusu kalabalık bir sömürgede, mesela Kamerun veya Doğu Afrika'da, bir gerilla savaşı denemeyi düşünüyordu. Ya da daha ilginci, büyük bir Avrupa savaşında bir küçük savaş, Fransa'da veya Rusya'da. Şimdiye kadar hep ordunun sayısal gücüne ve donanım üstünlüğüne önem verilmişti, alternatifler hesaba katılmamıştı. Burada makineli tüfek dışında yeni savaş malzemesi bile geliştirilmiyor ya da denenmiyordu. At binmenin süvariye soylu bir üstünlük hissi verdiğini kabul ediyordu, ama aslında bu bir anakronizmdi; suya, otlağa, atın keyfine bağımlı olmak, çiftleşme zamanı gibi önceden kestirilemeyen şeyler hariç. Otomobilin böyle huyları yoktu. Şu inatçı öküzlerle yaptığımız yolculuk sadece gülünçtü. Buna karşılık uçağın sağladığı imkânlar... Savaşın geleceği orada, havadaydı. Kavramayı mümkün kılan, yukarıdan bakmaktı. İsyancılara karşı, teknik olmayan alanda hangi araçların kullanılması gerektiği de baştan ele alınmalıydı. Şu anda gösterilen reaksiyonlar hantal ve beceriksizdi: pontokları ateşe vermek, insanları gelişigüzel top ateşine tutmak. Özellikle doğrudan alakalı olmayan kişilerde karşı-tepki uyandıran mükâfatlandırma sistemi uygulanmalıydı. Bir Hotanto köyünü basıp dağıttığınız zaman, tavşan avına çıkmış gibi erkekleri ve kadınları vurup çocukları duygusal nedenlerle bozkıra salmak marifet değildi. Doğru olan, anne ve babasının gözleri önünde çocuğu öldürüp asilerin nerede olduğunu sormaktı, konuşmazlarsa iki çocuk daha, sonra dört, sekiz şeklinde, saklandıkları yeri söyleyene kadar devam. Ho-

tantoların çocuklarına ne kadar düşkün oldukları biliniyordu. Ayrıca, sorgulama metotlarıyla ilgili olarak istatistiksel araştırma yapılarak en başarılı olanı tespit edilebilirdi. Genelkurmay ancak bu savaşı bir model olarak kavradıktan sonra, yapılan yüksek harcamaların ve Alman tarafındaki kayıpların karşılığı alınabilirdi. Çünkü sadece kâğıt üzerinde taklit edilen isyanlarda böyle bağlayıcı sonuçlar asla elde edilemezdi. Bu arada, Elschner şahsen, Hotantolara karşı filan değildi, aksine onları eğlenceli ve zeki buluyordu. Ama savaşta, özellikle geleceği ilgilendiren metotlar söz konusu olduğu zaman, kişisel duyguların yeri yoktu. Bir mühendis de, yeni bir buluş yaparken, ne kadar insanın buluşu nedeniyle işini, ekmeğini ve belki yaşamını yitireceğini hesaba katamazdı.

Elschner'in, eyer çantasında her yere götürdüğü o garip madeni şeyin ne işe yaradığını tekrar sorması üzerine, Gottschalk kaçamak konuşarak, "O sadece bir buluntu," dedi.

Elschner'in fikirlerindeki nesnellik, görünürde her türlü duygudan arınmış oluşu Gottschalk'ı korkuttu, ama bunun farkına, kurmalı saat tarafından uyarılmış gibi, ancak ertesi gün, yine çöl gemisi üzerinde güneydoğu istikametinde yalpalarken vardı. Önceki akşam Gottschalk onu ilgiyle dinlemişti, dingin bir kafayla. Konuşma tarzını izlemiş ve karşılaştırma yapmıştı: Öyle düşünüyor ve öyle ifade ediyor, küçük ve kısa jestler, hafif düzensiz ön dişlerinin büyük kısmını gösteren bir ağız, arada bir arka taraftan bir altın pırıltısı. Elschner'in savları ikna ediciydi. (Elschner diğer süvarilere karşı samimi ve arkadaşça davranan bir kişiydi. Zeisse ona "Teğmenimiz" diyordu, bunu bir başkasına asla söylemezdi.) Sadece onun, Hotantoların baş düşman olduğuna dair ön varsayımını kabul etmek gerekiyordu. Gerisi zaten kendiliğinden geliyordu. Mantıklı. Hotantolar bizi, yani onların can düşmanını, yok etmek istiyordu, o halde biz onları, yani bizim can düşmanımızı, onlardan önce yok etmeliydik.

Ama bu yanlış bir varsayımdı, önce nedenlere bakmak gerekirdi. Fakat Elschner, bu nedenlerin kişilerin etkisinden uzak, bağımsız nesnel zorunluluklar olduğunu söylüyordu. Buna karşılık olarak Gottschalk, "Asıl önemli olan tek tek bireylerdir, 'senin' ne düşündüğün önemli," demişti.

Bu nesnel zorunluluklara karşı sadece bir Don Kişot savaşmaya kalkar.

Bu tam Gottschalk için biçilmiş bir sözdü ve o hemen reaksiyon gösterdi: "Eğer bir kişi doğru olduğuna inandığı şeyi yapmaya karar verirse, bazı gelişmelerin yönü değişebilir." "Siz yel değirmenlerine karşı koşuyorsunuz," dedi Elschner, "bu gülünç. Belli başlı tarihi gelişmeler bireylerin davranışından etkilenmediği gibi, durdurulmaları da imkânsızdır, tıpkı buharlı makinenin keşfini, gelişimden korkanların makineleri parçalamalarına rağmen, kimsenin durduramadığı gibi."

Midesindeki ağrı Gottschalk'a yine çok sıkıntı vermeye başlamıştı. Çoğu zaman pantolonunun kemeri açık halde devenin hörgücü üzerinde oturuyordu. Bir gün önce üç bardak arak içmiş ve sohbetin sonuna doğru, zor dönen diliyle, "Kendi yaşam tarzımıza ters düşen, yeni bir şey düşünmek lazım," demişti. "Siz bunu yapabiliyor musunuz?" diye sormuştu Elschner.

"Hayır," demişti Gottschalk, "maalesef, ama ona duyulan arzu belki de biraz ona ait olan bir şeydir." Bunun üzerine Elschner tekrar Don Kişot konusunu açmış ve bu defa, devesiyle birlikte sürekli sefer halindeki Gottschalk'ı Don Kişot'a benzettiğini söylemişti.

Dişlerinin arasına giren kum gıcırdıyordu. Zeisse, Gottschalk'ın yanında at sürüyordu, ama yükseklik farkı sohbet etmelerine engel oluyordu. Ayrıca, Gottschalk onunla ne hakkında konuşacağını da bilmiyordu.

Almanya'dan hareket etmeden bir gün önce –Gottschalk "Gertrud Woermann"ın güvertesinde geceliyordu–, üniversiteden eski bir arkadaşıyla yemekte buluş-

mak üzere Hamburg'un kent merkezine bir kere daha gitmek istemişti.

Liman bölgesinde fayton yoktu. Kamarot ona, ilk önce küçük vapura binerek iskeleye kadar gitmesi gerektiğini, orada fayton bulabileceğini anlatmıştı.

Küçük vapurun yanaşacağı tombaza dar bir yaya köprüsü üzerinden gidiliyordu. Kuvvetli esen karayel yağmur damlalarını ona doğru savuruyor, paltosunun eteklerini havalandırıyordu. Geniş kenarlı yeni asker şapkasını, biraz öne eğilerek, bir eliyle kafasına doğru bastırmak zorunda kaldı. Şapkanın sakandırığını çenesine takmak ona gülünç geldi. Etrafında tersane işçileri bekleşiyordu, birçoğu eşya torbasını omzunun üstünde taşıyor, bazıları elinde sefertası tutuyordu. İşçiler sallanan tombazın üstünde konuşmadan duruyorlardı.

Vapur yaklaşınca, hareketlenmeye başladılar. Gottschalk'ın yanında duran adam alçak sesle, ağdalı Hamburg aksanıyla, kendi kendine konuşur gibi, "Bu kadar küçük saksıya amma büyük şapka, evde kal daha iyi," dedi. Bunu söyleyenin başında küçük, gündelik bir kasket vardı, Gottschalk ise şapkasını bir hanım gibi eliyle tutmak zorundaydı. Gottschalk hiçbir şey anlamamış gibi yaptı. Diğer bekleyenlerden de ses çıkmadı.

Gottschalk'ın babası her zaman Kuzey Almanya aksanıyla konuşurdu. Sadece bazı müşteriler dükkânına gelince, mesela Doktor Hinrichsen'in karısı veya Papaz Jakobsen'in karısı, ağdalı yüksek Almancasıyla yavaş yavaş konuşmaya başlardı.

Küçük vapur dubaya yanaştı ve henüz palamarlar bağlanmadan, öndeki işçiler derin aralığın üzerinden yalpalayan sandala atladılar, diğerleri onları takip etti. Gottschalk kaburgalarının altına doğru, kazara gibi gözüken bir yumruk yedi ve bir an için nefesi kesildi, az kalsın elini şapkasından çekiyordu. Birisi çiğnediği tütünün kahverengi suyunu tam ayağının dibine tükürdü. Tombaz aniden boşaldı, üzerinde sadece, nefesini toparlamaya çalışan Gottschalk kalmıştı. Miço hiç beklemeden hala-

tı attı, vapur hareket etti ve tombazla arasındaki mesafe açılmaya başladı, deniz çalkantılıydı. O anda Gottschalk atlamaya karar verdi. Küçük vapurdakiler gözlerini ona dikmişlerdi, daha sonra, onların yüzünde gergin ama eğlenen bir ifade gördüğüne emin olacaktı. Gottschalk bir eliyle şapkasını tutarak büyük bir adımla karşı tarafa atladı, inişte dizleri üzerinde yaylanarak atlayışının ve vapurun sarsıntılarını yumuşattı, tıpkı çocukken dedesinin Glückstadt'taki ringa gemisinde öğrendiği gibi. Tekrar doğrulup hayranlık veya en azından hayal kırıklığı görmek için işçilerin gözlerine baktığında, hiçbirinin artık onu izlemediğini fark etti.

Orada, rüzgârlı ve yağmurlu bir havada, yalpalayan vapurun üzerinde, Blohm und Voß şirketinin liman işçileri arasında, eli şapkasında bekleyen Gottschalk muhtemelen göze batmıştır. Ordunun hizmet talimatnamesinde subayların ilkesel olarak birinci mevkide yolculuk yapmasını öngören direktifin ne kadar mantıklı olduğu anlaşılıyordu. Bu şekilde, normal yollardan halledilemeyecek gerilim ve çatışmaların ortaya çıkması önleniyordu, çünkü etrafını saran bu adamlardan hiçbiri özür dileme kabiliyetine sahip değildi. Kavga etmek, daha doğrusu dayak yemek gerekiyordu ve her halükârda subaylık itibarı eğlence konusu oluyordu. Gottschalk'ı o zaman Koruma Birliği şapkası çok sinirlendirmişti (ilk başta göğsünü kabartıyordu), zira şapkanın keçe tereği yağmurda ıslanınca yavaş yavaş ağırlaşıp sarkmaya ve sonunda yüzünü kapatmaya başlamıştı. Bu şapkanın Avrupa iklimi göz önüne alınarak yapılmadığını düşünmeye çalışarak kızgınlığını yatıştırmıştı, diğer yandan Güneybatı'da yağmur dönemleri olduğunu okumuştu.

İskeleye geldiklerinde ilk inen Gottschalk oldu. Hemen bir fayton buldu, rahat bir nefes alarak kendini kuru oturağa bıraktı ve eski okul arkadaşıyla buluşacağı, Uhlenhorst'taki sahil lokantasına gitti.

Gottschalk çocukken Glückstadt sokaklarında "Kim korkar siyah adamdan" oyununu oynardı.

Gottschalk'ın günlüğü, 7.9.05

Değişik olan ya da yeni olan: zıplayan fasulye ağacı. Onun tam karşıtı: topukları birbirine vurmak. Çaat! Hazırolda durmak. Alman kartalı. Soyutlamak. Sorusu olmamak. "Baş üstüne" demek. Düzen düşkünlüğü. Biz Almanların, bir şey yapmak istediğimizde "*Das geht in Ordnung*"[1] dememiz karakteristik değil mi?

8.9.05

Nama dilindeki "düzen" kelimesini "besbelli" olarak çevirirdim. Bugün akşamüstü tek bir siyah buluttan yağmur damlaları düştü, az ama iri damlalar, yere düştüklerinde tozun içinde yuvarlandılar.

9.9.05

Zeisse'ye, geçen ekimde Blohm und Voß'ta çalışıp çalışmadığını sordum (aptalca bir soru). O zaman, küçük vapurun üzerinde yan yana durmuş olmamız mümkündü. Tabii ki orada değildi.

10.9.05

Kurbağalı rüya.

11.9.05

Bütün ihtiraslı duyguların (kibir, şehvet, zafer, gurur, cesaret, kavrayış, özgüven ve mutluluk) günahkâr ve baştan çıkarıcı olarak damgalanmış olduğunu söyleyen Nietzsche miydi?

12.9.05

Diğer yenilik, duyuların mantığına dayanan yeni bir zaman algılaması olabilirdi. Amaç ve araçların mantığına değil. Çekidüzen verilmiş duyu çitleri. Elschner mantığı.

[1] Kelime anlamı olarak alınırsa "Bu, düzene girecektir" şeklinde çevrilebilecek olan bu deyiş çok kullanılır ve sadece "Tamam" demektir. (Ç.N.)

Bu civarda, yağmur ve ani ısı düşüşleri tarafından oyularak tuhaf şekiller almış taş yığınları var.

Eylül ayının ortasında öküz arabası konvoyuna katılan bir devriye, Morenga'nın Alman arabulucularla sürdürdüğü barış görüşmelerini birdenbire kestiği ve tekrar silahlı mücadeleye başladığı haberini getirdi. 15 Eylül'de 12. Bölüğün atlı muhafızları Nochas yakınlarında saldırıya uğramış ve bütün atları kaçırılmıştı.

Teğmen Elschner sadece, "Şimdi çattık belaya," dedi. Konvoyun ön kısmını üç süvari daha göndererek kuvvetlendirdi. O akşam Gottschalk ateş başında oturan Elschner'e katıldığında, tüfeğini yanına almış olduğunu gördü. Elschner, Morenga hakkında konuşurken bayağı heyecanlanıyordu. Ona göre Morenga tam doğru zamanı seçmişti. "Bu tilki, bizim görüşmelere göstermelik katıldığımızı, aslında aceleye getirmeden Vitbuilerin hesabını görmek ve aynı zamanda güneyde erzak depoları kurmak niyetinde olduğumuzu biliyordu. Şimdi güneyin tamamı korunmasız olarak önünde duruyor, istediği her şeyi sorunsuzca alabilir, nasıl olsa 12. Bölük bozkırı yayan geçmek zorunda. Ama bu en azından, şu bön bön bakan ve sürekli böğüren öküzlerin çektiği hantal arabalarla isyan bölgesinin içinden geçmek kadar gürültü yapmıyordur."

Elschner'in otomobil ve uçaklara yüksek değer biçmesinden ve buna bağlı olarak her türlü hayvanın askerî nakliye aracı olarak kullanılmasını Ortaçağ'dan kalma, komik, gülünç, köhnemiş olarak aşağılamasından Gottschalk şahsen alınıyordu. Elschner hiçbir zaman açıkça söylememiş olsa bile, kendi varlığını temelden ve geri alınması mümkün olmayan bir tarzda sorguladığını hissediyordu.

Morenga'nın Almanlara tekrar savaş ilan ettiğine dair haberin konvoya ulaştığı gün, Gottschalk, Zeisse'ye, artık deveye su vermemesini emretti. Zeisse bundan sonra her akşam, fena halde böğüren hayvanı sudan uzak tutmaya çalışırken (ne de olsa develer kilometrelerce öteden su

kokusunu alabilmekle tanınır), atlar ve öküzler doya doya su içiyordu.

Bağıran hayvanın gürültüsünden tedirgin olan Teğmen Elschner yanlarına geldiğinde, Gottschalk ona bunun bir deney olduğunu söyledi.

Gottschalk'ın günlüğü, 16.9.05

Hiçbir şeyden ders almayan, kanı akınca akıllanır. (Nama atasözü)

Altıncı gün, kaçkın Dominiken papazı Meisel bir toz bulutunun içinden çıkıp geldiği zaman, onu ilk gören Gottschalk olamadı, zira devenin hörgücü epey küçülüp gevşemişti.

Katır üstünde bozkırı aşan papaz, mavi çuval bezinden tulumu, ayağında ağır, bağcıklı çizmelerle bir demiryolu makinistine benziyordu. Yüksek, siperlikli deri kasketini çıkardığında, mektepli bir adamın kafası açığa çıktı, yuvarlak ve dazlak bir alın, tepesinde kumral bir saç halkası, kırışıksız bir çocuk suratı. Büyük bir mavi-beyaz mendille alnını, kel kafasını ve ensesini sildi. Kendini Papaz Meisel olarak tanıttı ve ikide bir uzaklaşmaya çalışan katırına dönerek, "Yerinde dur, orospu bohçası," dedi.

Meisel'in hâlâ bir papaz olup olmadığı sorusu Koruma Bölgesi'ndeki din adamlarını epey meşgul etmişti. Ait olduğu tarikat bu soruyu kesin bir "hayır" ile, kendisi ise daha az olmayan bir kesinlikle "evet" diye yanıtlıyordu. Heirachabis Misyonerliği'ni yöneten ve ilerici görüşlere sahip olduğu söylenen Papaz Malinovski, Meisel'i din görevlisi olarak işe almıştı. Arabulucu olarak Morenga ile Almanlar arasındaki görüşmelerin gerçekleşmesini sağlayan Papaz Malinovski'ye Meisel eşlik etmişti. Şimdi, Morenga görüşmeleri kestikten sonra, Meisel önden yola çıkmıştı. Koruma Bölgesi'nin güneyindeki subaylar arasında militan pasifist olarak korku salan Meisel, ayrıca, konuştuğu insanların manevi hayatına dair yıldırıcı sorular sormasıyla da tanınıyordu. İnsanların hayat hikâyelerini ay-

rıntılı olarak anlatmalarını istiyor, kişinin bir şeyi neden başka türlü değil de böyle yaptığını soruyor, buna neden kaçamak yanıt verdiğini, sakladığı bir şey mi olduğunu, neden özellikle bunu sakladığını soruyordu. İnanç konusunda berraklık ve doğruluğa çok önem veriyor, insanın insanlara ve Tanrı'ya karşı açık olması gerektiğini, çünkü ancak bu şekilde vicdanının en karanlık köşesine bile aydınlanma ışığının düşeceğini söylüyordu. Bu istemlerini tarikatının başındaki kişilere, yani yalan yere şahadet bir yana, kalplerde aldırmazlık ve donukluk kokusu aldığı yere de yöneltince, sık sık gerilim ve sürtüşme çıkmasına neden olmuştu. Dört yıl önce, bir gün, papaz cüppesini çıkarıp basit, gri bir gündelik takım elbise giymiş ve Köln yakınlarındaki yeni-gotik kiliseyi ana kapısından çıkarak terk etmişti. İnancına göre, ancak kalbi henüz bozulmamış bir kişi gerçek Hıristiyan insana dönüştürülebilirdi. En baştan başlamak gerekiyordu. En iyisi, hiç yanlış eğitim almamış insandan başlamaktı. Vahşi insandan. Meisel'in, Almanya'daki tarikatını terk etmiş olması dışında, geçmiş hayatı hakkında çok az şey biliniyor olması garipti. Bunun nedeni onun sürekli soru sormasında mı yatıyordu, yoksa sorularını yanıtlamakla meşgul olan kişinin Meisel'e bir kere olsun soru yöneltmeyi akıl edememesinde mi? Meisel kendisini ilgilendiren böyle soruların eksikliğini hissediyor muydu?

Meisel katırını Gottschalk'ın yanında sürüyordu. Daha birkaç saat geçmeden Gottschalk kendini soyunmuş gibi hissetti. Meisel'in, "Neden deveye biniyorsun?" şeklindeki ilk sorusunu diğerleri izledi: Gottschalk neden bir deve çiftliği kurmak istiyordu? Neden bu ülkeye gelmişti? Neden evlenmemişti? Neden bunun hakkında konuşmak istemiyordu? Acaba kendi kendisinden bir şey saklıyor olabilir miydi? Yoksa Gottschalk'ın kendine bile itiraf edemediği başka nedenler mi vardı? Kişisel şeyler hakkında konuşmaktan neden çekiniyordu? Saklayacak neyi vardı?

Gottschalk sorguya çekilmiş gibiydi ve kendini sü-

rekli mazur göstermek konumundaydı, sadece Meisel'e karşı değil, işin garibi kendine karşı da. Konuşmaya ara verdikleri bir sırada, Gottschalk bu usandırıcı sorgulamadan kurtulmak ve biraz nefes almak amacıyla, "Burada manzara gerçekten çok hoş," dedi.

Meisel aniden sertleşti ve, "Gottschalk şimdi sohbet açmaya çalışıyor," dedi. "Öyleyse susmak daha iyidir." Sonra öne doğru bakmaya başladı ve sustu. Gottschalk önce kendine şaşırdı, manzara gerçekte onu ilgilendirmiyordu, ayrıca bulundukları bölge hiç de ilginç değildi. Konuşmanın yükünü hafifletmek için laf olsun diye söylemişti, ama bunun yüzüne vurulması, duruma bambaşka, ağır bir anlam katıyordu; bir sahtekârlık, neredeyse bir yalan. Bu suçlama Gottschalk'ın kafasını meşgul etmeyi sürdürdükçe ve Meisel konuşmayarak cezalandırmaya devam ettikçe, Gottschalk'ın içinde fiziksel olarak hissettiği, onu davranmaya iten ve gitgide büyüyen bir öfke oluştu; Meisel'in her an mutlak doğruluk talep eden kendini beğenmişliğine yönelik bir öfkeydi bu. Bir süre daha öylece yan yana gittiler, Gottschalk'a yetişmek için çabuk adımlarla yürüyen katırın üstünde Meisel ve hantal devenin üstünde öne arkaya sallanan Gottschalk. Sonunda, sitemli suskunluğun uzamasından bıkan Gottschalk devesini tırısa geçirdi ve papazı arkasında bıraktı.

Takip eden iki gün boyunca, konvoya yapılan saldırıya kadar, Meisel ile Gottschalk bir daha konuşmadılar. Bu süre içinde, özellikle mola verildiği zaman, papazla karşılaşmamaya çalışan Gottschalk kendini devamlı kötü hissetti ve böyle hissettiği için de kendine kızdı. Meisel'i her görüşünde (ve onu sürekli görüyordu), ondan özür dilemek zorunda olduğu düşüncesine kapılıyordu. Fakat, tam olarak ne için özür dilemesi gerektiğini de bilmiyordu. Öte yandan Meisel, hiç oralı değilmiş gibi, en azından Gottschalk öyle algılıyordu, diğer askerlerin arasında geziniyordu. Hepsiyle konuşuyordu, bir tek Gottschalk hariç. Herhangi bir yerde yakaladığı birisine sorularını soruyordu. Tüfeğini temizlemekte olan bir onbaşıya, kendisi-

ne hiçbir kötülüğü dokunmamış insanlara neden ateş ettiğini sordu. Gece nöbeti tutan bir süvariye, karanlığa neden korkarak baktığını sordu. Sakladığı bir şey mi vardı? Ve kuma saplanmış bir arabanın kurtarılmasına yardım eden bir süvariye, bu ülkeye neden geldiğini sordu. Suçsuz insanları öldürmeye hakkımız var mı? İnsan öldürmeye hakkımız var mı?

Onunla "ayaklı vicdan" diye dalga geçen Elschner, bir süre sonra cesur bir sezgi örneği göstererek "savunma gücünün çürütülmesi"[1] kavramını yarattı. Komutasındaki nakliye konvoyunun saldırıya uğramasından sonra yazmak zorunda kaldığı raporda ileri sürdüğüne göre, adamlarının savunmada gösterdiği direncin son derece yetersiz kalmasının nedenlerinden biri, Meisel adındaki eski bir Dominiken papazı tarafından birliğin savunma gücünün çürütülmüş olmasıydı. Buna bir baş veteriner de, papaz kadar açık ve patavatsızca olmayan, dolayısıyla suçlanması zor bir şekilde, katkıda bulunmuştu. Bu veteriner yerli sürücü çobanlar ve halatçı başlarıyla sürekli Nama dilinde konuşuyordu, ki bu durum, sadece başlangıçta beklenildiği gibi komik olarak algılanmış, fakat bilahare askerler arasında hayranlık yaratacak hale gelmişti. Ayrıca, baş veterinerin Hotantolara ait olan her şeye karşı gösterdiği abartılmış ve askere yakışmayan ilgiyi de buna eklemek gerekiyordu. Bu kişi, yerlilerin barışseverliğini, karşılıklı yardımlaşmasını ve ilkel komünist yaşam tarzını sürekli övmekteydi.

Gottschalk'ın kafasını meşgul eden konu, Meisel'in sohbet açma hakkında biraz çocukça serzenişinden çok, Gottschalk'ı Hotantolara yapılan haksızlıkları kabullenmiş olmakla suçlamasıydı. Evet, o, zalimlerle anlaşmış ve onlara kanlı işlerinde yardım etmişti.

Gottschalk önce bunu kabul etmedi ve deve veya sığır yetiştirilmesi hakkında bilgi birikiminin, zamanı gel-

[1] Bu kavramın orijinali, *Zersetzung der Wehrkraft* veya *Wehrkraftzersetzung*. Nazi Almanyasında kanun maddesi haline getirilerek, ordu karşıtı olabilecek her türlü tutumu bastırmak, savaş karşıtlarını vb. ortadan kaldırmak için kullanıldı. (Ç.N.)

diğinde, bu ülkedeki bütün insanlara yarar sağlayacağını söyledi. Bir zaman. Yani öyleydi işte. Peki, ne zaman gelecekti bu zaman?

Belki de Gottschalk'ı huzursuz kılan, Meisel'in haklı olma ihtimaliydi.

Olağandışı ve korkunç olanı ilk önce dayanılabilir kılan, sonra olağan hale getiren şey neydi? Unutma kabiliyeti olmayan insan yaşayabilir miydi?

Elschner, Gottschalk'a bir punduna getirip şöyle demişti: "Birey hiçbir şeydir."

Gottschalk'ın yanıtı, "Birey her şeydir," olmuştu.

Wenstrup'un Kropotkin'in kapak sayfasına yazdığı cümlenin ne anlama geldiğini Gottschalk ancak şimdi kavrıyordu: "Tek başına mücadele yoktur." Gottschalk bu cümleyi günlüğüne aktardı ve ekledi: "Tek başına umut yoktur."

Gottschalk'ın günlüğü, 23.9.05

Köylerin adları ne kadar güzel: Besondermeid, Kinderzit, Greondorn, Zwartmodder, Rosinenbusch.

24.9.05

Bu gece bir rüyadan uyandım, ayrıntıları aklımda kalmadı, ama sakin ve olağanüstü güzel bir şeyin üzerime doğru gelmesinden irkildiğimi hatırlıyorum. Yarı uyanık, yorganıma sarındım. Etrafımda horultu sesleri. Üzerimde yıldızlar, çok yakındalar. Aniden korku ve nefret bana hâkim oldu, her yerim kasıldı. Nefesim kesilir gibi oldu. Fırlayıp doğruldum, delirmiş gibi, çevremde yatan, horlayan, pis pis ter ve alkol kokan herkesi öldürmek istedim. Ayağa kalktım ve tüfeğimi aldım. Nöbetçi yan tarafta pipo içiyordu. Ay ışığında iyice seçilebilen pipo dumanı sakinleşmemi sağladı.

25 Eylül günü, öğleden sonra, gökyüzünü yağmur

bulutları kapladı. Çok geçmeden ilk ağır damlalar düştü, sonra bardaktan boşanırcasına yağmaya başladı. Birkaç dakika sonra Gottschalk sırılsıklam halde devesinin üstünde oturuyordu. Midesinde yine aynı baskı. Mide bulantısı. Kusma isteği. Şapkasının tereği yumuşadı ve suratına doğru sarktı. Hamburg'dan ayrıldığı günü hatırladı, şimdi Eppendorf sokaklarında gezinmeyi çok isterdi. Orada bu mevsimde caddelerdeki ağaçlar yaprak dökmeye başlardı, rengârenk. Bu ülkede bir çiftlik kurma düşüncesi ona çok yabancı geldi, sanki bir başkasının düşüncesiydi, sanki birisi ona anlatmıştı. Ama bir çiftlik evine ait çizimler ve hesaplar günlüğünde duruyordu, işçiler için yapılacak kulübeler, evler. Bu çizimlerin en sonuncusu (Warmbad'da yapılmış), çalışan herkesin aynı tip evlerde oturduğu bir cins tarımsal kooperatif veya komünü tarif ediyor. Büyük yapıların bazıları "okul", "okuma odası", "kütüphane", "spor salonu" olarak adlandırılmış. O zamana ait bir de tarihsiz günlük notu var. Gottschalk, Hölderlin'in[1] bir şiir kitabından birkaç mısra aktarmış olmalı:

Haydi gel, bakalım önümüzde açık olana,
Bize ait olan bizi arayalım, ne kadar uzakta olursa olsun.
Bir tek şey kesin; ister öğleyin olsun ya da gece yarısına kadar sarkan,
Daima bir mizan vardır, herkesin ortak ve herkese kendi yerini bırakan,
Oraya gider ve geliriz, gideceğimiz yere kadar.

Zeisse'nin Gottschalk'ın yanında at sürdüğü bir sırada, Gottschalk ona şöyle sormuştu: "Bir saldırıya uğradığımızda yaralanırsan ne yaparsın? İsyancılara teslim olur musun?" Zeisse uzun süre düşündükten sonra, "Hayır," demişti.

[1] Friedrich Hölderlin (1770-1843): Alman romantizminin en önemli şairlerinden biri. (Ç.N.)

Akşam olduğunda aynı soruyu, bir sürü koşullu cümleyle süsledikten sonra, Teğmen Elschner'e yöneltti. Elschner bir yanıt vermek yerine, ceketinin göğüs cebini karıştırarak çıkardığı bir kapsülü Gottschalk'ın eline doğru uzattı. Siyanür. Son kurşunun da tükendiği durum için. Çarpışma sırasında sayamazsın ki. "Aslında Morenga'yla, isyancıların stratejik hedefleri hakkında konuşmayı çok isterdim. Şu anda o avantajlı görünüyor, ama sonunda kaybedecek. Acaba bunu biliyor mu?"

Gottschalk'ın günlüğü, 25.9.05

Nasıl oluyor da öldürebiliyoruz? İnsanlar başkalarını kurşuna dizerek veya asarak nasıl öldürebiliyor? Ve diğerleri bunu yıllık panayırdaymış gibi nasıl seyredebiliyor? Bu umursamazlığı ve onun altında yatan korkunç nefreti üreten şey ne? Belki kendi içlerinde olan bir şeyden nefret ediyorlar, yaşamın yaşayamadıkları bir parçasından. Merhameti öldürüp tüketen şey ne?

Gottschalk akşamları, yağmur damlalarının hışırtıyla düştüğü, gergin bir branda bezinin altında oturuyor ve Kropotkin'in sayfalarına göz atıyordu. Özen gösterdiği halde kitap bu arada bir hayli hırpalanmıştı. Üniformasının ıslanan kısımları deve kokuyordu. Bu koku vücuduna da bulaşmıştı ve artık dünyanın en iyi sabununun bile bu kokuyu çıkaramayacağına inanıyordu. Fakat aynı zamanda bu, çocukken hoşlandığı keçi kokusu gibi, ona yabancı olmayan bir kokuydu.

"Kısaca, ne merkezileştirilmiş devletin ezip parçalayan gücü ne de karşılıklı nefreti ve acımasız savaşmayı öğreten, bilimin onayını almış, işgüzar filozoflar ve sosyologlar tarafından taşınan doktrinler, insanlar arasındaki dayanışma duygusunu yok edebildi, çünkü insanların bilincinde ve kalbinde derin kökler salan bu dayanışma ruhu, şimdiye kadarki evrimimizin bütünü tarafından yetiştirilip büyütüldü."

Gottschalk'ın günlüğü, 26.9.05 (gece)

Ukamas'a kayıp vermeden ulaşacak gibi görünüyoruz. Elschner sadece üç ya da dört günlük yolumuz kaldığını söylüyor. Bu insanlara yapılan haksızlık (ve bunun bilinci) öyle büyük olmalı ki, onlara teslim olmak yerine, kendilerini zehirlemeyi veya kafalarına kurşun sıkmayı yeğliyorlar.

Belki günün birinde bütün canlılara, ağaçlara, otlara, çiçeklere ve hatta dünyaya, çevreye yardım etmek doğal bir şey olacak. Cennet bahçesi. Üzerinde yattığım toprak terliyor, arazi nefes alıyor, sıcak ve nemli. Süvarilerin birçoğu akşam yağmurun altında çırılçıplak soyundu. İçlerinden biri, Keetsmannshoop'ta tutsak isyancıları idam eden adam, çocuk gibi oynuyor, diğerlerine çamur fırlatıyordu.

27 Eylül günü konvoy Heirachabis Misyonerliği'ne yaklaştı. Meisel önden gitmek istedi. Elschner onu uyardı, ama o, isyancılardan korkacak bir şeyi olmadığını söyledi. Yağmur aralıksız yağıyordu. Görüş kötüydü. Arazi biraz sertleşmiş ve çalılıklar yüzünden kestirilmesi zorlaşmıştı. Elschner konvoyun ön tarafına fazladan adam gönderdi. Akşama doğru bir tepenin yamacında mola verilmesini emretti. Tepe arazide bir kale gibi duruyor ve her yöne iyi atış imkânı sağlıyordu. Bir astsubay altı adamla birlikte tepenin üstünde mevzilendi. Öküz arabaları halka şeklinde dizildi. Nöbetçi sayısı artırıldı. Gottschalk'ın da görev yeri belli oldu. Gottschalk, korkuya kapılsa bile nişan alarak ateş etmemeye karar verdi.

Daha sonra, suların damladığı branda bezinin altında, biraz kurutulmuş et yedi.

Gottschalk'ın günlüğü, 27.9.05

Hotantoların ölüleri bizimkilere göre çok daha canlı oluyor. Bunun nedeni belki de, yaşayanların onları hatırlamak için daha çok vakti olmasıdır. Kendini diğerlerinin yanında, bir süre için, güvende hisseden insan herhalde daha rahat ölüyor.

Bu kadar bol yağmurdan sonra her taraftan su ve yeşil fışkıracak.

Ölüm: Bizim dışımızda bir mantık.

Bunlar Gottschalk'ın muşambayla kaplı günlük defterindeki son notlar. Bu defter bir buçuk yıl sonra, Morenga'nın öldürülen bir süvari sancaktarının yanında bulundu.

Defterin içinden bazı sayfalar rasgele koparılmıştı, muhtemelen ateş yakma kâğıdı olarak kullanmak için.

Ertesi gün, 28 Eylül'de, yağmur durmuştu. Elschner konvoyu sabah saat 5'te harekete geçirdi. Suya doymuş öküzler arabaları ağır aksak çekiyor, yavaş yavaş yükselen güneşin tesiriyle topraktan buhar çıkıyordu. Elschner, Ukamas yakınındaki askerî karakola olabildiğince çabuk ulaşmak için, öğle saatlerinde de acele etmeden yürümeye devam etmek istiyordu.

Öğleden sonra saat 4 civarında konvoyun ön tarafından ilk ateş sesleri geldi. Elschner emirler vermeye başladı. Yerli sürücüler ve halatçı başları bir anda ortadan kayboldu. Öküzler çekme halatlarına dolaştı. Şimdi konvoyun sağ ve sol tarafındaki tepelerden de ateş ediliyordu. Gottschalk'ın devesi yere devrildi. Tekrar ayağa kalkmaya çalışırken, her zamanki gibi önce arka ayakları üzerinde yükseldi. Bunu yaparken bir insan gibi ıhlıyordu. Ağzında kanlı köpükler vardı. Sonra, olduğu yere yığıldı ve öldü. Elschner atının üstünde ateş ediyor, yaralılar çığlık atıyordu. Eğilerek arabalara doğru koşanlar vardı. İsabet alan birçok öküz böğürüyordu. Gottschalk kaçan süvariler gördü. Elschner bağırıyordu: "Geri gelin, herkes geri gelsin!"

Gottschalk oturduğu yerde kaldı.

Dans Etmek

Baş Veteriner Gottschalk
İmparatorluk Koruma Birliği Komutanlığı'na rapor

Ağustos ayı ortasında, 30 Ağustos'ta Ukamas'a gidecek olan bir konvoya katılma emri aldım. Nakliye komutanı Teğmen Elschner'di. Eylül sonunda Heirachabis yakınlarına ulaştık. Bu arada bir devriye tarafından Morenga'nın tekrar ayaklanmış olduğundan haberdar edilmiştik. Yolda, Papaz Malinovski'ye eşlik etmiş olan Papaz Meisel bize katıldı. Malinovski daha önce Morenga ile Koruma Birliği komutanlığı arasındaki görüşmelerde arabuluculuk yapmıştı. Meisel bu görüşmelerin içeriği hakkında bir şey anlatmadı, ama barış taraftarı olduğunu da hiç gizlemedi. 27 Eylül günü Heirachabis'e önden gitmek üzere konvoydan ayrıldı. Bundan dolayı konvoyun yerini asilere belli etmiş olduğuna hiç ihtimal vermiyorum, çünkü öküzlerin böğürtüsü gece boyunca da kilometrelerce uzaktan duyulabiliyordu.

28 Eylül günü, öğleden sonra saat 4 civarında, aniden başlayan bir ateş altında kaldık. Birçok yerinden isabet alan devem yere devrildi. Düşerken başımı çarptım ve hafif bir baygınlık geçirdim. Bu yüzden, bundan sonra olanları tam olarak hatırlamıyorum. Teğmen Elschner'in bir savunma hattı kurmaya çalışıp çalışmadığını da söyleyemem. (Yazarı meçhul kenar notu: Çavuş Feller bunu

olumluyor.) Bindiğim hayvan öldüğü ve etrafta başkası da bulunmadığı için, ayrıca bizden dört yaralının önümde yatması nedeniyle, bulunduğum yerde kaldım. Beni vurmamaları için, dikkat çekici hareketler yapmamaya çalıştım. Birkaç isyancı benden tütün istedi, bunun dışında fazla rahatsız edilmedim. Aksine, bana yapılan muamele kibar ve anlayışlıydı. Birisi kim olduğumu sordu. Veteriner olduğumu ve yaralıları tedavi etmek için geride kaldığımı söyledim. (Kenar notu: Hepsi bu muydu?) Arada sırada uzaktan ateş sesleri geliyordu. Birden karşıma İngiliz olduğunu sandığım bir adam çıktı. Fakat o, Morris'ti. Bir müddet sonra, şapkasını çıkardığı zaman, tipik Hotanto mirası kıvrık, ama kızıl sarı saçları ortaya çıktı. İsyancıların merakla etrafında dolaştığı ölü deve hakkında bana İngilizce sorular sordu. Acaba bu devenin hiç su içmeden üç yüz kilometre gittiği doğru muydu? Bunun en azından Bişarin develeri için doğru olduğunu söyledim, zira bu askerî bir sır değildi. Morris, ayaklanmacıların böyle develeri olsa çok iyi olacağını söyledi. Daha sonra, hayati derecede yaralanmamış olanların yaralarını sardım. Hotantoların hiçbiri yaralanmamıştı. Arabaları aradılar ve işe yarar eşyaları aşağı attılar. En çok tütün, şnaps ve cephane bulunca sevindiler. Sonra beni biraz uzakta, bir öküz arabasının yanında duran ve ele geçirdiği dosya ve haritalara göz atan bir adamın yanına götürdüler. O, Morenga'ydı. Oldukça uzun boylu bir adamdı, sivil bir ceket giymişti, ama onun üzerinde bir fişeklik taşıyordu. Tüfeğini yanına koymuştu. Bana konvoyun nereye gittiğini ve Yarbay van Semmern'in birlikleriyle ne zaman geleceğini sordu. (Kenar notu: Yarbay.) Birliklerimizin gücü hakkında iyi bilgilendirilmiş gözüküyordu. Ben her türlü bilgi vermeyi reddettim. Morris rütbemi sordu. Morenga, şimdiye kadar sadece bir tane astsubay esir aldığını, ama hiç subay yakalayamadığını söyledi. Onlara aslında subay değil, bir veteriner, yani hayvan doktoru olduğumu anlatmaya çalıştım. Bunun üzerine Morenga, sıradan bir subaya kıyasla daha bilgili olması gereken veterinerin neden daha yük-

sek sınıflandırılmadığını bilmek istedi. (Kenar notu: ??) O ve Morris bana, teslim olan bütün askerlerin canının bağışlanacağını garanti ettiler. Bunu Koruma Birliği komutanlığına bildirmemi istediler. (Kenar notu: Gizli tutulacak bilgi, baş veteriner için de!) Sonra Morenga kendisini muayene etmemi istedi, aylar önce sağ kalçasına bir kurşun saplanmış. Merminin kemiğin içinde parçalandığını düşünüyordu. Söylediğine göre, daha önce bir kere kendiliğinden kapanan yarasından haftalardır irinli metal ve kemik parçaları çıkıyordu. Onu muayene ettim. Yaradan kaynaklanan ilerlemiş kan zehirlenmesi vardı. Yürürken veya ata binerken çok acı çekmiş olmalıydı, epey zorlandığı zaten belli oluyordu. Aslında yaranın ameliyat edilmesi gerekiyordu. Sonuç olarak, yarasını iyotla temizledikten sonra üzerine antiseptik bir merhem sürdüm ve sargıladım. (Kenar notu: Bu, 124a'ya göre düşmana yardım ve yataklık etmek değil mi?) Morenga'ya, neden bizimle barış yapmadığını sordum. "Bunun sorumlusu ben değilim, Almanlar," dedi. Ona, barış için koşullarının ne olduğunu sordum. (Kenar notu: Bu adam deli mi?) "İsteklerim çok basit," dedi: "Bize ait olan bu ülkede özgürce yaşamak." Güçlü Alman İmparatorluğu'na karşı kazanabileceğine inanıp inanmadığını sorduğumda, kısaca, "Hayır," dedi. Ama, görüşmeler yoluyla barışı sağlamanın mümkün olduğunu, aksi takdirde Almanlara daha yıllar boyu ağır kayıplar verdireceğini düşünüyordu. (Kenar notu: !) "Dışarıdan da yardım alabiliriz," dedi, "İngiltere'den ya da belki, haksızlığa ve sistematik öldürmeye karşı olan Almanların kendilerinden." (Kenar notu: Bunu böyle ifade etmiş olabilir mi?) Morenga, son adama kadar savaşmaya devam edeceğini de vurguladı. "Neden?" diye sorduğumda, şu şaşırtıcı yanıtı verdi: "'Sizin' ve 'bizim' insan olarak kalabilmemiz için." (Kenar notu: Yerli mantığı!) Sonra, yaralıları Heirachabis'teki misyonerliğe götürebilmem için, bana katırların çektiği bir yük arabası verilmesini emretti. Ben ertesi sabah yola çıkmaya karar verdim. (Kenar notu: Neden hemen değil?) Akşam olduğunda, isyancılar zafer-

lerini dans ederek ve şarkı söyleyerek kutladılar. (Kenar notu: Sayın Baş Veteriner ne yaptı?) Bizim öküzlerin bir kısmı kızartıldı. Bu arada isyancıların kadınları ve çocukları da gelmişti, Morenga onları Oranje üzerinden güvenli bir yere götürmek istiyordu. Konvoydaki malların arasında bulunan, Yarbay van Semmern'e ait üniformayı giyerek dans eden yaşlı bir kadın herkesi güldürdü.

Morenga'nın birliğinde (Kenar notu: çetesinde!) bulunan adam sayısının altmış kadar olduğunu tahmin ediyorum. Çoğu Koruma Birliği üniforması giymişti ve 88 tipi tüfek taşıyordu. Atların kalitesi çok yüksekti. Muhtemelen 12. Bölüğün stokundan. İnsanların morali çok iyiydi. İçlerinden hiçbirinin savaşmaya zorlandığı hissine kapılmadım. Aynı şekilde, Morenga'nın liderliği de gönüllü olarak kabul edilmişti.

Ertesi gün bana verilen katır arabasıyla, dört yaralıyı Heirachabis'e götürebildim.

Konvoyun saldırıya uğramasının üstünden iki ay geçtikten sonra –bu arada Morenga Yarbay van Semmern'i Hartebeestmund çarpışmasında mağlup etmişti– Gottschalk bir kurmay subay tarafından Warmbad'da sorguya çekildi. İlk başta sadece, Morenga'nın bir veteriner subayı kolayca serbest bırakmasına hayret edilirken, ağır kayıplar verilen çarpışmadan sonra işkillenmeler başlamıştı. Günah keçisi arayan van Semmern, Gottschalk'ı bulmakta gecikmedi. Gottschalk'ın Güney Ordusu'nun saldırı planlarını ağzından kaçırmış veya bilinçli olarak ifşa etmiş olması mümkün değil miydi? Neyse ki bu şüphe, Gottschalk'ın o tarihte operasyon planını bilmesinin mümkün olmadığı anlaşılınca, kolayca giderilebildi. Aslında bunun tam tersi geçerliydi, çünkü Gottschalk'ın raporunda yer alan ve Morenga'nın niyetini farkında olmadan açığa vuran ifadeler, Alman planı için önemli ipucu vazifesi görmüştü. Yarbay van Semmern'in, askerini Oranje kıyısı boyunca yürütmeye karar vermesinin ana nedeni, Morenga'nın kadın ve çocukları Oranje üzerin-

den İngiliz bölgesine götürmek istediğine dair bilgi edinmiş olmasıydı.

Van Semmern'in aklına, ancak askerî hezimet nedeniyle geri çağrılma emrini aldıktan sonra, şu dehşet verici fikir geldi: Morenga bu bilgiyi, Gottschalk'ın malum insaniyet sarhoşluğu içinde (Hotantoların bunu algılayan özellikle ince bir hissi varmış) safça etrafa yayacağını düşünerek vermiş olabilirdi ve sonuçta onu, van Semmern'i pusuya çekmeyi başarmıştı. Van Semmern olayın daha derinlemesine araştırılmasını emretti. Saldırı sırasında yaralanan askerler de tekrar sorguya çekilmeliydi. Dört askerin ikisi hastalık izni alarak Almanya'ya gitmişti, üçüncüsü tifüsten ölmüştü, böylece geriye sadece, dizindeki kurşun yarasıyla Warmbad'daki askerî hastanede yatan Onbaşı Lämmer kalmıştı ve -van Semmern bu arada sonbaharı yaşayan Berlin'e geri dönmüştü- Lämmer tutanağa şunları yazdırdı: "Baş veteriner ile Morenga arasında geçen uzun konuşmadan, duyabilecek kadar yakında olmama rağmen, hiçbir şey anlamadım, çünkü her ikisi de Nama dilinde konuşuyordu. Önemli bir şey dikkatimi çekmedi, sadece, Morenga'nın yanına getirilen baş veteriner ona elini uzattığı zaman o bunu görmezlikten geldi, ki ben bunun inanılmaz bir utanmazlık olduğunu düşündüm. Bunun dışında şüphe uyandırıcı bir şey görmedim. Baş veteriner ve diğer yaralıların kişisel eşyalarına dokunulmadı. Morenga'nın emri üzerine, Gottschalk'ın yağmalama sırasında devesinin eyer cebinden kaybolan günlüğü bile arandı. Ama büyük karmaşa yüzünden ve Hotantoların çoğu bu arada sarhoş oldukları için, bulunamadı. Pipo içen Hotantoların gözünde o tip defterler veya genel anlamda bütün kitaplar, çakmak olarak kullanıldıkları için kıymetlidir.

"Akşam, öküzler piştikten sonra, bütün yaralıları ateşin yanına taşıyıp onlara yiyecek et ve biraz içki verdiler. Ben ömrümde ilk defa, Bismarck'ın her zaman kahvaltıda içtiği, Kupferberg marka şampanyadan içtim. Baş veteriner de ateş başında oturdu, o da yedi ve içti. Ertesi sa-

bah bizi arabaya yüklediler. Morenga bizi şahsen uğurlamaya geldi ve tutsakları asla öldürmediğini, bunu orduda herkese anlatmamız gerektiğini, arkadaşlarıyla birlikte yaşam için savaştığını söyledi. Baş veteriner, Morenga'ya telden yapılmış bir alet verdi ve ona Nama dilinde bir şeyler söyledi, tabii yine ne dediğini anlayamadım. Verdiği şeyin makineli tüfek parçası olmadığına eminim, bir makineli tüfek piyade onbaşısı olduğum için bunu biliyorum. Morenga veda etmek için baş veterinerin elini sıktı. Sonra misyonerliğe gittik, bizi orada Papaz Meisel karşıladı. Meisel'in Gottschalk'a, 'Niye orada kalmadın ki?' diye sorması doğrusu garibime gitti."

Lämmer, baş veterinere çok müteşekkir olduğunu, çünkü eğer o yardım etmeseydi bacağını kesinlikle kaybedeceğini ya da kan kaybından ölmüş olacağını tutanağa özellikle yazdırdı.

Sorgulama tutanağında, telden yapılmış aletten bahsedilen yere birisi mürekkepli kalemle büyük bir soru işareti koymuştu. Fakat, her ne kadar büyük de olsa, sadece bu tek soru işareti yüzünden baş veterinerin tekrar Warmbad'a gelmesi gerekli görülmedi. Ayrıca Lämmer bunun bir makineli tüfek veya top parçası olmadığı hakkında güvence vermişti.

Böylece "Baş veteriner Gottschalk'ın çete reisi Morenga'yla görüşmesi" hakkındaki dosya kapatıldı, karton kapaklar içine dikildi ve Warmbad Belediyesi'nin bodrum katındaki arşivine konuldu.

Genelkurmay'ın kitabında bu olayla ilgili kısa bir kayıt bulunmaktadır: "Liderlikten indirilmesine rağmen hâkimiyetini büyük çapta sürdürdüğü anlaşılan Morenga'nın başını çektiği Bondeller, güneye doğru yürümeye devam etti ve 28 Eylül'de Heirachabis yakınlarında on erzak arabasından oluşan bir konvoya saldırdılar. Bu saldırıda dört Alman askeri yaralandı. Bu vesileyle Morenga ve Morris, yaralıların bakımı için orada kalan bir veterinere,

son adama kadar savaşmaya karar verdiklerini açıkladılar." (*Güneybatı Afrika'da Alman Birliklerinin Savaşları*, Genelkurmay Yayınları, cilt 2, s. 232)

Bu olaydan altı ay sonra, Yüzbaşı Bech komutasındaki birlik İngiliz bölgesine girdi. Morenga ve adamları Van Roois göleti kıyısında kamp kurmuştu. Silahlı saldırı onlar için hiç beklenmedik bir anda geldi. Hotantolar şiddetli direnç göstermelerine rağmen, kısa süre içinde, iyi siperlenmiş Almanların kurşunlarına yenik düştüler. Sadece üç pontoktan, sanki orada bir özel muhafız birliği mevzilenmiş gibi, yoğun karşı ateş devam ediyordu. Alman tarafında kayıplar olduğu için, yüzbaşı pontoklara hücum edilmesini emretti. Almanlar süngü takarak pontoklara girdiler, orada yalnız üç adam ve iki kadın bulunca şaşırdılar ve onları derhal öldürdüler. O sırada bir tepenin üzerinden, bir bastonun ucuna bağlanmış beyaz bir çarşaf sallayan bir İngiliz polis onbaşısı, Majesteleri İngiliz Kralı adına, sınır ihlalini protesto ediyordu. Buna rağmen Almanlar savaş alanını sakince arayıp taradılar. Morenga başından ve boynundan aldığı iki kurşunla yaralanmıştı. Sonradan bir *Cape Times* muhabirine anlattığına göre, iki Alman askerinin ona doğru geldiğini görünce yüzüstü yatarak ölü numarası yapmıştı. Askerlerden biri dipçiğiyle vücudunun yan tarafına vurarak onu çevirmeye çalışmış, fakat kafasından ve boynundan akan kanı görünce, "Bunun işi tamam," demişti.

Bundan üç gün sonra, açlıktan ve kan kaybından bitkin düşmüş olan Morenga, beraberindeki on Hotanto ve iki Herero'yla İngiliz polisine teslim oldu. Bunun üzerine Kap kolonisinde gözaltına alındı. Süngüyle temizlenen üç pontoktan birinde Morenga'nın mal varlığı da bulundu: bir çift ayakkabı, pamuklu bir gömlek, iki tane pipo, birkaç tabaka tütün ve ne işe yaradığı anlaşılmayan, telden yapılmış bir alet.

Bu garip aletin menşei ve işlevi hakkında sadece On-

başı Zeisse bilgi verebilirdi, eğer iki gün önce sıcak bir öğleden sonra kafasına yediği bir kurşunla ölmemiş olsaydı.

Morenga'nın eşyaları arasından çıkan bu buluntuyu Üsteğmen von Davidson, ele geçirilen mallar listesine "doğurganlık fetişi" olarak kaydetti.

Genel Durum

Hendrik Witbooi, 29 Eylül 1905 günü, Fahlgras Muharebesi'nde öldürüldü. Her iki oğlu da çok geçmeden teslim oldu. Yanlarında sadece yetmiş beş adam vardı ve hepsi silahlı değildi. General Trotha nihayet anavatana dönüş yolculuğuna çıkabildi. Albay Dame vekâleten Koruma Birliği başkomutanı oldu.

Morenga'nın görüşmeleri kesmesinden sonra Yarbay van Semmern, eylül ayı ortasında Koruma Bölgesi'nin güneydoğusundaki isyancılara karşı bir saldırı başlatmıştı.

Van Semmern'in komutasındaki kıtadan iki birlik, Morenga'nın kadın ve çocukları İngiliz topraklarına geçireceği Hartebeestmund yönünde, Oranje Nehri kıyısında yürüyecekti. Van Semmern bir kıskaç hareketiyle Hotantoları yok etmek istiyordu. Yarbayın bulunduğu Koppy birliği doğudan gelerek Oranje boyunca, Siebert birliği ise Oranje Dağları üzerinden gelerek ilerleyecekti. 24 Ekim'de Koppy birliğinin Hartebeestmund'da ulaştığı yer, bundan elli yılı aşkın bir süre önce misyoner Gorth'un ülkeye giriş yaptığı yerden uzak değildi. Sabah erkenden ön cephenin sağ kanadına, sarp kayalıklardan aşağı doğru ve Oranje üzerindeki, sık otlarla kaplı adacıklardan ateş edildi. Birlik yenilgiye uğradı ve ağır kayıplar vererek geri çekildi. Hotantoları kıskaca alacak olan Siebert birliği top seslerini duymuş, ama dik yamaçlı dağlar arasında yolunu bulamamıştı. Morenga ve Bondel şefi Johannes Christian tarafından yönetilen isyancılar, Alman

Koruma Birliği'nin güney kuvvetlerini mağlup etmişler ve bu zafer onların Oranje kıyısındaki konumlarını gelecek aylar için güçlendirmişti. Yarbay van Semmern'in yerine, uzun yıllardır Koruma Birliği'nde subaylık yapan Estorff getirildi. Estorff en yetenekli Güneybatı komutanı sayılıyordu.

Estorff bir sonraki saldırıyı aylarca süren özenli bir çalışmayla hazırladı: Talep ettiği çok sayıda destek kuvvet ona gönderildi, özellikle haberleşme alanında, bunların arasında dört telsiz istasyonu ve on bir haberleşme ekibi vardı. Bunun dışında, beş binden fazla asker için erzak ve cephane, altı binden fazla at için yem getirtildi ve ek olarak, planlanan saldırı için yedek malzeme depoları kuruldu. Erzak ve yemin büyük kısmı yine mecburen Kap kolonisinden ithal edildi, ki bu, çelişkili durumların ortaya çıkmasına da yol açıyordu: Oranje üzerinden getirilen kesim hayvanları, askerlerin yemek kazanlarına girmeden önce, Hotantolar tarafından kaçırılıp tekrar karşı taraf sürülüyor ve orada aynı tüccarlar bunları düşük fiyata satın aldıktan sonra, tekrar bu tarafa sürerek Almanlara bir daha satıyordu. Tüccarlar o sıralarda hiç olmadık miktarda para kazandı. Sığır vebasının yayılması ve İngiliz hükümetinin bir süre için sınırı kapatması üzerine fiyatlar yukarı fırladı, ikmal yolları daraldı ve huzursuzluk baş gösterdi. Keetsmannshoop ile güneyde Bondel bölgesindeki Kalkfontein arasında demiryolu döşenmesi için askeriye sürekli talepte bulunuyordu.

Estorff şubat ayında saldırı hazırlıklarını tamamladı. Hotantoların Kumkum yakınındaki mevzilerine karşı saldırı mart başında, savaş gücü yüksek on üç birlik, on üç top ve altı makineli tüfekle başladı.

Alman tarafındaki beş binden fazla askerin karşısında iki yüz altmış civarında silahlı Hotanto vardı.

Morenga, şimdiye kadarki stratejisine uyarak, ilk önce en zayıf Alman birliğini ona en elverişsiz arazide pusuya düşürüp yenmeyi, sonra daha kuvvetli olana saldırmayı denedi. Böylece Alman birliklerinin ilerlemesini

Hartebeestmund çatışmasında olduğu gibi durdurup onları geri çekilmek zorunda bırakmaya çalışacaktı. Ancak bu sefer Alman tarafının üstünlüğü eziciydi. Bunun dışında, birlikler arasındaki haberleşme helyograflar ve özellikle yeni telsiz istasyonları sayesinde çok daha iyi duruma getirilmiş ve isyancı saldırıları karşısında birliklerin karşılıklı yardımlaşabilmesi sağlanmıştı. Kayalık arazide çok sayıda çatışma oldu. Alman birliklerinin hiçbiri mağlup edilemedi. Sonunda Alman birlikleri, isyancı köylerinin bulunduğu Kumkum'a kadar ilerledi. Yaklaşan düşmandan kaçan isyancılar kadınlar, çocuklar ve kulübeleriyle birlikte Oranje üzerinden İngiliz bölgesine geçtiler. "Orloglar" adı verilen savaşçı adamlar Alman kuşatma halkasını kırdı. Morris ve birkaç adamı batı yönünde Büyük Balıklı Nehir kanyonuna doğru kaçtı. Bondellerin şefi Johannes Christian adamlarıyla birlikte dövüşerek kuzeydoğudaki Büyük Karras Dağları'na ulaştı, Morenga ise doğu yönünde İngiliz sınırını geçerek adamlarının yiyecek ve cephane ihtiyaçlarını gidermek üzere Van Roois göleti kıyısında kamp kurdu. Yüzbaşı Bech orada etrafını sardı. İsyancıların çoğu öldürüldü. Morenga ağır yaralandı ve İngiliz polisine teslim oldu. Kap eyaletinde, Alman sınırından üç yüz kilometre uzaklıktaki Prieska'da, şehri terk etmeme koşuluyla gözaltına alındı. Sonraki aylarını orada geçirdi, kara Napolyon'u görmek isteyen gazeteci, misafir ve meraklıları kabul etti. Onu iki Hotanto çocuğuyla beraber gösteren fotoğraf da muhtemelen orada çekildi.

Morenga'nın safdışı kalmasından sonra Koruma Bölgesi'nin güneyinde Almanlara karşı savaşı sürdüren gerilla liderleri şunlardı: Bondellerin şefi Johannes Christian ve doksan civarında silahlı adamı, Lambert, Morris ve Fielding, toplamda en fazla seksen adam ve son olarak, erişimi güç Kalahari Çölü'nde Simon Kopper ve elli dokuz adamı. Bunların dışında, Nama ülkesinin güneyinde sürekli yer değiştiren ve 5 ila 7 adamdan oluşan çok sayıda küçük direnişçi grup vardı.

1906 mayıs ayından yıl sonuna kadar geçen sürede otuz üç çarpışma daha meydana geldi. Bunların çoğu askerî karakollara, devriyelere, su arabalarına ve at ahırlarına saldırı şeklinde gerçekleşti. Johannes Christian, mayıs ayı içinde, Dakib ve Sperlingspütz'te Almanlara çok kayıp verdiren iki çatışmaya daha girdi.

Bu arada soyluluk mertebesine yükseltilen Albay von Deimling, temmuz ayında komutan Albay Dame'nin yerine geçti. Deimling çok geçmeden bu savaşın, içinde bulunduğu güncel aşamada, sadece iki yüz altmış kadar isyancıya karşılık altı bin asker gücündeki Alman birliklerinin büyük üstünlüğüne rağmen, klasik anlamda kazanılmasının artık mümkün olmadığını gördü. Hareketli olan ve yerel halk tarafından desteklenen isyancı gruplar bu savaşı yıllara yayabilirdi. Artık büyük Alman birlikleri için bir tehdit oluşturmasalar da, küçük nakliye konvoylarına, devriyelere ve karakollara her an saldırabilir, yani bir yıpratma savaşı sürdürebilirlerdi. Bu nedenle Albay Deimling bir antigerilla stratejisi geliştirdi: "Yakalanan asiler ve sempatizanlarına çok sert cezalar uygulanacak. Teslim olan ve isyancılar hakkında bilgi verenler için ceza muafiyeti sağlanacak. Tehcir uygulamalarına başlanacak. Kabileler, Alman memur ve subayların denetimi altında, 'lokasyon' adı verilen köylere (*Wehrdörfer*) taşınacak. Kabileler güneydeki yurtlarından kuzeydeki boş alanlara göç ettirilecek. İsyancıların beslenme olanaklarını ellerinden almak için, çiftçilerin ve ordunun tüm hayvan stoku kuzeye, çok sıkı korunan toplama merkezlerine taşınacak. Haberleşme sistemi yaygınlaştırılacak. Makineli tüfek ve dağ topu gibi modern silahlarla donatılmış, seçme erlerden kurulu küçük, hareketli özel birlikler oluşturulacak. Özel birlikler bir araya gelerek takip konvoyları oluşturacak, bu konvoylar düşman takibi sırasında yer değiştirerek diri kalabilecek." Genelkurmay'ın kitabında albayın bu planıyla ilgili olarak şunlar yazılı: "Albay von Deimling bu şekilde, isyancılara karşı parlak zaferler elde etmeksizin, dayanaklarını ellerinden alarak on-

ları iyi korunan mevzilerimize çaresiz saldırılar yapmaya yönelteceğini düşünüyordu. Bunu takiben taze birliklerin yapacağı aralıksız sürek avı sayesinde düşman bitkin düşecek ve sonunda direnci kırılacaktı.

Fakat bu stratejik araçlarla da savaşın tahmin edilebilir bir süre içinde sona erdirilemeyeceği açığa çıkınca, Deimling, Papaz Malinovski aracılığıyla isyancılarla masa başına oturmak zorunda kaldı. Onlara ceza muafiyeti ve yaşam garantisi verildi, ayrıca Warmbad çevresindeki yurtlarında kalmalarına da müsaade edildi. Buna karşılık olarak silahlarını bırakmaları ve Alman hükümetinin hâkimiyetini tanımaları istendi."

Alman müzakereci Yüzbaşı von Hagen görüşmeler hakkında şöyle yazıyor: "Arabuluculuk yapmak için sürekli olarak Ukamas ile Heirachabis arasında gidip geliyordum. Görüşmeler sert ve heyecanlı geçiyordu; her şeyden şüphe eden Bondelleri ikna etmek için büyük sabır gerekiyordu. Son defa görüşmek ve artık ön görüşmelerin kapandığını, sonuç görüşmesinin ise 22 Aralık'ta Ukamas'ta yapılması gerektiğini bildirmek üzere 21 Aralık'ta Heirachabis'e gittim. Johannes, beş şefle beraber gerçekten geldi. Yarbay von Estorff müzakereleri bizzat olağanüstü bir sükûnet ve büyük bir beceriyle yönetti. Yerlilerin huyunu çok iyi bilmesi ve onlar arasında büyük saygı görmesi, Alman tarafının işini kolaylaştırdı.

22'si akşamı kabile şefi silahları teslim etmeyi nihayet kabul etti, ama Keetsmannshoop'a yerleştirilme konusunda hâlâ şiddetli direnç gösteriyordu. Hiçbir koşul altında, doğdukları topraklardan ayrılıp başka yere göç etmeyeceklerini, buna zorlanırlarsa son nefeslerine ve son adamları ölene kadar savaşacaklarını söylüyordu. Yarbay von Estorff şu ikilemle karşı karşıya kalmıştı: Ya geri adım atacak ya da Keetsmannshoop'a göç etmeleri konusunda diretecekti, ki bu takdirde savaşın sona ermesi kestirilemez bir tarihe ertelenmiş olacaktı. Fakat bu anlaşmazlık konusu ona önemsiz görünüyordu, çünkü bir başvurusu üzerine Albay von Deimling'den, görüşmele-

rin bu sorun nedeniyle kesilmesini önlemek üzere talimat almıştı. Böylece geri adım attı ve Bondellerle anlaşma imzalandı.

Aynı akşam papaz Malinovski küçük misyonerlik kilisesinde bir ayin düzenledi. Son üç yıldır amansızca savaşan Bondellerin hepsi orada uslu uslu oturuyordu. Papaz, elde edilen barış hakkında çok güzel şeyler söyledi. Üç yıldır bize karşı savaşan bu adamlarla aynı kilisede yan yana oturmak bana şahsen çok garip geldi. Kilise ayini sürerken, teslim edilen bütün silahları kimseye belli etmeden bir arabaya yükletip akşam saat 10'da Ukamas'a hareket ettim. Harika bir yolculuktu! Uğruna o kadar çok çabalanan zafer ödülü nihayet güvendeydi. Böyle bir yolculukta insanın aklından ne kadar çok şey geçiyor! En başta, bu tüfeklerin sahibi olan ve hayatlarını kaybeden kahraman süvarileri andım. Çünkü bunların hepsi bizim tüfeklerimizdi ve her tüfek bir kahraman askerin ölümüyle bağlantılıydı. 24'ü sabahı erkenden Ukamas'a vardım. O gün Yarbay von Estorff'un doğum günüydü ve Bondellerin tüfeklerini en güzel doğum günü hediyesi olarak ona getirmiştim; onları, Noel için hazırlanan koğuşumuzun duvarlarına astık, koğuşun ortasında Noel ağacı duruyordu – garip bir Noel kutlaması!" (*Güneybatı Afrika'da Alman Birliklerinin Savaşları*, Genelkurmay Yayınları, cilt 2, s. 294 vd.)

31 Mart 1907 tarihinde Kayser'in buyruğu üzerine Güneybatı Afrika'daki savaş durumunun sona erdiği ilan edildi.

Bütün isyancı Herero ve Hotanto kabilelerinin topraklarına ve hayvanlarına el konuldu. Yerlilerin toprak edinmesini engelleyen yasalar çıkartıldı, aynı şekilde büyükbaş hayvan ve binek atı yetiştirmeleri de yasaklandı. İstisnai hallerde validen izin alınması şart koşuldu. Aynı arsa parçası üzerinde 10'dan fazla ailenin oturması yasaklandı. Bu hükümler, Afrikalıları ekonomik güçten yoksun etmeyi ve onları beyazların yanında çalışmak zorun-

da bırakmayı amaçlıyordu. Bunun ötesinde, etkin bir şekilde ekonomik varlıklarını ellerinden alabilmek ve çalışmaya zorlayabilmek için, geleneksel kabile örgütlenmesinin parçalanması hedeflenmişti.

Sekiz yaşından büyük bütün Afrikalılar boyunlarında bir cins kimlik taşımak zorundaydı. Böyle bir kimlik taşımayan bir yerliyle karşılan her beyaz onu tutuklama hakkına sahipti. Buna ek olarak, bir hizmet defteri bulundurulması gerekiyordu, bu deftere ilgili kişinin iş ilişkileri kaydediliyordu. İş sözleşmesi olmayan bir Afrikalının hiçbir hakkı yoktu ve sokak serserisi olarak cezalandırılabilirdi. Böylelikle, zorla çalıştırma cezasının dolaylı bir biçimi uygulamaya konulmuş oldu.

1907 yılında, toplama kamplarında bir araya getirilen veya genellikle demiryolu yapımında zorla çalıştırılan on altı bin tutsak bulunuyordu.

Harika Bulutlar

Bir pazar günü Gottschalk Ukamas'a geldi. Öngörülenden iki ay sonra. Güneşte kurutulmuş tuğladan inşa edilmiş ve tek odadan ibaret olan karakol binasında bir tahta bölmeye yerleşti. İkinci bir tahta bölme daha vardı, onun içinde karakol komutanı Teğmen Gerlich uyuyordu. Bu iki tahta bölmenin arasında yirmi iki adam yan yana sıkışarak yatıyordu. Binanın çatısında ise iki nöbetçi oturuyordu. Ani bir saldırıda öldürülmekten korkulduğu için, hiç kimse açık havada uyumak istemiyordu. "Burası cephenin en önü," diyordu Gerlich.

Gottschalk uyanık yatarken Wenstrup, Morenga ve bazen Katharina'yı düşünüyordu. Odadaki boğucu hava uyuyanların osurukları ve horultularıyla doluydu. Ertesi gece Gottschalk dışarı çıktı, atın bellemesine sarınarak binanın yakınında toprağa uzandı ve gökyüzünün altında uyudu. Gerlich, yaptığı şeyin, burası gibi tehlikeli yerlerde intihara teşebbüs olduğunu ileri sürdü.

"Bu kâfirler bizim kokumuzu alıyor, kilometrelerce uzaktan bile." Gerlich'in isyancıların başarısını açıklayan teorisi bu düşünceye dayanıyordu: "Uygun rüzgârda bizim devriyelerin kokusunu kilometrelerce uzaktan alıyorlar."

1906 şubatında Gottschalk tekrar Warmbad'a çağrıldı. Orada bir kurmay subay tarafından, Morenga'nın araba konvoyuna yaptığı saldırı hakkında bir daha sorgu-

ya çekildi. Güney kuvvetlerinin gücü ve operasyon planları hakkında Morenga'ya bilgi verip vermediği soruldu. Gottschalk vermediğini söyledi. Morenga'nın, Alman birliklerini pusuya düşürmek için, ona isyancıların yürüyüş istikameti hakkında kasten yanlış bilgi vermiş olmasının mümkün olup olmadığı soruldu.

Gottschalk bu ihtimali göz ardı etmedi. Fakat, bu ifadesiyle o insanların yok edilmesine katkıda bulunuyor olabileceği düşüncesi onu sarstı. Halbuki o, kadın ve çocukları İngiliz bölgesinde güven altına almayı amaçlayan isyancıların, mücadelelerinde ne kadar insani düşüncelerle hareket ettiklerini göstermek istemişti. Aslında bu, Alman komutanlarına yönelik, gelecekte en azından kadın ve çocukları esirgemeleri için üstü kapalı bir çağrıydı. Sorgulamayı yürüten subayın diğer sorularına dalgın ve dağınık yanıtlar verdi.

Binbaşı, Gottschalk'ın çekilmesine izin verdikten sonra arkasından, "Bu adam bir uyurgezer," dedi.

Ukamas'a hareket etmesinden kısa süre önce Warmbad'a ulaşan bir helyograf şu haberi getirdi: "Baş veteriner Gottschalk, develi süvari birliği kurulmasındaki hizmetleri nedeniyle kurmay veterinerlik rütbesine layık görülmüştür. Albay Dame, Koruma Birliği komutanı, tebriklerini gönderir."

Warmbad'a bu gelişinde, Hotantolara hayvan hijyeni üzerine verdiği derslerin çok yararlı sonuçlar doğurduğunu Gottschalk'a büyük bir zevkle anlatmışlardı. Onun ders verdiği Hotantolar o kadar çok şey biliyordu ki, onlara Koruma Birliği içinde ve kuzeydeki çiftçilerin yanında çalışmaları için baskı yapmak zorunda kalmışlardı. Elbette hâlâ tembellerdi, ama bilgi düzeyleri yüksekti. Bu yüzden onları polis denetimi altında, günlüğü 10 fenik olmak üzere özel şahıslara kiralıyorlardı. Elde edilen gelir hükümet kasasına aktarılıyordu.

Gottschalk'ın bu ülkede yardım etmek amacıyla gi-

riştiği her olumlu çaba, gizemli bir yasaya uyarak tersine dönüşüyor gibiydi. Üzgün ve düşünceli bir şekilde Ukamas'a döndü.

Gottschalk'ın tek başına geri döndüğünü gören Teğmen Gerlich şaşkındı. Ona göre Gottschalk bir şekilde Hotantolar gibi kokuyor olmalıydı, yoksa ayaklanma bölgesinin ortasından sapasağlam geçip gelmesine imkân yoktu. Onun yerinde olan bir başkasının öldürüleceğinden kesinlikle emindi.

Gottschalk, Warmbad'dayken Katharina hakkında bilgi edinmeye çalışmıştı. Lakin orada esir tutulan Hotantoların hiçbiri onu tanımıyordu.

Gottschalk, Ukamas'a gelince, Koruma Birliği'ndeki aktif görevinden ve ordudan ayrılmak istediğine dair bir dilekçe yazdı. Fakat sonra dilekçeyi bir dosyanın içine koydu. Ordudan ayrıldıktan sonra ne yapabileceğini düşündü. Almanya'da taşrada bir muayenehane açmak veya bir üniversiteye girip araştırma yapmak. Ama yazdığı dilekçeyi bir devriye görevlisinin eline verip Warmbad'a göndermekte tereddüt etmesine neden olan, kendinin de açıklayamadığı bir şey daha vardı, sanki bir şeyi bekliyordu.

Köyde yapması gereken çok az iş vardı. Arada sırada Kap kolonisinden getirilen yük öküzlerini aşılıyor, bazen bir ata lavman iğnesi yapıyor ya da ölmüş bir sığırda otopsi yaparak şarbon hastalığı olup olmadığını araştırıyordu.

Gottschalk'ın bütün bir gün boyu, konuşmadan, karakol binasının verandasında oturduğu oluyordu. Sadece ara sıra, eskimiş hasır koltuğu gölgeye doğru çektiği zaman gıcırtı sesi duyuluyordu. Orada oturuyor, saç sakala karışmış, sanki terfi etmemiş gibi hâlâ baş veterinerlik rütbesini taşıyan, kirli haki üniformasının içinde, aşağıdaki büyükbaş hayvan ağılına doğru bakıyordu. Onun arkasında yerli çoban ve uşakların ağılı vardı: piçler, Buşmanlar, Hotantolar, Dağ Damaraları ve Kap kolonisinden bir-

kaç Bantu. Gerlich, "Bu siyah ve kahverengi sersemlerin hepsi isyancılarla birlikte iş yapıyor," diyordu. Birliklerin adam sayısı ve Alman komutanların alışkanlıklarıyla ilgili bilgiler de bunlardan çıkıyordu. Bu sorunu çözmenin tek yolu, demiryolu inşasında olduğu gibi, ülke dışından yabancı işçi getirmekti, mesela İtalyanları. Ama o heriflere de güvenilmezdi, geçenlerdeki grev bunu ispatlamıştı.

Karakol binasının verandasının yanında, gölgede bir dişi domuz yatıyordu. Gottschalk'ın Koruma Bölgesi'nde gördüğü ilk domuzdu. Bir yarış domuzu kadar zayıftı, İngiliz bölgesinden uzun bir yol kat ederek gelmiş ve burada bir çavuş tarafından yakalanmıştı. Sağ kulağındaki madeni kıskaç Pella menşeli olduğunu gösteriyordu. Söylenenlere göre, ilk domuzu ülkeye bundan elli yıl önce bir Alman misyoner getirmişti. O zamandan beri Pella'daki karakolda domuz yetiştiriliyordu. Vahşileşmiş, saldırgan hayvanı yakaladıktan sonra tekrar ahıra alıştıran ve etlenmesini sağlayan çavuş, şimdi Ukamas'ta da domuz yetiştirmek istiyordu. Eksik olan şey bir erkek domuzdu.

Bir gün çavuşla birlikte gelen bir süvari delegasyonu, bu ülke koşullarının domuz beslemeye ne kadar uygun olduğunu öğrenmek için Gottschalk'ın uzman görüşünü almak istedi. Gottschalk'ın bildireceği görüşe bağlı olarak, ya domuz derhal şişe geçirilecekti, ki süvariler bunu bekliyordu, ya da ileriye dönük domuz eti üretimi için hemen bir erkek domuz aranmaya başlanacaktı.

Gottschalk etrafındakilerin haris gözlerinin içine baktı ve, "Alman ordusunun arkasında bıraktığı büyük pislik ve çöp yığınını dikkate alarak, bu ülkenin domuz çiftlikleri için çok uygun koşullar sağladığını söyleyebilirim," dedi.

Domuz kesilmekten kurtuldu ve Gottschalk öğleden sonraları kızgın sıcakta, gölgeden gelen tanıdık homurdanma sesini dinleyebildi.

Karakol komutanı Teğmen Gerlich'i huzursuz eden bir şey vardı, o da bu kurmay veterinerin ne konuşuyor

ne okuyor ne de –normal karşılanacağı gibi– içki içiyor olmasıydı. Sadece orada öylece oturuyor ve şapkasının siperi altından göz kırparak gökyüzüne bakıyordu. Garip birisiydi, ama huysuz veya komik filan değildi. Hiç kimsenin aklına onunla alay etmek gelmiyordu, halbuki Keetsmannshoop'ta sürekli develerden coşkuyla bahsetmesi veya daha önceleri Warmbad'da kurduğu Hotanto Üniversitesi nedeniyle, arkasından konuşan çok olmuştu. Bazen de insanlar açıkça parmak uçlarıyla alınlarına vurarak kafayı yediğini ima ediyorlardı. Burada, Ukamas'ta ise, öylece oturuşu ve uzaklara dalışı yüzünden soğuk bir mesafe onu çevrelemişti. Bu, etrafıyla ilgilenmeyen kişinin içine düştüğü yalnızlıktı. Şakacılığıyla tanınan Gerlich bile onun yanından laf atmadan geçiyordu. Teğmen Gerlich, sadece bir kez ve hiç beklemediği bir anda, kurmay veterinerin şiddetli, hatta histerik tepkisine şahit oldu; ona Morenga'nın nihayet işinin bittiğine dair haberi getirmişti. Gottschalk ona donuk ve ruhsuz bir ifadeyle baktı. Gerlich'in ona, bu siyah domuzun işinin maalesef tamamen bitmediğini, sadece yaralandığını, ama safdışı kaldığını ve şimdi bir İngiliz cezaevinde olduğunu anlatabilmesi biraz vakit aldı. Bir Alman birliği onu ve adamlarını İngiliz bölgesinde saklandıkları yerde dumana boğmuştu. Bunun üzerinden çok geçmeden, mayıs sonunda, Gottschalk, Warmbad'a giden bir devriyeye istifa dilekçesini verdi.

Gottschalk günlüğü kaybolduktan sonra yeni bir tanesine başlamıştı. Notlarını çizgili sayfaları olan bir cep takvimine yazıyordu. Ukamas'tan ayrıldığı güne kadar bu takvimin her sayfasına kurşunkalemle notlar alınmış. İlginç olan, üç istisna dışında, hepsinin titizlikle tutulmuş günlük hava durumu raporu olması: rüzgâr yönü ve kuvveti (Gottschalk bir rüzgâr ölçüm aleti edinmiş ya da kendi yapmış olmalı), düşen yağmur miktarı, güneşin doğuş ve batış saatleri, bulutlanma durumu ve bulut şekilleri. Küçük harflerle yazılan bu notlar cep takvimini tamamen

doldurmuş ve bu günlüğün en şaşırtıcı yanını bulutlanma tarifi oluşturuyor.

Meteoroloji uzmanlarının kuru, basmakalıp kavramsallığı çok özgün bir dil kullanılarak dağıtılıyor. Cesurca resimler kullanan, hatta yeni kelimeler icat eden bu dil, biçimini sürekli değişerek bulan, sonsuz çeşitlilik içinde devamlı hareket eden, ama hep kendiyle benzeşen şekiller oluşturan bulutları tarif etmeye çalışıyor.

Gottschalk'ın, bu hareketliliği ve çeşitliliği özümseyecek ve kendisi de tekrar bir terminolojiye dönüşmeyecek bir tarif sistemi geliştirme denemesine giriştiği belli oluyor.

Bir örnek:

12.1.1907

Sabah şafak vakti güneydoğuda uçuk pembe renkte yünlü bir halı, kenarları yıpranmış ve parlak gri. Öğleden önce halı yavaşça güneye doğru maviliyor. Öğleden sonra boz metalik delikli balıkçı yaka.

Akşam saat 17.20: Gayesiz bulutlar kuzeye doğru sürgüne gidiyor. Yumuşacık, kuş tüyümsü.

İçinde günlük kayıtlar bulunan bu ve ikinci bir cep takvimi (benzer formatta), Mart 1906 ile Mayıs 1907 arasında Ukamas bölgesindeki tüm önemli iklim verilerini içerdiğinden, meteoroloji uzmanları için ilginç olabilirdi. Bu kayıtlar, bunun ötesinde, Gottschalk'ın bulut oluşumlarında bir örneğini gördüğü gibi, fosilleşmiş, duyarlılığını kaybetmiş bir dile spontanelik, çeşitlilik ve kişisellik etmenini geri kazandıran tutkulu bir denemeyi temsil etmektedir.

Şüphesiz bu günlüklerde Gottschalk'ın, yalnızca yeni tanımlama serileri üzerine kurulu olmayan, belli bir soyutlama kapsamında genel kavramlara da izin veren bir bilgi sistemini nasıl tahayyül ettiğine dair bir işaret bulunmuyor. Ancak, meteorolojik gözlemlerin anlaşılır bir şekilde aktarılabilmesi için tam da bu gereklidir. Günü-

müzde geçerli olan meteorolojik kodlamanın gücü, değiştirilebilirlik göstermesinden gelir. Gottschalk'ın bulut morfolojisi ise bununla zıtlık içinde.

Ukamas'ta bulunduğu süre içinde tuttuğu günlüklerin sadece iki yerinde havadan bahsedilmiyor.

Biri, 1906 cep takviminin adres bölümünde yer alan, iki tane çekme halatı ve bir yelkenle idare edilen bir balona ait çizim. Bu metot o zamanlar bilinmekteydi. Buna göre, o anda esen rüzgârın yönüne tamamen bağımlı olan balon sürücüsü, yere kadar sarkıtılan halatlar sayesinde balonu belli bir derecede istediği yönde kontrol edebiliyordu. 1897 yılında, bir İsveçli mühendis olan Andrée, Kuzey Kutbu'nu böyle bir balonla geçmeyi denemiş ve ondan bir daha haber alınamamıştı. Gottschalk'ın, balonu bu şekilde sevk etme yöntemini bilmemesi ve bunu kendisinin geliştirmiş olması muhtemel. İkinci olarak, 30 Mart 1906 günü için şöyle bir not alınmış: Kendi içimizi bir jeolojik formasyon olarak kavramayı öğrenmek. Yani, kırıkları, katman hareketleri, tortuları, kabuk bağlamaları ve erozyonları olan ruhsal bir jeoloji.

Her iki cep günlüğünde de Morenga veya Meisel, Teğmen Gerlich, Wenstrup ya da başka kişiler hakkında not bulunmuyor.

Meisel bir kere, ekim sonunda, katırının üstünde Heirachabis'ten geldi. O ve Gottschalk verandada oturup çay içtiler. Meisel, bu ülkede insanların başına gelen korkunç şeyleri dünya kamuoyuna duyurmak niyetinde olduğunu söyledi. Kamplarına nakledildiği söylenen tutsaklar asla yerlerine ulaşmıyordu. Üzerinde akbabalar uçuşan, bütün pontokları yanıp kül olmuş bir sürü köy bulundu. Cornelius'la ve Witbooi'nin oğullarıyla beraber teslim olan Hotantolar, Lüderitz koyundaki küçük, kayalık bir adaya götürüldüler, Köpekbalığı Adası'na. Soğuk ve nemli deniz ikliminde yüzlerce kadın ve çocuk öldü. Bütün bunların arkasında bir sistem vardı. Hatta onun, Ren Misyonerliği'nden, Protestanlığın ne olduğunu unut-

muş Protestan meslektaşları bile, hükümete ve Kolonyal Daire'ye yazdıkları mektuplar ve dilekçelerle bu muameleleri protesto ediyordu. İşte meslektaş Laaf'ın 5 Ekim'de Lüderitz'ten yazdığı mektup: "Neredeyse tutsak Hotantoların hepsi haftalardır burada, yaklaşık bin yedi yüz can. Boğazıma kadar işe gömülmüş durumdayım, ayrıca dinsizlerle –sayıları ne kadar, tam olarak bilmiyorum– vaftiz derslerine başladım. İnsanların çoğu hasta, genellikle iskorbüt, her hafta on beş ya da yirmisi ölüyor. Bana çevirmenlik yapan Samuel Isaak, Vitbuilerin ikinci şefi, geçenlerde, Almanlara teslim olduğu 4 Mart tarihinden bu yana kabilesinden beş yüz on yedi kişinin öldüğünü söyledi. Bu sayı bugün çok daha arttı. Bir o kadar da Hererolardan ölüyor, toplamda haftada ortalama elli ölüden bahsedebiliriz. Bu ıstırap ne zaman son bulacak? Giyim ve beslenme açısından gayet iyi durumdalar, yiyeceklerin hepsini bitiremiyorlar bile. Ama hava koşulları çok kötü ve şayet hükümet bu insanları başka yere yerleştirmezse, ilerde yerli işçi bulma konusunda zorluk çekecektir, bu durum başka bölgelerde kendini şimdiden göstermeye başladı. İnsani nedenlere hiç değinmeden, tek başına bu neden bile bir değişiklik yapılmasını gerektirmektedir."

Meisel şahsen bir adım daha ileri gitmiş ve yerlilerin durumu hakkında mektuplar yazarak Almanya, İsveç ve İsviçre'deki sosyalist gazetelere göndermişti.

Meisel ikide bir, "Bu barbarlığa karşı bir şeyler yapmak lazım," diyordu. Gıcırdayan hasır koltukta oturan Gottschalk, çizmelerini bir taburenin üzerine uzatmıştı. "Evet, doğru," dedi, ama onun görüşüne göre, yapılan haksızlıkların, çektirilen acıların ve cinayetlerin boyutu göz önüne alınırsa, sadece mektup yazmak pek mütevazı kalıyordu.

Ama hiç yoktan iyidir. Yan gelip yatmak ve gökyüzüne bakmaktan daha iyidir. Hiçbir şey yapmamaktan daha iyidir. Hani şu isyancıların yanında kaldığı zaman, kendi isteğiyle. O zaman gerçekten karşı tarafa geçmeyi düşünmüş müydü, ki Meisel öyle olduğunu sanmıştı. Hat-

ta Gottschalk'ın bunu planladığından emindi. Bu gerçekten bir işaret olurdu. Bir alamet. Başkalarının da katılacağı bir örnek, muhtemelen. Gottschalk o zaman buna neden cesaret edememişti? Neden son ve kesin adımı atmamıştı? Korkudan mı? Yoksa Morenga'nın onu yanında götürmek istemediğine dair dedikodu doğru muydu? Meisel gözlerini ona dikmişti, Gottschalk aniden ayaklarını tabureden indirdi. Koltuğun gıcırdaması bitmek bilmiyordu. Meisel'in de inatla konuşmadığı uzun bir aradan sonra Gottschalk, "Bu topraklar üzerinde nasıl hareket ettiğimize hiç dikkat ettiniz mi?" dedi. Ve Meisel alnını kırıştırarak soruyu anlamadığını ima edince: "Bu topraklar üzerinde sakat ve kör insanlar gibi hareket ediyoruz."

Fakat Meisel sorusuna bir yanıt almak istiyordu, mesel dinlemek değil. Tecrübeli bir İncil yorumcusu olarak, mesellerin bahaneden başka bir şey olmadığını biliyordu.

Hayır, Morenga'yla, orada kalıp kalmama konusunda konuşmamıştı.

O zaman meraktan dolayı orada oturduğu yerden kalkmamıştı, ayrıca zaten epeydir uzaklara kaçma, hatta karşı tarafa geçme düşüncesi onda sabit fikir haline gelmişti. Ama orada isyancılarla karşılaşınca, bu niyetinden kimseye bahsetmemiş ve karar vermeyi sürekli ertelemişti. Ne istediğinden emin olamamıştı. O insanlara baktığı, onlarla konuştuğu, onları kokladığı zaman, ona aşılmaz gibi gelen bir uzaklık hissediyordu. Böyle bir adım attığı takdirde onun için her şey değişecekti, kolaylaşmayacaktı, fakat belki kendini daha iyi tanıyacaktı. Akşama doğru büyük kutlama başlamıştı. Öküzler kesilip kızartılmış, ganimet olarak ele geçirilen şarap ve şampanya dağıtılmıştı. İnsanlar yiyor, içiyor, akordeon ve ağız tamburası çalıyordu, daha sonra şarkı söyleyip dans ettiler. Kendini hiçbir zaman o akşamki kadar neşeli, gevşemiş hissetmemişti; herkesin içinden gelen bir neşe, sadece alkolün ürettiği değil, neşeli bir gevşeme. Onların gülüşünde kendi sevincini yakalamıştı, o zamana kadar tanımadığı bir yaşam sevinci. Herkes dans ediyordu, isyancılar, yaşlı ve genç

kadınlar, çocuklar, ihtiyarlar. Tahayyül edin, bizim askerler uzun ve yorucu bir yürüyüşten, kazanılan bir muharebeden sonra, akşam kutlama yapıyorlar, o budala içki yarışlarını bilirsiniz, ama burada dans ediliyordu. Tahayyül edin, bizim süvariler, astsubaylar, hatta subaylar dans ediyorlar. O, Gottschalk, ilk başta sadece elleriyle tempo tutmuştu. Fakat sonra dayanamayıp o da dans edenlere katılmıştı. Bir süre, yarası nedeniyle biraz tutuk hareket eden Morenga'nın hareketlerini taklit etmeye çalışmış, ama bir türlü başaramamıştı. Resmen kasılıp kalmıştı. Aslında düpedüz gülünç duruma düşmüştü. Ve dans etmeye çalışırken, kafası dumanlı olmasına rağmen, onlarla kalamayacağını anlamıştı. Bu insanlar ona yakındı ve aynı zamanda sonsuz uzaktı. Eğer kalacak olsaydı, başka türlü düşünmeyi ve hissetmeyi öğrenmek zorundaydı. Düşünme biçimini kökten değiştirmeliydi. Duyularla düşünmek. Böylece ertesi gün, arabanın üstündeki yaralılarla birlikte Heirachabis'e dönmüştü.

Meisel, "Aptal bir dans denemesi başarısız oldu diye, çığır açacak bir adım atmaktan vazgeçmek saçma," dedi. Kont York von Wartenburg'un Tauroggen'de attığı adım gibi,[1] daha da iyisi, Hıristiyanlara eziyet eden Saul'un daha sonra Pavlus olması gibi. Acaba Gottschalk'ın kendine itiraf edemediği başka nedenler de olabilir miydi, rahata düşkünlük, kalpteki uyuşukluk, korku, hatta basitçe ödleklik gibi?

Meisel ile Gottschalk o gün bir kez daha kavga ettiler ve bu seferki sonuncu oldu. Gottschalk bir karar aldığını söyleyerek Meisel'in sorgulamasını kesti. Meisel'in bu kararın ne olduğunu bilmek istemesi üzerine –zira Gottschalk miskin miskin oturup boş boş ufka bakmaktan başka bir şey yapmıyormuş–, bir sohbet ortamı doğmaması için, "Bu konuda konuşmak istemiyorum," dedi.

[1] 1812 yılında Almanya Fransız istilası altındayken, Napolyon'un yanında Rusya seferine katılan Mareşal York von Wartenburg geri dönüş yolunda, Alman imparatorunun iznini almadan Ruslarla Tauroggen'de ateşkes imzalamış ve tarihin akışını değiştirmişti. Bu antlaşmadan sonra tüm Alman devletleri Napolyon'a karşı ayağa kalktı. Beethoven bir eserini ona adadı: "Yorkscher Marsch." (Ç.N.)

Meisel derhal ayağa kalktı ve vedalaşmadan katırına binip uzaklaştı.

Aslında Gottschalk'ı, vicdanın isyanı olarak adlandırdığı şeye ikna etmek üzere gelmişti. Fakat karşısına, haksızlıkla mücadelede radikal araçlardan bahseden, lakin sadece yan gelip yatan, piposunun dumanını izleyen ve Hotantoların dans edişine hayran olan dik kafalı bir veteriner çıkmıştı.

Gottschalk günlerini bulut oluşumlarını gözlemleyerek (masmavi gökyüzü onu can sıkıntısından öldürdü) ve istifa dilekçesine yanıt bekleyerek geçirmeye devam etti.

Bazen, dilekçesinin herhangi bir yazıhanede açılmadan takılıp kalmış olabileceği şüphesine kapılıyordu. Sonra, yazıhanelere ve sekreterliklere giren her yazılı belgenin mutlaka numaralandırılıp kaydedildiği ve böylece tozlu işlem sürecinin başladığı aklına geliyordu. Dilekçesi şu anda Berlin'de muhtemelen bir levazım subayı tarafından okunuyordu. Gerçekte ise dilekçesi henüz Warmbad'da, Binbaşı Treager'in çekmecesinde duruyordu.

Gottschalk'ı Keetsmannshoop'tan tanıyan Treager, onun bir idealist ve deve delisi olduğuna inanıyor, bu istifa dilekçesinin arkasında, düşmanla işbirliği yapmış olabileceği şüphesi üzerine gücenen Prusyalı onurunun gösterdiği hassas tepkinin yattığını düşünüyordu. Kurmay veteriner küskün olduğu için değil, sadece bu çirkin şüpheyi ortadan kaldırmak için istifa başvurusunda bulunmuş olmalıydı.

Barış görüşmeleri nedeniyle Kasım 1906'da Koruma Bölgesi'nin doğu sınırında bir denetim gezisi yapmayı planlayan Treager, bu vesileyle kurmay veterineri Ukamas'ta bulup dilekçesini geri çekmeye ikna etmek niyetindeydi. Yola çıkarken dilekçeyi özellikle yanına aldı. Gottschalk'ın başvurusunu geri çekmesi durumunda (ki Treager bundan emindi), dilekçeyi onun gözleri önünde yırtacak ve böylece bu dava kapanmış olacaktı.

Binbaşı Treager beraberindeki askerlerle kasım ortasında Ukamas'a varıp askerî karakola giriş yaptığı zaman, tek sıra olmuş ekip ve önde Teğmen Gerlich tekmil verirken, "Ne zamandan beri Hotantolar bizim karakolun verandasında koltuk sefası yapıyor?" diye düşündü. Dökülen hasır koltukta, yağlı pantolonuyla, çıplak ayakları taburenin üstünde, kafasında mavi bir bayan şapkası, elinde piposuyla oturan adam, Treager atını onun önünde durdurmasına rağmen ayağa bile kalkmamıştı. Koltuktaki adam bir sivil gibi selam verirken şapkasını başından çıkarttığı zaman, Treager onun kurmay veteriner Gottschalk olduğunu gördü. Esprili bir insan olarak bilinen Traeger de onun gibi şapkasını havaya kaldırdı.

Izgara pirzolalar yendikten sonra –yakalayıcısı ve efendisi çavuş çok üzülmesine rağmen, dişi domuzu bu yüksek ziyarete kurban vermek zorunda kalmıştı– Binbaşı Treager, "Şu talihsiz istifa dilekçesi biraz aceleye gelmiş olamaz mı?" diye sordu. Ve Gottschalk ısrarla susup kart domuzun liflerini pervasızca tırnaklarını kullanarak dişlerinin arasından çekmeye devam ederken de Treager babacan tavrını bırakmadı: "Tanrı aşkına söyleyin, neden?"

Bunun üzerine Gottschalk elini ağzından çekti ve, "Artık suçsuz insanların katledilmesine katılmak istemiyorum," dedi.

Teğmen Gerlich daha sonra bu hikâyeyi sık sık anlattı: Bir at doktoru, şu kurmay veteriner, dış görünüşü ve salgıladığı koku bakımından da gitgide Hotantolara benzemeye başlayan adam, suçsuz insanların katledilmesi hakkındaki cümleyi söylediği zaman, kendisi masayı terk etmek istemediği için, binbaşı ayağa kalkıp odadan çıkmak zorunda kalmıştı.

Aynı gün, denetim turundan Warmbad'a dönen Binbaşı Treager, Gottschalk'ın dilekçesini, bir an evvel gerekenin yapılması notuyla birlikte gönderdi.

Gottschalk, Mayıs 1907 sonunda Ukamas'ta, bulut-

suz ve sıkıcı bir günde, dilekçesinin kabul edildiği haberini aldı. İlgili emeklilik hakları incelenmekteydi. Görevinden resmen ayrıldıktan sonra üniformasını giyme hakkı yoktu. Bir gemiye binmek üzere derhal Lüderitz'e intikal etme emri de eklenmişti.

Gottschalk, yola çıktığı 10 Haziran günü son meteorolojik kaydını tuttu: Işıklı mavi bir gökyüzü. Kuzeybatıda ufuktan gelen devekuşu tüyleri, gri-kızıl, feminen, düzenli, uysalımsı.

Gottschalk, Keetsmannshoop'a nakledilen bir yarım topçu birliğine katılma emri almıştı.

Oraya ulaştığında, Morenga'nın, gözaltında tutulduğu Prieska'dan ayrıldığını öğrendi. Gottschalk bu yeri bulmak için bir Kap kolonisi haritasını uzun süre inceledi. Alman sınırından üç yüz kilometreden daha uzaktaydı. Bir an için, izin alıp oraya gitmeyi düşündü, ama sonra, o köye yerleşmiş ve bir berber dükkânı açmış olan İtalyan'a gitti, dükkânda Caruso bir gramofondan aryalarını söylüyordu. Signor Cevettri sakalını kestikten ve saçlarını düzelttikten sonra aynaya bakan Gottschalk, kendini yeni bir gözle gördü. Sonra, üniforma diken terzi dükkânına gitti –o da yeni açılmıştı– ve yeni bir üniforma siparişi verdi. Artık bir kurmay veterinerin apoletlerini taşıyordu. Baş veterinerler onu daha önce selamlamak zorundaydı.

Köy aradan geçen zamanda tekrar bir değişime uğramıştı. Artık eskisi gibi, içinde birkaç siyahi hizmetçi gezinen bir kışla avlusuna benzemiyordu, şimdi küçük dükkânları, lokantaları ve otelleriyle, büyük bir garnizonu bulunan küçük bir taşra kenti olmuştu. Bir deve harası inşa halindeydi. Orayı yöneten ve Gottschalk a tesisi gösteren kurmay veteriner, ulaşılması zor Kalahari Çölü'ne kaçan Simon Kopper'i yakalamanın başka yolu olmadığını açıkladı. Harika bir ön çalışma yapmış olan değerli arkadaşı, binek develerinin kıymetini zaten herkesten daha iyi biliyormuş.

Gottschalk harayı gezerken ilk defa bir Bişarin deve-

si gördü. Binek devesi yetiştirmek için yaptığı ısrarlı başvurular üzerine o deve satın alınmıştı. Melankolik bakışlı beyaz bir dişi deve.

Gottschalk bu deveyle uzun bir gezinti yapmak için izin istedi. Görevinden ayrılmadan önce, yarış develerinin koşma yetenekleri hakkında bir rapor yazmak istediğini ve aynı zamanda, profesörün bulamadığı efsanevi fıçının kalıntılarını arayacağını söyledi. Gottschalk bölgede hâlâ bulunan dağınık çeteler hakkında uyarıldı, ama deve yetiştirme konusundaki katkıları yüzünden istediği izin verildi. Bir Hotanto kurşununun bu çatlak veterinere rast gelmesi büyük bir sorun değildi, fakat yarış devesi çok pahalıya mal olmuştu.

Gottschalk isyancıların kamp ateşi başında geçirdiği o akşam, kızarmış Alman yük öküzlerinin kokusu ve ağız tamburalarının dongdididong'ları arasında Rolfs'un yanında oturmuştu. Aylar önce Warmbad'da bu Hotanto gencine, diğer tutsaklarla beraber, tıbbi veterinerlik bilimine giriş dersi vermişti. Rolfs'tan Katharina hakkında ilk defa bir şeyler işitmişti. Rolfs'un duyduklarına göre, Katharina tutsakların kaçmasına yardım etmek suçundan Lüderitz'de hapse atılmıştı, ama daha fazla ayrıntı bilmiyordu.

Rolfs ile Johannes Christian, Warmbad'da yanlışlıkla serbest bırakılmıştı. (Akşamın geç saatleriydi ve Kont Kageneck günlük istihkakını almıştı.) Rolfs oradan Cornelius'un yanına gitmiş ve onunla dolaşıp durmuştu, Cornelius teslim olunca da, Morenga'ya katılmıştı, o da yaralı ve açlıktan bitkin halde İngiliz polisine teslim olunca, Simon Kopper'in yanına gitti, Kopper de Almanlarla barış yapınca, Rolfs birkaç adamla beraber kendisi bir ayaklanma başlatmaya kalkıştı, ölene kadar dövüşmek için. Birkaç Alman arabasını ele geçirmeyi de başardı, ama sivilleri öldürmeye kıyamadı, kendini beğenmiş beyazları sadece kırbaçlattı, *Schambock*'la, bunların her gün onun kardeşlerini kırbaçladıkları aletle; sonunda yakalandı ve ace-

mi bir Bavyeralı onbaşının elinde çok acı çekerek darağacında can verdi. Warmbad'dayken Gottschalk'tan her sakat düldülü tekrar ayağa kaldıracak kadar bilgi emen bu vefalı Rolfs, o akşam Gottschalk'a misyoner Gorth'un, koyun suratlının, harita mühendisi Treptow'un ve yirmi iki öküz tarafından çekilen dev bir fıçıyı ülkeye getiren Klügge'nin hikâyelerini anlattı. O fıçı, Klügge toprak tarafından yutulmadan önce yanıp kül olmuştu. Ve Gottschalk bunlara inanamayacağını, çünkü uydurma hikâyeler olduğunu söylediği zaman, Rolfs fıçının kalıntılarının hâlâ etrafta olduğunu iddia etti. Gottschalk güldü ve, "Bu bir masal," dedi, "bir profesör haftalarca boşuna o kalıntıları aradı." Bunun üzerine Rolfs, Gottschalk'ın bu hikâyeyi Bondellere ait olan bir inekten dinlemesi gerektiğini söyledi; o, bütün zulümlere rağmen hayatta kalan, Çoklekeliler soyundan gelen bir inekti. Kaliteli Jamaika romundan ve Kupferberg şampanyasından yeterli miktarda içmiş durumda olan Gottschalk, biraz eğlenceden zarar gelmeyeceğini düşünerek Rolfs'la beraber sığırların olduğu yere, soluk renkli ve uzun yumuşak kirpikli bir ineğin yanına gitti. Fakat Gottschalk, şapırtılı çiğneme, geğirme ve ara sıra böğürme seslerinden başka bir şey duyamadı. "İnek geviş getiriyor, ama ben maalesef bir şey anlamıyorum," dedi. Sarhoş Rolfs gülmekten neredeyse yere düşüyordu: "Sığır doktoru olduğunu söylüyorsun, ama onların ne dediğini bile anlamıyorsun. Fıçının kalıntıları küçük bir tepenin üzerindeymiş, bir çifte taşın yirmi adım güneyinde, oradan doğu yönünde bir yayladaki bir boyunduruğun görülebildiği yerde duruyormuş."

29 Temmuz Perşembe gecesi, Gottschalk'ın eşlik ettiği bir devriye Keetsmannshoop'tan Geiaub'a doğru yola çıktı. Dişi deve rahvan gidişte Gottschalk'ın şimdiye kadar bindiği yük develerine göre daha sakindi. Ayağını yere vuruşu ve sallantıları sakin, dalgasız bir deniz gibiydi. Ama Gottschalk tırısa geçtiği zaman sanki hayvan havalanıyor, Dermigny'nin dediği gibi, deve uçuşu

başlıyordu. Devriye ilk başta, dörtnala koşan atlarla yanında gitmeye çalıştı, fakat çok geçmeden geride kaldı. Gottschalk'ın arkasında kalan atların nefes alış ve topuk sesleri gitgide azalıyordu ve bir müddet sonra dönüp baktığında, onların karanlıkta kaybolduğunu gördü. Gottschalk yarış devesini gece boyunca sürdü, yıldızlar parlıyordu, çok yakındılar, sonra şarkı mırıldanmaya başladı, daha sonra yüksek sesle söyledi, sarhoş gibiydi ve bütün korkusu uçup gitti. Ara sıra kahkahalar atıyor ve dil şakırtılarıyla süslediği şiirler okuyordu: "Haydi gel! Bize ait olanı arayalım, ne kadar uzakta olursa olsun."

Bağırmaktan ve şarkı söylemekten bitap düşen Gottschalk sakinleşti, daha sonra birkaç kere az kalsın uykuya dalıyor ve hiçbir yorulma emaresi göstermeden koşmaya devam eden deveden düşüyordu. Birden doğuda ışık göründü, güneş yeri yararak yükseliyordu. Kısa süre sonra, sabahın soğuğu geçmeden, platonun kırıldığı, doğu yönünde uzanan bir kesik halini aldığı kenarında, yalağa benzer bir vadide, boyunduruğu gördü. Gottschalk çifte taşı bulana kadar birkaç tur attı; insan büyüklüğünde, yuvarlak yontulmuş ve bir yerinde Siyam ikizleri gibi birleşmiş bir çift taş. Deveyi durdurdu ve deve hemen yakındaki dikenli çalıyı yemeye başladı. Gottschalk güneye doğru birkaç adım attı ve çizmesinin topuğuyla kumu eşeledi. Kumun altından siyah-kahverengi toprak, tahta parçaları, paslanmış çengeller, bir tarafı tuhaf şekilde erimiş bir demir halkanın parçası, bir-iki tane vida çıkınca şaşırmadı.

Gottschalk eğilip bir tahta parçasını aldı; kömürleşmiş, ama ağaç dokusu hâlâ belirgin, kumdan aşınmış; bundan neredeyse elli yıl önce, uyuyan pazarı uyandırmak için Fransa'dan buraya getirilmiş pırnal meşesinin küçücük bir parçasını elinde tutuyordu.

Takip

1907 yılındaki politik durum Genelkurmay ve Kolonyal Daire tarafından kritik ve istikrarsız olarak değerlendiriliyordu. Bunun nedeni özellikle, Genelkurmay'ın kitabında belirtildiği gibi, "16.000 tutsağın özgürlük özleminin henüz dinmemiş olmasıydı." Bu görüşü tamamlayan diğer olgu ise, Alman tarafının, yerlilerin teslim olmasıyla sonuçlanan anlaşmanın koşullarına uymayarak Köpekbalığı Adası'ndaki tutsakların ölmesine izin vermesiydi. En önemli istikrarsızlık faktörü ise Morenga'ydı. "Kara Napolyon"un Kap kolonisinde gözaltına alınması şöhretine zarar vermemişti. Aksine, birçok Afrikalı onu, Koruma Bölgesi dışında da, bir kurtarıcı ve beyazların zulmüne karşı savaşan bir lider olarak görüyordu. Bu durum onu, ilk başta kendisine hiç zorluk çıkartmadan politik sığınma hakkı tanıyan İngiliz hükümetiyle de karşı karşıya getiriyordu.

Berlin'deki Kolonyal Daire ve Koruma Birliği Komutanı von Deimling, Kap şehrindeki Alman bölge valisi von Humboldt'la, İngiliz hükümetinden Morenga'nın teslim edilmesini talep etmek mi, yoksa onu Bondellerle imzalanan teslim olma anlaşmasına uymaya zorlamak mı gerektiği konusunda yazışıyordu. Alman elçisi ikinci yolu uygun görüyordu, çünkü onun görüşüne göre İngiliz hükümeti Morenga'yı teslim etme talebine uymazdı ve her iki yolu aynı anda denemek de olumlu sonuç veremezdi, zira teslim edilmesinin istendiğini öğrenen Morenga'ya da-

rağacı yerine özgürlük sunulması onu haklı olarak kuşkulandırırdı. Ama Deimling problemi kökünden çözmek istiyordu. Bir yazıyla, geri verilmesi talep edildi ve Morenga'nın ayaklanmadan önce cinayet işlediğine dair, şahit göstermeksizin, hukuki bir vaka kurgulandı. Profesyonel bir diplomat olan elçinin öngörüleri doğru çıktı. İngiliz hükümeti, Alman tarafının suçlunun geri verilmesi talebini reddetti; Humboldt'un bildirdiğine göre, bu karar, diğer nedenlerin yanında, "orada yaşayan yerlilerin" durumu da dikkate alınarak verilmişti. Şimdi büyükelçinin, geri verilme talebi reddedildikten sonra serbest bırakılan Morenga'yla görüşerek, özgürlüğü ve yaşam hakkı garanti edilmek koşuluyla, onu Koruma Bölgesi'ne dönmeye razı etmesi gerekiyordu. İmparatorluk büyükelçisi von Humboldt ile Hotanto liderinin buluşması, 8 Haziran 1907 günü Britanya Kolonyal Sekreterliği'nin bürosunda gerçekleşti. (Bunu hayal edebilmek gerekiyor: Morenga bir kraliyet koltuğunda, Büyükelçi Hazretleri von Humboldt'un karşısında oturuyor.) Elçinin yazdığı raporlardan, Morenga'nın müzakereyi oldukça mahirane yürüttüğü anlaşılıyor. Niyetinin barışçıl olduğunu, ancak kişisel güvenliğinin yeterli derece sağlanmadığını düşündüğünü açıklamış, derhal Upingtown'a gidip orada ailesi ve taraftarlarıyla buluşarak bu konuyu onlarla tartışması gerektiğini söylemişti. Acaba Morenga, Büyükelçi Hazretleri von Humboldt'un karşısında otururken, savaşmaya yeniden başlama kararı vermiş olabilir miydi?

Morenga temmuz ayında Upingtown'a varmış olmalı. Alman ajanlar, çoğu tüccar, onu gözlüyordu. Bir Alman'ı çok kaba bir şekilde evinden dışarı attığı görülmüş. "*I bring together my lambs,*"[1] dediği rapor edilmiş. Yine bildirildiğine göre, Johannes Christian'a bir ulak göndererek tekrar Almanlara karşı ayaklanmasını istemiş. Bir İngiliz teğmeninin bildirdiğine göre, Simon Kopper'in iki adamı onun yanına gelmiş. Koruma Birliği Komutanlığı'na gönderilen bir telgrafta şöyle deniliyor:

[1] (İng.) "Kuzularımı bir araya toplayacağım." (Y.N.)

"Morenga, Upingtown'ı sekiz silahlı adamla terk etti, Kaimas yönünde, yani Alman sınırına doğru."

Olaylar bundan sonra ardı ardına geliyor. Güney birlikleri komutanı doğu sınırına asker gönderiyor. Yiyecek stoklanıyor. Topçu birlikleri yola çıkıyor. Yedekte bekletilen askerler göreve çağrılıyor. Yüzbaşı von Hagen, İngiliz polisini müdahale etmeye zorlamak ve her şeyden önce, İngiliz ve Alman birliklerinin birlikte yapacakları operasyonları koordine etmek için Kap şehrine gönderiliyor. 9 Ağustos'ta, Morenga'yı destekleyenlerin sayısının yaklaşık 30 kişiye çıktığı bildiriliyor. Ağustos ortasında bu sayı 60 oluyor. Sınırda görev yapan birliklerde çalışan Hotanto uşakların hepsi bir gecede kaçıyor. Morenga'nın Kammus'ta olduğu bildiriliyor, sonra Zwartmodder'de, Gamsis Geçidi'nde, Aries'te, Knidas'ta. Aynı anda birçok yerde görülüyor. İngiliz polisinin uygulamaya koyduğu yasağa uymayarak Alman sınırına yaklaştığı için, Kap şehrinde büyükelçinin verdiği birçok protesto notasını takiben tutuklama emri çıkartılıyor. Alman İmparatoru ile İngiliz Kralı yakında buluşacakları için, Kap kolonisinde yüksek düzeyde politik tatsızlık çıkmasından korkuluyor. Söylendiğine göre, Morenga, Johannes Christian'a bir ulak daha gönderiyor: "Emekleyerek kayalıkların arasında sürünmek yerine ölmeyi tercih ederim." Johannes Christian artık savaşmak istemiyor. İngiliz tarafındaki bir söylentiye göre, Morenga, kendisine ve adamlarına Kap kolonisinde toprak ve 100.000 mark verilmesi koşuluyla Almanlarla barış yapmak istiyor. Başka dedikodulara bakılırsa, bunu altı tane koyun ve öldürülmeyeceğine dair garanti karşılığında da yapmaya hazır. Eylül başında Alman birlikleri sınıra kadar geliyor ve İngiliz birlikleri Binbaşı Elliot komutası altında takibi başlatıyor.

Mucize Çalı

18 Eylül 1907 Salı günü, bir motorlu tekne kurmay veteriner Gottschalk'ı, Lüderitz koyunda demir atmış buharlı yolcu gemisi "Adolf Woermann"a götürdü. Sol tarafta, dar bir yığma setle anakaraya birleştirilmiş küçük bir kayalık ada. Çıplak kayanın üzerine çömelmiş insan şekillerini ayırt etmek mümkündü. Ağaç yok, ot yok, kulübe yok, yalnızca parçalanmış kayalar.

Setin adayla birleştiği yer dikenli telle kapatılmıştı. Belediye başkanının memleket iznine çıkan sekreteri, "Bunların yapamadığı nerdeyse hiçbir şey yok," dedi, "sadece yüzemiyorlar."

Gottschalk'ın günlüklerinde bütün o meteorolojik veriler ve bulut oluşumu tariflerinin dışında tarihsiz bir küçük not daha vardı. Bu notu Ukamas'tan Lüderitz'e gelirken yolda veya gemiye bindikten sonra yazmış olmalıydı:

Yağmur bizim rüyalarımız.

Çöide, çıplak kayanın üstünde, küçük bir çalı duruyor, mum gibi. Hotantolar ona "mucize çalı" diyorlar. Dalları gri renkte. Tomurcukları kuraklıkta kahverengiye boyanarak kapanıyor. Böylece bir yıl veya onyıllarca duruyor. Yağmur yağana dek; ve bir gecede büyük bir ihtişamla çiçek açıyor, çiçekler su buharlaşana kadar açmaya devam ediyor. Sonra tomurcuklar tekrar kapanıyor ve bir sonraki yağmuru bekliyor.

Öğleye doğru buharlı gemi demir aldı.

Adanın granit grisi kayalıkları ve onun arkasında, can yakıcı parlak bir ışık içinde, mavi gökyüzüyle birleşen kumulların sarı dalgaları. Bunlar Gottschalk'ın bu ülkede gördüğü en son şeydi.

Son

İmparatorluk posta gemisi "Admiral" / 2 Ekim 1907 / Güneybatı Afrika Koruma Bölgesi Komutanlığı karargâh subayı Yüzbaşı von Hagen'ın raporu

(Alman-Güneybatı Afrika Valiliği dosya arşivi, 2386, cilt 2, s. 251)

24 Ağustos 1907 tarihinde Windhuk'ta Yarbay von Estorff'tan, İngiliz Savaş Bakanlığı'na ve Cape Mounted Police (C.M.P.) şefine, Alman silahlı kuvvetlerinin Morenga'ya karşı yapılacak ortak operasyonlar hakkındaki düşünceleri ve planlarını açıklamak üzere Kap şehrine hareket emrini aldım. Görevim icabı daha sonra, İngiliz sınır birliklerinin komutanı Binbaşı Elliot'la görüşerek Alman ve İngiliz birlikleri arasında bağlantı kurmak amacıyla Upingtown'a gidecektim. 26 Ağustos günü Windhuk'tan yola çıktım ve 1 Eylül'de Kap şehrine intikal ettim.

2 Eylül günü Sayın Büyükelçi Baron von Humboldt'la birlikte Kap kolonisi valisi Sir Walther Helly-Hutchison'ı, Başbakan Dr. Jamson'ı, kolonyal sekreter Sir Pieter Faure'yi ve C.M.P.'nin şefi Albay Robinson'ı ziyaret etmeye gittik. Hepsi tarafından nazik bir şekilde karşılandım. Kap hükümeti Morenga'yı Upingtown'a göndererek serbest bırakmakla büyük bir hata işlediğinin farkına varmıştı ve bu sefer Morenga olayının yatıştırılması için gerçekten elinden gelen her şeyi yapmaya ciddi olarak kararlı gözüküyordu. Bu konuda aşağıda belirtilen iki noktanın da etkili olduğunu söylemek lazım:

1- Kap hükümeti Londra'dan Morenga olayının bir an evvel halledilmesini isteyen sert bir nota almış.

2- Güney Afrika'da hükümet kendi yerlileri hakkında da endişeye kapılmıştı. Morenga tüm Güney Afrika'da siyahların umutlarını bağladığı adam olmuştu, ona "Siyahların Napolyon'u" diyorlardı. Eğer başarı elde edecek olursa, siyahların genel bir başkaldırısı söz konusu olabilirdi. Sadece Upingtown ve çevresi değil, Basutoland ve Svaziland'a kadar her yer kaynamaktaydı.

Kap hükümetinin bu olaya yaklaşımı şimdiye kadar uyguladığı harekât tarzına uygundu: savaş yoluyla değil, barışçıl yollarla. Var olan belli başlı birliklerin güçlendirilmesi yoluna gidildi, böylece Morenga'ya gözdağı verilerek savaşmak yerine teslim olması sağlanacaktı. Kap şehrinde, C.M.P.'ye ateş etmeme emri verildiği bile söyleniyordu.

5 Eylül günü Kap şehrinden ayrıldım ve 10 Eylül akşamı Upingtown'a ulaştım. Orada, Binbaşı Elliot'ın, birliğiyle birlikte (120 adam) birkaç gündür Longklip'te (Upingtown ile Ukamas'ın ortasında) bulunduğunu ve ayrıca Morenga'nın, yanındaki 150 Bondel'in silah bırakmasından sonra keza Alman hükümetiyle barış yapmak istediğini öğrendim.

12 Eylül'de Longklip'e doğru yola çıktım ve 13 Eylül akşamı oraya vardım.

Binbaşı Elliot ve subayları beni güler yüzlü, fakat biraz kuşkuyla karşıladı ve bunu açıkça dile getirdiler; onları kontrol etmek ve ne yapacaklarını söylemek için mi gönderilmiştim? Daha sonra bu haletiruhiye düzeldi ve ben bütün subaylarla çok iyi anlaştım.

Longklip'te hava koşulları çok kötü olduğu için, Binbaşı Elliot 14 Eylül günü öğleden önce Zwartmodder'e gitmeye karar verdi, orada iyi su ve fena olmayan barınma imkânları vardı. Bu değişikliğe itiraz etmek için bir sebep yoktu. Sonraki günler olaysız geçti; bu nedenle 17 Eylül'de öğleden sonra Ukamas'a gidip Binbaşı Baerecke'yle şahsen görüşmeye karar verdim.

Zwartmodder'den ayrılalı 2 saat olmuştu ki, Teğmen Curris komutasındaki bir İngiliz subay devriyesiyle karşılaştım. Onlardan, Morenga'nın Longklip yolu üzerinde yakında bir yerde olduğunu, Curris'e Almanlarla hiçbir koşul altında barış yapmayacağını söylediğini ve Binbaşı Elliot'la 18 Eylül'de öğleden önce Longklip yakınlarında nasıl görüşebileceğini sorduğunu öğrendim. Curris'le birlikte Zwartmodder'e geri döndüm.

Durumu şöyle değerlendirdim: Morenga Almanlara karşı barış niyetinden söz etmişti, ama hiçbir zaman ciddi görüşmelere yanaşmamış, muhtemelen de kaçmak için zaman kazanmak amacıyla böyle davranmıştı. Şimdi aynı oyunu İngilizlere oynamayı deniyordu. Diğer yandan, Morenga'nın İngilizlere teslim olmasını engellemek gerekiyordu, çünkü bu adamlar onu en fazla bir ya da iki yıl için hapse atacaktı, sonra aynı hikâye baştan başlayacaktı. Bundan dolayı Binbaşı Elliot'a aynı gece "bütün birliklerle beraber" Longklip'e yürümeyi önerdim. Morenga'nın muhtemelen görüşmelerden cayacağını biliyordum. Ama bu bir taraftan hoşuma gitmiyor değildi, diğer taraftan ise, eğer Morenga görüşmeye gelmeyecek olursa, elimizi çabuk tutmuş olacaktık.

18 Eylül gecesi saat 1'de Zwartmodder'den yola çıktık ve sabah 6'da Longklip'e geldik. Saat 8'e doğru Teğmen Curris atına binerek, Morenga'yı getirmek üzere, yaklaşık 8 kilometre uzaklıktaki, onun olması gereken yere gitti. Benim düşünceme göre Morenga'nın görüşmeye gelmeme ihtimali yüksek olduğu için, bu durumu Binbaşı Elliot'a açtım. Binbaşı Baerecke'ye çektiğim bir telgrafta, Morenga'nın bulunamaması veya görüşmeleri reddetmesi halinde Elliot'ın derhal onu aramaya başlayacağını yazdım. Bu telgrafı Elliot'a gösterdim ve onayını aldım, böylece onu, Morenga'nın ortaya çıkmama durumunu *casus belli*[1] olarak almak ve derhal takibi başlatmak üzere bağlamış oldum. Heyecan içinde Longklip tepelerinden, Morenga'nın gelmesi gereken tarafı gözlemeye başladık.

[1] (Lat.) Savaş nedeni (Ç.N.)

Öğleyin saat 1'e doğru uzakta bir toz bulutu gördük; ama Teğmen Curris'in yanında Morenga yoktu. İzlere bakılırsa, Morenga kısa süre önce Alman sınırına doğru uzaklaşmıştı. Binbaşı Elliot derhal takibe başlanmasını emretti; bu görevi, gidiş istikameti tam belli olana kadar, küçük bir birlik üstlenecekti.

Öğleden sonra 2 civarında Teğmen Mander yaklaşık 30 adamla yola çıktı. Elliot görevlendirme sırasında Mander'e Morenga'ya ateş etmesini de söyledi.

Teğmen Mander'den ilk haber 19'unda öğleyin geldi, aynı gün Longklip'in Molopo bölgesindeki Gous'tan gönderilmişti. Buna göre, Morenga'nın izi Longklip'in 8 kilometre batısından ilk önce Alman sınırına doğru, sonra yay şeklinde kuzeye ve Zwartmodder-Longklip arasından, Gous üzerinden doğuya, Upingtown istikametine doğru gidiyordu. Mander biraz önünde giden Morenga'nın taze izini takip ediyordu. 19 Eylül'de öğleden sonra saat 2.30'da Elliot, Longklip'teki birliğin geri kalanıyla yola çıktı. Saat 5'te Molopo bölgesindeki Gous'a vardık ve orada hayvanlara su vermek için bir saat kaldık.

Gous'ta Mander'in ikinci haberini aldık; Morenga'nın izi doğuya, Upingtown'a doğru devam ediyordu.

İki saatlik yürüyüşten sonra -öğleden sonra 6.30'dan 8.30'a kadar- Kocgockub'un bir saat kadar batısındaki Zwartmodder-Upingtown yoluna ulaştık ve gece yarısına kadar orada kaldık.

Gece 12'de yola devam ettik. İzler hâlâ Upingtown'a doğru sürüyordu. 1.30'da hayvanlara su vermek üzere -21 Eylül'e kadar son kez- Kocgockub'un batısındaki Middelpütz'te mola verdik. Middelpütz'ün hemen arkasında Morenga'nın izi keskin bir kavisle kuzeye döndü.

Artık Morenga'nın Upingtown'a değil, Kalahari'den geçerek Simon Kopper'e gitmek istediğine şüphe kalmamıştı. Kurnaz Morenga yanındaki az adamla birlikte -yaklaşık 30 kişi-, icabında sadece çammasla beslenerek kurak Kalahari Çölü'nü aşabileceğini, ama atlı büyük birliklerin onu Kalahari'de takip etmeye cesaret edemeyeceğini düşünüyordu.

Ama 1906 mayısında, Bech birliği tarafından takip edilirken İngiliz bölgesine geçmekle hata yaptığı gibi, Kalahari Çölü'ne kaçmak da onu kurtarmayacaktı. Kalahari'ye girerken, sadece amansız ve "kesintisiz bir takibin" bizi hedefe götüreceğini biliyorduk. "20 Eylül günü içinde Morenga'ya yetişmek" ve onu çatışma içine çekmek "zorundaydık". Bunu başaramazsak, su sıkıntısı nedeniyle Morenga'nın izini takip etmeyi bırakarak geri dönmemiz gerekecekti. Morenga da kaçarak Simon Kopper'in yanında güvende olacaktı.

Binbaşı Elliot ve benim için bu durum çok açıktı. Burada, Elliot'ın, adamlarından en fazlasını istediğini ve kendisinin de öyle davrandığını övgüyle söylemek isterim. Tüm birlik 14 saatlik takip sırasında olağanüstü sabır ve dayanıklılık gösterdi.

Gece yarısı 12'den öğleden sonra 2'ye kadar, bir buçuk saatlik bir mola dışında, kavuran sıcak altında ve herhalde üç yüzden fazla kum tepesi aşılarak aralıksız yüründü.

Morenga'nın izi Kocgockub'dan ilk önce kuzeye, sonra Eenzaamheid'daki çiftlikler (Harrisdale, Khorkam, Roiport, Norokei) üzerinden kuzeydoğuya gidiyordu.

Öğleden sonra 1 sularında, Morenga'nın çok yakında olduğunu bildiren Teğmen Mander'in ekibiyle buluştuk. Mander saat 12'de büyük kısmın gelmesini beklemek üzere durmuştu. Bu duruş muhtemelen, Morenga'nın İngiliz birliklerinin takibi bıraktığını sanmasına neden oldu, zira bundan sonra dikkatsiz davranmaya başladı ve nitekim bir saat daha yürüdükten sonra o da durdu. Mander'le birleştikten sonra, hiç beklemeden harekete geçmemiz gerektiğini daha iyi anladık. Saat 1.30'da, 40 dakika sürecek olan dörtnala koşu başladı.

Saat 2 civarında tamamen değişik bir arazinin içine girdik, artık kum tepeleri yoktu, çalılarla kaplı dağlık bir arazi vardı; Morenga'nın savunma mevzileri için çok uygundu.

Elliot en öndeki takımın attan inip düşman kanatları-

nı kontrol edecek şekilde geniş bir cepheye dağılarak muharebe konumuna geçmesini emretti.

Öngörümüz doğru çıktı. Morenga gerçekten tahmin ettiğimiz tepelerdeydi. Bu tepeler Eenzaamheid'ın susuz vadisinin tam kenarındaydı.

Uzun süren bir karşılıklı ateş başladı. Rakip o kadar iyi saklanmıştı ki, çatışmanın ilk bir saati boyunca tek bir düşman askeri bile göremedik. Zaman ilerledikçe, özellikle bir tepenin düşman mevzileri içinde anahtar rol oynadığını kavradık.

Binbaşı Elliot bu tepeye saldırı düzenleme fikrime destek verdi; sağ kanadın komutanlığını ben üstlendim –Scouts ve Cape Mounted Riffles–, Teğmen Mander ise diğer kanada komutanlık edecekti. Ani çıkışlarla tepeyi ele geçirdik. Binbaşı Elliot bu safhada yedekte bekledi. Düşman mevzisinde 4 kişi öldürüldü, birisi yaralandı; bizim tarafta bir çavuş vuruldu, bir asker de yaralandı. Tepenin üstüne çıktığımızda, 400 metre kadar önümüzdeki sık çalılardan tekrar ateş açıldı.

Bizim taraftan çalılara doğru canlı ve hedefini bulan bir ateş başladı; öğleden sonra 5 civarında, karşıdan gelen ateş sustu.

Bunun üzerine çatışma alanında yaptığımız taramada Morenga'yı bir ağacın altında ölü olarak bulduk. Üç kurşun isabet etmişti: Bir tanesi sağ şakağından girmiş, sol kulağının arkasından çıkmıştı; ikincisi kafasının arkasını parçalamış, üçüncüsü kalbini delip sırtından çıkmıştı. Onun dışında 2 ölü erkek, 4 ölü kadın ve bir yaralı bulduk.

Böylece düşmanın kayıpları:

Morenga, 6 erkek ve 4 kadın ölü. Bunların arasında, tutsakların ifadelerine göre, Morenga'nın bir kardeşi, bir kayınbiraderi ve üç yeğeni bulunuyordu. Ayrıca 2 adam yakalandı, Simon Kopper'in adamları. 6 tüfek ve çok sayıda mermi.

Son notlar:

1- Takip ve çatışma sırasında İngiliz askerlerinin tavrı çok olumluydu. Uzun takibin başarılı olmasında, operasyon süresince 20 kilo yulaf yiyen kaliteli atların önemli payı oldu.
İz takibinde Scouts (yerli askerler) çok işe yaradı. Gece olduğunda bile iz takibini aralıksız sürdürdüler. Başlarında özel bir subay vardı.

2- Tutsakların verdiği ifadeye göre Morenga, Bondel Johannes Christian'a haberciler göndererek, Alman hükümetinin peşini bırakıp kendisine katılmasını istemişti. Morenga'nın kesin ret yanıtı alması, Bondellerle yapılan anlaşmanın güçlü bir zemine oturduğunu ve gelecek şansı olduğunu göstermektedir.

3- Alman ve İngiliz birliklerinin birlikte çalışmasının önemli "politik" getirileri olmuştur:
a) Güney Afrika'daki Alman ve İngiliz halklarını birbirine yakınlaştırdı. Çatışmadan sonra Upingtown'da büyük Alman-İngiliz kardeşliği sergilendi: Alman bayrakları asıldı; düzenlenen birçok kutlamada Majesteleri ve Alman askerleri hakkında coşkulu konuşmalar yapıldı.
b) Güney Afrikalı yerliler artık sadece Almanların veya İngilizlerin ya da Hollandalıların değil, "beyaz ırkın birlik halinde siyah ırka karşı olduğunu" düşünecektir.
c) Siyahların tüm ümitlerini bağladıkları büyük kahraman Morenga ellerinden alındı.

Ek

Üç gün kaldıkları pansiyonda satranç oynayarak vakit geçirdikten ve hava koşullarının düzelmesini bekledikten sonra, Allgäu'daki bir çayırlıktan havalandılar.

Balonla seyahat etmek, bir yerden bir yere gitmekten daha fazla anlam taşır. Balon yolculuğu bir sanattır; balon sürücüsü, balon, rüzgâr ve havanın, aynı zamanda da doğanın buluştuğu bir sanat eseri. Gaz dışında, hiçbir şey sömürülmez. Hiçbir insana veya hayvana zarar verilmez, eziyet edilmez, bütün parçaları kolayca bir araya getirilir. İnsan ya sürükler ya da kendini sürüklenmeye bırakır. Balon yolculuğunun maliyeti düşüktür, eğer balon bezi ve sepetinin üretimi hesaba katılmazsa. Eşya taşımak için de uygun değildir, çünkü esen rüzgârın yönü dışında, yerde sürüklenen dümen halatları sayesinde az miktarda kontrol edilebildiği için, başka yönlere sevki zordur.

Güneşli ve rüzgârsız bir eylül günü, torbanın içi gazla dolduruldu, balon sepetinin içine safra torbaları ve yiyecek malzemesi yerleştirildi ve iki balon yolcusu hasır sepete bindi. Balon sepeti yerden bir metre kadar yükselene dek safra çuvalından küçük bir bahçe küreğiyle kum atıldı. Balon sürücüsü Lüdemann'ın iki yardımcısı balon sepetini samanlığın yanından iterek çayırlığın ortasına kadar uzaklaştırdı. Direğe asılı rüzgâr torbası sönüktü. İnce uzun bir ipekli kumaş parçası da, halatların birine düğümlenmiş, hareketsiz duruyordu. Balon sürücüsü Lüde-

mann yol arkadaşına, "Balonu idare etmek bir hassas teraziyle çalışmaya benzer," dedi. Safra çuvalından bir avuç dolusu kum aldı ve balonu yere bağlayan halatlar sepetin içine atıldıktan sonra, parmakları arasından yavaş yavaş aşağıya akıttı. Balon hemen birkaç metre yükseldi. İki yardımcıdan biri, küçülmüş halde, aşağıdan onlara doğru bakıyor ve bir yandan da gözünü ovalıyordu.

"Bu daha yeni," dedi Lüdemann.

Valf ipini hafifçe çekince, bir saniye için gaz tıslayarak dışarı çıktı ve balon aşağıya doğru hareket etti. Lüdemann'ın parmakları arasından tuz gibi serpiştirilen kum, balonun tekrar yerden bir metre kadar yükseklikte durmasını sağladı. Daha sonra Lüdemann küçük bahçe küreğiyle safra çuvalından yedi kürek kum attı. Altlarındaki samanlık hızla küçüldü, alçak bir tepenin arkasından pansiyon gözüktü, onun arkasında köy, tarlalar ve çayırlıklar.

Bulutsuz mavi bir gökyüzüne doğru yükseldiler. 500 metre kadar yükseldiklerinde, hafif bir hava akımı tarafından güneye doğru sürüklendiler. Altlarında köyler, çiftlikler; küçük ama net olarak seçilen insanlar yollarda duruyor ve yukarıya bakıyordu; esas şaşırtıcı olansa, insanın yukarıda bütün sesleri çok iyi duyabilmesi, ama kendisinin hiç gürültü çıkarmadan uçmasıydı: köpeklerin havlaması, bir derenin şırıltısı, bir horozun ötüşü ve, inanılmaz, bir kilisenin çan sesleri. Yaz sonu tarlaları, çayırlıklar, ormanların koyu yeşili üzerinden süzülerek, ufukta dev gibi yükselen, karla kaplı Alplere doğru yavaş yavaş sürüklendiler.

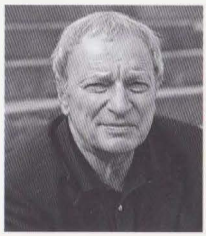
Bir kere olsun Alplerin üzerinden balonla uçmak Lüdemann'ın hep yapmak istediği bir şeydi. Yıllardır sıcak düşey rüzgârlar ve lodos oluşumları, kümülüs bulutları ve fırtınaların yıl içindeki hareketleri hakkında listeler tutuyordu. Uçuş sırasında Lüdemann ile Gottschalk çok az konuştular. Arka arkaya kürek dolusu kumu aşağıya serptiler ve sonunda barograf 2500 metreyi gösterdi. Tepe ve vadiler halinde yumuşak bir biçimde kıvrılan

arazi, sessiz ve uzak, altlarında yatıyordu, rengârenk bir yamalı bohça gibi. Sakin uzaklık gözler önüne serilmişti ve en ufak ses bile hiç duyulmadık bir pürüzsüzlük içinde çiçek açıyordu. Lüdemann biraz rozbif çıkardı ve bir şişe Frankonya şarabı açtı. Şarabı küçük gümüş kadehlerden içtiler.

"Sağlığınıza, profesör," dedi Lüdemann.

Kuzeydoğuda yağmur bulutları gözükmeye başlayınca, Lüdemann valf ipini uzunca çekti ve iniş sırasında, onları hemen güneybatıya doğru sürükleyen bir hava akımına rastladılar, güneşe karşı yavaş yavaş alçaldılar.

"Rüzgâr çıktı," dedi Lüdemann ve aşağıda dalgalanan ağaç tepelerini gösterdi. Alçaktan uçarak bir çiftliğin üzerinden geçtiler. İnsanlar dışarı koşuşarak onları izledi. Şosenin kenarındaki ağaçlar rüzgârda titreşiyordu. Lüdemann küçük bir ağaçlığı aşmak için balondan hızlıca birkaç kürek kum daha attı. Balon hemen onun arkasındaki çayırlığın üzerine konduğu anda, rüzgârın halatlardaki çatırtısı, sepetin inlemesi tekrar duyuldu. İpekli bant gergin bir biçimde dalgalanıyordu. Sepet birkaç metre daha çayırlıkta sürüklendi, sonra Lüdemann valfin ipini çekti ve yeşil balon yavaşça, dev bir bayrak gibi, dalgalanarak yere serildi.

Toplumsal ütopyaların yitirilmesine odaklanan Uwe Timm, çağdaş Alman edebiyatının en seçkin isimlerinden biri olarak tanımlanıyor.

1904 yılında Almanya'nın Güneybatı Afrika'daki sömürgesinde, işgalci Almanlar ile yerli Herero ve Hotantolar arasında kıyasıya bir savaş başlar. On saflarda, halkının özgürlüğü için savaşan eski bir maden işçisi vardır: Jakob Morenga.

Uwe Timm, savaşın simge ismi Morenga'ya ve onun temsil ettiği onurlu, Almanlara göre "isyancı" Afrika insanına saygı duruşu niteliğinde bir kitap yazmış; gerçek ile kurguyu ustaca iç içe geçirerek, bugünün bağımsız Namibyasında o gün yaşananlardan olağanüstü bir roman çıkarmış. Tarihin sert gerçeklerini beklenmedik mizahi unsurlarla harmanlayarak okuru şaşırtmayı ve merakını hep diri tutmayı başarıyor; bu sürükleyici kitabı okumak başlı başına bir serüvene dönüşüyor.

Morenga, hem Almanya hem de Namibya'nın tarihine edebiyat penceresinden ışık tutmakla kalmıyor, bugünün "özgürlüğüne kavuşturulmuş" ülkelerinde hâlâ süren gerilla savaşlarına da başka bir açıdan bakmamızı sağlıyor.

Kapak resmi: PEETER VIISIMAA

ISBN 978-975-07-1161-1

24,50 TL
KDV DAHİL